EMILE GABORIAU

afacerea LEROUGE

EMILE GABORIAU

AFACEREA LEROUGE

ROMAN

În românește de HERTHA PEREZ
și DOINA FLOREA-CIORNEI

Îngrijirea și prezentarea ediției :
VALERIU CÎMPEANU

ÎN LOC DE PREFAȚĂ

GABORIAU, impunînd un nou gen al romanului psiho-social, de factură polițistă, s-a bucurat, încă din timpul vieții, de un renume mondial, înrîurind pînă și scriitori celebri precum Cehov. Pierre Zaccone, Fortuné du Boisgobey, Ernst Bleiler, Ana Katherine, Green, etc.

Scrierile sale au făcut repede înconjurul lumii, fiind traduse în peste treizeci de limbi. El s-a impus contemporanilor săi mai ales prin cel de-al optulea roman al său, L'affaire Lerouge", ce-l prezentăm cititorilor în ediția de față și care a avut un succes răsunător peste timp.

Suspens-ul e gradual și captivant. Drumul de la comiterea crimei pînă la pedepsirea ucigașului este sinuos, incitant și bulversant. Nu lipsesc nici bănuielile nedrepte și erorile judiciare.

Arivismul și lăcomia lui Noël exacerbată de legătura cu o iubită risipitoare, îl dezumanizează făcîndu-l victima instinctelor sale josnice. Pasiunea pentru glorie și avere îl fac pe acesta să se dezică pînă chiar și de propria lui mamă care își degradează și ea sentimentele pentru fiul iubit, bănuindu-l de crimă. Dar probele se potrivesc leit și lui Albert. Care-i vinovatul ?!...

Numai citind cartea pe care o țineți în mînă veți putea dezlega m i s t e r u l !...

VALERIU CIMPEANU

CAPITOLUL I

În ziua de 6 martie, tocmai în joia de după lăsatul secului, la comisariatul din Bougival se prezentară cinci femei din satul La Jonchère. Anunțară că de două zile nu mai fusese văzută una dintre vecinele lor, văduva Lerouge, care locuia izolată, într-o căsuță singuratică. Bătuseră în repetate rînduri la ușa ei, dar zadarnic. Ferestrele și ușa de la intrare erau închise, astfel încît nu se putea privi înăuntru. Dispariția subită a vecinei și nemișcarea din casă le nelinișteau și, deoarece bănuiau că ar fi vorba despre o crimă sau măcar despre un accident, erau de părere că justiția ar trebui — spre a-i liniști pe locuitorii satului — să spargă ușa și să pătrundă în casă.

Bougival este un orășel rural prietenos, populat duminicile de amatorii de sport nautic de ambele sexe, unde au loc numeroase abateri de la lege, dar rar de tot vreo crimă demnă de urmărit.

Comisarul respinse, deci, mai întîi cererea femeilor. Ele insistară însă atîta vreme și cu atîta îndărătnicie, încît funcționarul, obosit de vorbărie, în cele din urmă cedă. Trimise după vagmistru și după doi dintre jandarmii lui, dădu ordin să vină un lăcătuș și, cu acest alai plus cele cinci vecine ale văduvei Lerouge, porniră spre locuința acesteia.

La Jonchère își datorează dramul de celebritate inventatorului căii ferate suspendate pe o singură șină, care de cîțiva ani, cu mai multă perseverență decît succes, face experiențe publice cu sistemul său. Altfel, e un cătun neînsemnat, lipit de colina care străjuiește valea Senei, între Malmaison și Bougival. E situat cam la douăzeci de minute depărtare de șoseaua care, pornind de la Paris și trecînd prin Rueil și Port Marly, duce la Saint-Germain. Un drum abrupt, cunoscut numai locuitorilor din imediata apropiere, te îndreaptă exact spre el.

Micul grup, cu jandarmii în frunte, mărșăluia de-a lungul șoselei largi care, urmărea malul Senei, o apuca apoi spre dreapta, intrînd într-un defileu mărginit de ziduri.

Cîteva sute de pași mai departe, se afla o casă extrem de modestă, dar plăcută la vedere — mai bine zis, o căsuță —, arătînd de parc-ar fi fost ridicată de un parizian îndrăgostit de natură și dornic să se bucure de această priveliște minunată. Toți copacii fuseseră tăiați cu conștiinciozitate. Amplasată mai mult în adîncime decît în lățime, clădirea se compunea dintr-un parter cu două încăperi și o mansardă deasupra. Era înconjurată de o grădină în paragină, apărată de hoți printr-un zid de circa un metru înălțime, pe alocuri dărăpănat. Pe teren se pătrundea printr-o poartă cu grilaj, care se mișca pe niște cîrlige simple din sîrmă.

Comisarul de poliție se opri. Alaiul care-l urma crescuse la număr : toți gură-cască și netrebnicii din toată regiunea se alăturaseră, așa că acum era înconjurat de aproape patruzeci de curioși.

„Să nu intre nimeni în grădină“ spuse el. Și ca să fie sigur că i se respectă ordinul, puse doi jandarmi de pază la intrare, iar el însuși se apucă de treabă escortat de vagmistru și de lăcătușul satului. Cu mînerul de plumb al bastonului său bătu în ușă și apoi în obloane, de cîteva ori. După fiecare bătaie, apropie urechea de lemnărie și ascultă Nu auzi nimic. Se îndreptă spre lăcătuș și-i dădu ordin să spargă usa de la intrare.

Meșterul deschise geanta și-și pregăti instrumentele. Vîrîse deja un șperaclu în broască, cînd se iscă mare zarvă printre spectatori.

„Cheia“, auzi pe cineva strigînd, „iată cheia !“. Într-adevăr, un băiat de vreo doisprezece ani, care se juca împreună cu camarazii lui, găsise în șantul străzii o cheie uriașă. O ridicase și o aducea acum, triumfător, vagmistrului.

„Dă-o încoace, băiete“, spuse acesta, „s-o vedem“. Cheia fu încercată. Se potrivea.

Comisarul și lăcătușul schimbară priviri, trădînd neliniște și grijă „Nu-i a bună“, bodogăni vagmistrul și intrară în casă, în timp ce oamenii de afară, greu ținuți în frîu de jandarmi, se foiau neliniștiți de pe un picior pe celălalt, își întindeau gîturile ca să zărească ceva sau se cocoțau pe zid, în speranța că vor vedea ceva.

Cei care bănuiau o crimă, din păcate, nu se înșelaseră — asta fu convingerea comisarului încă din clipa cînd păși peste

prag. Camera din față vorbea despre asta cu o claritate îngrijorătoare. Un scrin și două dulapuri fuseseră sparte și devastate. În camera din spate, care servea drept dormitor, talmeș-balmeșul era și mai spăimos. S-ar fi putut crede că un nebun aruncase totul cu susul în jos, din simpla dorință de distrugere. Iar în fața căminului zăcea, cu fața îngropată în jarul stins, cadavrul văduvei Lerouge. Părul și obrajii îi erau pîrjoliți, și numai printr-un miracol focul nu-i cuprinsese și hainele.

„Canalii", murmură vagmistrul. „Oare n-ar fi putut s-o jefuiască pe biata femeie fără s-o asasineze ?"

„Dar, de fapt, unde a fost lovită ?" voia să știe comisarul. „Nu văd nicăieri sînge".

„Aici, între umeri, domnule comisar", spuse vagmistrul. „Două urme de cuțit teribile". Aș face pariu pe epoleții mei că nu a mai putut zice nici măcar „pîs !". Se apleacă spre cadavru și-l atinse.

„Ah, e rece de tot. Nici nu mi se mai pare atît de țeapănă. În mod sigur, e moartă de cel puțin treisprezece ore".

Comisarul redactă cu chiu-cu-vai, pe un colț de masă, un proces-verbal cam sumar.

„Nu vrem să întindem pelteaua", îi spuse vagmistrului, ci să-i găsim pe vinovați. Judecătorul de pace și primarul trebuie înștiințați imediat. Apoi trebuie trimis un curier la Paris, ca să predea această scrisoare la procuratură. În două ore poate să fie aici un judecător de instrucție. Între timp, voi conduce eu cercetările".

„Să duc personal scrisoarea'?" ținea să știe vagmistrul.

„Nu. Trimiteți pe unul dintre subalterni. Am nevoie de dumneavoastră aici, pentru lucruri mai importante. Trebuie să mă scăpați de șleahta de gură-cască și să-mi găsiți martorii de care am nevoie. Aici totul să rămînă nemișcat. Am să mă instalez în camera din față".

Unul dintre jandarmi plecă în fugă în direcția gării Rueil, iar comisarul începu cu ancheta preliminară, prescrisă de lege.

Cine era această văduvă Lerouge, de unde venea, din ce și cum trăia ? Ce se știa despre obiceiurile, felul de viață și cercul ei de cunoștințe ? Erau cunoscuți niscaiva dușmani ? Era zgîrcită, i se dusese buhul că are bani ? Cam astea erau întrebările care i se păreau importante comisarului.

Dar pe cît de numeroși erau martorii, pe atît de puține lucruri știau. Declarațiile vecinilor erau neînsemnate și inco-

crime. Nimeni nu știa nimic despre victimă, venită din altă parte. Se prezentau mulți oameni care mai degrabă voiau să afle ceva decît să facă vreo declarație substanțială. O grădinăreasă, prietenă cu victima, și o lăptăreasă de la care se aproviziona permanent, erau singurele persoane care furnizară informații precise, deși neimportante.

În fine, după trei ore de interogatorii plictisitoare, timp în care fusese silit să asculte toate zvonurile care circulau în regiune și consemnate cele mai contradictorii și ridicole declarații ale martorilor, comisarului i s-a părut conturate următoarele :

Acum doi ani, madame Lerouge sosise la Bougival cu un camion mare plin cu mobilă, lenjerie și alte fleacuri de gospodărie. Se oprise la un han și-și exprimase dorința de a se stabili în împrejurimi. Imediat se apucase să caute o locuință, găsise apoi această casă care i se păruse potrivită și o închiriase fără să se tîrguiască, dar și fără să semneze vreun contract de închiriere. Încă din aceeași zi se mută, apoi făcu reparații cam de o sută de franci.

Era o femeie puternică, la vreo cincizeci și ceva de ani. Se ținea bine, dispunea de o sănătate excelentă. Nimeni nu știa să spună de ce se stabilise tocmai într-o regiune unde nu cunoștea pe absolut nimeni. Se bănuia că provenea din Normandia, pentru că fusese văzută deseori dimineața purtînd scufie din bumbac. Această ciudată scufie nocturnă n-o împiedica însă nicidecum să se îmbrace cu destulă cochetărie în timpul zilei. Purta de obicei rochii foarte drăguțe, ținea la gâteli moderne și se împodobea din cap pînă-n picioare cu zorzoane, încît arăta ca o capelă ambulantă. Trebuie să fi locuit undeva lîngă coastă, căci marea și corăbiile reveneau deseori în discuțiile ei.

Nu-i făcea plăcere să vorbească despre soțul ei dispărut, cum zicea ea, într-un naufragiu. Detalii nu putuseră să afle de la ea. Numai o singură dată îi spusese lăptăresei în prezența unei terțe persoane : „Nu cred că vreo altă femeie a fost vreodată atît de nefericită ca mine în căsnicie“ Cu alt prilej spuse : „La început a fost destul de frumos, ca orice lucru nou, dar de cînd a murit, știu că nu m-a iubit decît un an“.

Văduva Lerouge trecea drept bogată sau, cel puțin, înstărită. Nu era zgîrcită. Dăduse unei femei din Malmaison șaizeci de franci, ca să-și plătească chiria, și nu-i ceruse banii înapoi. Altă dată, îi avansase unui pescar din Port Marly două sute

de franci. Îi plăcea să trăiască bine, cheltuia mult pentru mîncare și comanda vin cu butoiul. Cea mai mare plăcere a ei era să-și ospăteze cunoștințele, iar mesele ei erau excelente. Cînd i se făceau complimente pentru avere, le asculta cu satisfacție, și fusese auzită uneori spunînd : „Nu primesc pensie, dar am ce-mi trebuie, și dacă aș vrea aș putea avea și mai mult".

În rest, nu putuseră să-i stoarcă nici măcar cea mai vagă aluzie la trecutul ei, la locurile de baștină sau la familie. Îi plăcea bîrfa, dar oricît vorbea, nu ieșea nimic în plus decît vorbe urîte la adresa celorlalți. Oricum, părea să cunoască lumea și știa multe. Teribil de neîncrezătoare, se baricada în căsuța ei ca într-o fortăreață. Nu ieșea seara niciodată, era cunoscut însă faptul că se îmbăta regulat după cină și apoi se culca. Rareori fuseseră văzuți străini venind la ea în vizită de patru sau cinci ori, o doamnă însoțită de un bărbat mai tînăr și, altădată, doi domni, dintre care cel mai vîrstnic purta decorații înalte. Cei doi din urmă veniseră într-o caleașcă splendidă.

Nu era prea tare prețuită. Cuvintele ei păreau deseori cinice și șocante pentru vîrsta ei. Se aflase ce sfaturi abominabile îi dăduse ea unei tinere fete. Un măcelar din Bougival, a cărui prăvălie nu mergea bine, îi făcuse curte. Ea îl refuzase, răspunzîndu-i că e căsătorită, deci îi e suficient. În repetate rînduri fuseseră văzuți bărbați intrînd în casa ei. La început, unul tînăr, cu înfățișare de salariat la căile ferate, iar mai tîrziu unul zdravăn și brunet, ceva mai în vîrstă și în salopetă gri, părînd un om cam răutăcios. Se zvonea că ambii ar fi amanții ei.

În timp ce audia martorii, comisarul sintetiză în scris declarațiile. De-abia terminase, cînd sosi judecătorul de instrucție, însoțit de șeful poliției judiciare și de unul dintre funcționarii săi.

Domnul Daburon, care, spre stupoarea prietenilor săi, avea să-și înainteze demisia și să se retragă în viața particulară într-un moment cînd cariera sa părea să fie în plină ascensiune, era pe atunci un om de vreo treizeci și opt de ani, cu o înfățișare plăcută și, în ciuda felului de a fi, distant, destul de simpatic, cu trăsăturile blînde, cam melancolic. Această umbră de melancolie îi rămăsese de pe urma unei boale grele care era cît pe-aci să-l secere cu doi ani în urmă.

Promovat înainte cu trei ani judecător de instrucție, își cîștigase repede o strălucită faimă. Muncitor, răbdător și dotat cu o minte pe cît de sănătoasă, pe atît de ageră, avea darul nemaipomenit de a descîlci și ghemul cel mai încurcat de fapte și de-a trage din învălmășeală „firul conducător". Nimeni nu era ca el, dotat cu o logică imbatabilă, în stare să soluționeze problemele cele mai dificile, dovedind vinovăția. Grație darului său special de a deduce din elementele cunoscute pe cele necunoscute, excela în arta de a închega circumstanțe aparent neînsemnate, ce nu păreau a face parte din problemă, într-un ghem de material probant, copleșitor.

În ciuda acestor însușiri prețioase, în fond nu părea făcut pentru asemenea treburi nefaste. Le îndeplinea cu ezitări interioare, căci nu avea încredere în rezistența proprie față de forța covîrșitoare a unei puteri dotate cu atîta greutate. Îi lipsea îndrăzneala care face posibilă realizarea acelor lovituri de teatru riscante, conducînd adeseori la adevăr. Avusese nevoie de mult timp pînă ce se obișnuise cu anumite practici pe care cei mai riguroși dintre colegii lui de breaslă le foloseau fără nici un fel de scrupule. Evita pînă și tentativa de a înșela un acuzat sau de a-i întinde vreo cursă. În cercul colegilor săi, era socotit un fricos. Cert e că i se făcea părul măciucă la simplul gînd că ar comite erori judiciare cunoscute. Ceea ce îi era necesar nu era convingerea ca atare, nici conștiința probabilității maxime a tuturor presupunerilor, el căuta certitudinea absolută. N-avea liniște pînă ce nu venea ziua cînd acuzatul se pleca în fața poverii dovezilor. Asta mergea atît de departe, încît, odată, un coleg îi reproșă rîzînd că pare a nu căuta vinovați, ci nevinovați.

Șeful poliției judiciare nu era altcineva decît celebrul Gévrol, care va juca, nu încape îndoială, un rol important în povestirile nepoților noștri. Era, desigur, un bărbat foarte iscusit, dar îi lipsea perseverența necesară și era veșnic expus pericolului de a deveni victimă a uriașei sale încăpățînări. Dacă pierdea o urmă, nu-i stătea în puteri să recunoască acest lucru și cu atît mai puțin să se decidă a căuta alt drum. În rest, era atît de îndrăzneț și calm, că părea imposibil să-l scoți din sărite. Dotat cu forță herculeană ascunsă sub o înfățișare neglijentă, nu ezitase niciodată cînd era vorba să înfrunte pînă și pe cei mai periculoși răufăcători.

Specialitatea, triumful și gloria sa erau asigurate de memorie — o infailibilă memorie a fizionomiilor. Dacă vedea

odată pe cineva timp de cinci minute, chipul respectiv rămînea imprimat în el pe vecie. L-ar fi recunoscut oriunde și oricînd. Cele mai ciudate locuri, cele mai neverosimile circumstanțe, cele mai inimaginabile travestiuri nu-l puteau deruta. Asta se datora faptului că — zicea el cu titlul de explicație — atunci cînd vedea un om pentru prima oară, se uita numai la ochii lui. Recunoștea apoi privirea fără a se sinchisi de trăsături.

Cu cîteva luni în urmă, fusese pus la încercare la Poissy. Trei deținuți fuseseră înveliți în pături pentru a face de nerecunoscut trupurile, iar fețele numai cu fante pentru ochi. Așa fuseseră aduși în fața lui Gévrol. Fără a ezita o clipă, recunoscuse pe trei dintre clienții săi, spunîndu-le și numele.

Asta, în nici un caz, nu putea să fie doar o întîmplare.

Asistentul lui Gévrol, din ziua aceea, fusese un om cu antecedente judiciare, împăcat însă cu legea. Un tip viclean, deosebit de priceput în meserie, dar gelos pe superiorul său, ale cărui calități i se păreau mediocre. Se numea Lecoq.

Comisarul de poliție, pe care începuse să-l apese povara răspunderii sale, îi primi, pe judecătorul de instrucție și pe cei doi funcționari de poliție, ca pe niște eliberatori. Făcu o expunere succintă și clară a faptelor și le citi procesul-verbal.

„Ați procedat foarte corect", îl lăudă judecătorul.

„Totul e foarte clar. Ați uitat doar un singur lucru".

„Și anume, domnule judecător?" întrebă comisarul.

„În ce zi și la ce oră a fost văzută ultima oară văduva Lerouge ?".

„Voiam tocmai să menționez aceasta, domnule judecător. A fost văzută în seara zilei de marți, de lăsatul secului, la orele 17,20, pe cînd se întorcea cu un coș cu cumpărături de la Bougival".

„Sînteți sigur că ora indicată e exactă ?" întrebă Gévrol.

„Foarte sigur, din următorul motiv : cei doi martori care au declarat aceasta, madame Tellier și un dogar, locuiesc în cea mai apropiată vecinătate, și coborîseră tocmai din diligența care pleacă din oră în oră de la Marly, cînd au văzut-o pe madame Lerouge pe drum. Aceasta a grăbit pasul ca să-i ajungă, au mai stat la taclale și s-au despărțit abia în fața casei ei".

„Și ce avea în coș ?" voia să știe judecătorul de instrucție.

„Asta nu știu martorii. Își aduc doar aminte că avea două sticle de vin înfundate și un litru de rachiu. Se plîngea că

are dureri de cap și zicea că o să se culce imediat, deși în marțea carnavalului se cuvine, de fapt, să te distrezi".

„Deci asta e", exclamă Gévrol, „știu unde trebuie să căutăm".

„Credeți ?" spuse domnul Daburon cu îndoială în glas.

„E foarte limpede. Trebuie să-l căutăm pe individul înalt și brunet, în salopetă gri. Rachiul era pentru el ; văduva îl aștepta la cină. Și se vede că domnul a venit".

„Ah", murmură vagmistrul, vizibil neconvins, era atît de nasoală și groaznic de bătrînă".

Gévrol se uită batjocoritor la virtuosul jandarm.

„Dragul meu, ar trebui să știi că o femeie cu bani e întotdeauna tînără și frumoasă".

„Ar putea fi ceva adevărat în ceea ce spuneți", zise judecătorul de instrucție. „Dar nu asta îmi dă de gîndit, ci mai degrabă spusele văduvei Lerouge : „...dac-aș vrea, aș putea să am și mai mult".

„Asta m-a nedumerit și pe mine" adăugă comisarul. Dar Gévrol nu-l mai asculta, ci cerceta toate ungherele camerei, cu cea mai mare grijă. Deodată, se apropie de comisar :

„Uite ce-mi trece prin minte", strigă el, oare marți nu s-a schimbat vremea ? Două săptămîni la rînd a fost îngheț, apoi a venit ploaia. Cînd a început să plouă aici ?".

„La nouă și jumătate" răspunse vagmistrul. Veneam tocmai de la cină și voiam să-mi fac rondul prin localurile de dans, cînd m-a prins o rafală, vizavi de Rue des Pêcheurs. În zece minute, apa pe stradă era de jumătate de țol".

„Excelent !" spuse Gévrol. „Dacă omul a venit după nouă și jumătate, trebuie să fi avut pantofii plini de noroi. Dacă nu e cazul, înseamnă că a venit mai devreme. Asta ar fi trebuit să se constate, deoarece podeaua era proaspăt ceruită. S-au văzut urme de pași, domnule comisar ?"

„Mărturisesc că n-am acordat atenție acestui amănunt".

„Oh, dar ăsta e necazul !" spuse funcționarul de poliție pe un ton supărat.

„Așteptați", îl liniști comisarul. „Mai putem încă să ne uităm — nu în camera asta, ci în cealaltă. Acolo n-am schimbat nici cel mai mic lucru. Pașii mei și cei ai vagmistrului ar fi ușor de recunoscut. Hai să vedem".

Cînd comisarul dădu să deschidă ușa la camera vecină, Gévrol îl reținu.

„Aș vrea să cer judecătorului permisiunea de a cerceta totul foarte atent, înainte ca vreunul să intre în această cameră. E foarte important pentru mine".

Daburon se declară de acord și Gévrol intră în cameră. Ceilalți rămaseră în prag. De acolo puteau să vadă cel mai bine locul crimei.

După cum constatase deja comisarul, totul părea răscolit de un dement. În mijlocul camerei, se afla o masă pregătită cu tot ce trebuie. Era acoperită cu o față de masă fină, albă ca zăpada. Tacîmul se compunea dintr-un pahar splendid de cristal șlefuit, un cuțit de formă aleasă și o farfurie de porțelan. Pe masă zăceau o sticlă de vin aproape plină și o sticlă de rachiu din care lipseau cam cinci-șase păhărele. În dreapta, lîngă perete, erau două dulapuri frumoase din lemn de nuc, cu broaște ornamentale. Goale. Conținutul lor era răspîndit pe podea — un vraf de piese vestimentare, lenjerie, obiecte aruncate cît colo, mototolite, azvîrlite de-a valma. În peretele din spate era îngropat un dulap de veselă, acum deschis. De cealaltă parte a căminului, se putea vedea un birou vechi, cu placă de marmură, demolat și cotrobăit probabil pînă la ultimul sertăraș. Capacul era pe jumătate smuls și nu se mai ținea decît într-o balama, sertarele erau scoase și aruncate pe jos. În partea stîngă era așezat patul, acum desfăcut și răscolit. Pînă și paiele din saltea erau împrăștiate peste tot.

„Nici urmă de tălpi" declară Gévrol, supărat. „Trebuie să fi venit înainte de nouă și jumătate. De-acum puteți să intrați" Se apropie de cadavru și îngenunche.

„Nimic de zis", murmură el, „asasinul a lucrat curat. Biata femeie, tocmai făcea mîncarea cînd a lovit-o. Iată aici, jos pe podea, cratița cu jambon și ouă. Derbedeul nici n-a așteptat măcar să fie gata masa. Domnul era, pesemne, grăbit, și a dat lovitura pe stomacul gol. N-o să poată invoca scuza unei dispoziții exuberante de după desert".

„E limpede că motivul crimei a fost furtul", constată comisarul de poliție, întorcîndu-se către judecătorul de instrucție.

„Foarte probabil" răspunse Gévrol pe un ton zeflemitor. „Din această cauză nu se mai vede pe masă nici o piesă din serviciul de argint".

„Priviți ! Aici, în sertar, sînt monede de aur !", strigă Lecoq, care scormonea peste tot.

„Ei, nu mai spune !" exclamă Gévrol, devenit mai puțin sigur de sine. Dar își reveni repede și continuă :

„Le-o fi uitat. S-au văzut altele și mai și. Am cunoscut pe cineva care comisese o crimă și și-a pierdut apoi capul în așa hal, încît a uitat ce-a vrut de fapt. A fugit fără să mai ia cu el ceea ce căuta. Asasinul nostru o fi fost cam agitat sau l-o fi deranjat cineva. Cine știe ? Poate că a bătut cineva la ușă. Mi-aș putea imagina așa ceva ; căci n-a lăsat lumînarea aprinsă, ci s-a gîndit s-o stingă !

„Palavre !“, își dădu Lecoq cu părerea, „asta nu dovedește nimic. Poate că e un om ordonat și econom“.

Cei doi funcționari de poliție își continuară investigațiile pînă în cel mai îndepărtat colț al casei fără să aibă însă vreun rezultat palpabil ; nici o dovadă materială concludentă, nici cel mai neinsemnat indiciu demn de a fi luat drept punct de orientare. Dispăruseră toate hîrtiile văduvei Lerouge și era de presupus că va fi posedat așa ceva. Dar nu se găsi nici o scrisoare, nici un petic de hîrtie — nimic. Din cînd în cînd, Gévrol își întrerupse activitatea pentru a înjura sau a bodogăni.

„E ticluită cu cap, la naiba ! Fainâ muncă !“. Pușlamaua n-a făcut nici o greșeală !

„Ei, domnilor ?“ întrebă în cele din urmă judecătorul de instrucție.

„Am fost duși de nas, domnule judecător“, răspunse Gévrol, duși de nas ! Criminalul și-a luat toate măsurile de precauție. Dar îmi cade el în mînă. Pînă deseară, pun o duzină de oameni la treabă. Oricum ne va cădea în plasă, a luat argintărie și bijuterii, așadar se va trăda“.

„Așa cum stau lucrurile, se vede că n-am prea progresat față de azi dimineață“, zise Daburon.

„La naiba, e-adevărat. Facem și noi ce putem“, mormăi Gévrol.

Deodată, Lecoq strigă : „De ce nu-i Tirauclair aici ?“

„Ce-ar putea să facă mai mult ca noi ?“ răspunse Gévrol și-i aruncă subalternului o privire furioasă.

Lecoq lăsă capul în jos și nu mai crîcni, dar în sinea lui era fericit că i-o trîntise șefului.

„Ce-i cu acest Tirauclair ?“ voia să știe judecătorul de instrucție. Mi se pare că am mai auzit undeva acest nume“.

„E un tip teribil !“ exclamă Lecoq.

„E un fost salariat al unei case de împrumut pe amanet, explică Gévrol, „un om cu avere, pe numele său adevărat Tabaret. O face pe polițistul din plăcere, așa cum Aucelin s-a dus la poliția economică“.

„Și ca să-și sporească veniturile“, adăugă comisarul.

„E o figură !“ spuse Lecoq. „Lucrează tot atît de des pentru glorie ca și pentru pungă. Pentru el e un soi de marfă. Noi, cei din breaslă, l-am poreclit Tirauclair pentru că vrea mereu să „clarifice“ ceva, cum pretinde el. În orice caz, e un om dintr-o bucată, bătrînul. El e cel care, în afacerea cu soția de bancher — vă aduceți aminte ? —, a descoperit că doamna s-a furat pe sine. Și a și dovedit-o“.

„Așa-i“, răspunse Gévrol înțepat. „Dar tot lui i se datorează și faptul că era cît pe-aci să-și piardă capul, deși era nevinovat, bietul Derème, croitorașul bănuit că și-a omorît nevasta, o dezmățată“.

„Domnilor, ne pierdem vremea“, întrerupse judecătorul de instrucție aceste dueluri verbale. Și, privind spre Lecoq, continuă : „Aduceți-mi-l pe bătrînul Tabaret. Am auzit multe despre el și aș vrea să-l văd o dată la lucru“.

Lecoq ieși în grabă, lăsîndu-l în urma lui pe Gévrol adînc jignit.

„Domnul judecător are dreptul să coopteze pe cine dorește, dar la urma urmelor...“.

„Să nu ne enervăm, domnule Gévrol“, îl întrerupse Daburon. „Vă cunosc de multă vreme și știu să prețuiesc aportul dumneavoastră extraordinar. Numai că azi, părerile noastre sînt divergente. O țineți înainte cu omul brunet, în timp ce eu am convingerea că sînteți pe o urmă greșită“.

„Cred că am dreptate“, răspunse Gévrol, „și sper s-o pot dovedi. Am să-l găsesc pe individ, oricine ar fi el“.

„Mai mult nu pot să cer“

„Un lucru l-aș ruga insistent pe domnul judecător... Aș dori, — ei bine, cum s-o spun fără a părea lipsit de respect — mi-aș permite să vă dau un sfat...“

„Spuneți, vă rog“.

„Ei bine, i-aș recomanda domnului judecător să nu aibă prea multă încredere în bătrînul Tabaret“.

„Oh ! De ce ?“

„Pur și simplu, pentru că bietul de el se angajează cu prea multă pasiune. O face pe polițistul numai de dragul succesului și, fiindcă e vanitos ca un păun, înclină să se lase furat de evenimente. De îndată ce se vede confruntat cu o crimă, cum e cea de față, are pretenția că poate lămuri totul imediat. Inventează o poveste potrivită situației. Pretinde că poate reconstitui întreaga crimă pe baza unui singur indiciu, la fel

ca acel savant care voia să reconstituie toate speciile de animale dispărute, plecînd de la un singur os. Uneori are dreptate, dar mai adeseori greșește. Bietul croitor Derème, fără nume ar fi fost..."

„Vă mulțumesc pentru sfat" îl întrerupse Daburon. „Voi ține seama de el. Dar acum, comisare dragă, ceea ce trebuie făcut în primul rînd e să aflăm din ce regiune se trage văduva Lerouge".

Din nou martorii fură aduși de vagmistru și trebuiră să repete declarațiile făcute și în fața judecătorului de instrucție. Dar nu ieși la iveală nimic nou. Văduva Lerouge, în ciuda tendinței spre pălăvrăgeală, se dovedi o persoană destul de tăcută, căci în urechile tuturor bîrfitorilor din împrejurimi nu rămase nimic care să fi avut vreo importanță oarecare.

Cei interogați țineau însă morțiș să comunice judecătorului părerea personală, presupunerile lor. Mai toți erau de acord cu Gévrol. Omul în salopetă gri, brunetul înalt, era mai mult ca sigur vinovatul. Își aduceau aminte de înfățișarea lui crudă care băgase în sperieți întreaga regiune. Mulți, intimidați de înfățișarea lui suspectă, îl ocoleau cu prudență. Într-o seară amenințase o femeie, în alta bătuse un copil. Nimeni nu putea preciza ce femeie și care copil, dar, în fond, nu era nevoie, aceste fapte fiind general cunoscute.

Daburon pierduse de pe acum speranța de a afla ceva care să aducă puțină lumină în această afacere, cînd fură introduși la el o precupeață din Bougival, de la care victima cumpărase cîte ceva, și un băiat de treisprezece ani. Ambii aveau să facă — așa fusese asigurat — o declarație importantă.

Precupeața, prima interogată, o auzise pe văduvă vorbind despre un fiu.

„Sînteți sigură ?" insistă judecătorul.

„Să n-am parte de ziua de mîine", îl asigură precupeața. „Știu chiar că în seara aia, să-mi fie cu iertare, era cam cherchelită. A stat mai bine de-o oră în prăvălia mea".

„Și ce-a mai spus ?"

„Mi-o amintesc foarte bine" continuă femeia. „Se sprijinea de cîntarul de pe tejghea și glumea cu un marinar din Marly, cu bătrînul Husson, care vă poate confirma totul. L-a numit „marinar de apă dulce". Soțul meu, zicea dînsa, a fost un marinar adevărat, era mereu plecat, ani în șir. Îmi aducea nuci de cocos. Am un fiu care e marinar, ca răposatul lui tată, dar pe un vas al statului.

„A zis cum îl cheamă ?“

„Cu ocazia asta, nu, dar cu alta. Atunci — să-mi fie cu iertare, era beată criță —, ne-a povestit că fiul ei se numește Jacques și că nu l-a mai văzut demult“.

„L-a vorbit de rău pe bărbatul ei ?“

„Niciodată. A spus doar că răposatul era gelos și violent, dar, în fond, un om bun. I-a cam acrit viața cu tot felul de bazaconii. Un prostănac, ce mai, prost de atîta cinste“.

„Fiul a vizitat-o de cînd trăia la La Jonchère ?“

„N-a pomenit nimic despre așa ceva“.

„Cumpăra mult de la dumneavoastră ?“

„Așa și-așa. În general, cam de șaizeci de franci pe lună, uneori și de mai mult. Lua întotdeauna numai coniac bun. Plătea totul cu bani peșin“.

Mai mult n-avea ce să spună nici precupeața, așa că fu lăsată să plece.

Băiatul intră după ea. Era fiul unor oameni înstăriți din cătun. Era înalt și viguros pentru vîrsta lui, avea o privire dezghețată și maniere alese. Nici în fața judecătorului nu se pierdu cu firea.

„Ei, băiete, ce ai de zis ?“ îl întrebă Daburon.

„Deunăzi, domnule judecător, duminică, înainte de lăsatul secului, am văzut un om stînd în fața ușii doamnei Lerouge“.

„La ce oră ?“

„Era în zori, tocmai mă duceam la biserică. Sînt ministrant la a doua liturghie“.

„Bine“, spuse judecătorul, „și omul era înalt, brunet și purta o salopetă gri...“

„Nu, dimpotrivă, era mic, îndesat, foarte gras și destul de în vîrstă“.

„Nu te înșeli ?“

„De obicei, nu ! L-am văzut de-aproape de tot, căci am vorbit cu el“.

„Așa ? Ia povestește“.

„Deci, domnule judecător, tocmai treceam, cînd l-am zărit pe grăsun înaintea ușii. Părea foarte supărat. Nici nu vi-l puteți închipui. Fața îi era congestionată, roșie, ba chiar violacee, pînă sus în creștet. Am putut să-l urmăresc bine, căci n-avea pălărie și aproape deloc păr pe cap“.

„Și ți s-a adresat ?“

„Da, a strigat : „Hei, băiete, ai picioare bune ?“. Eu am zis că da, iar el m-a apucat de ureche, fără să mă tragă, și

mi-a spus : „Dacă-i așa, vei face un drum pentru mine și-ți voi da pentru treaba asta zece bănuți. Fugi pînă la malul Senei, iar acolo, încă înainte de-a ajunge pe chei, ai să vezi ancorată o barcă mare. Întreabă de căpitanul Gervais. E sigur acolo. Spune-i să pregătească totul pentru plecare, că vin îndată". Mi-a dat cei zece bănuți, după care am luat-o din loc".

„Dacă toți martorii ar fi ca băiatul ăsta, ar fi o plăcere să iei interogatorii" murmură comisarul.

„Acum povestește-ne cum te-ai achitat de sarcină", îl încurajă judecătorul.

„M-am dus pe corabie, l-am căutat pe omul cu pricina, și i-am zis ce aveam de zis. Asta-i tot".

Gévrol, care ascultase cu mare atenție, i se adresă domnului Daburon, zicîndu-i în șoaptă :

„Domnule judecător, mi-ați permite să-i pun băiatului cîteva întrebări ?"

„Firește, Gévrol !"

„Ia zi, tinere, începu Gévrol, l-ai recunoaște pe omul despre care ne-ai vorbit ?"

„Și încă cum !"

„Avea ceva deosebit ?"

„Sigur, fața tare pătrată".

„Asta-i tot ?"

„Desigur, domnule".

„Dar îți mai amintești cum era îmbrăcat ? Purta o salopetă ?"

„Nu, o jachetă cu buzunare mari, largi, pe brațe. Dintr-unul atîrna o batistă în carouri albastre".

„Ce pantaloni avea ?"

„Nu-mi aduc aminte".

„Dar vesta ?"

„Așteptați, spuse băiatul ezitînd, „avea oare vestă ? Cred că nu, sau, poate, totuși... Dar nu, îmi aduc acum aminte, n-avea vestă ; avea la gît un fular lung, trecut printr-un inel gros".

Băiatul lăsă capul în jos și tăcu. Încreți fruntea, făcînd eforturi să-și aducă aminte de ceva precis.

„Mi-am adus aminte" exclamă el. „Mai era ceva ciudat !"

„Ce ?"

„Purta cercei mari".

„Bravo !" strigă Gévrol bucuros. „Avem toate semnalmentele ! Am să-l găsesc cu siguranță pe acest individ. Domnul

judecător poate ordona să se facă mandatul de arestare-aducere".

„Cred că declarația acestui copil e de cea mai mare importanță", întări Daburon cele spuse și continuă privind spre băiat :

„Ne-ai mai putea spune, băiete, ce încărcătură avea vasul ?"

„Asta nu știu, doar avea covertă".

„Mergea în susul sau în josul apei ?"

„Dar, domnule judecător, stătea, nu mergea !"

„Asta știm, interveni Gévrol. Judecătorul ar vrea să afle de la tine în ce direcție era îndreptată partea din față a vasului. Către Paris sau către Marly ?

„Mi s-au părut la fel ambele capete".

Gévrol fu decepționat.

„Nu mă îndoiesc însă că te-ai uitat la numele vasului", i se adresă din nou băiatului. „Ori de cîte ori te urci pe o corabie, trebuie să te uiți cum se cheamă".

„N-am văzut nici un nume" răspunse băiatul.

„Dacă acest vas era ancorat doar la cîțiva pași de chei", interveni judecătorul, „vor fi observat, totuși, niscaiva locuitori din Bougival".

„Domnul judecător are, desigur, dreptate" se grăbi să confirme comisarul.

„Așa e" zise Gévrol. „De altfel, marinarii trebuie să fi coborît de pe vas și să fi mers la cîrciumă. Voi lua informații. Dar, băiete, cum arăta acest căpitan Gervais ?"

„Ca toți marinarii de pe la noi, domnule comisar".

„Înainte de a-ți da drumul, tinere, să ne mai spui dacă ai vorbit cu altcineva despre asta".

„Am povestit totul mamei cînd m-am întors duminică de la biserică, și i-am dat și cei zece bănuți pe care-i primisem de la omul acela".

„Ești sigur că ne-ai spus tot adevărul ?" continuă judecătorul. „Știi că nu e voie să duci de nas justiția ? Justiția descoperă în cele din urmă toate trucurile și-ți atrag atenția că are pedepse teribile pentru escroci și mincinoși".

Micul martor se făcu roșu ca sfecla și coborî privirea.

„Vezi", insistă Daburon, „ne-ai ascuns ceva. Nu-ți dai seama că poliția știe tot ?"

„Iertare, domnule judecător !" strigă băiatul și izbucni în lacrimi. „Iertare, n-o să se mai întîmple !"

„Haide, mărturisește cu ce ne-ai minţit !“

„Știți, domnule judecător, omul nu mi-a dat zece bănuți, ci douăzeci. I-am spus mamei mele numai de jumătate, ca să-mi pot cumpăra de cealaltă jumătate bile“.

„Te iert de data asta. Dar să-ți fie de învățătură pentru toată viaţa. Du-te acum, băiete, și să ţii minte că degeaba vrei să ascunzi adevărul, tot iese la iveală“.

CAPITOLUL II

Ultimele interogatorii realizate de judecătorul de instrucţie îndreptăţiră, în sfîrșit, o vagă speranţă. Cînd totul e negru ca tăciunele, pînă și cea mai măruntă luminiţă nocturnă ţi se pare a străluci precum un far.

„Aș putea să cobor la Bougival, dacă domnul judecător ar considera util acest lucru“ propuse Gévrol.

„Ar fi mai bine, poate, să aștepți puţintel“, răspunse Daburon. „Omul în cauză a fost văzut în dimineaţa zilei de duminică. Să ne informăm mai întîi ce a făcut văduva Lerouge în ziua respectivă“.

Fură chemate trei vecine care declarară în unanimitate că văduva Lerouge rămăsese în pat în duminica de lăsatul secului. Povestise uneia dintre cele trei femei, care o întrebase de sănătate, că avusese noaptea „o întîmplare groaznică“. Dar ea nu dăduse atenţie acestor cuvinte. „Omul cu cercei cîștigă mereu în importanţă“, spuse judecătorul după ce plecară cele trei femei. „Trebuie găsit cu orice preţ, și asta-i treaba voastră, Gévrol“.

„În opt zile pun mîna pe el“, răspunse Gévrol, „chiar dac-ar fi să scotocesc eu însumi toate vasele de pe Sena, de la un capăt pînă la celălalt. Știu cum îl cheamă pe căpitan : Gervais. Direcţia navală îmi va putea furniza indicaţii“.

Fu întrerupt de Lecoq, care intră aproape fără respiraţie.

„Iată, vi-l aduc pe domnul Tabaret“ zise în grabă. „L-am întîlnit lîngă ușa de la intrare pe cînd se pregătea să plece. Ce om ! A renunţat să mai aștepte trenul. A plătit unui birjar o mică avere și, în cincizeci de minute, am fost la faţa locului“.

Imediat după asta, apăru în prag un bărbat al cărui fizic nu corespundea întru nimic felului în care ești tentat să ţi-l imaginezi pe un poliţist pasionat.

Cele șase decenii, cît avea probabil, nu părea a le duce prea ușor. Mic de statură, slab și cam încovoiat, se sprijinea de un baston gros, cu mîner de fildeș. Fața sa rotundă și rasă cu cea mai mare atenție avea imprimată acea expresie de mirare permanentă, amestecată cu îngrijorare, cu care făcuseră avere doi celebri actori de comedie de la Palais-Royal. Avea o bărbie scurtă, buze cărnoase trădînd bunătate și un nas urît, cîrn, care amintea de pîlnia unei trompete. Ochii mici, cenușii și cu cearcăne roșii erau lipsiți de expresie, te oboseau însă prin privirea ascuțită, în continuă mișcare. Părul rar, lins, îi umbrea fruntea aplecată și nu reușea să acopere decît parțial urechile clăpăuge peste măsură de mari.

Era îmbrăcat cu deosebită grijă, curat ca o monedă proaspăt lustruită, purta lenjerie albă ca neaua, mănuși de mătase și jambiere. Un lanț masiv de aur, de un prost gust regretabil, îi încolăcea de trei ori gîtul și se cufunda apoi, în cascade, în buzunarul vestei.

De-abia intrat, domnul Tabaret, supranumit Tirauclair, făcu o plecăciune adîncă, formînd din trupul său hodorogit un semicerc, și începu cu voce slugarnică :

„Domnul judecător a binevoit să trimită după mine ?“

„Da !“ răspunse Daburon. Și în sinea sa își spuse : „Chiar o fi un cap bun ?... Oricum, pe dinafară nu se vede“.

„Prezent“, continuă Tabaret, „la ordinele înaltei justiții“.

„Să vedem, domnule Tabaret“, spuse judecătorul, „dacă veți avea mai mult noroc ca noi și veți găsi vreun indiciu care să ne ducă pe urmele făptașului, o să vă expunem cazul amănunțit“.

„Oh, știu de pe-acum destule“ răspunse Tabaret. „Lecoq mi-a descris pe drum afacerea în linii mari. N-am nevoie să știu mai mult“.

„Dar oricum...“ începu comisarul de poliție.

„Domnul judecător se poate baza întru totul pe mine, vă asigur. Îmi place să pornesc la treabă fără informații, ca să pot da curs fără prejudecăți impresiilor mele. Cînd cunoști părerea altcuiva, te lași, fără să vrei, influențat. Voi începe însă, în orice caz, cercetările împreună cu domnul Lecoq“.

În timp ce vorbea astfel, ochișorii săi cenușii străluceau ca două granate, iar fața, brăzdată de nenumărate riduri, radia o bucurie lăuntrică. Se ridicase între timp din poziția lui obișnuită, și, cu pași repezi, intră în cea de a doua cameră. Rămase acolo cam jumătate de oră, ieși apoi grăbit, intră din nou,

apăru iarăși, pentru a se îndepărta. Judecătorul de instrucție nu întîrzie să facă o comparație între felul său de a se mișca și alura nerăbdătoare și mobilă a unui cîine de vînătoare. Pînă și nasul, ca o trompetă, vibra de parc-ar fi vrut să adulmece aromele cele mai subtile ale asasinului. Se mișca de ici-colo și vorbea, gesticulînd agitat, își vorbea sieși, se înjura scoțînd din cînd în cînd cîte un ușor strigăt de triumf. Lecoq nu avea nici o clipă de liniște. Lui Tirauclair îi trebuia ba una, ba alta : hîrtie și creion, apoi o sapă, după asta ceru repede ghips, apă și o sticlă de ulei.

După ce trecu mai bine de o oră, judecătorul fu cuprins de nerăbdare și voia să știe ce se întîmplase cu ajutorul său voluntar.

„E afară, pe stradă“ spuse vagmistrul. „Stă culcat pe burtă, în noroi, și amestecă într-o farfurie ghipsul. Zice că e gata îndată, și apoi vine“.

Într-adevăr, curînd după asta, se înființă jubilînd de bucurie și întinerit cu douăzeci de ani. Era urmat de Lecoq, care ținea cu deosebită grijă un coș.

„Am clarificat lucrurile“ îl încredință pe judecătorul de instrucție. „Totul e cît se poate de clar, Lecoq, pune coșul pe masă, dragul meu“. În clipa asta se întoarse și Gévrol, nu mai puțin satisfăcut de expediția lui.

„Sînt pe urmele omului cu cercei“ zise el. „Vasul a plecat în josul fluviului. Am semnalmentele exacte ale căpitanului Gervais“.

„Vă rog să ne relatați ce ați descoperit, domnule Tabaret“ spuse judecătorul de instrucție.

Detectivul amator răsturnase conținutul coșului pe masă : un bulgăre mare de pămînt lutos, mai multe foi mari de hîrtie și trei, patru bucățele, încă umede, de ghips. Făcea o impresie aproape grotescă, așa cum stătea în fața mesei, nu prea mult deosebit de acei prestidigitatori care, în piețele publice, se produc în fața mulțimii de gură-cască. Garderoba sa fusese afectată serios : era acoperit din cap pînă-n picioare cu cruste lutoase.

„Încep“, porni el pe un ton modest, dar satisfăcut de sine. „Crima care ne preocupă n-a fost însoțită de furt“.

„Ah... firește, din contra !“ murmură Gévrol.

„Voi întări aceasta prin dovezi“ continuă Tabaret. Îmi voi exprima și umila părere cu privire la mobilurile acestui asasinat, dar asta mai tîrziu. Asasinul a sosit, deci, înainte de

ora nouă și jumătate, adică înaintea ploii. Urme de murdărie n-am găsit, asemenea colegului Gévrol, dar sub masă — acolo unde și-a ținut asasinul, la început, picioarele — am putut constata urme de praf. Putem preciza deci, într-o oarecare măsură, timpul. Văduva Lerouge nu-l aștepta pe vizitator, căci începuse să se dezbrace și, cînd era tocmai pe cale să întoarcă ornicul ei cu cuc, a auzit o bătaie în ușă".

„Ce detalii interesante!" îl ironiză comisarul.

„E simplu de dovedit" se apără detectivul amator. „Cercetați, vă rog, ceasul cu cuc de deasupra biroului. E din acelea care merg paisprezece-cincisprezece ore, nu mai mult. M-am convins. E, deci, probabil, ba chiar sigur, că văduva îl întorcea în fiecare seară înainte de a se culca. Cum se face, deci, că ceasul s-a oprit la cinci? E clar că și-a făcut de lucru cu el. Începuse tocmai să tragă de lanț, cînd a auzit bătînd la ușă. Ca dovadă, avem scaunul de sub ceasul cu cuc, pe a cărui husă se vede o urmă de talpă. Uitați-vă apoi la victimă: corsajul rochiei îl scosese deja. Ca să poată deschide mai repede ușa, nu și l-a mai pus, ci și-a înfășurat umerii cu acest șal vechi, pe care l-a înnodat la piept".

„La naiba!" exclamă vagmistrul, vizibil impresionat. „Văduva îl cunoștea pe cel care a bătut la ușă" continuă detectivul Tirauclair. „Graba cu care i-a deschis, precum și desfășurarea evenimentelor o dovedesc. Asasinul a fost introdus în casă fără să i se opună rezistență. E vorba despre un bărbat tînăr, de talie peste cea mijlocie, îmbrăcat elegant. În seara respectivă purta joben, avea umbrelă și fuma trabuc cu port-țigaret".

„Și mai ce!" strigă Gévrol. „Asta-i prea de tot!"

„Se poate", răspunse Tabaret, „dar ăsta-i adevărul". Nu-i vina mea că nu cercetați cu atenție; eu pledez pentru precizie. Caută și vei găsi. Ha, spuneți că-i prea de tot! Dar vă rog să aruncați o privire asupra acestor bucăți, încă umede, de ghips. Vedeți aici urmele tocurilor de la cizmele asasinului, imprimate cu extraordinară claritate în apropierea locului unde s-a descoperit cheia. Urma tălpii am prins-o pe aceste foi de hîrtie, căci n-am putut s-o torn în întregime, deoarece partea anterioară era pe nisip. Priviți: toc înalt, talpă subțire și îngustă, se vede clar că e pantoful unui domnișor cu piciorul îngrijit. Căutați această amprentă — o veți mai găsi de două ori afară, pe stradă, și de încă cinci ori în interiorul grădinii, unde n-a intrat nimeni altcineva. Asta mai dovedește și faptul că asa-

sinul n-a bătut la uşă, ci în oblon, unde a zărit o dîră de lumină. La intrarea în grădină, omul nostru a făcut o săritură, ca să nu calce pe straturi. Sărind, i s-a înfipt adînc în pămînt vîrful piciorului. A sărit uşor pe o distanţă de doi metri, aşadar e elastic, deci tînăr".

Tabaret vorbea cu glas subţire, înalt şi pătrunzător, iar privirea i se plimba de la unul la celălalt. Era curios să constate ce impresie face asupra ascultătorilor.

„Vă preocupă, poate, chestiunea jobenului, domnule Gévrol ?" continuă Tabaret, perseverent. „Priviţi, vă rog, cercul care s-a imprimat atît de limpede aici, pe partea superioară, prăfuită, a biroului. Sau vă miraţi că am putut determina atît de uşor înălţimea asasinului ? Uitaţi-vă sus, pe dulapuri : veţi constata că făptaşul a pipăit insistent cu mîinile. E, deci, mult mai mare decît mine. Să nu ziceţi cumva că s-a urcat pe scaun ; în acest caz, n-ar fi trebuit să pipăie totul cu mîinile. Sau vă nedumereşte umbrela ? Această bucată de pămînt conţine o minunată urmă a vîrfului umbrelei, şi nu numai a vîrfului, ci şi a rozetei ce susţinea mătasea. În ceea ce priveşte ţigara, iată aici muştiucul trabucului, scos de mine din cenuşă. Capătul e muşcat sau umezit de salivă ? Nu. Deci fumătorul avea port-ţigaret".

Lecoq nu-şi putea stăpîni entuziasmul şi începu să aplaude. Comisarul părea uimit, judecătorul de instrucţie — încîntat. Numai mutra lui Gévrol se lungea, se lungea, în timp ce vagmistrul părea să împietrească.

„Acum vă rog să-mi acordaţi puţină atenţie", continuă Tabaret. „Tînărul a fost poftit în casă. Cum a justificat vizita la o oră atît de neobişnuită, nu bănuiesc. Sigur e însă că i-a mărturisit văduvei Lerouge că n-a cinat încă. Biata femeie a fost încîntată şi s-a apucat să pregătească ceva de mîncare. Evident, nu pentru ea, căci în dulapul de bucătărie am găsit resturile cinei ei : a mîncat peşte, ceea ce va dovedi şi autopsia. Şi apoi se vede doar că pe masă se află un singur pahar şi un singur cuţit. Pare limpede că văduva îl considera o persoană sus-pusă. În dulapul de perete se află o faţă de masă destul de curată. A folosit-o ? Nu ! Pentru musafirul ei a scos o faţă de masă albă, cea mai frumoasă pe care o avea, se vede. I-a pus în faţă şi acest pahar splendid, fără îndoială, un cadou din zile mai bune. Şi doar n-o să presupunem că folosea zilnic un cuţit cu mîner de fildeş".

„Toate astea-s convingătoare", murmură judecătorul, „într-adevăr, foarte convingătoare".

„Tînărul a luat deci, loc. A băut un pahar cu vin, în timp ce văduva păzea cratița pe foc. Apoi l-a părăsit curajul și a cerut rachiu, din care a băut, unul după altul, patru-cinci pahare. După o luptă lăuntrică de circa zece minute — atîta durează pînă ce e gata jambonul cu ouă, cum a fost cazul aici —, tînărul s-a ridicat, s-a apropiat pe la spate de femeia aplecată peste foc și a lovit-o de două ori. N-a murit imediat, ci a reușit să se înalțe pe jumătate, ținîndu-se de mîinile ucigașului. El s-a dat înapoi, a ridicat-o și pe ea cu acest prilej, și a aruncat-o jos, în poziția în care o vedeți acum.

Această scurtă luptă e ușor de dedus după poziția cadavrului. Lovită în timp ce ședea, ar fi trebuit să cadă pe spate. Asasinul s-a folosit de o armă subțire, îngustă — dacă nu mă înșel, de o floretă ascuțită, căreia i s-a desprins butonul. Ne-a lăsat acest indiciu ștergînd arma de fusta victimei. De altfel, el n-a fost rănit în încăierare. E drept că victima s-a cramponat cu desperare de mîinile lui, dar cum nu și-a scos mănușile...".

„Astea-s fantezii !" exclamă Gévrol.

„V-ați uitat atent la unghiile decedatei, stimate domnule Gévrol ? Nu ? Duceți-vă mai bine și uitați-vă, și apoi spuneți-mi dacă mă înșel. Deci, femeia e moartă. Ce vrea ucigașul acum ? Bani ? Obiecte de preț ? Nu, nu, de o sută de ori nu. Ce vrea, ce caută, ce dorește să obțină cu orice preț sînt hîrtiile pe care le știe în posesia văduvei. Ca să le găsească răscolește totul, azvîrle de-a valma conținutul dulapurilor, scormonește prin lenjerie, sparge biroul, căci nu găsește cheia, și desface pînă și salteaua de paie. În sfîrșit, găsește ceea ce căuta. Și ce crcdeți că face cu prețioasele hîrtii ? Le arde și anume nu în cămin, ci în micuța sobă din prima cameră Și, cu asta, și-a atins scopul. Ce va face acum ? Va fugi și va lua obiectele de preț pe care poate pune mîna ca să îngreuneze cercetările și să simuleze crimă cu jaf. Împachetează tot ce poate apuca în șervetul de pe masă, suflă în lumînare și-și ia tălpășița, după ce a închis cu grijă ușa de la intrare și a aruncat cheia în șanț... Cam asta ar fi...".

„Domnule Tabaret", spuse judecătorul de instrucție, „metoda dumneavoastră de investigație e de admirat și sînt convins că sînteți pe urmele adevărului".

„Ei, ce v-am zis !" strigă Lecoq. „E colosal papa Tirauclair !".

„Extraordinar, piramidal !“ exageră Gévrol, ironic. „Vreau doar să adaug că acest tînăr bine îmbrăcat trebuie să fi arătat cam ciudat cu o legătură albă în braţe, vizibilă de departe ? !“.

„N-a dus-o prea departe“, replică Tabaret. „Trebuie să ţineţi seama de faptul că n-a fost atît de prost ca să ia, pe drumul spre gară, diligenţa. A mers pe jos, şi anume pe drumul cel mai scurt, de-a lungul malului. Şi dacă e deştept precum îl cred, primul lucru pe care l-a făcut de îndată ce a ajuns la Sena a fost să arunce pachetul suspect în apă“.

„Credeţi asta cu-adevărat, papa Tirauclair ?“ întrebă Gévrol.

„Pun pariu că aşa e“. Şi în ceea ce priveşte dovada, am trimis trei oameni conduşi de un jandarm ca să cerceteze Sena, pe aici, pe aproape. Le-am promis o recompensă zdravănă dacă găsesc legătura“.

„Din buzunarul dumneavoastră, domnule idealist !“.

„Da, domnule Gévrol, din buzunarul meu !“.

„Oricum, dacă s-ar găsi pachetul...“ murmură judecătorul de instrucţie.

În clipa aceea, un jandarm îşi făcu apariţia în cameră.

„Aici“ spuse el, aşezînd pe masă un şervet ud, în care erau înfăşurate obiecte de argint, tacîmuri şi bijuterii. „Asta au găsit oamenii. Acum vor recompensa promisă“.

Tabaret scoase din buzunar o bancnotă şi i-o dădu jandarmului.

„Ei, domnule judecător, ce aveţi de zis acum ?“ întrebă el, aruncîndu-i lui Gévrol o privire arogantă.

„Cred că, datorită perspicacităţii dumneavoastră, vom ajunge la ţintă şi...“.

Fu întrerupt de medicul însărcinat cu autopsia, care intră în clipa aceea. Îşi terminase misiunea neplăcută şi era în măsură să întărească presupunerile lui Tabaret. Şi el bănuia, dată fiind poziţia cadavrului, că a avut loc o încăierare. În afară de asta, mai descoperise la gîtul victimei o urmă albăstruie, e drept, abia vizibilă, de strangulare. Mai confirmă că văduva Lerouge mîncase peşte cu vreo trei ore înaintea morţii. Nu mai era, deci, nimic de făcut. Urmau să fie adunate cîteva piese doveditoare, pentru a-l putea determina, la timpul oportun, pe vinovat să-şi recunoască fapta.

Tabaret cercetă cu mare grijă unghiile moartei şi reuşi să scoată cîteva fărîme din pielea de mănuşă care rămăsese acolo.

Cea mai mare dintre bucăţelele minuscule, nu mai lungă de doi milimetri, era suficientă pentru a recunoaşte culoarea. Puse deoparte şi bucata din fusta victimei, de care asasinul îşi ştersese arma.

Făcînd abstracţie de legătura găsită în Sena şi de urmele de cizmă turnate în ghips de către Tabaret, asta era tot ce lăsase în urmă asasinul.

De fapt, cam puţin, şi totuşi nemăsurat de mult în ochii judecătorului de instrucţie, care nutrea speranţe noi. Obstacolul cel mai periculos în cazul tuturor investigaţiilor unor crime misterioase este o cît de mică eroare în privinţa motivului crimei. Cînd căutările merg într-o direcţie falsă, se îndepărtează tot mai mult de adevăr. Datorită lui Tabaret, Daburon era acum mai mult ca sigur că nu era posibilă nici o eroare.

Se făcuse noapte, iar judecătorul îşi terminase, pentru moment, misiunea în La Jonchère. Gévrol era nerăbdător să-l aducă pe omul cu cercei şi, ca atare, declară că vrea să rămînă la Bougival. Promise că va folosi timpul în mod util, că va vizita toate localurile de dans pentru a găsi, eventual, noi martori.

După ce Daburon îşi luă rămas bun de la ceilalţi, îl invită pe Tabaret să-l însoţească.

„Eram tocmai pe punctul de a vă solicita această cinste" răspunse acesta.

Porniră, deci, împreună. Era firesc să înceapă comentariul crimei care le ocupa gîndurile.

„Vom putea, oare, să aflăm ceva despre viaţa din trecut a bătrînei femei ?" voia să ştie Tabaret. „De asta va depinde totul".

„Vom afla în mod sigur", răspunse judecătorul, „presupunînd că precupeaţa a spus adevărul". Dacă soţul victimei a fost marinar, iar fiul ei Jacques navighează pe mare în momentul de faţă, Ministerul Marinei ne va furniza în curînd toate informaţiile ce ne lipsesc. Chiar astăzi le voi scrie".

Ajunseră la gara din Rueil şi se urcară în tren. Norocul le surise, căci găsiră gol un compartiment de clasa întîi.

Dar Tabaret amuţi. Stătea pe gînduri, căuta ceva anume, făcea tot felul de legături, şi pe figura lui se citea străduania creierului de a găsi soluţii problemelor rămase în suspensie. Judecătorul îl privi atent, impresionat de felul de a fi al acestui

om straniu, devenit polițist dintr-o pasiune care putea fi considerată cel puțin originală.

„Spuneți-mi, domnule Tabaret", întrebă el deodată, „de mult timp concurați poliția ?".

„De nouă ani, domnule judecător, de peste nouă ani și trebuie să recunosc că sînt uimit de faptul că n-ați auzit pînă acum vorbindu-se de mine".

„O, din auzite vă cunosc, dar n-am știut niciodată exact despre cine este vorba", răspunse Daburon, „iar cînd au început să vi se înalțe iarăși osanale, am avut formidabila idee de a trimite după dumneavoastră. Dar m-ar interesa ce anume v-a făcut să urmați această cale".

„Necazurile, domnule judecător, singurătatea și plictiseala. Oh, n-am fost prea norocos în viață, credeți-mă...".

„Mi s-a spus că sînteți bogat".

Tabaret oftă adînc, de parcă și-ar fi adus aminte de niște amarnice decepții.

„Nu-mi merge rău", răspunse el, „asta așa-i, dar n-a fost întotdeauna astfel. Pînă la patruzeci și cinci de ani, am avut de îndurat cele mai umilitoare lipsuri. Propriul meu tată mi-a otrăvit viața, mi-a ofilit tinerețea și a făcut din mine omul cel mai nefericit.

„Cum așa, domnule Tabaret ?" întrebă judecătorul de instrucție. „Tatăl dumneavoastră a fost, într-adevăr, cauza nenorocirilor dumneavoastră ?".

„Din păcate, da, domnule judecător de instrucție. L-am iertat pînă la urmă, după ce la început îl blestemasem din plin. Pe vremuri, îi acoperam pînă și amintirea cu ocară, așa cum numai o ură fierbinte le poate naște, dar aflînd că... În fond, vă pot spune despre ce este vorba. Aveam vreo douăzeci și cinci de ani și cîștigam pe an două mii de franci la Casa de împrumut pe amanet, cînd, într-o dimineață, a venit la mine tata și mi-a comunicat că a dat faliment, că e complet ruinat și că n-are un ban în buzunar. Părea cuprins de disperare și vorbea de sinucidere. Îmi iubeam tatăl. Am căutat să-l liniștesc, i-am descris propria mea situație mult mai roz decît era, l-am asigurat că n-o să-i lipsească nimic atîta vreme cît eram eu în stare să-mi cîștig existența, și primul lucru pe care l-am făcut a fost să-l invit să locuiască la mine. Zis și făcut... și a rămas douăzeci de ani pe capul meu...".

„Cum ? Regretați, oare, fapta dumneavoastră mărinimoasă, domnule Tabaret ?".

„Şi încă cum! Ar fi meritat să-i stea în gît pîinea pe care i-o dădeam zilnic".

Daburon schiţă un gest de mirare, pe care celălalt nu putu să nu-l observe.

„Aşteptaţi înainte de a mă condamna", continuă Tabaret. „Aveam, deci, douăzeci şi cinci de ani şi trebuia să îndur, de dragul tatălui meu, cele mai crîncene privaţiuni. Nici prieteni, nici dragoste, în schimb, seară de seară, treabă de conţopist la un notar, pentru a ne spori veniturile. Pînă şi la ţigări a trebuit să renunţ. Dar oricît de bine mă purtam, bătrînul tot se văicărea, jelea după bunăstarea lui de altădată, cerea bani de buzunar ba pentru una, ba pentru alta. Într-un cuvînt: era nemulţumit de orice făceam. Numai cerul ştie cît am pătimit.

Dar nu eram născut să trăiesc singur cuc şi să îmbătrînesc părăsit ca un cîine. Visul meu a fost întotdeauna să mă însor, să răsfăţ o femeie, să fiu iubit şi eu puţin, şi să mă văd înconjurat de copii reuşiţi. Destul. Cînd mă copleşeau asemenea gînduri, mă simţeam ca sugrumat, iar din ochi îmi picurau o lacrimă-două. Dar mă revoltam de îndată împotriva mea. Îmi spuneam: „Dragul meu, dacă ai numai trei mii de franci anual şi, în schimb, un tată bătrîn şi drag, îţi înăbuşi sentimentele şi rămîi burlac". Şi tocmai cunoscusem o fată! Sînt treizeci de ani de-atunci, şi uitaţi-vă la mine, n-am roşit, oare, ca o sfeclă?... Se numea Hortense. Cine ştie ce s-a ales de ea! Era frumoasă şi săracă... Ei bine, eram bătrîn cînd a murit tatăl meu, acest mizerabil...".

„Dar domnule Tabaret!..." îl întrerupse judecătorul de instrucţie.

L-am iertat. Dar o să-mi înţelegeţi mînia. După ce murise, am găsit în biroul său acţiuni de stat de peste zece mii de franci!".

„Cum aşa! Era, deci, bogat?".

„Da, chiar foarte bogat, căci asta nu era tot. Avea o proprietate lîngă Orléans, care-i aducea o arendă de şase mii de franci anual. În plus, era proprietarul casei unde stau şi acum. Locuiam acolo împreună, iar prostul de mine, un veritabil idiot, un bou, ce mai, plăteam cuminte, în fiecare întîi a lunii, chiria administratorului nostru".

„Asta-i, într-adevăr, nemaipomenit!" exclamă Daburon.

„Nu-i aşa, domnule judecător?! Mi-a stors din buzunar, în sensul propriu al cuvîntului, banii greu cîştigaţi. Culmea ironiei a fost însă un pasaj din testamentul lui, unde se jura

că nu s-a gîndit decît la binele meu. Voia să mă deprindă cu ordinea și spiritul economiei — mă asigura el — și să mă împiedice să fac prostii. Și eu, care aveam patruzeci și cinci de ani, și-mi reproșam de douăzeci de ani cînd cheltuiam un bănuț, fără să fi fost absolut necesar. Mi-a speculat mărinimia, mi-a... După așa ceva, îți vine să borăști cînd auzi de dragoste față de copil, pe onoarea mea!".

Mînia justificată a domnului Tabaret era atît de comică, încît judecătorul cu greu se stăpîni să nu izbucnească în rîs.

„Dar, cel puțin, averea moștenită v-a făcut plăcere?" îl consolă judecătorul.

„Nicidecum, a venit mult prea tîrziu. Bucate alese, cînd nu mai ai dinți... Frumos avantaj! Vîrsta de însurat trecuse. Mi-am înaintat demisia doar, ca să fac loc cuiva mai nevoios ca mine. După o lună mă plictiseam de moarte să stau. M-am decis să-mi găsesc o marotă, un viciu, o manie care să țină locul dragostei de care n-am avut parte. Am început să colecționez cărți. O să spuneți că, pentru asta, îți trebuie cunoștințe?".

„Știu, dragă domnule Tabaret, că înainte de toate trebuie bani. Cunosc un celebru bibliofil care, probabil, știe să citească, dar, mai mult ca sigur, nu știe să se iscălească".

„E posibil. Eu, în orice caz, am citit toate cărțile pe care le-am cumpărat. Și vă pot spune că am colecționat în exclusivitate cărți care, direct sau indirect, aveau de-a face cu munca poliției. Memorii, reportaje, pamflete, cuvîntări, scrisori, romane. Pe ce puneam mîna, înghițeam. M-am simțit tot mai atras de acea forță misterioasă care supraveghează și ocrotește societatea, pătrunde peste tot unde socoate că e necesar, destramă vălurile cele mai dese, dezvăluie dedesubturile conjurațiilor, adună și păstrează în cartoteca ei verde secretele cele mai dubioase și rușinoase. Citind memoriile unor faimoși detectivi, cel puțin tot atît de captivante ca și cele mai bune povestiri imaginare, m-am lăsat cuprins de entuziasm pentru acești bărbați înzestrați cu fler, care, cu legea sub braț, pornesc pe urmele crimei, prin hățișul legislației. Eram obsedat de dorința de a deveni eu însumi o rotiță a acestei mașinării mărețe, de a putea juca și eu puțin rolul providenței, chiar dacă era vorba doar de o providență cu număr mic la pantof, dar care să contribuie la pedepsirea crimei și la triumful inocenței. M-am pus la încercare și am constatat că nu sînt complet lipsit de talent pentru treaba asta".

„Și vă place?".

„Îmi face mare plăcere. Mi-a dispărut plictisul de cînd am înlocuit vînătoarea de cărți cu vînătoarea de criminali. E un lucru frumos ! Îmi vine să ridic din umeri cînd vreun nătărău plătește douăzeci și cinci de franci ca să împuște un iepure. Jalnic ! În schimb, vînătoarea de oameni e altceva ! Pune în joc toate potențele, aici vînatul e demn de vînător, are, ca și acestea, minte, putere și viclenie. Armele sînt aproape egale. Dar dacă oamenii ar cunoaște tensiunea născută în timpul unui astfel de joc de-a v-ați ascunselea între criminal și poliție, cu toții ar da buzna să se angajeze la poliția judiciară. Păcat că se pierde tot mai mult adevărata artă a acestei meserii. Crimele frumoase sînt din ce în ce mai rare. Rasa puternică a răufăcătorilor temerari și fără cusur a făcut loc unei adunături de coțcari ordinari. Cei cîțiva derbedei despre care se mai vorbește din cînd în cînd, la intervale mari de timp, sînt proști și lași. Parcă și-ar iscăli opera lăsînd în urmă și cartea de vizită. Nici o plăcere să-i prinzi. De îndată ce ai stabilit cum s-a săvîrșit lovitura, trebuie doar să te duci și să-i arestezi pe golani“.

„Mie mi se pare, totuși“, îl întrerupse Daburon zîmbind, că asasinul nostru nu este chiar atît de lipsit de dibăcie“.

„Acesta, domnule judecător, constituie o excepție, și ca atare, îmi va da o deosebită satisfacție depistarea lui. Pentru asta aș face orice, aș risca chiar să mă compromit. Căci trebuie să mărturisesc, spuse el cu o ușoară jenă, nu mă laud în fața prietenilor cu faptele mele eroice. Poate că mi-ar strînge mîna cu mai puțină căldură, dacă ar ști că Tirauclair și Tabaret sînt una și aceeași persoană“. Din nou începură să vorbească despre asasinarea văduvei Lerouge și conveniră ca Tabaret să se încartiruiască a doua zi la Bougival. Își asumă sarcina să cerceteze în opt zile toată regiunea și să întrebe peste tot. Judecătorul, la rîndul său, promise că îl va ține la curent și îl va înștiința de îndată ce va avea amănunte mai precise despre persoana doamnei Lerouge.

„Domnule Tabaret“, spuse judecătorul în încheiere, „sînt oricînd la dispoziția dumneavoastră. Dacă aveți nevoie de mine, veniți fără ezitare, indiferent la ce oră din zi ori din noapte. Mă plimb rar de tot, mă veți găsi întotdeauna, fie acasă, în rue Jacob, fie în biroul meu din Palatul de justiție. Voi da ordin să fiți introdus imediat, oricînd vă veți prezenta“.

În această clipă, trenul intră în gară. Domnul Daburon făcu semn unei birje și-i oferi lui Tabaret un loc. Acesta îl refuză însă.

„N-are rost" spuse el. „Locuiesc, după cum v-am spus, în rue Saint-Lazare, la cîțiva pași". „Pe mîine, deci!" spuse domnul Daburon.

„Pe mîine!" răspunse Tabaret și adăugă: „Îl vom găsi, nici o grijă".

CAPITOLUL II

Casa domnului Tabaret se afla la numai patru minute de gara Saint-Lazare. Era o clădire frumoasă, bine întreținută, care aducea un venit serios sub formă de chirii, fără ca acestea, luate în parte, să fie exagerat de mari. Domnul Tabaret se întinsese frumușel în propria lui casă. Ocupa la primul etaj, spre stradă, un apartament spațios, împărțit extrem de utilitar și mobilat confortabil, a cărui podoabă de preț era biblioteca. Acolo ducea el, fiindcă nu era obișnuit altfel și nici nu-i plăcea altfel, o viață destul de modestă. Singurul său ajutor era o bătrînă menajeră, ajutată la ocazii de administrator. Nici unul dintre chiriași n-avea nici cea mai mică bănuială legată de activitatea detectivistică a proprietarului casei. Se știa doar că pînă și cel mai modest detectiv nu poate să se descurce fără un dram de inteligență care, judecînd după chipul domnului Tabaret, părea a-i lipsi cu desăvîrșire. Zăpăceala sa permanentă trecea drept simptom al unui început de scleroză. Cu toții însă îi observau obiceiurile ciudate, care, grație deselor lui absențe, căpătau o alură misterioasă, excentrică. Nimeni nu cunoștea vreun tînăr, oricît de viciat, care să fi dus o viață atît de dezordonată ca acest om în vîrstă. Deseori nu lua masa acasă, ciugulea ceva la ore întîmplătoare și în locuri întîmplătoare. Părăsea casa la orice oră din zi sau din noapte, dormea adesea în altă parte și uneori dispărea săptămîni întregi. Primea și oaspeți ciudați. Sunau la ușa lui făpturi dubioase, cu fizionomie de răufăcători.

Acest fel de viață neregulat îl făcuse să fie privit cu suspiciune. Era luat drept un om depravat, care-și irosea averea noaptea, ducînd o viață deșănțată.

„E o rușine", zicea lumea, „pentru un om de vîrsta lui!". El știa de aceste zvonuri și rîdea în sinea lui. Dar asta nu-i

împiedica pe cîțiva dintre chiriași să-i caute compania și să-i facă un fel de curte. Era invitat la dineu, dar de-cele mai multe ori refuza.

Se întîlnea doar cu o singură familie de chiriași, cu aceasta însă avea legături strînse, ba era chiar mai des acolo decît între cei patru pereți ai săi. Această familie se compunea dintr-o văduvă, doamna Gerdy, care, împreună cu fiul ei Noël, pe care-l adora, ocupa de mai bine de cincisprezece ani o locuință la etajul trei.

Noël era un bărbat de vreo treizeci și trei de ani, dar arăta mai în vîrstă. Era înalt și bine făcut, avea o figură nobilă și inteligentă, ochii căprui și părul negru, ondulat. Ca avocat, era foarte talentat și-și cîștigase de pe acum un oarecare renume. Era un truditor îndîrjit, rece și calculat, îndrăgostit încă cu patimă de profesiunea sa. Poate intenționat afișa principialitate severă și cumpătare.

La doamna Gerdy, domnul Tabaret se simțea ca acasă, o privea ca pe o rudă apropiată, iar pe Noël ca pe propriul său fiu. Se gîndise deseori să ceară mîna văduvei ; ceea ce-l reținuse era mai puțin vîrsta, cît teama că, în cazul unui refuz, s-ar fi putut degrada o relație atît de plăcută. Pentru orice eventualitate, lăsase însă la un notar testamentul, prin care-l făcea pe tînărul avocat moștenitorul întregii sale averi. Testamentul conținea o singură clauză care prevedea un premiu de douăzeci de mii de franci anual pentru detectivul dovedit în stare să „clarifice" cel mai complicat caz.

Deși casa domnului Tabaret era atît de aproape, îi trebui totuși un sfert de oră pînă ajunse. După ce se despărțise de judecătorul de instrucție, reluase firul meditațiilor sale. Nu privea nici în dreapta, nici în stînga, se lăsa împins de trecători și, după ce făcea un pas înainte, se întîmpla să facă doi pași înapoi.

Pentru a cincea oară repeta în gînd cuvintele văduvei Lerouge, transmise de lăptăreasă : „... dac-aș vrea, aș putea să am și mai mult".

„Toate se potrivesc", murmură el. „Văduva Lerouge cunoștea un secret important, de păstrarea căruia erau interesate în cel mai înalt grad persoane bogate și sus-puse. Îi avea la mînă pe oamenii aceștia, care-i cumpărau tăcerea. Îi ținea sub presiune. A întins prea mult coarda, și a trebuit s-o înlăture. Dar despre ce fel de secret e vorba și cum a ajuns, oare, în

posesia lui ? Probabil că în tinerețe, a slujit în vreo casă nobilă și a văzut, a auzit sau a aflat ceva important. Dar ce anume ? Fără îndoială, era o femeie la mijloc. S-o fi ajutat, oare, pe stăpîna ei în aventuri amoroase ? De ce nu ? În acest caz, lucrurile s-ar complica, fiindcă aceasta din urmă înseamnă că e asasinul. Și dacă nu mă înșel prea mult, era cineva din aristocrație. Un burghez ar fi tocmit pur și simplu niște asasini. Ucigașul fusese destul de curajos ca să lovească singur și, ca atare, n-avea a se teme nici de indiscrețiile, nici de prostia unui complice. Și era, după cum se vede, curajos și cu sînge rece, căci crima fusese executată cu o măiestrie demnă de admirat.

Individul nu lăsase la locul faptei nimic de natură să-l incrimineze în mod serios. Fără mine, Gévrol ar fi bîjbîit în întuneric, căci bănuia o crimă cu jaf. Noroc că am fost chemat eu !... Dar nu, nici explicația asta nu e suficientă. O poveste de amor nu ajunge. Un adulter, așa ceva se șterge cu vremea...".

Domnul Tabaret pătrunse pe poarta casei sale. Portarul de după fereastră îl recunoscu la lumina felinarului.

„Uite", spuse el, „vine acasă și domnul nostru".

„Mi se pare", își dădu cu părerea intendenta, „că prințesa n-a vrut să știe de el azi. În orice caz, așa se vede pe mutra lui".

„Ce rușine !" zise portarul „Iarăși e sleit, și nici nu-i de mirare ! Femeile îl aduc în halul ăsta !... Într-o bună zi va fi nevoie să-l ducem în cămașă de forță la balamuc".

„Ia te uită la el", îl întrerupse intendenta, „cum stă protăpit în mijlocul curții !...

Domnul Tabaret se oprise, intr-adevăr, în mijlocul curții, își scosese pălăria și vorbea, gesticulînd de unul singur :

„Nu, n-am venit încă de hac afacerii. Sînt pe urmele soluției, foarte aproape, dar n-am pus încă mîna pe ea".

Urcă treptele și sună la ușa locuinței sale, deși avea cheia în buzunar. Menajera îi deschise.

„Ah, dumneavoastră sînteți, domnule, la ora asta !"

„Cum ! De ce ?!" se bîlbîi stăpînul casei.

„Vreau să spun că a trecut de opt și jumătate și mi-am zis că nu mai veniți. Cel puțin ați mîncat ceva ?".

„Nu, încă nu !".

„N-am mai pomenit așa ceva !" Noroc că am pus cina la cald. „Puteți sta la masă imediat".

Domnul Tabaret luă loc și-și puse puțină supă în farfurie, fu însă de îndată copleșit de martora lui și uită de mîncare. Cu lingura în mînă, rămase ca împietrit.

„S-a țicnit de tot", își zise Manette. „Se boldește în gol, ca un nerod. Ce rost o mai fi avînd o asemenea viață ?".

Îl bătu pe umăr și-i țipă la ureche, ca unui surd :

„Nu vreți să mîncați nimic ? Nu vă e deloc foame ?"

„Ba da, ba da", murmură el, încercînd s-o facă să amuțească, „mi-e chiar tare foame, căci de azi dimineață a trebuit să...". Se întrerupse și din nou se uită fix, cu gura deschisă și privirea absentă.

„Ce anume a trebuit să...?" întrebă Manette, cu indiscreție.

„La naiba", strigă el deodată, ridicînd spre tavan pumnii încleștați, „Sfinte Sisoe, am găsit !"

Mișcările sale erau atît de violente, încît menajera fu cuprinsă de o oarecare teamă și, din prudență, se dădu înapoi, pînă aproape de ușa sufrageriei.

„Da", continuă el, e sigur : există un copil !".

Manette, cu viu interes, se apropie din nou de masă.

„Un copil ?" întrebă ea.

Abia acum domnul Tabaret observă că menajera rămăsese în cameră.

„Aici erai ?" strigă cu voce mînioasă. „Ce mai cauți ? Îndrăznești să mă spionezi ? Fă-mi plăcerea și dispari la bucătărie pînă cînd te voi suna !"

„S-a scrîntit de-a binelea", își zise Manette și o șterse cît ai zice pește.

Tabaret se așeză din nou la masă și înghiți cîteva lingurii de supă rece. „Cum de nu mi-am dat seama pînă acum ?" își spuse el. „Bietul de minc ! Pesemne că îmbătrînesc, și mintea mi-e obosită. Și e, totuși, limpede ca lumina soarelui".

Agită clopoțelul de masă aflat lîngă farfurie, și menajera apăru din nou.

„Friptura". Și vreau să fiu lăsat singur.

„Da", continuă, în timp ce ciopîrțea orbește o ciosvîrtă de berbec, „da, există un copil, și povestea poate să fie derulată precum urmează : văduva Lerouge e în serviciu la o doamnă din înalta societate. Doamna din înalta societate e foarte bogată. Soțul, probabil în marină, face călătorii de lungă durată. Doamna, care are un amant, știe că e gravidă. Încredințează secretul văduvei Lerouge și reușește să nască în secret cu ajutorul ei".

Sună din nou.

„Manette ! Desertul ! Și te rog pleacă imediat !".

Într-adevăr, un astfel de stăpîn nu merita o astfel de friptură de berbec. Ar fi fost în cea mai mare încurcătură dac-ar fi trebuit să spună fără să se gîndească ce anume mînca în clipa aceea. Era compot de prune.

„Dar copilul !" murmură Tabaret. „Ce s-a întîmplat cu el ? A fost cumva omorît ? Greu de imaginat, căci, în calitate de complice al unui infanticid, n-ar fi putut s-o facă pe șantajista. Amantul voia ca pruncul să rămînă în viață, iar acesta a fost încredințat văduvei noastre, ca să-l crească. I s-a putut lua apoi copilul, nu însă dovezile nașterii și existenței sale. În orice caz, domnul cu caleașca elegantă e tatăl, iar doamna însoțită de tînărul frumos — mama. Cred că văduva noastră n-a dus lipsă de nimic : doi oameni sus-puși, numai buni de șantajat ! E drept, că, dacă și-a permis luxul de a-și lua un amant, viața trebuie să fi fost tot mai costisitoare pentru ea. Dar a întins coarda prea tare. Cei în cauză s-au săturat de amenințările ei și și-au spus : „Să sfîrșim cu ea". Și cine și-a propus să rezolve chestiunea ? Papa ? Nu ! Probabil era prea bătrîn. Fiul, deci ? Tînărul cel frumos a vrut, pesemne, să-și salveze mama. A ucis-o pe văduvă și a ars toate dovezile"..

Manette asculta înfierbîntată, cu urechea lipită de gaura cheii Din cînd în cînd, prindea crîmpeie de frază, înjurături sau o lovitură de pumn în masă. Doar atît.

„Desigur, își zise ea, are necazuri cu femeile alea. Te pomenești că au reușit să-i bage în cap că e tată".

În cele din urmă, nu-și mai putu stăpîni curiozitatea și cutează să deschidă ușa, întrebînd cu sfială dacă domnul n-a sunat cumva, pentru cafea.

„Nu, dar adu-o totuși", răspunse Tabaret aspru. Voi s-o bea dintr-o înghițitură, își fripse însă așa de tare cerul gurii, încît fu readus subit la realitate.

„Ei, la naiba, arde ! S-o ia dracu de afacere ! O să mă scoată cu totul din minți ! Au dreptate cei de-acolo : prea mă înflăcărez. Dar cine dintre ei ar fi reușit să reconstituie povestea în întregime ? E limpede că nu Gévrol, bietul de el ! O să se simtă umilit și lezat. Să plec chiar acum la domnul Daburon ? Nu, mai bine nu ! Trebuie să treacă o noapte de somn, ca să-mi adun gîndurile. Acum mă duc la doamna Gerdy. A fost cam

suferindă în ultimele zile. O să stau puțin de vorbă cu Noël, să mai uit de blestemata asta de afacere".

Se ridică în picioare, își puse paltonul, apoi își luă pălăria și bastonul.

„Domnul pleacă ?" voi să știe Manette.

„Da".

„Domnul va veni tîrziu acasă ?".

„Probabil".

„Dar domnul mai vine acasă ?".

„Nu știu încă".

O clipă mai tîrziu, Tabaret suna la ușa prietenilor săi.

Locuința doamnei Gerdy era frumos aranjată. Odaia doamnei era confortabilă și plăcută ; camera de lucru a lui Noël era ticsită de lucruri, dar mobilată luxos.

Doamna Gerdy trăia foarte retrasă și, cu excepția cîtorva prieteni, invitați uneori de Noël la cină, primeau foarte rar musafiri. De mai bine de cincisprezece ani — cam de atîta timp domnul Tabaret era în relații amicale cu familia Gerdy —, preotul, un fost dascăl al lui Noël și fratele doamnei Gerdy, colonel în rezervă, erau singurii vizitatori pe care-i întîlnise.

Cînd acești trei musafiri se întîlneau din întîmplare — dar rareori era cazul —, se juca boston, în celelalte seri pichet sau bridge. Noël nu prea stătea în salon. După dineu se retrăgea în camera de lucru — ca și dormitorul lui, era despărțită de locuința mamei — și se adîncea în studiul actelor sale. Se știa că lucrează deseori pînă noaptea tîrziu.

Mama și fiul păreau să trăiască doar unul pentru celălalt. Toți cunoscuții subliniau asta. Noël era prețuit și cinstit pentru grija plină de considerație purtată mamei, pentru nețărmuritul devotament filial și marile sale sacrificii făcute — om tînăr ducea o veritabilă viață de bătrîn. Cei care locuiau în casă puneau față-n față felul de a trăi, serios, al tînărului, cu cel al domnului Tabaret, acest incorigibil vînător de fuste. Pentru doamna Gerdy nu exista nimic mai de preț pe lume decît fiul ei. Dragostea față de copil se transformase într-un fel de cult. Vedea întruchipate în Noël tot soiul de virtuți, frumusețe fizică și spirituală. I se părea croit dintr-o stofă superioară altor muritori. Cînd vorbea Noël, tăcea și-l asculta cu sfințenie. Cuvîntul lui era ordin. Părerile lui le accepta de parc-ar fi fost revelații ale providenței. Scopul vieții ei era să-și în-

grijească fiul, să-i studieze preferințele, să-i ghicească dorințele și să-l înconjoare cu o aură de tandrețe. Era în întregime și în exclusivitate mamă.

„Doamna Gerdy poate fi vizitată ?" întrebă domnul Tabaret cînd servitoarea deschise ușa.

Păru să aștepte răspunsul, intră de parc-ar fi fost la el acasă.

Salonul era luminat de o singură lampă, iar lucrurile nu erau așezate ca întotdeauna.

Măsuța rotundă cu placă de marmură, aflată de obicei în mijlocul încăperii, era împinsă într-un colț. Fotoliul cel mare, în care ședea de obicei doamna Gerdy, era tras lîngă fereastră, și un ziar deschis zăcea jos. Detectivul amator înregistră toate astea dintr-o privire.

„Sper că nu s-a întîmplat nimic rău ?" întrebă el direct.

„Oh, să nu mă întrebați, domnule Tabaret, am tras o spaimă, dumnezeule, ce spaimă... Dar ce să mai zic...".

„Spune repede ce s-a întîmplat ?".

„Doar știți că doamna e foarte bolnavă, de aproape o lună. Nu mănîncă mai nimic. Azi dimineață mi-a zis...".

„Bine, bine, dar astă seară ?"

„După cină, doamna s-a întors în salon. S-a așezat pe fotoliu și a luat unul dintre ziarele domnului Noël. De-abia începuse să-l răsfoiască, cînd a scos un țipăt, un țipăt îngrozitor, nu vă mint. Ne-am repezit la ea — doamna zăcea pe covor ca moartă. Domnul Noël a ridicat-o și a dus-o în camera ei. Am vrut să chem medicul, dar domnul Noël a zis că nu e nevoie, știa el ce are"

„Și cum se simte acum ?".

„Și-a revenit. Așa cred, căci domnul Noël mi-a spus să plec. Știu doar că mai adineauri vorbea, chiar foarte tare, căci am auzit tot. Oh, domnule Tabaret... E nemaipomenit...".

„Ce ?".

„Ce i-a zis domnului Noël".

„Aha, din astea-mi ești ! Oare e frumos să asculți la ușă?".

„Nu, domnule Tabaret, vă jur, doar doamna striga ca o nebună. A zis..."

„Draga mea", spuse domnul Tabaret aspru, „nu-i frumos să tragi cu urechea, întreab-o pe Manette".

Slujnica rușinată voia să se scuze într-un fel.

„Destul !“ o întrerupse Tabaret. „Vezi-ți de treburile dumitale. Nu vreau să-l deranjez pe domnul Noël, îl voi aștepta aici“.

Satisfăcut de mica lecție dată slujnicei, ridică ziarul și se așează în colțul de lîngă cămin, după ce apropiase sfeșnicul, să vadă mai bine.

Nu trecu un minut, că țîșni ca un arc, abia stăpînindu-se să nu scoată un strigăt de spaimă. Privirea îi căzuse pe următoarea știre :

„O îngrozitoare crimă a băgat spaima în cătunul La Jonchère. O văduvă săracă, pe nume Lerouge, care se bucura de stima și simpatia oamenilor din regiunea întreagă, a fost ucisă în propria ei casă. Reprezentanți ai autorităților au sosit la fața locului și avem motive să presupunem că poliția se află pe urmele celui care a comis această teribilă crimă“.

„Ei drăcie !“, își spuse Tabaret, „oare doamna Gerdy... ?“.

Era doar o idee care-i trecuse fulgerător prin minte. Imediat își reluă locul în fotoliu. Rușinat, murmură :

„S-o iau mai ușurel. Cazul ăsta mă cam zăpăcește. Nu mai e mult și n-am s-o visez decît pe văduva Lerouge. La fiecare colț dau peste văduva Lerouge“.

Și, totuși, o curiozitate nerațională, îl făcu să parcurgă repede tot ziarul. În afara celor cîteva rînduri, nu găsi nimic care să justifice un leșin, un strigăt, ba chiar cea mai mică neliniște.

„Oricum, e o coincidență stranie“, își zise incorigibilul detectiv amator.

Abia după asta observă că ziarul era rupt la marginea de jos și mototolit parcă de o mînă strînsă, convulsiv. Și șopti :

„Ciudat ! Ciudat, într-adevăr !“.

Noël făcea vizibile eforturi să pară calm, să-l asculte pe oaspete și să-i răspundă. Domnul Tabaret era atît de preocupat de propria agitație, încît nu observă nimic.

„Dar spuneți-mi măcar cum s-au petrecut lucrurile“.

Tînărul ezită o clipă, de parc-ar fi vrut să ia în sinea sa o hotărîre. Nu era pregătit pentru o asemenea întrebare, nu știa ce anume să răspundă. Stătu mult timp pe gînduri. În cele din urmă, spuse :

„Doamna Gerdy a rămas uluită aflînd, deodată, din ziar, că o femeie pe care o cunoștea a fost omorîtă“.

„Cum așa ?“ exclamă Tabaret.

Surprins, fu cît pe-aci să trădeze legătura sa cu poliția. Nu lipsi mult să exclame : „Cum, mama dumneavoastră a cunoscut-o într-adevăr pe văduva Lerouge ?". Norocul lui că se stăpînise și-și ascunsese satisfacția provocată de ideea că va putea afla fără efort, tot trecutul văduvei Lerouge.

„Era sclava doamnei Gerdy", continuă Noël. „Îi era devotată trup și suflet, și ar fi trecut prin foc pentru ea".

„Și dumneavoastră ați cunoscut-o pe această femeie, dragul meu Noël ?".

N-o mai văzusem de foarte multă vreme", răspunse Noël cu voce melancolică, „dar am cunoscut-o, și am cunoscut-o bine. Trebuie să mărturisesc chiar că am iubit-o. A fost doica mea".

„Ea !... Această femeie !..." bolborosi Tabaret. De data asta, el era cel împietrit de mirare. Văduva Lerouge — doica lui Noël ! Părea ieșit din minți de entuziasm. Providența îl alesese, deci, drept instrument al ei, și îl purta acum de mînă. Va obține, deci, toate informațiile de care avea nevoie. Și cînd te gîndești că, acum o jumătate de oră, era gata să cadă în brațele desperării. Mut de uimire, ședea în fața lui Noël. Era clar, trebuia să spună ceva.

„Mare nenorocire", bîigui în cele din urmă.

„Pentru doamna Gerdy, poate", răspunse Noël cu mină posomorîtă, „dar pentru mine e o catastrofă. Sînt lovit în inimă prin asasinarea bietei femei. Această moarte, dragul meu Tabaret, îmi distruge toate visele de viitor și spulberă frumoasele mele speranțe. Ar fi trebuit să răzbun mai mult decît o simplă jignire, dar această dispariție îmi smulge armele din mînă. Sînt pradă celei mai neputincioase desperări. Da, da, sînt cu-adevărat nenorocit !"

„Dumneavoastră, nenorocit !" strigă Tabaret, mișcat adînc de durerea prea iubitului său Noël. „În numele cerului, ce vi se întîmplă ?

„Sufăr", murmură avocatul, „oh, cît de mult sufăr ! Nu numai pentru că această nedreptate nu va fi, probabil, niciînd răzbunată. Acum, sînt expus fără apărare celor mai josnice calomnii. Se va spune despre mine că sînt un escroc viclean, un om ros de ambiții, un intrigant abject".

Domnul Tabaret își frămînta creierul. Nu reuși să găsească nici o legătură între onoarea lui Noël și crima din La Jonchère. Mii de gînduri îl chinuiau.

„Tinere prieten", îi spune, „reveniți-vă. Oare cum ar putea să vă atingă calomnia ? Curaj, aveți camarazi buni ! Mai sînt și eu pe-aici ! Aveți încredere în mine, spuneți-mi cauza supărării dumneavoastră, și al naibii să fiu dacă amîndoi..."

Avocatul se ridică brusc, ca și cum i-ar fi venit, subit, o idee.

„Ei bine", îl întrerupse pe Tabaret, „fie, am să vă spun totul. M-am plictisit să port singur povara unui secret ce amenință să mă sufoce. Rolul care-mi revine depășește forțele mele, îmi răpește chiar respectul de sine. Am nevoie de un prieten care să mă consoleze, de un sfetnic a cărui voce să-mi dea curaj, căci în singurătate ești prost judecător al propriilor interese, iar această crimă mă aruncă într-un abis al îndoielii".

„Știți doar că sînt cu totul al dumneavoastră", răspunse Tabaret. „E ca și cum ați fi propriul meu fiu. Dispuneți, așadar, de mine fără ezitări".

„Ascultați-mă, deci", începu avocatul... „Dar nu, nu aici. Nu vreau să fim auziți. Să mergem în camera mea de lucru".

CAPITOLUL IV

După ce Noël și domnul Tabaret se așezară unul în fața celuilalt, cel din urmă deveni, deodată, neliniștit — își dădu seama că ușile erau închise cu grijă.

„Și dacă mama dumneavoastră are nevoie de ceva ?" remarcă acesta.

„Dacă sună doamna Gerdy", răspunse Noël, scurt și aspru, „slujnica o să meargă să vadă ce vrea". Această indiferență, această lipsă de interes îl uimi pe domnul Tabaret, care era obișnuit cu semnele celor mai drăgăstoase relații între mamă și fiu.

„Dar, în numele cerului, liniștiți-vă, nu vă lăsați copleșit. Observ că ați avut o mică discuție cu mama dumneavoastră, dar pînă mîine o veți fi uitat. Vă rog să renunțați la tonul glacial atunci cînd vorbiți despre ea. Și de ce-i spuneți „doamna Gerdy ?".

„De ce ?" întrebă avocatul cu glas stins, „de ce ?". Se ridică de pe scaun, făcu cîțiva pași și se opri lîngă Tabaret :

„Pentru că, domnule Tabaret, doamna Gerdy nu e mama mea".

Aceste cuvinte îl loviră ca o măciucă pe bătrînul detectiv amator. Rămase năucit.

„Dar...“, se bîlbîi de parc-ar fi vrut să respingă o afirmație imposibilă, „dați-vă seama ce spuneți ! E posibil, oare ? De necrezut !“.

„Da !“ răspunse Noël, cu emfaza caracteristică. „De necrezut, și totuși așa e. Asta înseamnă că de peste treizeci de ani — de la nașterea mea, deci — femeia asta joacă cea mai teribilă și, totodată, mîrșavă comedie, de dragul fiului ei — căci are un fiu — și spre dezonorarea mea“.

„Amice...“, începu din nou Tabaret, care în spatele acestor revelații vedea reapărînd fantoma văduvei Lerouge.

Dar Noël nu-l asculta. Acest tînăr sobru, rezervat și atît de interiorizat nu mai era în stare să-și stăpînească mînia.

„A existat, oare, vreodată un om înșelat cu atîta cruzime, dus de nas ca un prost, într-un fel atît de jalnic ! Am admirat-o, am iubit-o pe această femeie, m-am străduit să-i ofer toate dovezile posibile ale afecțiunii mele. I-am jertfit tinerețea mea ! Iar ea ? Cît de mult trebuie să-și fi rîs de mine ! Mîrșăvia ei a început să dea rod din clipa în care m-a luat în brațe pentru prima oară. A reușit să-și joace rolul fățarnic pînă în ultimele zile, fără a se trăda măcar o dată. Dragostea pentru mine — simplă ipocrizie ! Devotamentul ei — falsitate ! Tandrețe — nici urmă ! Iar eu am adorat-o cu-adevărat ! De ce, oare, era nevoie de această escrocherie de-a dreptul eroică, de toate măsurile de precauție ? Ca să mă înșele, să mă trădeze, să mă jefuiască și să mă fure, pentru a da bastardului ei tot ceea ce-mi aparține de drept : numele — un nume mare, averea — uriașă...“.

„Ne apropiem mai mult de soluție“ se gîndi Tabaret, redevenit cu toată ființa detectivul amator. Spuse cu glas tare :

„E foarte grav ceea ce afirmați, scumpe Noël, foarte grav. Ar trebui să-i atribuim doamnei Gerdy un grad de îndrăzneală și dibăcie neobișnuit pentru o femeie. Trebuie să fi avut ajutoare, sfetnici, care au făcut-o să acționeze în acest fel. Cine ar putea fi complicii ei ? Singură n-ar fi fost în stare să facă toate astea. Soțul ei...“.

„Soțul ei“ rîse avocatul cu amărăciune. „Constat că și dumneavoastră ați crezut-o văduvă. Ei bine, n-a avut nici un soț, n-a existat nici un domn Gerdy Sînt bastard, dragul meu Tabaret, bastard ! Noël — fiul domnișoarei Gerdy, tatăl — necunoscut. „Doamne“ ! strigă Tabaret. „De asta, deci, nu s-a

putut realiza căsătoria dumneavoastră cu domnișoara Lavernois, acum patru ani ?".

„Da, din cauza asta, bătrîne prieten. Și de ce nenorocire a fost ferit acest mariaj, cu o femeie pe care am iubit-o ! Nu i-am luat-o însă în nume de rău celei pe care o numeam mamă. Plîngea, se autoacuza, părea disperată, iar eu, blegul de mine, o consolam cum puteam, îi uscam lacrimile și o scuzam în fața ei însăși. Nu, n-a avut soț. Oare femei de teapa ei au vreodată soți ? A fost metresa tatălui meu, iar cînd acesta s-a săturat, i-a dat la despărțire trei sute de mii de franci pentru plăcerile oferite

Furios la culme, Noël ar fi continuat multă vreme cu acuzațiile, dacă nu l-ar fi oprit Tabaret. Acesta simțea că povestea va decurge exact cum presimțise, și nerăbdarea de a afla dacă a ghicit bine îl făcu să uite aproape de nenorocirea lui Noël.

„Dragă prietene, să nu ne lăsăm induși în eroare de pasiune. Vreți să acceptați un sfat de la mine ? Poate că sînt singurul om care vă sfătuiește bine. Să procedăm, deci, sistematic Cum ați aflat toate astea ? Aveți dovezi, unde sînt ele ?

Tonul hotărît al detectivului amator ar fi trebuit să trezească atenția avocatului, dar acesta nu-i acordă atenție și-i răspunse fără ezitări :

„Știu toate astea de trei săptămîni. Datorez descoperirea pur și simplu întîmplării. Am indicii importante, care ar putea trece drept dovezi, deși sînt doar indicii. Un cuvînt al văduvei Lerouge le-ar putea întări, un singur cuvînt. Acest cuvînt însă nu-l mai poate rosti, fiindcă a fost asasinată, dar mie mi l-a spus. Doamna Gerdy va nega acum totul, ar nega chiar și cu capul pe buturugă. Tatăl meu va fi și el împotriva mea... Am indicii, dar valoarea acestora a fost anulată de o odioasă crimă".

„Vă rog să-mi povestiți totul", îl rugă domnul Tabaret, după cîteva clipe de gîndire, „totul, m-auziți ? Bătrînii sînt uneori cei mai buni sfetnici. Vom medita după aceea împreună".

„Acum trei săptămîni, începu Noël, am avut nevoie de cîteva documente, și am deschis biroul doamnei Gerdy, ca să le caut. Din lipsă de atenție, am tras prea tare un sertar, cîteva hîrtii au căzut jos ; mi-a sărit în ochi un pachet de scrisori. Nu-mi pot explica, azi, cum s-au întîmplat lucrurile.

dar un impuls de neînfrînt m-a făcut să deschid pachetul și să citesc prima scrisoare".

„N-a fost frumos din partea dumneavoastră", constată Tabaret.

„Așa o fi, dar de citit am citit-o. După zece rînduri, mi-am dat seama că nu poate fi vorba decît de corespondența cu tatăl meu, al cărui nume doamna Gerdy, în ciuda insistențelor și rugăminților mele, mi-l tăinuise. Veți înțelege cît de mare mi-a fost agitația. M-am închis în această încăpere și am înghițit pur și simplu întreaga corespondență, de la un capăt la celălalt".

„Și ați fost pedepsit crunt pentru fapta asta, sărmane prieten !"

„E-adevărat, dar cine ar fi rezistat în locul meu ? Lectura asta m-a lovit în inimă, căci mi-a dăruit certitudinea celor despre care v-am povestit azi".

„Ați păstrat barem scrisorile ?"

„Le am aici, domnule Tabaret", răspunse Noël, „și deoarece, ca să-mi dați un sfat, trebuie să fiți în temă, vi le voi citi".

Avocatul deschise unul dintre sertarele biroului său și scoase un teanc de scrisori.

„O să înțelegeți că am să vă scutesc de toate detaliile neimportante, deși și acestea sînt de natură să completeze restul. Voi desprinde doar pasajele mai importante, cu referire directă la prezenta chestiune".

Tabaret își caută o poziție confortabilă în fotoliu, arzînd de nerăbdare. Fața și ochii săi exprimau atenția cea mai aprinsă. După ce răsfoi cîteva scrisori, Noël alese în sfîrșit una și începu să citească. Vocea lui tremura la multe pasaje, oricît se străduia să-și mențină calmul.

„Draga mea Valérie — Valérie e doamna Gerdy", explică el.

„Știu, știu. Vă rog să nu vă întrerupeți". Noël continuă :

„Azi e o zi frumoasă. Dimineață am primit scrisoarea ta, dragă, pe care am acoperit-o cu sărutări. Am citit-o de nenumărate ori și am pus-o lîngă celelalte, aproape de inima mea. Nu te-ai înșelat, deci, și e adevărat : cerul ne este binevoitor și ne dăruiește cununa cea mai de preț a pasiunii noastre. Vom avea un fiu. Voi avea un fiu de la adorata mea Valérie — imaginea ei vie. Ah, de ce sîntem despărțiți de o distanță atît de mare ? De ce n-am aripi ca să pot zbura spre

tine, să pot cădea în genunchi în fața ta, să te pot cuprinde cu brațele mele, beat de fericire! Niciodată n-am blestemat atît de amarnic legătura nefastă la care am fost silit de familia mea necruțătoare. Nu pot decît să urăsc pe femeia care-mi poartă numele împotriva voinței mele, și ea, e drept, o victimă inocentă a barbariei părinților noștri. Dar lucrul cel mai dureros este că e pe cale de a mă face tată. Cine poate să simtă durerea mea la gîndul viitorului acestor doi copii? Unul, fiul iubitei mele Valérie, nu va avea nici tată, nici familie, nici măcar un nume, deoarece o lege făcută să ducă la desperare orice suflet simțitor mă împiedică să-l recunosc. Celălalt, în schimb, copilul soției detestate, va fi prin naștere bogat și nobil, înconjurat de dovezi de respect și onoruri. Va ocupa un loc important în societate. Simplul gînd legat de această nedreptate strigătoare la cer mi-e insuportabil. Ce se poate face pentru a o îndrepta? Nu știu. Dar fii sigură că o voi îndrepta. Fiului atît de dorit, fiului iubit cu-adevărat i se cuvine tot ce am mai bun".

„De unde e trimisă scrisoarea asta?" întrebă Tabaret.

„Priviți", răspunse Noël, și-i întinse lui Tabaret scrisoarea datată „Veneția, decembrie".

„Sper că sesizați importanța acestei prime scrisori", continuă avocatul. „Ea schițează în linii mari situația de atunci: tatăl meu își adoră metresa și-și urăște soția. Ambele femei sînt însărcinate în același timp, iar el exprimă în scrisoare nemijlocit sentimentele sale față de cei doi copii. Către sfîrșit, se întrezărește deja planul pe care l-a pus mai tîrziu în practică, în ciuda tuturor legilor omenești și divine"

„N-are nici un rost să pierdem vremea acum", îl întrerupse Tabaret. „Slavă domnului! Ceea ce mi-ați citit pînă acum vorbește deslușit. Nu sînt mare specialist în materia asta, nu, sînt lipsit de prejudecăți asemenea unui simplu jurat, dar chestiunea mi-e limpede".

„Trec peste cîteva scrisori", continuă Noël, „și ajung la următoarea. E destul de lungă și plină de lucruri în afara problemei care ne interesează. Dar sînt două pasaje care dovedesc că tatăl meu era tot mai preocupat de același gînd:

„Soarta, mai puternică decît voința mea, mă leagă de această țară, dar sufletul meu e la tine, Valérie. Gîndurile mi se îndreaptă necontenit spre copilul nostru. Iubito, ai grijă de sănătatea ta. Te roagă iubitul tău. Ultima pagină a scrisorii de răspuns îmi sfîșie inima. E o jignire pentru mine, da-

că-ți faci atîtea griji pentru copilul nostru! Cerule! Mă iubește, mă cunoaște, și e totuși îngrijorată!". Sar peste două pagini cu declarații pasionate, spuse Noël, și mă mărginesc a vă citi următoarele rînduri finale :

„Sarcina contesei devine tot mai greu de suportat. Nefericită soție! O urăsc, și regret. Pare să bănuiască ceva — cauza tristeții și a tăcerii mele. Supunerea timidă, blîndețea ei neschimbată ar putea sugera ideea că cere iertare pentru faptul că sînt legat de ea. Biată victimă! Poate că și ea și-a dăruit inima înainte de a fi fost tîrîtă la altar. Am avea, deci, de suportat aceeași soartă. Inima ta generoasă va găsi o scuză pentru compasiunea mea".

Femeia despre care e vorba e mama, spuse avocatul cu voce tremurătoare. „O sfîntă! Și-și mai cere și iertare pentru că îi e milă de ea. Biata femeie!" Trecu cu mîna peste ochi, de parc-ar fi vrut să-și șteargă lacrimile, și adăugă : „E moartă!".

În ciuda nerăbdării sale, Tabaret nu îndrăzni să scoată nici un cuvînt. Simțea de altfel compasiune pentru durerea tînărului său prieten și voia să i-o arate. După o tăcere mai îndelungată, Noël înalță capul și luă din nou în mînă scrisorile.

„Toate scrisorile care urmează", spuse el, „arată cît de tare l-a preocupat pe tata gîndul legat de fiul său nelegitim. Le las deoparte. Dar aici, pasajul acesta m-a izbit în mod special. Scrisoarea e de la Roma, din 5 martie :

„Fiul meu, fiul nostru — asta e grija mea cea mai mare, unica mea grijă. Cum să-i asigur viitorul pe care-l visez? Un mare senior de altădată nu cunoștea o astfel de grijă. Se ducea pur și simplu la rege, care, cu o semnătură, deschidea copilului drumul spre lumea cea mare. Azi, regele abia e în stare să-și țină în frîu supușii gata de revoltă, e ca și lipsit de putere. Aristocrația și-a pierdut privilegiile, iar oamenii din înalta societate sînt tratați la fel ca ultimii sărăntoci".

Iar mai jos se puteau citi următoarele :

„Îmi face atît de bine să-mi imaginez cum va fi fiul nostru. De la mama lui va avea sufletul, spiritul, frumusețea — tot ce-l va face atrăgător. De la tatăl lui va avea mîndria, curajul și toate însușirile unei obîrșii nobile. Cum va fi celălalt? Tremur la acest gînd. Ura nu poate zămisli decît monștri. Cerul păstrează puterea și frumusețea pentru copiii născuți din dragoste".

„Monstrul sînt cu !“, spuse avocatul, cu mînie reținută. „Celălalt, în schimb... Dar să lăsăm asta. Tot ce v-am înșirat sînt doar preliminariile unei fapte monstruoase. Am vrut să vă înfățișez pentru început doar căile greșite pe care a fost condus de pasiune tatăl meu. Ajungem îndată la final“.

Tabaret se mira de focul acelei iubiri în a cărei cenușă scormonea Noël acum. Poate că era în stare s-o înțeleagă mai bine fiindcă îi aducea aminte de propria lui tinerețe. Știa cum te poate învălui o asemenea pasiune și ardea de nerăbdare să afle tot.

„Spre deosebire de epistolele interminabile din care v-am citit unele extrase, iată aici o simplă și modestă scrisorică. Datează de la începutul lunii mai și e expediată de la Veneția. Tonul e laconic, dar foarte decis :

„Dragă Valérie,

Ține-mă, te rog, la curent cu data aproximativă a nașterii copilului. Aștept răspunsul tău cu o nerăbdare pe care ai putea s-o înțelegi doar cunoscînd planurile mele pentru copilul nostru !“.

„Nu știu“, spune Noël, „dacă doamna Gerdy a înțeles despre ce e vorba, dar e cert că a răspuns imediat, căci în ziua de paisprezece tatăl meu i-a scris următoarele :

„Răspunsul tău, scumpa mea, sună mai bine decît speram. Planul imaginat de mine e, deci, realizabil. Încep să fiu mai liniștit. Fiul nostru îmi va purta numele și nu va trebui să mă despart de el. Va crește și va fi educat în apropierea mea, în casa mea, sub ochii mei, în brațele mele. Mîine plec la Neapole, de unde îți voi scrie amănunțit. Orice s-ar întîmpla — chiar dacă ar fi să-mi neglijez importantele obligatii de aici —, voi fi în ceasul decisiv la Paris. Prezența mea îți va dubla curajul, dragostea mea, îți va alina durerea...“.

„Scuzați-mă vă rog, dacă vă întrerup, dragă Noël, spuse Tabaret, știți cumva ce obligații importante l-au ținut pe tatăl dumneavoastră atîta timp în străinătate ?“.

„Tată meu, răspunse avocatul, fusese, în ciuda vîrstei sale nu prea înaintate, însărcinat cu o misiune secretă în Italia. Tatăl meu e contele Rhéteau de Commarin“.

„Ei drăcie, scăpă Tabaret și, cu dinții încleștați, de parc-ar fi vrut să-și fixeze numele pentru vecie, repetă de cîteva ori : „Rhéteau de Commarin, Rhéteau de Commarin...“.

„Ei drăcie", scăpă Tabaret şi, cu dinţii încleştaţi, de parc-ar fi vrut să-şi fixeze numele pentru vecie, repetă de cîteva ori: „Rhéteau de Commarin, Rhéteau de Commarin..."

„La mijlocul lui mai", continuă Noël „tatăl meu se afla la Neapole. Acolo s-a întîmplat că un om inteligent, un diplomat iscusit, un nobil, orbit de o pasiune nesăbuită, a conceput un plan monstruos, şi l-a mai aşternut şi pe hîrtie. Ascultaţi cu atenţie:

„Scumpa mea,

Bătrînul meu valet, Germain, îţi va aduce această scrisoare. Îl trimit repede în Normandia cu această misiune de o extremă delicateţe. E unul dintre acei servitori puţini şi rari, pe care le poţi baza întru totul. A venit momentul să-ţi dezvălui planurile mele: În mai puţin de trei săptămîni voi fi la Paris. Dacă nu mă înşel, contesa va naşte cam în acelaşi timp cu tine. Trei, patru zile diferenţă nu contează. Ascultă ce am decis:

Cei doi copii ai mei vor fi încredinţaţi la două doici din N., unde se află aproape toate moşiile mele. Una dintre aceste femei, pentru care garantează Germain şi la care îl trimit, va cunoaşte planul meu. Ei i-l voi încredinţa pe fiul nostru. Cele două femei vor părăsi Parisul în aceeaşi zi, iar Germain o va însoţi pe cea care are grijă de fiul contesei.

Un incident aranjat de Germain le va sili pe cele două femei să înnopteze la acelaşi han şi chiar să doarmă în aceeaşi cameră. În timpul nopţii, doicile noastre vor schimba copiii.

Am planificat totul cu precizie, şi-ţi voi da îndată toate explicaţiile. La fel, am luat toate măsurile pentru ca secretul nostru să fie păstrat. Germain are misiunea să procure la Paris două port-bebé-uri la fel. Te rog să-l sfătuieşti de unde să le cumpere.

Inima ta de mamă, dragă Valérie, va suferi, desigur, la gîndul că vei fi privată de copilul tău. Dar imaginează-ţi numai ce posibilităţi îi sînt oferite prin sacrificiul tău. Oricît de multă tandreţe nu-i poate înlocui aceste şanse! Iar în ceea ce priveşte celălalt copil — cunosc mărinimia ta —, vei fi bună şi cu el. Îmi vei putea dovedi şi astfel dragostea ta. Nici el nu va avea de ce să se plîngă. Nu va şti nimic, nu-i va lipsi nimic, iar ceea ce viaţa îi poate oferi pe lumea asta va avea. Să nu spui că păcătuiesc. Nu, draga mea. Pentru ca planul nostru să reuşească, trebuie să conchidă atîtea date fericite, încît, fără ajutorul providenţei, am fi sortiţi eşecu-

lui. Dacă izbutim să ne realizăm dorințele, înseamnă că cerul e cu noi".

„Exact ceea ce m-așteptam", murmură Tabaret.

„Iar acest nenorocit mai îndrăznește să invoce și providența ! Are nevoie de bunul Dumnezeu drept complice !".

„Dar cum a primit mama dumneavoastră..." începu Tabaret. „Vă rog să mă iertați, cum a primit doamna Gerdy această propunere ?"

„Se pare că la început a refuzat, căci iată, aici, cam douăzeci de pagini de care a avut nevoie contele ca s-o facă să-și schimbe părerea. Oh, femeia asta !..."

„Vedeți, amice, să încercăm să nu fim nedrepți. Se pare că dați toată vina pe doamna Gerdy. Să fim cinstiți ! Contele are mult mai mult dreptul la mînia dumneavoastră decît ea !"

„Da, îl întrerupse Noël, contele e vinovat ! El e autorul acestor mașinații infame, și totuși nu-l urăsc. A comis o crimă, dar are o scuză : pasiunea. Și apoi, tatăl meu nici nu m-a înșelat, așa cum a făcut ființa asta infamă, clipă de clipă, treizeci de ani la rînd. Iar contele de Commarin a și fost pedepsit atît de aspru, că nici nu pot, azi, decît să-l iert și să-l compătimesc".

„Ah, a fost, deci, pedepsit ?" voia să știe Tabaret.

„Da, într-un fel groaznic, după cum veți vedea de îndată. Dar lăsați-mă să continui. Pe la sfîrșitul lui mai, contele trebuie să fi venit la Paris, căci schimbul de scrisori se oprește subit. A revăzut-o pe doamna Gerdy și a pregătit amănuntele pentru executarea planului. Iată aici o scrisoare ce spulberă orice îndoială cu privire la asta. Vedeți blazonul ? Tîrgul s-a încheiat, iar femeia care s-a declarat gata să fie uncalta tatălui meu se află la Paris. El îi comunică metresei sale :

„Dragă Valérie,

Germain m-a anunțat de sosirea doicii fiului tău — a fiului nostru. Se va prezenta la tine în cursul zilei. Ne putem bizui pe ea, de altfel primește o răsplată princiară. Să nu vorbești, totuși, cu ea despre toată povestea. I s-a sugerat că tu nu știi nimic. Vreau să port singur răspunderea, e mai bine așa. Femeia d' din N., s-a născut pe pămîntul nostru și a crescut în casa noastră. Soțul ei e un brav marinar. Ea se numește Claudine Lerouge. Și acum, curaj, draga mea ! Îți cer cel mai mare sacrificiu care se poate cere unei mame. Cerul ne ocrotește, nu încape nici o îndoială în această pri-

vință. Restul depinde de viitor, de prudența și iscusința noastră, și totul va merge bine".

Tabaret se lămurise cel puțin într-o privință : investigațiile cu privire la trecutul văduvei Lerouge erau, acum, un fleac. Și, astfel, îi fu greu să-și înăbușe un „În sfîrșit !", pe care Noël nu-l auzi însă.

„Cu această comunicare", continuă avocatul, se încheie corespondența între conte...".

„Cum !", îl întrerupse Tabaret, „asta-i tot ce aveți în scris ?"

„Mai am zece rînduri, scrise cu mulți ani mai tîrziu, nu lipsite de importanță, dar neputînd servi drept dovadă".

„Ce păcat !" murmură Tabaret.

Noël puse teancul de scrisori pe masă, se îndreptă din nou către prietenul lui și îl privi țintă în ochi.

„Să presupunem, începu el încet, accentuînd silabă după silabă, să presupunem că asta ar fi tot ce știu. Să presupunem că nu știu mai mult decît ați aflat pînă acum. Care ar fi sentința dumneavoastră ?"

Tabaret nu răspunse imediat. Cîntărind posibilitățile rezultate din scrisorile contelui Commarin, rămase cîteva clipe tăcut.

„Atît pot să spun : în fața mea, nu sînteți fiul doamnei Gerdy", zise în cele din urmă.

„Și cu asta aveți dreptate", răspunse avocatul răspicat. „Vă puteți imagina, cred, că am fost la Claudine. Biata femeie, care m-a hrănit cu laptele ei, ținea la mine. Suferea din cauza nedreptății care mi se făcuse și era chinuită de gîndul complicității ei. Era frămîntată de remușcări, și mi s-a destăinuit. Planul simplu, dar rafinat, al contelui, a reușit fără dificultăți Trei zile după nașterea mea, totul era aranjat : eu, un biet copil neajutorat, am fost trădat de propriul meu tată, deposedat de drepturi de însuși ocrotitorul meu natural ! Biata Claudine ! Mi-a promis că va depune mărturie pentru mine de îndată ce-mi voi revendica drepturile !".

„Și a murit luînd cu ea secretul", murmură Tabaret.

„Poate !", răspunse Noël, „dar mai am o speranță : Claudine avea cîteva scrisori, în parte ale contelui, în parte ale doamnei Gerdy, scrisori redactate foarte univoc și clar Vor fi, desigur, găsite, sînt decisive. Am avut aceste scrisori în

mînă, le-am citit. Claudine voia să mi le dea. Măcar de le-aș fi luat !“.

Dar nu ! În această direcție, nu mai exista aproape nici o speranță, asta o știa Tabaret mai bine decît oricine : scrisorile acestea fuseseră obiectul asasinatului de la La Jonchère. Le găsise și le arsese împreună cu alte hîrtii, în soba aceea. Bătrînul detectiv începu acum să înțeleagă legăturile.

„După tot ce știu pînă acum“, zise el, „și cunosc povestea dumneavoastră aproape tot atît de bine ca pe a mea, mi se pare că domnul conte nu și-a prea respectat promisiunile făcute doamnei Gerdy — de a-i asigura condiții materiale strălucite“.

„Nu le-a respectat deloc, dragă amice !“

„Dar asta-i nemaipomenit !“, strigă Tabaret revoltat. „Asta-i o infamie mai mare decît cealaltă !“

„Nu-l acuzați pe tatăl meu !“, răspunse Noël, cu greutate. „Legătura lui cu doamna Gerdy a mai durat multă vreme. Îmi amintesc de un bărbat impunător care mă vizita uneori la internat, nu se poate să fi fost altcineva decît contele. Dar apoi a intervenit ruptura“.

„Desigur, un mare domn“, spuse, ironic, Tabaret.

„Răbdare, înainte de a da sentința“, îl întrerupse avocatul.

„Domnul de Commarin avea motive bine întemeiate. Metresa îl înșela, el aflase și, în mînia lui, a rupt legătura. Cele cîteva rînduri de care v-am vorbit adineauri au fost scrise cu acest prilej“.

Noël fu nevoit să caute cîtva timp, pînă ce scoase din teancul de scrisori o foaie mototolită mai mult decît celelalte, din care era vizibil că fusese citită de mai multe ori.

„Iată, vedeți“, spuse cu amărăciune, „doamna Gerdy nu mai e „mult iubita Valérie“. Și mai departe :

„Un prieten crud — chiar și bunii prieteni trebuie, uneori, să fie cruzi — mi-a deschis ochii. Am avut îndoieli. Am pus să fii urmărită, iar acum nu mă mai pot îndoi. Tu, căreia i-am dedicat mai mult decît viața, m-ai înșelat, și încă de multă vreme ! Nenorocito ! Nu mai sînt sigur nici măcar dacă sînt tatăl copilului tău !“

„Da, scrisoarea asta este o dovadă“, strigă Tabaret, „o dovadă irefutabilă. Ce însemnătate ar fi putut avea pentru conte îndoiala sau certitudinea cu privire la paternitatea sa,

cînd el și-a sacrificat fiul legitim în favoarea celui ilegitim! Da, da, aveți dreptate: a fost crunt pedepsit".

Noël continuă:

„Doamna Gerdy a încercat să se justifice. I-a scris de mai multe ori contelui, dar acesta i-a returnat scrisorile fără a le deschide. Voia să vorbească personal cu el; n-a primit-o. A renunțat apoi la aceste încercări zadarnice, dîndu-și seama că totul s-a terminat, cînd, deodată, intendentul contelui i-a adus o confirmare pentru o rentă în favoarea mea, de peste cincisprezece mii de franci. Fiul ei îmi luase locul, mama mă ruinase".

Noël fu întrerupt de ușoare bătăi în ușă.

„Cine e!", întrebă fără să se ridice.

„Domnule Noël", se auzi vocea slujnicei, „vă cheamă doamna".

Avocatul părea să ezite.

„Duceți-vă, tinere", îl sfătui Tabaret. Să nu fim necruțători. Numai ipocriții sînt necruțători".

Noël se ridică și merse la doamna Gerdy. „Bietul băiat", se gîndi Tabaret, rămas singur, „ce descoperire fatală! Cît trebuie să sufere! Un tînăr nobil, atît de onest! În naivitatea lui, habar n-are cine l-a lovit. Norec că văd eu pentru amîndoi. Tocmai în acest moment, cînd începe să despere, sînt sigur că-i pot ajuta să-și redobîndească drepturile. Datorită celor aflate, sînt pe urmele bune. Acum, pînă și un copil ar ghici cine e ucigașul. Dar cum, cum s-a ajuns la asta? Mi-o va spune fără să știe. Dacă-aș putea pune mîna măcar pe una dintre scrisori, numai pentru douăzeci și patru de ore! Ar trebui, totuși, să știe cum stă. Pe de altă parte, dacă-i cer scrisoarea, sînt nevoit să-i dezvălui legătura mea cu poliția... Mai bine să iau una, indiferent care — vreau să compar scrisul"

Tocmai băgase în buzunar una dintre scrisori, cînd reapăru avocatul.

Era un bărbat tare, în stare să suporte lovituri, căci se exersase de mult în arta prefăcătoriei — arma indispensabilă a ambițiosului. Nimic din purtarea lui nu trăda ce se va fi petrecut între el și doamna Gerdy. Era tot atît de rece și calm ca la toate consultațiile sale, cînd asculta nesfîrșitele povestiri ale clienților săi.

„Cum se simte acum?" întrebă Tabaret.

„Mai prost“ răspunse Noël. Delirează, nu știe ce vorbește. M-a acoperit cu cele mai oribile jigniri și m-a tratat ca pe un mizerabil. Cred că e pe cale să-și piardă mințile !“

„Asta ar fi ușor posibil. Dar cred că ar trebui să trimiteți, totuși, după un medic“.

„Tocmai am cerut să fie adus unul“. Avocatul luă din nou loc la biroul lui și începu să aranjeze scrisorile aflate pe masă în ordinea datării lor. Părea să fi uitat complet că-i ceruse lui Tabaret un sfat și nu făcea impresia că ar dori să reia conversația întreruptă. Domnul Tabaret însă nu era dispus să renunțe la continuare.

„Cu cît mă gîndesc mai mult la povestea asta, dragul meu Noël, cu atît mai mult mă surprinde. În locul dumneavoastră, n-aș ști ce să fac, cum să urnesc lucrurile !“

„Da, da, prietene“, murmură avocatul trist, „într-o astfel de situație trebuie să capituleze chiar și unul cu experiență îndelungată“.

Bătrînul detectiv își înăbuși cu greu un zîmbet ușor, care i se ivise în colțul gurii.

„Recunosc deschis“, spuse străduindu-se să arate cît mai puțin inteligent posibil, „dar cum ați reacționat atunci ? Prima reacție va fi fost, probabil, că i-ați cerut o explicație doamnei Gerdy ?“

Noël tresări, dar Tabaret nu observă acest lucru. Era prea preocupat să dea discuției turnura dorită de el.

„Tocmai asta am făcut“, răspunse Noël.

„Și ce-a spus ?“

„Ce era să spună ? Oare nu era învinsă de la început ?“

„Cum, nici n-a încercat să se justifice ?“

„Ba da ! A încercat imposibilul, a pretins că nu poate explica corespondența, că... Dar parcă mai știu eu, azi, ce mi-a spus ? Minciuni, infamii, lucruri oribile“.

Avocatul terminase de aranjat scrisorile. Nu observase că lipsește una. Le legă cu grijă și le puse în sertarul secret al biroului său. Se ridică și începu să se plimbe prin cameră, de parc-ar fi vrut să-și liniștească mînia prin mișcare. Apoi continuă :

„Da, a încercat să mă înduc în eroare. Își iubește fiul, iar gîndul că acesta ar fi nevoit să-mi dea înapoi ceea ce mi a furat îi sfîșie inima. Idiotul de mine, lașul În prima clipă, nici n-am [illegible] să i vorbesc despre toată povestea ! Mi-am zis : „Trebuie să știi să ierți. În fond, m-a iubit totuși“.

Dar ce spun ?! Ar fi fost în stare să mă vadă torturat fără a vărsa o lacrimă, prin asta, dacă ar fi putut feri, de neplăceri pe fiul ei".

„L-a anunțat, probabil, pe conte", spuse Tabaret, continuîndu-și meditațiile.

„E posibil. Dar dacă a făcut acest pas, a fost fără îndoială un eșec, căci contele e plecat și nu se întoarce la Paris decît la sfîrșitul săptămînii".

„De unde știi ?".

„Am vrut să-l vizitez pe tatăl meu, să-i vorbesc...".

„Dumneavoastră ?".

„Da, eu. Credeți cumva că nu vreau să-mi revendic drepturile ? Eu, cel jefuit, trădat, să nu-mi fac auzit glasul ? De ce să tac ? Pe cine am de cruțat ? Îmi voi apăra drepturile. Ce vi se pare neobișnuit în asta ?".

„Nimic, dragă prietene ! Ați mers, deci, la domnul de Commarin ?".

„Nu m-am decis imediat să întreprind ceva" răspunse Noë. „Descoperirea m-a zăpăcit în așa hal, încît era aproape să-mi pierd capul. Am avut nevoie de timp de gîndire, de meditație. M-au copleșit mii de simțăminte, diverse și contradictorii. Furia mă orbea, însă îmi lipsea curajul. Eram nedecis, în derută. Mă speria vîlva pe care ar fi provocat-o toată afacerea. Am vrut și vreau în continuare să-mi redobîndesc numele. Nu doream însă să-l pătez. Căutam posibilitatea de a evita scandalul".

„Și apoi ați luat o hotărîre :

„Da. După două săptămîni de lupte lăuntrice, de spaime continue. Doamne, cît am suferit în timpul acesta ! Neglijasem tot, îmi neglijam munca. Ziua mă oboseam pînă la epuizare ca să pot dormi. Zadarnic ! De cînd am găsit aceste scrisori, nu pot închide un ochi".

Din cînd în cînd, Tabaret se uita pe furiș la ceas : judecătorul de instrucție dormea, probabil, la ora asta.

„Într-o dimineață, în sfîrșit, după o noapte de chinuri sufletești, mi-am zis că trebuie să pun capăt necazurilor. Eram în acea dispoziție desperată a multor jucători, care, după ce au pierdut la joc, mizează totul pe o carte, în speranța că vor cîștiga dintr-o lovitură. Mi-am luat inima în dinți, am comandat o birjă și m-am lăsat dus la palatul Commarin".

Bătrînul detectiv scoase un oftat de ușurare.

„E unul dintre cele mai frumoase palate din Faubourg Saint-Germain, prietene", continuă Noël, „o clădire cu adevă-

rat princiară, demnă de un om cu douăzeci de milioane, de un adevărat mare senior. Întîi se intră într-o curte mare. În dreapta și în stînga, se află grajdurile în care stau douăzeci de cai de rasă, apoi așezările servitorilor. În spate se înalță palatul, maiestuos și sever, cu ferestre uriașe și trepte duble, din cea mai aleasă marmură. În dosul palatului, se întinde o grădină uriașă, aș putea spune un parc, umbrit de cei mai bătrîni arbori din Paris".

Această descriere entuziastă nu-i prea convenea lui Tabaret. Ce putea să facă spre a-l grăbi pe Noël ? Un cuvînt nelalocul lui ar fi putut să-i trezească bănuiala, să-i trădeze faptul că nu se adresa numai unui prieten al casei, ci și colegului lui Gévrol.

„Ați fost lăsat, deci, să vizitați palatul ?" întrebă.

„Nu, am făcut aceasta fără să mi se dea voie. De cînd mă simt unicul moștenitor de drept al lui Rhéteau de Commarin, m-am interesat puțin și de noua mea familie. Am studiat la bibliotecă istoria ei, o istorie foarte nobilă, trebuie s-o zic. Seara mă furișam, cu tîmplele arzînd, lîngă casa strămoșilor mei. Nu vă puteți imagina starea mea sufletească. Aici m-am născut, mi-am zis, aici ar fi trebuit să cresc, să primesc educație și să fiu azi stăpîn ! Așa am tot înghițit din amarul de care pier exilații. Comparam felul de trai al bastardului cu modul meu de existență, trist și plin de privatiuni, și din nou mă cuprindea mînia. Mă stăpînea o dorință nebună să sparg ușile, să mă năpustesc în salon și să-l dau afară pe intrus pe bastardul domnișoarei Gerdy : „Afară cu tine, bastardule, afară ! Eu sînt stăpîn aici !" Mă reținea doar certitudinea că voi pune stăpînire pe drepturile mele, de îndată ce voi dori. Da, cunosc acum lăcașul strămoșilor mei. Iubesc vechile statui, copacii înalți, pietrele de pavaj, pe care a călcat și mama mea ! Iubesc totul, pînă și blazonul de deasupra porții, dovadă a superiorității noastre asupra plebei"

Această ultimă frază se afla într-o contradicție atît de flagrantă cu ideile de pînă acum ale avocatului, încît Tabaret fu nevoit să se întoarcă puțin cu spatele, pentru a-și ascunde un zîmbet ironic. „Biată omenire !" reflectă el. „Să auzi și să nu crezi, e deja un mare senior !".

„Cînd m-am dat jos din birjă", continuă să povestească Noël, „portarul în livrea a ieșit în fața porții L-am întrebat de contele Commarin și am aflat că e plecat, dar că tînărul conte e acasă. Asta mi-a zădărnicit; e drept, planul, dar m-am decis să-l vizitez cel puțin pe fiu, dacă tatăl nu era de găsit.

portarul mă văzuse coborînd dintr-o birjă închiriată și m-a măsurat, pentru început, de sus pînă jos. Se întreba în sinea sa dacă nu sînt un om prea de rînd spre a mi se face onoarea unei audiențe la vicontc".

„Oricum, ați reușit să-i convingeți !".

„Așa-i, și am fost primit de îndată, domnule Tabaret", răspunse avocatul, cu amărăciune. „Examenul la care m-a supus portarul a decurs favorabil. Cravata mea albă și haina neagră și-au făcut efectul : domnul portar m-a predat unui lacheu împodobit cu un smoc de pene, care m-a condus, prin curte, într-un vestibul unde ședeau pe tabureie trei sau patru servitori. Unul dintre acești domni m-a rugat să-l urmez.

M-a condus pe niște trepte uriașe, pe care se putea merge călare, apoi de-a lungul unei galerii de tablouri, prin niște încăperi spațioase, dar nelocuite, cu mobilă acoperită cu huse, și m-a predat, în cele din urmă, valetului tînărului domn Albert. Așa se numește fiul doamnei Cerdy, de fapt, eu mă numesc așa".

„Înțeleg, înțeleg !".

„Trecusem examenul, dar am mai fost supus și unui interogatoriu. Valetul a vrut să știe de unde vin, ce fac, ce vreau și dumnezeu mai știe ce. Am răspuns scurt și răspicat că sînt cu totul necunoscut vicontelui, dar că doresc să vorbesc cu el despre o afacere importantă. Mi-a oferit un scaun și a dispărut. După mai bine de un sfert de oră, a revenit și mi-a comunicat că domnul și stăpînul său binevoiește să mă primească".

Că avocatul interpretase această primire drept un efort era lesne de înțeles. Nu putea să-l ierte pe tînărul vicontc Albert pentru lacheii și valeții lui. Uita însă zicala atribuită unui cunoscut membru al înaltei aristocrații : pe lachei îi plătești regește spre a fi aroganți, pentru ca tu însuți să fii scutit de plictiseala și ridicolul nevoii de a fi arogant. Tabaret se mira de amărăciunea cu care prietenul lui făcea față unor astfel de nimicuri.

„Cît de meschin e", reflectă, „dacă ne gîndim că e un om de cultură ! Să fie, oare,, adevărat ce se zice, că aroganța servitorimii e cauza urii nutrite de popor împotriva aristocraților, chiar cînd aceștia sînt manierați și prietenoși ?".

„Am fost condus într-un salonaș simplu mobilat", reluă Noël firul povestirii, „care avea drept singură podoabă niște arme. Pereții erau plini de arme, din toate țările și epocile posibile. Niciodată n-am văzut adunate într-o încăpere așa de

mică altfel puști, pistoale, săbii și florete. S-ar fi putut crede că ești într-un depozit de arme al unui maestru de scrimă".

Detectivul amator își aduse aminte de arma ucigașului văduvei Lerouge.

„Vicontele stătea pe jumătate culcat pe un divan, cînd am intrat", continuă Noël. „Purta un costum negru de catifea și avea gîtul înfășurat într-un fular lat de mătase. Nu-i port deloc pică acestui tînăr. Nu mi-a făcut nici un rău, conștient, nu știa nimic despre crima comisă de tatăl nostru. N-am ce să-i iau în nume de rău. Arată bine, are maniere aristocratice și poartă, cu multă noblețe, un nume asupra căruia n-are drepturi. E cam de statura mea, brunet ca mine, și mi-ar semăna mult dacă n-ar avea barbă. Arată, e drept, cu vreo cinci-șase ani mai tînăr decît mine — și nu-i de mirare, căci în viața lui de pînă acum n-a avut nici de luptat, nici de suferit, nici de muncit așa ca mine. E unul dintre acei norocoși care sosesc la țintă înainte de a fi pornit. Cînd m-a zărit, s-a ridicat și m-a salutat foarte politicos".

„Ați fost, probabil, extrem de agitat ?", întrebă Tabaret.

„Nu ca acum. Două săptămîni de pregătire chinuitoare îmi tociseră într-un fel această neliniște. M-am grăbit să preîntîmpin întrebarea întrezărită pe buzele lui, i-am zis : Domnule, nu mă cunoașteți, dar persoana mea n-are importanță în cazul acesta. Vin la dumneavoastră cu o misiune penibilă și plină de răspundere. E vorba de onoarea numelui ce-l purtați !".

„Pesemne că nu m-a crezut, căci a întrebat pe un ton aproape insolent : „Durează mult ?".

„Am răspuns scurt : Da".

„Vă rog să nu neglijați nici un detaliu", spuse Tabaret insistent. „Totul e important...".

„Se pare că s-a cam supărat", continuă Noël. „Trebuie să înțelegeți, a adăugat el, că am dispus deja de timpul meu. Am o întîlnire cu logodnica mea, domnișoara d'Arlange. N-am putea amîna discuția pe altă dată ?".

„Altă femeie !", își zise Tabaret.

„Am răspuns vicontelui că discuția noastră nu comportă amînare și, deoarece îmi dădeam seama că voia să mă expedieze, am scos din buzunar corespondența contelui, i-am întins scrisorile. Recunoscînd scrisul tatălui său, a devenit pe loc mai receptiv. S-a declarat de acord să mă asculte și m-a rugat doar să-i îngădui să trimită o veste acolo unde era așteptat. A scris în grabă cîteva rînduri și i le-a predat valetului, cu

ordinul de a fi duse la palatul marchizei d'Arlange. Apoi m-a condus în biblioteca alăturată.

„Numai o vorbă", îl întrerupse Tabaret. „Ați avut impresia că l-a mișcat vederea scrisorilor ?".

„Nicidecum. După ce a închis cu grijă ușa, m-a invitat să iau loc într-un fotoliu, s-a așezat și el, și m-a rugat să-i spun ce am pe inimă. Eram bine pregătit pentru această conversație și gata să-i dau pe loc lovitura decisivă.

„Domnule", am zis, „sarcina mea e extrem de penibilă. Am să vă relev fapte îngrozitoare. Vă rog insistent să nu-mi spuneți nimic pînă nu citiți scrisorile acestea. Vă conjur, de asemenea, să nu acționați pripit, n-ar ajuta la nimic". El se uita uimit la mine ; mi-a răspuns :

„Vorbiți, vă ascult !".

M-am ridicat în picioare : „Domnule, îmi permit să vă înștiințez că nu sînteți fiul legitim al contelui de Commarin. Această corespondență vă va dovedi-o. Fiul legitim trăiește și m-a trimis la dumneavoastră". M-am uitat țintă în ochii lui în timp ce-i spuneam acesté vorbe ; deveniseră mînioși. O clipă, am crezut că vrea să sară la mine. Și-a regăsit însă repede calmul.

„Scrisorile ?" mi-a spus scurt. I le-am dat.

„Cum ?" strigă Tabaret. „Scrisorile originale ? Ce imprudență !".

„De ce ?".

„Și dacă le-ar... ce știu eu...'".

Avocatul puse mîna pe umerii lui Tabaret : „Eram doar de față", spuse încet, „și, credeți-mă, nu era nici un pericol".

Fața lui Noël trăda în această clipă atîta sălbăticie, încît domnul Tabaret se temu și se dădu înapoi. „L-ar fi ucis" își zise.

„Ca și azi, în cazul dumneavoastră, l-am scutit pe vicontele Albert de lectura tuturor scrisorilor. I-am recomandat, pentru început, pe cele însemnate, recomandîndu-i să citească pasajele subliniate cu roșu".

„Asta i-a prescurtat, desigur, tortura".

„Ședea în fața unei măsuțe dintre acelea prea fragile ca să te poți rezema pe ele. Eu am rămas în picioare și m-am sprijinit de cămin, în care ardea focul. Îi urmăream fiece mișcare, îi observam chinul. Nu, așa ceva nu văzusem niciodată, și nici nu voi mai vedea, de-ar fi să trăiesc o mie de ani. În cîteva clipe fața lui s-a schimbat în așa hal, încît propriul său valet l-ar fi recunoscut cu greu. Scosese batista și o ducea,

din cînd în cînd, mecanic, la gură. Devenea tot mai palid, pînă și buzele îi păleau, pînă ce ajunseră ca batista.

Fruntea îi era numai broboane de sudoare, ochii — tulburi. Altfel, nici o exclamație, nici un cuvînt, nici un suspin, nici măcar o mișcare, nimic. O clipă, am simțit pentru el o astfel de compasiune, încît voiam să-i smulg scrisorile din mînă, să le arunc în foc și să-l îmbrățișez, spunîndu-i : „Ești doar fratele meu, să uităm tot, să lăsăm lucrurile așa cum sînt și să ne iubim ca frații".

Tabaret luă mîna lui Noël într-a sa și o strînse mișcat.

„Dacă n-am făcut-o", continuă Noël, „a fost pentru că m-am întrebat dacă m-ar recunoaște ca frate fără existența scrisorilor".

„Justă reflecție !".

„După jumătate de oră, lectura se termină. Vicontele se ridică în picioare și se apropie de mine. „Aveți perfectă dreptate, domnule", spuse. „Dacă aceste scrisori provin de la tatăl meu, lucru de care nu mă îndoiesc, se pare că, într-adevăr, nu sînt fiul legitim al contelui Commarin". N-am răspuns nimic „Oricum", zise el, „e vorba, pentru moment, de simple supoziții Mai aveți și alte dovezi ?"

Eu mă așteptam și la cu totul alte obiecții. „Ar putea depune mărturie Germain", am răspuns. Dar mi s-a spus că Germain e mort de cîțiva ani. Apoi am menționat-o pe doică, pe văduva Lerouge și i-am explicat că poate fi găsită ușor dacă ne-am duce la La Jonchère s-o interogăm"

„Și ce-a răspuns la asta ? întrebă Tabaret, insistent.

„Întîi a tăcut, părînd să mediteze. Apoi s-a lovit peste frunte și a zis : „Da, firește, acum îmi aduc aminte, o cunosc ! L-am însoțit de trei ori pe tata pînă la ea, și de fiecare dată i-a oferit o sumă considerabilă"

„I-am atras atenția asupra faptului că și asta e o dovadă. El n-a răspuns nimic și a început să se plimbe prin încăpere. Apoi s-a oprit în fața mea și m-a întrebat : „Îl cunoașteți, deci, pe fiul legitim al contelui Commarin ?"

„Am răspuns : „Eu sînt". A lăsat capul în jos, șoptind : „Mi-am imaginat". Apoi m-a luat de mînă și a adăugat : „Frate, nu-ți port pică".

„Mi se pare", spuse Tabaret, „că această remarcă trebuia să vină mai degrabă de la dumneavoastră. Ați fi fost mult mai îndreptățit să rostiți aceste cuvinte".

„Nu, dragă prietene, azi el e cel nefericit. Nu eu sînt acela care am căzut de foarte de sus. Am fost doar neștiutor atîta timp, cîtă vreme el... “.

Bătrînul detectiv dădu doar din cap. N-avea voie să-și trădeze gîndurile ce-l sufocau.

„În cele din urmă, după o îndelungată tăcere, l-am întrebat ce hotărîre a luat“, continuă Noël. „Peste opt sau zece zile îl aștept pe tatăl meu“, răspunse. „Îmi veți mai îngădui, sper, acest răgaz. Voi vorbi cu el și voi avea grijă să vi se facă dreptate, vă dau cuvîntul meu de onoare. Acum luați-vă scrisorile și plecați. Vreau să fiu singur. Sînt tulburat. Am pierdut într-o clipă totul ; un nume ilustru purtat cu cinste, o poziție socială unică, o avere uriașă și, ceea ce e mai de preț decît orice, o femeie pe care o iubesc mai presus de viață. În schimb, redobîndesc o mamă, asta-i adevărat. Ne vom consola unul pe celălalt. Și mă voi strădui să răscumpăr pierderea suferită de ea, căci sînt sigur că vă iubește și o să plîngă după dumneavoastră“.

„A spus el asta ?“.

„Aproape textual !“

„Canalia !“ murmură Tabaret, încetișor.

„Ce-ați spus ?“ îl întrebă Noël.

„Am spus că pare un om de treabă, pe care aș vrea să-l cunosc“, răspunse.

„Nu i-am arătat scrisoarea care trădează ruptura dintre tatăl meu și doamna Gerdy“, spuse Noël. „Am vrut să-l scutesc de o supărare în plus“.

„Iar acum ?“.

„Aștept întoarcerea contelui. De reacția lui depinde tot ceea ce voi întreprinde eu. Mîine mă voi duce la tribunal să cer examinarea hîrtiilor rămase la Claudine Lerouge. Dacă se găsesc scrisorile, sînt salvat, dacă nu... După cum v-am mai spus, vestea crimei m-a derutat. Cine poate, oare, să mă sfătuiască ?“

„Cel mai neînsemnat sfat cere, în acest caz, o reflecție atentă“, replică Tabaret, care-și pregătea deja retragerea. „Biete prietene, cît ați suferit în ultimele săptămîni !“.

„Îngrozitor. Și dacă mai adăugați și faptul că am griji financiare...“.

„Ce mi-e dat s-aud ? Dumneavoastră, care sînteți atît de econom...“.

„Am contractat numeroase obligații. Aș fi putut, oare, să mă ating de averea comună pe care am administrat-o pînă acum ?"

„Nu, n-ar fi fost bine. De altfel, sînt încîntat că mi-ați pomenit de acest lucru. Mi-ați putea face un serviciu ?".

„Cu plăcere. Despre ce e vorba ?".

„Imaginați-vă, am în biroul meu cincisprezece mii de franci care mă incomodează. Știți, sînt bărbat și nici n-am o fire prea eroică. Dac-ar afla...".

„Mă tem că..." încercă să se opună avocatul.

„Ce ?" îl întrerupse Tabaret. „Mîine vă aduc banii".

Își aduse însă aminte că era la dispoziția domnului Daburon și că s-ar putea să n-aibă timp. Se corectă pe loc :

„Dar nu, nu mîine. Chiar în astă seară. Nu vreau să mai țin banii în casă încă o noapte".

Plecă în grabă și se întoarse imediat cu cei cincisprezece mii de franci.

„Dacă nu vă ajunge", spuse înmînîndu-i suma lui Noël, „mai am".

„Vreau să vă dau cel puțin o chitanță", spuse avocatul.

„Ce chitanță, de ce ? Oricum, mai e timp pînă mîine. Noapte bună, dragul meu Noël. M-ați rugat să vă dau un sfat — îmi trebuie o noapte de gîndire. Acum sînt burnac. Vreau să mă plimb un pic. Dacă m-aș culca imediat, aș avea coșmaruri. Răbdare, providența e, totuși, de partea dumneavoastră". După asta, plecă. Noël lăsă ușa de la intrare întredeschisă, ascultînd zgomotul pașilor care se îndepărtau ; auzi rugămintea : „Deschideți, vă rog !", apoi ușa se închise. Tabaret părăsise casa. Mai așteptă, puse lampa la loc și scoase din sertar un pachețel, puse bancnotele prietenului său în buzunar și părăsi odaia de lucru după ce închise bine ușa. Pe trepte, se opri de parcă aștepta să audă un geamăt din camera doamnei Gerdy. Dar pretutindeni era liniște. Coborîse pe vîrfuri treptele și într-o clipă fu în stradă.

CAPITOLUL V

De locuința doamnei Gerdy aparținea și o încăpere aflată la parter, care servise cîndva ca remiză. Ea o folosea ca debara și îngrămădise acolo tot soiul de catrafuse : mobilier vechi, obiecte uzate, într-un cuvînt — lucruri de prisos. Proviziile de lemne și cărbune pentru iarnă tot acolo le păstra.

Această cameră veche avea spre stradă o ușă — multă vreme nefolosită. Noël pusese să fie reparată și să i se fixeze o broască nouă. Astfel, putea la orice oră din zi și din noapte să iasă și să revină neobservat de administrator și de toți ai casei. Pe această ușă ieși în stradă avocatul, căutînd cu grijă să evite orice zgomot.

Pe trotuar se opri, nehotărît încotro s-o apuce. Se îndreptă încet către gara Saint-Lazare, cînd tocmai pe lîngă el trecut o birjă. Noël îi făcu semn birjarului și urcă.

„Rue du Faubourg Montmartre, colț cu Rue de Provence", îi strigă birjarului, „și grăbiți-vă".

După ce Noël plăti și se dădu jos, îl lăsă pe birjar să plece înainte, apoi coti spre Rue de Provence, unde, după vreo sută de metri, suna la una dintre cele mai frumoase uși.

I se deschise imediat.

Cînd vizitatorul trecu pe lîngă portar, acesta îl salută respectúos, așa cum îi salută un portar parizian numai pe acei chiriași care-i sînt pe plac : generoși și cu mîna largă.

Ajuns la etajul doi, avocatul se opri, scoase din buzunar o cheie și intră în apartament de parc-ar fi fost la el acasă.

La zgomotul cheii, spre el veni în fugă o cameristă tînără și nostimă.

„Ah, domnule, dumneavoastră sînteți !" strigă ea. Această exclamație fu atît de puternică, încît putea fi auzită pînă la capătul celălalt al apartamentului și interpretată drept un avertisment, dar Noël părea să nu observe acest lucru.

„Doamna este acasă ?" întrebă el.

„Da, domnule ! Și e furioasă. De azi dimineață dorea să trimită după dumneavoastră. Apoi a vrut să vină personal. A trebuit să mă străduiesc s-o fac să vă asculte dorința".

„Bine, bine", spuse avocatul.

„Doamna e în fumoar", continuă fata „Îi serveam tocmai o ceașcă de ceai, dorește și domnul una ?".

„Da", răspunse Noël, „dar înainte de asta te rog, Charlotte, să aprinzi lumina".

Trecu printr-o sufragerie splendidă, printr-un salon fastuos, cu mobilă aurită, Louis XIV, și intră apoi în fumoar, o încăpere destul de mare, cu tavan ciudat de înalt. Ai fi putut crede că te afli la trei mii de mile depărtare de Paris, la un supus de seamă al Fiului Cerului. Mobila covoarele, tapetul, tablourile — totul era original, se vedea limpede — din Hong-Cong sau Shanghai. Pereții erau acoperiți cu o mătase bogată

cu figuri multicolore, iar în faţa uşii cădeau draperii în pliuri bogate. Întreg imperiul de mijloc defila în peisajul de un roşu de cinabru : mandarini obezi înconjuraţi de slujitori ; savanţi ameţiţi de opium, aţipiţi sub umbrele ; fete tinere cu priviri piezişe, mergînd nesigure pe picioruşele lor bandajate. Covorul era invadat de fructe şi flori pictate cu atîta precizie, încît ar fi înşelat o armată de albine. Pe tavanul acoperit şi el cu mătase, un artist din Pekin pictase păsări cu aripile purpurii şi aurii, sub un cer de azur. Inele, ornamente cu intarsii din sidef, ţineau strîns draperiile. Două scrinuri de formă bizară ocupau unul dintre pereţii încăperii. Mobilier cu forme capricioase, mese cu plăci de porţelan şi măsuţe pentru cusut, din lemn preţios, erau aşezate în toate colţurile şi ungherele. Ochiul se delecta cu etajere valoroase ; mii de curiozităţi scumpe, apoi beţişoare din fildeş care în China ţin locul furculiţelor, ceştile de porţelan fragile ca baloancle de săpun — minuni din epoca Kien-Lung.

Pe peretele din spate al fumoarului se afla un divan mare, cu picioare joase, acoperit cu nenumărate perne asortate cu tapetul. În locul ferestrelor fusese pus un geam mare glisant. Spaţiul dintre fereastra interioară şi cea exterioară, cam de un metru, era ocupat de plante exotice şi flori. În locul căminului, în perete erau deschideri pentru încălzit, instalate cu dibăcie, ce dădeau în fumoar o temperatură potrivită pentru viermii de mătase care aveau să se transforme în fluturi, ceea ce ar fi fost pe deplin asortat încăperii.

Pe divan era întinsă o femeie tînără care fuma. În ciuda căldurii de-a dreptul tropicale, era înfăşurată în şaluri mari de caşmir. Nu era prea înaltă, însă gîtul, umerii şi braţele aveau rotunjimi de rasă. Mîinile, cu degete fine şi unghii trandafirii, semănau cu nişte bijuterii lucrate îngrijit. Picioarele, acoperite cu ciorapi subţiri ca pînza de păianjen, erau adevărate minuni de frumuseţe. Aminteau mai puţin de piciorul, cam ireal, al cenuşăresei decît de cel real, extrem de celebru şi palpabil, al unei frumuseţi din cercul fiinţelor pariziene care obişnuia să dăruiască numeroşilor ei admiratori copii, în marmură sau bronz, ale acestei minuni a naturii.

Nu era propriu-zis frumoasă, nici măcar drăgălaşă. Avea însă un chip greu de uitat. Fruntea era cam înaltă, iar gura prea mare, în ciuda prospeţimii provocatoare a buzelor. Sprîncenele erau trase cu tuş chinezesc, numai că pensonul părea să fi fost aplicat cu prea mare putere, căci îi dădeau o expresie

severă cînd nu se controla. Tenul, în schimb, avea o paloare fină și părea auriu, ochii negri, asemenea catifelei, atrăgeau ca un magnet. Dinții îi erau sidefii, iar părul, des și negru ca abanosul, era mătăsos și ondulat.

Cînd Noël dădu la o parte portiera de mătase, ea se ridică puțin, sprijinindu-se în coate.

„În sfîrșit, ai venit", i se adresă ea pe un ton înțepat, „ce bucurie !".

Avocatul era buimăcit de căldura insuportabilă a fumoarului

„Ce arșiță", spuse, „te sufocă !".

„Găsești ?" răspunse tînăra femeie, mirată... „Mie mi-e frig. E drept, sînt suferindă. Veșnicele așteptări mă calcă pe nervi. Te aștept de ieri".

„Mi-a fost imposibil să vin", o încredință Noël, „într-adevăr imposibil !".

„În orice caz, știai că astăzi am multe plăți de făcut. Au fost furnizorii, iar în casă — nici un ban. S-a adus nota de plată a caretașului — același lucru ! Golanul de Clergeot, căruia i-am semnat o hîrtie de peste trei mii de franci, mi-a făcut și el scandal. Plăcut nu-i așa ?".

Noël lăsă capul în jos ca un copil certat de dascăl pentru că nu și-a făcut temele.

„Am întîrziat doar o singură zi", se bîlbîi.

„Și-ți pare un fleac ?" răspunse tînăra femeie. „Unui bărbat care se respectă i se poate întîmpla să nu-și onoreze o dată propriile obligații de plată, dar pe ale iubitei sale — niciodată ! Ce va spune lumea despre mine ? Nu-ți dai seama că sînt respectată doar atîta vreme cît am bani ? Dacă nu voi mai fi în stare să plătesc într-o zi, adio..."

„Dar scumpa mea Juliette..." spuse avocatul cu blîndețe.

Îl întrerupse cu violență.

„Draga mea Juliette, adorata mea ! Cît timp ești aici, totul e minunat, dar de îndată ce-mi întorci spatele, totul aparține trecutului. Oare îți mai amintești, după ce pleci, că mai există o Juliette ?".

„Cît de nedreaptă ești", răspunse Noël. „Încă nu crezi că mă gîndesc mereu la tine ? Nu ți-am dovedit-o de mii de ori ? Iată, țin să ți-o confirm din nou !".

Luă pachețelul pe care îl scoase din birou, îl desfăcu și-i întinse un etui minunat din catifea.

„Iată", spuse el, „brățara care ți-a plăcut atît de mult săptămîna trecută, în vitrină la Beaugran".

Juliette întinse mîna fără să se ridice, cu un aer plictisit, luă etuiul, îl deschise cu indiferență, aruncă o privire și nu spuse decît „Aa...".

„E ceea ce ai dorit ?" voia să știe Noël.

„Da, dar în vitrină mi s-a părut mult mai frumos". Cu aceste vorbe închise etuiul și îl aruncă pe măsuța de lîngă divan.

„Astăzi n-am noroc, e limpede", zise avocatul, supărat.

„De ce ?".

„E evident că nu-ți place brățara".

„Ba da, o găsesc încîntătoare... În fine, cu asta am o duzină".

Acum fu rîndul lui Noël să rămînă surprins. Și fiindcă Juliette tăcea, adăugă :

„În orice caz, nu se observă că ți-a făcut plăcere".

„Iată cum stau lucrurile", interveni ea. „Ți se pare că nu sînt destul de entuziasmată, destul de recunoscătoare. Îmi aduci un cadou și te aștepți, probabil, să-l plătesc pe loc, umplînd casa de exclamații vesele, căzîndu-ți la picioare și spunîndu-ți stăpîne și domn !".

Noël nu-și putut stăpîni un gest de nerăbdare, pe care Juliette îl înregistră cu bucurie.

„Ar fi, oare, suficient ?", continuă ea. „Sau s-o chem pe Charlotte, lăsînd-o să admire superba brățară — monumentul mărinimiei tale ? Să-i chem, poate, și pe portar și pe bucătăreasă, pentru a le spune cît de fericită sînt că am un asemenea amant ?".

Avocatul ridică din umeri ca un înțelept pe care nu-l pot atinge ironiile unui copil.

„Ce rost au aceste glume jignitoare ?" întrebă el. „Dacă ai motive să te plîngi serios de mine, ai face mai bine să mi-o spui deschis".

„Bine, să fim serioși", răspunse Juliette. „Dacă ții neapărat, îți spun că ar fi fost mai bine să uiți de brățară și să-mi fi adus ieri seară sau azi dimineață cei opt mii de franci de care aveam nevoie".

„N-am putut veni".

„Ai fi putut trimite banii".

„Dacă n-am adus sau n-am trimis banii, draga mea, a fost pentru că pur și simplu nu i-am avut. Am făcut mari eforturi să-i adun și mi-au fost promiși abia pentru mîine. I-am adus

azi, datorită unei întîmplări norocoase la care nu speram cu o oră în urmă".

„Ah, bietul de tine !" sublinie Juliette cu ironie. „Îndrăznești să-mi spui că n-ai putut face rost nici măcar de zece mii de franci ? Tocmai tu ?".

„Da, eu".

„Arăți superb în rolul tînărului sărac !" spuse ea.

„Nu-i un rol..."

„Serios, dragul meu ? Îmi dau seama ce urmărești. Mărturisirea asta e, pesemne, un soi de preludiu. Mîine vei zice că ești în încurcătură, iar poimîine... Asta se cheamă zgîrcenie. Pînă acum n-ai manifestat-o. Regreți banii pe care mi i-ai dat ?".

„Nefericito !" murmură Noël, enervat.

„Adevărat", continuă Juliette, „te plîng, oh, cum te plîng. Să organizez o colectă pentru tine. În locul tău, aș face apel la serviciul social !".

În ciuda hotărîrii sale de a-și păstra calmul, Noël își pierdu răbdarea.

„Găsești totul ridicol ?" izbucni el. „Ei bine, află că sînt ruinat. Mi-am epuizat pînă și ultimele resurse. Sînt nenorocit !".

Tînăra femeie își privi iubitul cu îngăduință și tandrețe :

„Oh, dac-ar fi adevărat, dragul meu !" oftă ea. „Dac-aș putea să te cred !".

Aceste cuvinte îl loviră pe avocat drept în inimă.

„Mă crede", își zise, „e încîntată. Mă va disprețui".

Greșea. Imaginîndu-și că un bărbat a iubit-o așa de mult încît să se ruineze de dragul ei, cu sînge rece, fără un repros, tînăra femeie fusese cuprinsă de entuziasm. Era gata să-l iubească pe cel care se ruinase pentru ea, pe care-l urîse pentru trufia lui. Dar privirea i se schimbă pe loc.

„Ce naivă sînt !" strigă ea. „Era cît pe-aci să mă las dusă, deși știu că arunci banii în stînga și-n dreapta. Nu, nu cu mine, prietene ! Toți bărbații au azi o mentalitate de cămătar. Nu se ruinează decît niște nebuni, cîțiva tineri vanitoși și, din cînd în cînd, cîte un moșneag orbit de pasiune. Dar tu ești un om rece ca gheața, calculat și foarte dibaci".

„Nu și cînd e vorba de tine" bîigui Noël.

„Ah, scutește-mă, știi prea bine ce faci. Cînd m-ai luat, mi-ai spus : vreau ca viața noastră să mă coste atît... Și te-ai ținut de cuvînt. E o investiție ca oricare alta. Pentru un preț fix, de patru mii pe lună, ești gata de orice nebunie. Dar dacă

e vorba de douăzeci de bani în plus, îți iei inima și pălăria și le duci în vecini, la concurență".

„Că știu să socotesc, e-adevărat", spuse avocatul cu răceală, „astfel știu măcar unde a dispărut averea mea".

„Știi, oare ?" îl ironiză Juliette.

„Da, și îți voi face o mărturisire, draga mea. La început, ai fost puțin pretențioasă. Dar pofta vine mîncînd... Ai vrut lux, și l-ai obținut : mobilier splendid, o casă frumos amenajată, toalete extravagante, cai și trăsură — nimic nu ți-am refuzat. Nu mai vorbesc de miile de dorințe mărunte. Nu pun la socoteală nici fumoarul acesta chinezesc, nici cele douăsprezece brățări. Totalul însumează, în orice caz, patru sute de mii de franci."

„Ești sigur ?".

„Atît de sigur, ca unul care le-a avut cîndva și nu le mai are".

„Patru sute. Nici o centimă în plus ?".

„Nu !"..

Camerista, care intră cu ceaiul, întrerupse duetul tandru, pe care-l mai încercaseră de cîteva ori Noël și Juliette. Avocatul amuți din cauza fetei. Juliette tăcu de dragul avocatului, căci față de Charlotte — de trei ani în serviciul ei — nu avea secrete.

Doamna Juliette Chaffour era pariziancă și născută undeva în Montmartre, ca fiică a unui tată necunoscut. În copilărie avusese parte, alternativ, de bătăi crunte și manifestări de tandrețe. Trăia cum putea, mîncînd bomboane ieftine și fructe stricate, e drept însă că avea un stomac de struț. La doisprezece ani, era subțire ca o nuia și verde ca un măr de iunie dar pierdută ca Sfîntul Lazăr cel atins de lepră. Un filistin ar fi spus că acest precoce copil al străzii e lipsit de orice morală. Nici nu știa ce înseamnă cuvîntul, credea că lumea e populată de persoane „onorabile" ca mama ei și prietenii sau prietenele acesteia Nu se temea nici de Dumnezeu, nici de diavol, ci numai de poliție.

Din cauza aspectului ei exterior, care confirma orice bănuială, era cît pe-aci să fie vîrîtă într-o dugheană, cînd un domn bătrîn și respectabil, care în trecut o cunoscuse foarte bine pe mama ei, o luă sub aripa sa protectoare. Domnul respectiv, prevăzător ca toți moșnegii, era un bun cunoscător al vieții, știa că, dacă vrei să culegi, trebuie mai întîi să semeni. Voia să-i asigure protejatei sale, pentru început, o spoială de

cultură. Îi angajă profesori — unul de muzică, altul de dans — care în mai puțin de trei ani o făcură să-și însușească scrisul, pianul și elementele de bază ale unei arte care a sucit capul multor domni din înalta societate — dansul.

Ce n-a putut să-i dea, a fost un prieten. Dar și l-a căutat singură, un pictor care n-a învățat-o nimic nou, a luat-o însă de la proiectorul ei, promițîndu-i jumătate din ce avea — adică nimic. După trei luni, se săturase de el, părăsise lăcașul primei iubiri, cu întreaga ei garderobă, care încăpea într-o batistă de bumbac

În următorii patru ani, a trăit de pe urma acelei speranțe ce rareori părăsește o femeie care se știe în posesia unor ochi frumoși. Treptat se scufundă în abisurile vieții, pentru a se înălța apoi din nou. De două ori norocul îi bătuse la ușă, fără ca ea să fi avut prezența de spirit să-l oprească. Cu ajutorul unui actor de mîna a treia, debutase la un mic teatru. Nu-și interpretase prea prost rolul, cînd o întîlni din întîmplare Noël, se îndrăgosti de ea și o făcu iubita lui.

„Avocatul ei", cum îl numea, nu-i displăcu la început, dar după cîteva luni începu s-o calce zdravăn pe nervi. Îi luă în nume de rău manierele politicoase și blînde. Nu mai putea suporta alura lui de om de lume, caracterul nobil, disprețul abia disimulat pentru tot ce era josnic și vulgar, mai cu seamă însă calmul de neclintit și răbdarea. Cel mai mult îi reproșa că nu știe deloc să fie vesel, că refuză s-o conducă în localuri unde domnea buna dispoziție. Ca să se distreze, începu să cheltuiască bani. În măsura în care-i creșteau pretențiile, odată cu ele jertfele aduse de iubitul ei, în aceeași măsură sporea și antipatia ce o nutrea față de el.

Îl făcea cel mai nefericit dintre bărbați, tratîndu-l ca pe un cîine. Și asta nu pentru că era rea, ci pur și simplu din calcul. Era ferm convinsă că o femeie e iubită tocmai pentru chinurile pe care le provoacă iubitului ei. Juliette știa că e o ființă de compătimit. Fusese întotdeauna doar o jucărie, un obiect de lux pentru admiratorii ei. Fiindcă era sătulă de acest tratament, își dorea un bărbat devotat, gata de sacrificiu, un prieten care să se coboare pînă la ea, nu s-o înalțe pînă la el. Nu spera însă să-l găsească. Nebuniile lui Noël o lăsară rece — îl crezu a bogat. În ciuda lăcomiei ei de necontestat, nu-i păsa de bani. Noël ar fi putut s-o cîștige printr-o sinceritate absolută, descriindu-i deschis situația lui ; o pierdu tocmai prin discreție, prin faptul că-i ascundea adevărul. Ea nu cunostea

măsura sacrificiilor lui Noël. El, în schimb, o adora. Pînă în ziua în care o cunoscuse, trăise ca un anahoret. Această primă pasiune îl stăpînise cu o forţă uriaşă, încît nu mai reuşi să salveze decît aparenţele. Pentru Juliette, acest tînăr model, acest avocat cu renume ireproşabil irosise nu numai propria lui avere, ci şi pe aceea a doamnei Gerdy. O iubea pe Juliette. În dormitorul ei lepăda masca obişnuită a ipocriziei. Uneori încerca să reziste capriciilor ei nesăbuite, dar sub privirea fetei simţea cum hotărîrea lui se topeşte ca zăpada mîngîiată de soarele de aprilie. Un zîmbet, o lacrimă, un sărut îl făceau să uite totul.

Departe de ea, avea momente de luciditate, cînd îşi spunea : „Nu mă iubeşte, se amuză doar...". Dar iubirea prinsese rădăcini adînci în inima lui. Era nebun de gelozie. De nenumărate ori avusese motive să se îndoiască de fidelitatea ei, dar îi lipsea întotdeauna curajul reproşului. Nu suporta gîndul de a fi nevoit să se despartă de Juliette, aşadar prefera o incertitudine chinuitoare unei certitudini îngrozitoare.

Prezenţa cameristei, căreia îi trebui destul de mult timp ca să pună masa pentru ceai, îi lăsă lui Noël răgazul să se liniştească.

Cînd Charlotte se îndepărtă, se aşeză pe sofa lîngă Juliette, vrînd s-o îmbrăţişeze.

„Ai fost rea cu mine azi", îi spuse tandru. „Dacă ţi-am greşit cu ceva, m-ai pedepsit destul. Să ne împăcăm, sărută-mă".

Ea îl îndepărtă cu asprime. „Lasă-mă. De cîte ori să-ţi spun că nu mă simt bine ?".

„Eşti bolnavă, draga mea ?" întrebă avocatul. „Să trimitem după doctor ?".

„Nu-i nevoie. Îmi cunosc boala. Se numeşte plictiseală. Nu eşti un medic potrivit pentru aşa ceva".

Noël se ridică descurajat şi se aşeză în cealaltă parte a mesei ca s-o poată privi pe Juliette. Resemnarea lui trăda cît de mult depindea de toate capriciile fetei. Alungat, revenea ca un cîine care-şi adoră stăpînul, în ciuda renumelui său de om aspru, capricios, de nestăpînit.

„De cîteva luni îmi spui mereu că te plictisesc. De fapt, ce ţi-am făcut ?"

„Nimic".

„Deci ?".

„Viaţa mea e un prelung căscat" răspunse tînăra femeie. „Crezi că e o plăcere să fiu prietena ta ? Priveşte-te o clipă cu

atenție. Există, oare, o ființă mai tristă, mai morocănoasă, mai neîncrezătoare ca tine ?“.

„Felul tău de a fi nu e de natură să mă înveselească. În afară de asta, dacă iubești, te temi în permanență“.

„Încîntător ! Îți cauți deci, o femeie care să existe numai pentru tine, o comanzi pe măsură, o închizi în beci și o faci să urce o dată pe zi, după dineu, la desert, odată cu șampania, ca să te amuzi puțin“.

„Ar fi fost mai bine să nu vin“, murmură avocatul.

„Foarte just. Aș fi rămas singură, fără altă distracție decît țigara și, poate, o carte plictisitoare drept somnifer ! Găsești că asta e viață, cînd nu te poți mișca deloc din casă ?“.

„E viața tuturor femeilor onorabile pe care le cunosc“, răspunse avocatul scurt.

„Mulțumesc ! Dar nu le pot felicita pentru asta ! Noroc că nu sînt o femeie onorabilă și trebuie să-ți mărturisesc că sînt sătulă să zac aici ca o soție de turc, fără altă distracție decît chipul tău !“.

„Tu, sechestrată !“.

„Desigur“, continuă Juliette cu amărăciune crescîndă. „Oare ai adus aici măcar o singură dată pe unul dintre prietenii tăi ? Nu. Domnul preferă să mă țină ascunsă. Te-ai plimbat vreodată cu mine ? Niciodată ! Demnitatea onorabilului domn ar fi lezată dacă ar fi văzut în compania mea. Am o caleașcă. Ai mers mai mult de o jumătate de duzină de ori cu ea ? Și atunci, cu perdelele trase. Ies sigură, mă plimb singură...“.

„Mereu același cîntec“, o întrerupse Noël, pe care-l cuprindea treptat mînia.

„Nu mi-a rămas ascuns“, continuă Juliette, „că ți-e rușine cu mine. Cunosc oameni mai nobili ca tine, care-și prezintă iubitele cu plăcere. Domnul tremură pentru aristocratul nume Gerdy, a cărui strălucire ar putea fi umbrită, în timp ce fii din cele mai distinse familii nu se rușinează să stea în lojă cu femei obișnuite“.

„Destule reproșuri !“ strigă Noël ca scos din minți, ridicîndu-se în picioare. „Dacă ascund relațiile noastre, o fac pentru că sînt silit. De ce te plîngi, de fapt ? Îți dau toată libertatea, și o folosești atît de bine, încît aproape că nu mai știi ce faci. Mă judeci pentru golul cu care te-am înconjurat ? A cui e vina ? Eu sînt cel care s-a plictisit de o existență plăcută, dar modestă ? Prietenii i-aș fi putut invita într-o locuință cu confort onest. Să-i aduc aici ? Dac-ar vedea luxul

acesta, s-ar întreba de unde am procurat banii. Am voie să-mi aleg o iubită, dar n-am dreptul să arunc pe geam o avere care nu-i a mea. Dacă mîine s-ar afla că eu sînt cel ce te întreține, viitorul meu ar fi ruinat. Care client ar mai fi dispus să-și încredințeze averea unui nebun ce se ruinează pentru o femeie cunoscută de întregul Paris ? Nu sînt un mare senior, n-am nume străvechi și nici o avere uriașă. Sînt avocatul Noël Gerdy, iar averea mea valorează cît bunul meu renume. Poate că e un renume aparent, dar, așa cum e, trebuie să-l păstrez cu orice preț".

Juliette care-l cunoștea prea bine pe Noël, își spuse că a mers totuși prea departe și se decise să-l liniștească.

„Te rog", spuse tandru, „n-am vrut să te jignesc. Trebuie să fii îngăduitor cu mine, sînt atît de nervoasă...".

Acest șiretlic îl încîntă pe avocat și fu suficient ca să-l liniștească aproape cu totul.

„M-ai scos din minți, cu reproșuri nedrepte", o întrerupse Noël. „Știi prea bine că dau totul ca să-ți îndeplinesc dorințele. Îmi reproșezi mereu că sînt prea serios, deși n-au trecut nici patruzeci și opt de ore de cînd am sărbătorit împreună carnavalul ca doi bezmetici. Săptămîna trecută, am petrecut ca un student. Am mers la teatru, m-am și costumat numai ca să te pot însoți la balul Operei. Îmi amintesc că am invitat și doi prieteni să ia supeul cu noi".

„Da, a fost teribil de distractiv !" răspunse, vizibil supărată, tînăra femeie.

„Mi se pare că da".

„Găsești ? Se vede că nu prea ești pretențios ! Am mers la un spectacol de vodevil, e drept, dar separat, ca întotdeauna — eu în lojă, tu — jos. În timpul balului, aveai o mină de parcă te tortura cineva, iar la supeu prietenii tăi au fost veseli ca niște bufnițe de noapte. De dragul tău a trebuit să mă prefac că abia te cunosc. Ai băut ca un burete uscat și nici nu mi-am dat seama dacă ești cu chef".

„Asta dovedește", o întrerupse Noël, „că nu poți fi silit să faci ceva împotriva gustului tău. Să vorbim despre altceva".

Se ridică, făcu cîțiva pași prin cameră, apoi își scoase ceasul :

„E îndată ora unu, draga mea, trebuie să te părăsesc".

„Cum, nu rămîi ?".

„Nu, regret, dar mama e grav bolnavă".

Scoase din buzunar bancnotele primite de la domnul Tabaret și le puse pe masă.

„Draga mea Juliette", îi spuse, „iată nu opt, ci zece mii de franci. N-o să ne mai vedem cîteva zile".

„Pleci undeva ?".

„Nu, dar sînt ocupat cu o afacere extrem de importantă. Dacă voi reuși, scumpa mea, norocul ne va surîde. Vei vedea dacă te iubesc sau nu !".

„Oh, dragul meu Noël, spune-mi despre ce e vorba ?".

„Nu pot !".

„Te rog !" șopti tînăra femeie și-l îmbrățișă, ridicîndu-se pe vîrfuri, de parcă ar fi vrut să-l sărute.

Avocatul o mîngîie. Hotărîrea lui părea să se clatine.

„Nu", spuse în cele din urmă, „de astă dată, nu pot. De ce să-ți dau speranțe deșarte ? Acum urmărește-mă cu atenție, draga mea : orice s-ar întîmpla, să nu vii la mine ca pînă acum ; iar de scris, să nu-mi scrii. Dacă nu-mi vei da ascultare, îmi vei produce neplăceri iremediabile. Cînd ai nevoie de ceva, trimite-l pe bătrînul Clergeot. Oricum trebuie să vorbesc poimîine cu el, mi-e dator niște bani".

Juliette se dădu înapoi, vădit nemulțumită.

„Deci nu vrei să-mi spui nimic ?".

„Nu acum, în curînd", răspunse avocatul, pe care privirea Juliettei îl făcea să-și piardă siguranța.

„Mereu secrete !" izbucni ea, furioasă că dezmierdările îi fuseseră lipsite de eficacitate.

„E ultimul nostru secret, ți-o jur".

„Noël", i se adresă tînăra femeie pe un ton grav, „îmi ascunzi ceva. Te cunosc. De cîteva zile ești complet schimbat".

„Te asigur...".

„Nu adăuga nimic. Oricum te cred. Dar fără glume, te rog. Te avertizez, sînt femeie, gata să mă răzbun pentru orice jignire !".

Avocatul nu se simțea deloc în largul lui. „Afacerea în cauză poate să reușească, dar la fel de bine poate să și eșueze", se bîlbîi el.

„Termină !" îl întrerupse Juliette. „Fă-se voia ta, stăpîne. Și acum sărută-mă, vreau să mă culc".

Noël abia închisese ușa, cînd își făcu apariția Charlotte și se așeză lîngă Juliette, pe divan. Dacă Noël ar mai fi zăbovit, ar fi auzit-o pe Juliette spunînd :

„Nu, nu-l mai pot suferi deloc. Ah, dacă nu m-aș teme de el, l-aș da dracului! Dar e în stare să mă ucidă!".

Fata încercă să-i ia apărarea lui Noël, dar zadarnic. Tînăra femeie n-o asculta, mormăind în surdină:

„De ce-a plecat, ce are de gînd? Să dispară așa, netam-nesam, o săptămînă... E suspect. Oare vrea să se însoare? Ah, dac-aș ști! E drept, mă plictisești, dragul meu, dar nu suport să fii tu acela care pune punct. N-am să îngădui asta. Trebuie să culeg informații...".

În acest timp Noël cobora pe Rue de Provence, ajunse la Rue Saint-Lazare, apoi intră repede în casă pe ușa pe care ieșise.

Nu trecură nici cinci minute, cînd se auziră bătăi în ușa biroului său.

„Domnule", spuse fata din casă, „pentru numele cerului, domnule, răspundeți!".

Îi deschise ușa, întrebînd nerăbdător:

„Ce mai e?".

„Domnule", îngăimă fata aproape plîngînd, „am fost de trei ori aici, și n-ați răspuns. Vă rog să veniți cu mine, mi-e teamă că doamna moare".

Avocatul o urmă în odaia doamnei Gerdy, o găsi îngrozitor de schimbată; nu-și putu opri un gest de spaimă.

Bolnava se zvîrcolea sub plapumă. Fața îi era de ceară, ca și cum n-ar mai fi avut sînge. Ochii ei ardeau ca jarul, iar părul despletit îi cădea în dezordine pe umeri, făcînd-o să arate îngrozitor. Din cînd în cînd, gemea sau murmura cuvinte ne-inteligibile. Uneori scotea strigăte de durere chinuitoare. Pe Noël nu-l recunoștea.

„Vedeți, domnule", spuse fata.

„Da, cine-ar fi crezut că boala va progresa atît de rapid? Repede, fugi după doctor. Cheamă-l pe doctorul Hervé, să vină imediat!".

Se așeză într-un fotoliu, lîngă bolnavă. Doctorul Hervé era unul din prietenii lui Noël, un fost coleg de școală și apoi de studii superioare în Cartierul Latin. Povestea doctorului Hervé era cea a tuturor tinerilor care vor să facă, la Paris, carieră într-o profesiune dificilă și necesară, fără a avea relații, protecție sau avere. După terminarea studiilor, Hervé refuzase să părăsească Parisul și încercase să-și încropească o existență în cele mai grele condiții.

După șapte ani de eroism, Hervé văzu, în sfîrșit, că începe să-i sporească clientela. Progresa. Trei, patru broșuri și un premiu, obținute cu destulă ușurință, atraseră atenția asupra lui. E drept, nu mai era tînărul întreprinzător și plin de speranță care fusese atunci cînd vizitase primul bolnav. Își dorea, poate mai mult ca oricînd, să aibă succes, să răzbată, dar nu mai avea speranța că va culege roadele izbînzilor sale. Aceste speranțe se năruiseră în nesfîrșitele seri cînd făcuse foame. Oricît de mare avea să fie averea lui, plătise deja pentru ea — și plătise prea scump. La numai treizeci și cinci de ani, era blazat, nu mai credea în nimic. În aparență de o bunătate atotcuprinzătoare, ascundea o indiferență totală. Dar era generos și-și iubea prietenii.

Îmbrăcat în pripă, veni cît putu de repede. „Ce s-a întîmplat ?".

Noël îi strînse în tăcere mîna și, în loc de răspuns, arătă spre patul bolnavei.

Medicul apropie lampa de pacientă, o consultă în fugă și se îndreptă din nou către prietenul său.

„Ce s-a întîmplat ?" întrebă brusc. „Trebuie să știu".

Avocatul tresări.

„Ce să știi ?".

„Totul !" răspunse Hervé. „Are congestie cerebrală. Nu încape îndoială. Nu e o boală obișnuită, pe care s-o capeți așa, deodată. Ce cauze au provocat-o ? N-are leziuni exterioare pe craniu, deci pe creier, trebuie să fie vorba de o supărare, de o puternică lovitură sufletească...".

„Da", spuse încet. „Doamna Gerdy e urmărită de spaime teribile. Ascultă-mă, Hervé, vreau să încredințez onoarei și prieteniei tale secretul nostru : doamna Gerdy nu e mama mea. Mi-a răpit, de dragul fiului ei, averea și numele. Am descoperit infama înșelătorie acum trei săptămîni, iar ea știe. Consecințele o apasă îngrozitor și o apropie de mormînt clipă de clipă".

Avocatul se așteptase la exclamații și întrebări din partea prietenului său, dar medicul rămase impasibil. Considera faptele dezvăluite simple informații în vederea elucidării unui caz.

„Trei săptămîni", murmură el, „asta explică tot. A lăsat impresia unui om suferind, în acest interval de timp ?".

„Se plîngea de dureri de cap violente, amețeli și insuportabile dureri de urechi. Explica totul prin migrenă. Te rog, Hervé, să nu-mi ascunzi nimic. Boala e gravă ?".

„Atît de gravă și nefastă, prietene, încît în istoria medicinei cazurile vindecate pot fi numărate".

„Doamne-dumnezeule !".

„Ai vrut să afli adevărul, nu-i așa ? Acesta este. Și dacă am avut curajul să ți-l spun, e pentru că femeia asta nu e mama ta. Dacă nu se întîmplă o minune, e pierdută. Dar, poate, un miracol... Însă acum, la treabă !".

CAPITOLUL VI

De la gara Saint-Lazare se auzi bătînd ceasul unsprezece, cînd domnul Tabaret își luă rămas bun de la Noël și părăsi casa sub impresia noutăților tulburătoare. Silit pînă atunci să se stăpînească, savura acum libertatea de a se putea lăsa în voia stării sale de agitație. Primii pași pe stradă îi fură cam nesiguri, ca ai unuia care băuse prea mult, iar acum ieșea din restaurantul supraîncălzit la aer curat. Radia, era însă totodată complet zăpăcit de succesiunea rapidă a evenimentelor neprevăzute care — nădăjduia el — îl apropiaseră atît de neașteptat de adevăr. Deși era grăbit să ajungă cît mai repede la judecătorul de instrucție, nu luă o birjă. Simțea nevoia să meargă pe jos, căci făcea parte din categoria de oameni cărora le e necesară activitatea fizică pentru a putea gîndi limpede. Dacă-și oferea plăcerea mișcării, gîndurile i se ordonau în creier ca grîul cernut prin sită. Fără să-și dea seama de ceea ce se petrecea în jur, mergea în neștire, împiedicîndu-se de pietre sau alunecînd pe pavajul lustruit. Faptul că nu cădea, totuși, se datora numai și numai instinctului său sigur. Mintea lui explora nenumăratele posibilități, urmînd firul misterios pe care — era aproape sigur — îl avea acum în mînă. Ca toți oamenii tulburați de simțăminte puternice, nu-și dădea seama că vorbește cu voce tare și nici nu se sinchisea de cei care ar fi putut, eventual, să-i audă exclamațiile ori frînturile de fraze.

„Asta mai zic și eu noroc !" jubilă domnul Tabaret. „Ce coincidență fericită ! Cine-ar fi crezut așa ceva ! Dar Gévrol se va supăra. Nici n-am fost prea departe de adevăr, mi-am închipuit că e vorba de un copil. Dar cine s-ar gîndi imediat la un schimb voluntar de copii. Un truc atît de banal, încît nici măcar un teatru de estradă nu l-ar mai folosi. Asta te face să-ți dai seama cît de periculos e să te lași ghidat, în materie de criminalistică, de păreri preconcepute. Te temi de neverosimil și tocmai ce e mai neverosimil poate fi adevărat.

N-aș fi renunțat nici pentru o mie de taleri la seara asta. Am nimerit două muște dintr-o lovitură : ofer pe tavă asasinul, iar pe Noël îl ajut să-și redobîndească adevărata identitate. Merită pe deplin să fie fericit. Mi-ar părea tare bine ca un om ca el să ajungă cineva ! Oare bunăstarea îi va suci capul ? Mi-a vorbit deja despre străbunii lui... Biată omenire ! Toate astea-s de plîns... Dar doamna Gerdy mă surprinde cel mai mult : o femeie căreia preotul i-ar fi dat ostia fără împărtășanie, femeia pe care era cît pe-aci s-o cer de nevastă ! Brrr... !".

La gîndul acesta, domnul Tabaret se cutremură. Se vedea soț descoperind trecutul doamnei Tabaret, amestecat într-o afacere scandaloasă, compromis, făcut de rîs...

„Cînd mă gîndesc", continuă, „că prietenul Gévrol e pe urmele omului cu cercei ! La drum, băiete, la drum ! Călătoriile sînt educative pentru tineret. Va fi, oare, furios ? În orice caz, mi-o va lua în nume de rău, dar asta mă lasă rece. Dacă mă va persecuta îmi va lua apărarea domnul Daburon. Și acestuia din urmă îi pot lua azi o povară de pe suflet. Îl și văd holbînd ochii cînd îi voi spune : „Am pus mîna pe ucigaș !". Acest proces îi va aduce cinste. Dacă nu, înseamnă că nu mai e dreptate pe lumea asta, o să fie făcut cel puțin cavaler al Legiunii de Onoare. E grav. Îmi pică bine acum judecătorul ! Dacă doarme, îi asigur o deșteptare plăcută. Mă va copleși cu întrebări ! Va voi să știe totul de îndată !".

Domnul Tabaret ajunse tocmai lîngă podul de la Saints-Pères, se opri deodată.

„Amănunte ! Va voi să știe amănunte, iar eu nu le cunosc încă. Nu intuiesc afacerea decît în linii mari".

Traversă podul și continuă :

„Au dreptate cei de acolo : sînt prea pasionat, teribil de pripit. Mă las antrenat, cum zice Gévrol. Ar fi trebuit să aflu totul de la Noël și nici nu m-am gîndit la așa ceva. L-am ascultat numai, vrînd să știu totul cît mai repede. E firesc : cînd pîndești un vînat mare, nu te mai interesează o veveriță. Oricum, n-am condus bine acest interogatoriu. Pe de altă parte, dac-aș fi insistat, Noël ar fi devenit bănuitor. E drept, nu trebuie să-mi fie rușine că lucrez în colaborare cu poliția, ba chiar mă mîndresc cu asta. Totuși, prefer să nu se știe. Oamenii sînt proști, nu agreează poliția, care îi apără și îi ocrotește. Acum, însă, liniște și ținută decentă. Am ajuns".

Domnul Daburon se culcase tocmai, dăduse însă indicații corespunzătoare fetei din casă. Domnul Tabaret fu nevoit doar

să-şi spună numele şi fu imediat condus în dormitorul judecătorului. Văzindu-l pe detectivul amator, judecătorul se ridică repede în capul oaselor.

„Trebuie să se fi întîmplat ceva deosebit", spuse. „Aţi găsit un nou indiciu ?".

„Mult mai mult", răspunse domnul Tabaret, rîzînd amuzat.

„Spuneţi repede !".

„Îl am pe vinovat".

Domnul Tabaret putea să se bucure, căci vestea îşi făcuse efectul. Judecătorul sări ca ars din patul său.

„Deja ? E imposibil !".

„Am onoarea să-l asigur pe domnul judecător de faptul că autorul crimei de la La Jonchère îmi e cunoscut", răspunse Tabaret.

„Iar eu", spuse judecătorul, „vă asigur că sînteţi cel mai priceput criminalist al tuturor timpurilor. Nu voi mai face nici o anchetă fără colaborarea dumneavoastră".

„Domnul judecător e prea binevoitor. N-am avut, de fapt, nici o contribuţie. Întîmplarea a vrut...".

„Sînteţi prea modest, domnule Tabaret. Întîmplarea, să ştiţi, nu-i ajută decît pe cei puternici şi inteligenţi ; tocmai asta-i supără pe prostănaci şi slăbănogi. Dar vă rog să luaţi loc şi să-mi povestiţi !". Bătrînul detectiv îi relată judecătorului de instrucţie tot ceea ce-i spusese Noël, cu o precizie şi claritate de care nu părea în stare. Scrisorile le cita din memorie, aproape literalmente.

„Am văzut aceste scrisori cu ochii mei", adăugă, „ba chiar am luat una cu mine ca să examinez scrisul. Iat-o".

„Da", murmură judecătorul. „da, domnule Tabaret, îl cunoaşteţi pe vinovat. Dovezile sînt copleşitoare. Cerul a vrut-o : o fărădelege a generat-o pe cealaltă. Crima tatălui l-a transformat pe fiu în ucigaş".

„V-am ascuns pînă acum numele, domnule judecător", continuă Tabaret, „deoarece am vrut mai întîi să aflu părerea dumneavoastră... !".

„Oh, puteţi să-mi spuneţi liniştit numele. Chiar dac-ar fi vorba de înalta societate, funcţionarul francez îşi cunoaşte datoria...".

„Ştiu, dar de astă dată trebuie să întindem mîna pînă sus de tot. Tatăl care şi-a sacrificat fiul legitim pentru un bastard nu e altcineva decît contele Rhéteau de Commarin, iar uciga-

șul văduvei Lerouge e acel bastard, presupusul viconte Albert de Commarin".

Domnul Tabaret, priceput actor, pronunțase numele intenționat rar și răspicat, știind ce efect uriaș va obține, dar rezultatul îi întrecu cu mult așteptările.

Domnul Daburon rămase mut de uimire. Cu ochii holbați, ședea în pat și repeta mecanic cuvintele al căror sens parcă nu-l pricepea, vrînd totuși să și le imprime în memorie. „Albert de Commarin... Albert de Commarin !".

„Da", confirmă Tabaret, „onorabilul domn viconte. Știu, e greu de crezut".

Observă atunci tresărirea nervoasă a chipului judecătorului de instrucție și se apropie îngrijorat de pat.

„Nu cumva domnul judecător nu se simte bine ?", întrebă îngrijorat.

„Nu, nu", răspunse buimac judecătorul, „mă simt foarte bine. Doar surpriza, tulburarea..."

„Înțeleg", spuse Tabaret.

„Vreau să rămîn singur o clipă... Dar vă rog să nu plecați, trebuie să discutăm problema în amănunt. Așteptați, vă rog, în camera mea de lucru, cred că mai arde focul. Vin și eu îndată".

Domnul Daburon se ridică încet, își puse halatul și se așează în fotoliu Trăsăturile sale, cărora în exercițiul profesiunii severe se obișnuise să le dea aspectul marmurii, erau răvășite, ochii plini de teamă. Amintirea numelui Commarin trezise în el amintiri nespus de dureroase, redeschizînd o rană abia cicatrizată. Acest nume îi readuse în memorie un eveniment ca e, cîndva, îi răpise din tinerețe, distrugîndu-i viața. Cu o oră în urmă, acest eveniment zăcea cufundat în negura vremii ; fusese de ajuns însă un cuvînt, pentru a-l readuce clar și proaspăt la suprafață. I se părea, acum, că întîmplarea în care jucase un rol Albert de Commarin avusese loc abia ieri ; totuși, trecuseră de atunci doi ani...

Pierre-Marie Daburon aparținea uneia dintre cele mai vechi familii din Poitou Trei sau patru dintre strămoșii lui ocupaseră posturi importante în această provincie. Cum se făcea, atunci, că nu lăsaseră moștenitorilor nici titlu, nici blazon ?

Tatăl judecătorului cumpărase în jurul palatului său modern, dar destul de puțin aspectuos, terenuri în valoare de peste opt sute de mii de franci. Prin mamă, o Cottevise-Luxé, făcea parte din înalta aristocrație provincială și, totodată, din

cele mai aristocratice familii ale Franței. Cînd judecătorul fu chemat la Paris, numele lui îi deschisese cinci-șase saloane aristocratice și, în scurtă vreme, își extinse relațiile sociale. E drept, era lipsit de acele însușiri care asigură unui bărbat succesul în lumea aristocrației. Era rece, de o seriozitate care friza melancolia, rezervat și, pe deasupra, extrem de timid. Spiritul lui era lipsit de strălucire. N-avea răspunsurile pregătite și nu prea-i veneau iute in minte replicile potrivite. Era lipsit de arta de a vorbi fără a spune nimic, nu știa să înșire plăcut minciuni, sau să adreseze cu eleganță complimente gratuite. Ca toți oamenii cu bun simț, n-avea darul de a-și exprima prin cuvinte sentimentele. Îi trebuia un timp de meditație. Societatea lui era, totuși, căutată, pentru însușirile sale constante : noblețea caracterului, francheța, onorabilitatea. Cine făcea cunoștință cu el într-un cerc mai restrîns învăța repede să-i aprecieze corectitudinea, judecata dreaptă și mintea sănătoasă. Aspectul exterior, cam aspru, ascundea o inimă caldă față de prieteni și o sensibilitate puternică, aproape feminină. Pe scurt, într-un salon populat de indiferență și prostie trecea neobservat, triumfa însă într-un cerc mic, încălzit de o ambianță amicală. Încetul cu încetul, se obișnui să iasă mai des. Nu socotea asta timp pierdut. Credea, poate, pe bună dreptate, că un funcționar de justiție are ceva mai bun de făcut decît să stea acasă, aplecat deasupra cărților de drept. Era convins că un bărbat chemat să judece alți oameni trebuie mai întîi să-i cunoască, să-i studieze. Ca observator atent și discret, vedea în jurul său jocul intereselor și al pasiunilor, și se exersa în arta de a descurca firele care puneau în mișcare marionetele din jurul lui, pentru a le manevra el însuși. Încerca să desfacă, piesă cu piesă, mașinăria complicată care-și zice „societate", să-i supravegheze mișcările și să-i pună în mișcare manevrele.

Dar, deodată, domnul Daburon dispăru. Prietenii săi îl căutară peste tot, însă nu fu găsit nicăieri. Ce se întîmplase cu el ? Își făcură griji din cauza lui și aflară, în cele din urmă, că-și petrecea aproape toate serile la marchiza d'Arlange. Surpriza fu mare, dar ușor de explicat. Marchiza era o persoană care, în cercul bătrînelor aristocrate din jurul ducesei Sauthenay, era considerată drept retrogradă și ridicolă. Era cu certitudine relicva cea mai stranie a secolului al optsprezecelea S-ar fi putut jura că ieri încă fusese la o serată a reginei, unde — spre stupoarea lui Ludovic al XVI-lea — se juca pe mize foarte mari și unde doamnele din societate trișau cu nerușinare. Com-

portamentul, felul de a vorbi și obiceiurile, ba chiar felul de a se îmbrăca, toate le preluase din acea epocă, și se zicea despre marchiză că, prin persoana ei, dezvăluia mai mult despre acel timp decît un articol de revistă, și că toate conversațiile ei erau mai grăitoare decît o carte. Se născuse într-un mic ducat german, unde părinții ei se refugiaseră în timpul revoluției. Fusese educată și crescută de niște bătrîni emigranți într-un salon aurit și ticsit cu mobilă antică, asemeni unui muzeu al curiozităților. În acest mediu, își însușise un bagaj de idei care, aplicat societății din a doua jumătate a secolului al nouăsprezecelea, părea tot atît de grotesc ca acela al unui copil închis pînă la vîrsta de douăzeci de ani într-un muzeu asirian. Epoca imperiului, restaurația, monarhia din iulie, a doua republică, cel de-al doilea imperiu, totul trecuse pe sub ferestrele ei, fără ca ea să le fi deschis. Tot ce se întîmplase după 1789 nu exista pentru ea. Era un veritabil coșmar, din care aștepta să se trezească. Vedea totul prin ochelarii vrăjiți care-i prezentau lumea așa cum dorea s-o vadă.

La cei șaizeci și opt de ani ai ei, se ținea dreaptă ca un copac și nu fusese bolnavă niciodată. Era de o vivacitate și o energie de-a dreptul obositoare ; nu stătea pe fotoliu sau culcată decît cînd dormea sau cînd juca jocul ei preferat — pichet. Mînca de patru ori pe zi, ca un lramal, și bea după pofta inimii. Le disprețuia fățiș pe ipocritele secolului, care trăgeau o săptămînă de un fazan și-și udau cu apă chioară mărețele sentimente înăbușite prin fraze prețioase. Fusese întotdeauna optimistă și continua să fie. Vorbea plastic și rapid. Formulările ei îndrăznețe nu evitau expresia tare, atunci cînd era cazul, iar dacă aceasta nu era pe plac urechilor prea sensibile, nu se sinchisea. Detesta cel mai mult ipocrizia. Credea în dumnezeu, dar și în domnul de Voltaire, astfel încît religiozitatea ei era problematică. Cu toate astea, era în relații foarte bune cu duhovnicul ei, pe care îl hrănea cu mîncăruri alese atunci cînd îi făcea onoarea să-l invite la masă. Vedea în el un servitor util, în stare să-i deschidă porțile raiului, în clipa în care îi va suna ceasul. Așa cum era, lumea se ferea de ea ca de ciumă. Se temeau de obiceiul ei de a vorbi tare, de indiscreția supărătoare, de limbajul direct pe care-l cultiva intenționat, ca să poată exprima orice răutate îi trecea prin minte. Din întreaga familie îi rămăsese doar fata fiului ei, decedat de timpuriu. Din averea considerabilă a familiei, datorită unei administrări mizerabile, păstrase doar o rentă de douăzeci de mii de franci

acțiuni de stat, care însă se diminua pe zi ce trecea. Era și stăpîna unei mici proprietăți imobiliare unde locuia acum, cu o curte îngustă și o grădină imensă.

Se simțea cea mai nefericită ființă, și-și petrecea jumătate din viață jeluindu-se. Din cînd în cînd, — mai ales cînd făcea una boacănă de tot — zicea în dreapta și-n stînga că se teme să nu moară în spital.

Domnul Daburon fu introdus în această casă de un prieten, care îl luase cu el, spunîndu-i : „Veniți cu mine, vă voi arăta un fenomen — o stafie în carne și oase". Prima oară, marchiza îl derută total. A doua oară, Daburon se amuză copios, și asta îl făcu să revină. De mult nu-l mai distra, însă rămăsese oaspetele fidel al budoarului trandafiriu în care-și petrecea zilele.

Madame d'Arlange și-l făcuse prieten și-i înălța osanale.

„Un om excelent, juristul ăsta", îl categorisea ea, „nobil și sensibil. Păcat că nu e de rang. Poate fi, totuși acceptat — străbunii lui au fost oameni de treabă, iar mama lui era, oricum, o Cottevise, chiar dacă una nereușită. Țin la el și voi căuta să-l susțin în societate".

Cea mai mare dovadă de prietenie i-o dădea pronunțîndu-i corect numele. Altfel, avea obiceiul comic de a nu ține minte numele oamenilor care n-aveau particula de noblețe „de" și, ca atare, nu existau pentru ea. Era atît de pornită să pronunțe fals acest fel de nume, încît dacă, din eroare, îl rostea bine, se „corecta" imediat. La început, spre amuzamentul judecătorului, îi pocise numele în fel și chip : Taburon, Dabiron, Maliron, Laliron, Laridon — odată așa, altădată altfel, cum îi venea. După trei luni, spunea Daburon de parc-ar fi fost vorba de un duce sau de proprietarul altui titlu nobiliar. De multe ori se străduia din răsputeri să dovedească judecătorului că aparține, totuși, aristocrației sau ar trebui, cel puțin, să facă parte din ea. Ar fi fost încîntată dacă el și-ar fi făcut cărți de vizită cu un titlu răsunător și cu blazon deasupra numelui.

„De ce", zise ea. „strămoșilor dumneavoastră, care au deținut funcții înalte, nu le-a venit ideea să se debaraseze de rangul lor modest și să-și procure un titlu ?".

„Strămoșii mei au fost oameni de spirit", răspunse Daburon, „care au preferat să facă parte din elita burgheziei decît să se numere printre aristocrații din coadă".

La aceste cuvinte, marchiza răspunse că între burghezii cei mai nobili și iuncherul cel mai de rînd se mai cască, totuși, o prăpastie, pe care tot aurul din lume nu-i în stare să-l umple.

Dar mirarea cu privire la vizitele numeroase ale domnului Daburon la „stafie“ era de înțeles, căci oamenii n-o cunoșteau pe nepoata marchizei sau n-o țineau minte, fiindcă ea ieșea foarte rar în lume ! Bătrîna doamnă nu voia să se împovăreze cu o tînără „spioană“, cum zicea ea, care s-o stînjenească la pălăvrăgit și la înșirat anecdote.

Claire d'Arlange împlinise tocmai vîrsta de șaptesprezece ani. Era o fată fermecătoare, cu un păr bogat, blond-cenușiu, prins lejer, căzîndu-i în bucle pe umeri. Era mlădioasă, iar chipul ei aducea aminte de capodoperele din atelierul lui Guido Reni. Ochii albaștri, umbriți de gene lungi, întunecate, erau de o frumusețe tulburătoare. O nuanță de excentricitate, datorată bunicii, îi sporea forța de atracție. Intelectual era superioară marchizei, iar cultura ei era satisfăcătoare. Cunoștințele cu privire la realitățile lumești Claire le datora unui soi de guvernantă căreia madame d'Arlange îi încredințase grija pentru „mucoasă“. Guvernanta, o oarecare domnișoară Schmidt, angajată întîmplător, se releva a fi o persoană foarte cinstită și cultă. Ca multe persoane de dincolo de Rin, era romantică și practică totodată, de un sentimentalism cam lacrimogen, dar în același timp pronunțat virtuoasă. Această vrednică persoană o smulse pe Claire din imperiul fantasmagoriilor în care o închisese marchiza, și o educa așa cum trebuie. Reuși s-o facă să-și dea seama de ridicolul bunicii și s-o determine să evite a-i călca pe urme, fără să-i știrbească însă respectul pentru bătrîna doamnă.

Seară de seară, domnul Daburon era, deci, la doamna d'Arlange, căci știa că va veni și domnișoara Claire să le țină companie. Asculta, sau se prefăcea că ascultă, pălăvrăgeala bătrînei doamne și interminabilele ei istorioare din perioada emigrației, și se uita la Claire, îi admira părul, buzele și ochii, pe care-i considera cei mai frumoși din lume. Deseori era atît de transportat, încît nu mai știa unde se află. Uita complet de marchiză și nu-i mai auzea nici vocea stridentă, care te străpungea ca o andrea. Dădea răspunsuri anapoda și încurca lucrurile în așa hal, că-i venea greu să le descîlcească. E drept, doamnei d'Arlange nu-i păsa, nici nu observa felul distrat al curteanului ei. Era mulțumită că avea un auditoriu care, din cînd în cînd, îi dădea un semn de viață, și asta-i era de-ajuns.

Cînd îi ordona să vină la masa de pichet, judecătorul blestema acest joc și pe cine-l inventase. Nu acorda deloc atenție cărților, greșea mereu, punea jos cărți fără să le fi văzut în

prealabil și uita să ia altele în loc. Bătrîna doamnă îl certa pentru maniera lui total absentă, dar nu se jena deloc să profite de pe urma ei, trăgea cu ochiul la cărțile puse jos, schimba cele proaste ale ei cu altele mai bune, într-un cuvînt trișa fără rușine, vîrînd în buzunar banii astfel cîștigați.

Domnul Daburon era de o timiditate extremă, iar Claire era și ea excesiv de reținută, astfel că nu vorbeau aproape deloc unul cu altul.

Toată iarna judecătorul nu-i adresă fetei nici măcar zece cuvinte. Și asta cu toate că, de fiecare dată, învățase pe de rost fraza pe care dorea să i-o spună, căci știa că s-ar fi poticnit fără aceste măsuri de precauție. De cum o vedea, însă, era ca beat de parfumul ei. Nu îndrăznise s-o întrebe ce parfum folosea, dar îl descoperi după cercetări îndelungate la trei-patru parfumerii. Toată locuința, pînă și dosarele de pe biroul lui emanau, de atunci, această mireasmă.

Gîndul de a-i cere mîna Clairei îi venise mereu domnului Daburon, dar n-avea curaj. Știa ce principii avea marchiza, cît de ahtiată era după obîrșia aristocratică și cît de necruțătoare devenea cînd era vorba de mezalianțe. Era încredințat că-l va refuza cu asprime. Nu îndrăznea nici măcar să facă o aluzie, căci se temea să riște fericirea prezentă, pe care o considera uriașă.

„Dacă voi fi refuzat", se gîndea el, „nu voi mai putea călca aici, și asta ar însemna sfîrșitul fericirii mele". Dar, ca om rațional, își spunea că alt bărbat ar putea s-o cunoască pe domnișoara d'Arlange, să se îndrăgostească de ea și s-o ceară, cu succes, de nevastă. În ambele cazuri — indiferent dacă îndrăznea s-o ceară sau nu — avea s-o piardă, mai devreme sau mai tîrziu. Cînd sosi primăvara, își luă inima-n dinți și, într-o frumoasă după-amiază de aprilie, porni spre casa marchizei.

Bătrîna doamnă ieșise imediat după micul dejun și se întorsese nu demult. Era furioasă foc și vocifera ca o gaiță. Ce se întîmplase ? Marchiza angajase un zugrav din vecini să-i execute niște lucrări. Asta fusese cu opt sau zece luni înainte, și de sute de ori venise meseriașul să-și încaseze banii, dar de fiecare dată i se spusese să vină altcîndva. Plictisit de așteptare, o citase pe doamna d'Arlange în fața judecătorului de pace. Marchiza era teribil de supărată din cauza citației, dar nu spusese nimănui nici o vorbuliță, decisă să meargă personal la tribunal, ca să-l roage pe judecătorul de pace să-i facă dreptate și să-l pună la punct pe zugravul obraznic, care o necăjea

pentru o nimica toată. Rezultatul acestui plan nu-i greu de ghicit. Judecătorul de pace fu nevoit s-o îndepărteze cu forţa din biroul său pe îndărătnica marchiză. De aici, furia ei.

Domnul Daburon o găsi în budoarul roz pal, pe jumătate dezbrăcată, cu părul despletit, roşie ca sfecla şi înconjurată de cioburile obiectelor de cristal şi porţelan care-i picaseră în mînă la întoarcere. Spre ghinionul ei, Claire şi guvernanta erau plecate. O cameristă era ocupată să toarne peste nefericita marchiză tot soiul de licori menite să-i calmeze nervii.

Îl primi pe judecător ca pe un sol al cerului şi-i povesti odiseea ei, împănată cu nenumărate înjurături şi expresii tari.

„Îl puteţi înţelege pe acest judecător ?“ răcni ea. „E un iacobin, descendent al uneia dintre acei barbari care şi-au muiat mîinile în sîngele regelui. Da, prietene ! Vă citesc pe faţă repulsia şi dezgustul... I s-a dat dreptate derbedeului pe care l-am ajutat să-şi cîştige existenţa, dîndu-i de lucru. Şi cînd l-am mustrat cu asprime, aşa cum era de datoria mea s-o fac, m-a dat afară. Să mă dea afară ! Pe mine ! !“. Aducîndu-şi aminte de scena penibilă, ridică braţul într-un gest ameninţător. Atinse un flacon preţios din mîna cameristei, acesta se sparse în mii de cioburi.

„Gîsco, mizerabilo, tîmpito !“ urlă marchiza.

Daburon, complet zăpăcit, încercă s-o liniştească, dar nu-l lăsă să rostească nici trei cuvinte.

„Noroc că aţi venit“, îl întrerupse. „Ştiu că sînteţi de acord cu mine. Contez pe intervenţia dumneavoastră pentru a face ca mizerabilul de zugrav şi derbedeul de judecător să fie aruncaţi la închisoare ; să ştie că datorează respect unei femei de rangul meu !“.

Judecătorul nu-şi îngădui să zîmbească. Auzise altele şi mai şi din gura marchizei, fără s-o ia în zeflemea Nu era, oare, bunica Clairei ? Aşadar, nu se cuvenea s-o iubească şi s-o onoreze ?

Crizele de mînie ale bătrînei doamne erau teribile. Era posibil ca mînia lui Ahile să ia proporţii epice Acum, însă, se liniştise după numai o oră, cel puţin aşa părea.

Îi fuseseră aranjate din nou coafura şi îmbrăcămintea, cioburile fuseseră îndepărtate. Obosită de propriul ei temperament vulcanic, zăcea istovită, gîfîind, în fotoliu.

Acest rezultat, care o lăsase pe cameristă cu gura căscată, putea fi atribuit numai şi numai judecătorului. Utilizînd întregul său dar oratoric, revăzuse asupra capului înfierbîntat al

marchizei un torent de cuvinte liniștitoare. Nu era, firește, atît de prost s-o contrazică — dimpotrivă, o flata. Era cînd patetic, cînd ironic, vorbea despre revoluție, condamna erorile și crimele, îi compătimea pe oamenii cinstiți care sufereau din cauza consecințelor ei. De la nemernicul de Marat, ajunse cu dibăcie la acel judecător de pace. Comentă aspru purtarea scandaloasă a acestui funcționar, judecîndu-l și pe zugrav. Oricum, era de părere că, în acest caz, ar trebui manifestată generozitate, astfel încît cei doi să fie scutiți de carceră. Ajunse chiar la concluzia că ar fi nobil și înțelept să se achite nota de plată.

Acest cuvînt, „plată", nu fusese rostit pe de- .l, cînd doamna d'Arlange sări ca înțepată.

„Să plătesc ?! Ca răufăcătorii ăștia să persiste în îndărătnicia lor ! Să-i încurajez printr-o slăbiciune condamnabilă ! Niciodată ! De altfel, ca să plătești trebuie să ai bani, iar eu n-am !".

„Dar", spuse judecătorul, „e vorba numai de optzeci și șapte de franci...".

„Un fleac, nu-i așa ? Vă vine ușor să vorbiți, domnule funcționar. Se vede că aveți bani. Străbunii dumneavoastră au fost niște coate-goale ; revoluția a trecut ușor peste ei, ba, cine știe, le-a adus, poate, chiar avantaje ! Familiei d'Arlange i-a luat tot. Ce mi se poate întîmpla dacă nu plătesc ?".

„Multe, doamnă marchiză. Numai cheltuielile de judecată v-ar putea ruina. Veți primi somații de plată și, pînă la urmă, veți fi dusă la închisoare".

„Oh, rușine !", exclamă bătrîna doamnă, „deci revoluția nu s-a terminat încă. Ne va nimici pe toți, dragă Daburon ! Da, vă puteți considera fericit că faceți parte din popor ! Îmi dau seama că trebuie să plătesc cît mai repede, deși n-am un ban și, oricum, trebuie să fac atîtea sacrificii pentru nepoata mea".

Judecătorul cunoștea pe de rost obișnuitele vorbe ale marchizei. Cuvîntul „sacrificiu" îl surprinse atît de mult, încît repetă : „sacrificiu ?".

„Sigur", răspunse madame d'Arlange. „Dacă n-ar fi, aș trăi așa cum trăiesc ? M-aș lipsi, oare, de atîtea, ca să-mi ajungă pentru ea ? Firește că nu. Răposatul marchiz mi-a vorbit adesea despre rentele pe viață, care garantează o dobîndă mare. Așa ceva există cu siguranță și azi. Dacă n-ar fi nepoata mea, aș folosi tot ce am pentru un astfel de plasament. În felul acesta, aș avea, cel puțin, mîncarea asigurată pînă la sfîrșitul

vieții. Dar așa, nu mă pot decide să fac un asemenea pas. Îmi cunosc obligațiile și păstrez tot ce am pentru micuța Claire". Un astfel de devotament i se păru domnului Daburon atît de demn de admirat, încît nu găsea cuvinte s-o exprime.

„Ah, acest copil mă îngrijorează", continuă marchiza. „Vedeți, domnule Daburon, pot să v-o mărturisesc, mi se face rău cînd mă gîndesc la mariajul ei".

Judecătorul roși de bucurie. Șansa ei era pe-aproape, în curînd va putea s-o apuce. „Mi se pare", spuse el, „că nu va fi chiar așa de greu s-o măritați pe domnișoara Claire ?".

„Din păcate, da. În ciuda fragilității ei, e destul de arătoasă, dar la ce folosește asta în ziua de azi ? Bărbații sînt de o meschinărie și o lăcomie care-ți fac greață. Numai banii contează. Nu cunosc pe nimeni cu atîta noblețe încît s-o ia, chiar și pe o d'Arlange, fără zestre".

„Sînt sigur că exagerați, scumpa mea doamnă", interveni judecătorul, timid.

„Nicidecum. Bazați-vă pe experiența mea, e mai veche decît a dumneavoastră. În plus, dacă o voi mărita pe Claire, ginerele meu mă va expune la tot soiul de șicane, asta mi-a și spus-o administratorul averii mele. Mă vor sili să-i las să-mi controleze registrele, de parc-aș avea așa ceva. Rușine ! Ah, dacă Claire m-ar iubi cîtuși de puțin, ar suporta consecințele și s-ar călugări. Iar eu m-aș sacrifica pentru ea pînă la ultima picătură de sînge. Ea însă n-are inimă !".

Domnul Daburon înțelese că a venit momentul să facă declarația. Își luă inima-n dinți și spuse :

„Doamnă, cred că știu o partidă pentru domnișoara Claire. Cunosc un om cinstit care o iubește și ar face tot posibilul s-o știe fericită".

„Asta e condiția, firește", adăugă doamna d'Arlange.

„Omul despre care vă vorbesc, continuă judecătorul, e încă tînăr și bogat. Ar fi fericit s-o ia pe domnișoara Claire și fără zestre. Nu v-ar impune controlul registrelor, ci v-ar ruga să dispuneți în voie de tot ce aveți".

„Daburon, prietene, nu sună rău", strigă marchiza.

„Dacă v-ar fi greu să vă transformați averea în rentă pe viață", adăugă judecătorul, „ginerele dumneavoastră s-ar considera onorat să vă dea el însuși o rentă".

„Cum așa ? !", îl întrerupse marchiza. „Cunoașteți un astfel de om și nu mi-ați spus nimic pînă acum ? De ce nu mi l-ați prezentat ?".

„M-am temut, madame... n-am îndrăznit...".

„Ei, hai, dă-i drumul, cine-i ginerele ăsta fabulos ?".

Judecătorului i se strînse inima de spaimă. „Eu sînt, madame...". Vocea, privirea trădau o infinită rugăminte. Era îngrozit de propriul său curaj și complet zăpăcit de faptul că-și învinsese timiditatea. Bătrîna doamnă rîdea, rîdea cu lacrimi și repeta :

„Ah, bunul Daburon... E prea comic, mor de rîs. Ce drăguț e bietul Daburon !".

Deodată, arboră însă o mină dintre cele mai demne.

„E adevărat ce-ați spus adineauri ?".

„Am spus adevărul", murmură judecătorul.

„Sînteți, într-adevăr, bogat ?", voia să știe marchiza.

„Scumpă doamnă, de la mama mea am o rentă de douăzeci de mii. Un unchi mi-a lăsat, anul trecut, mai mult de o sută de mii de taleri. Tatăl meu are un milion. Dacă l-aș ruga mîine să-mi dea jumătate, n-ar ezita. Mi-ar da tot, dacă aceasta ar contribui la fericirea mea, și ar fi bucuros să-l las să-mi administreze averea".

Madame d'Arlange îi făcut semn să tacă și, timp de cinci minute, stătu pe gînduri. În cele din urmă, înălță capul și îl privi :

„Ascultați-mă bine", îi spuse. „Dac-ați fi avut îndrăzneala să faceți tatălui Clairei o asemenea propunere, ar fi dat ordin să fiți azvîrlit în stradă ! De dragul numelui nostru, ar trebui să acționez la fel, dar nu mă pot decide la așa ceva. Sînt bătrînă și părăsită, sînt săracă și-mi fac griji din cauza nepoatei mele. Asta e scuza mea. Pentru nimic în lume n-aș vorbi cu Claire despre această îngrozitoare mezalianță. Vă promit însă — și asta e deja prea mult — să nu mă opun. Faceți-i curte domnișoarei d'Arlange, convingeți-o. Dacă ea va spune **da**, eu nu voi spune **nu**".

Transportat de fericire, domnul Daburon simți nevoia să-i sărute mîna marchizei. Era de părere că e cea mai bună, cea mai nobilă dintre femei, fără să remarce cît de ușor se lăsase convinsă. Era ca scos din minți.

„Oh, stați, stați !", îl întrerupse bătrîna doamnă.. „Procesul încă nu e cîștigat. Mama dumneavoastră — trebuie s-o iert pentru mezalianța contractată — a fost o Cottevise, dar tatăl — un simplu domn Daburon. Acest nume, dragul meu, e pur și simplu ridicol. Credeți că va fi ușor de convins o tînără care s-a numit

pînă la vîrsta de optsprezece ani d'Arlange, să-şi zică deodată Daburon ?".

Aceste obiecţii nu-l nelinişteau însă deloc pe judecător.

„Ei bine, fie", continuă bătrîna doamnă, „tatăl dumneavoastră a pus mîna pe o Cottevise, dumneavoastră veţi lua o d'Arlange. Prin repetate mezalianţe ale unor fete din case aristocratice, Daburonii vor reuşi, poate, pînă la urmă, să devină aristocraţi. Un ultim sfat : dumneavoastră vedeţi în Claire un copil timid, blînd, docil. Vă înşelaţi ! În ciuda aparenţelor, e orgolioasă şi voluntară, ca răposatul ei tată, marchizul. Sînteţi avertizat, şi un sfat bun e oricum binevenit. Condiţiile de ambele părţi sînt clare, nu-i aşa ? Să nu mai vorbim despre asta. Aproape vă doresc să aveţi succes".

Această scenă judecătorul o păstră atît de proaspătă în minte, încît deşi trecuseră multe luni de-atunci, mai auzea parcă vocea marchizei în timp ce stătea acasă, în fotoliul său. Şi în urechi îi stăruia cuvîntul **succes.**

Plecase triumfător din casa d'Arlange, el, care venise cu inima cît un purice. Cu capul sus, cu pieptul umflat de mîndrie, păşea pe stradă nespus de fericit. Cerul i se părea mai albastru ca altădată, soarele mai strălucitor. El, funcţionarul grav, simţea nevoia să oprească trecătorii şi să le spună : „Ştiţi că marchiza **a spus da !".** I se părea că pămîntul dansează sub paşii lui, lumea era parcă prea mică pentru atîta fericire. Cîte castele de nisip se puteau clădi pe cuvintele marchizei ! Va demisiona, se va retrage din viaţa particulară, va înălţa o vilă pe malurile Loarei, nu departe de Tours. O vedea deja în faţa ochilor strălucind în soare, împrejmuită de flori, umbrită de copaci răcoroşi.

N-avea nici cea mai mică îndoială, nici o teamă nu-i întuneca orizontul luminos al speranţelor, nici un avertisment nu-i tulbura liniştea.

Din acea zi, domnul Daburon venea şi mai des în casa marchizei. Mai precis, îşi petrecea aproape tot timpul acolo. Rămăsese, e drept, reţinut faţă de Claire, se străduia însă să ocupe un loc tot mai însemnat în viaţa ei. Reuşi să-şi învingă sfiala şi să-i vorbească despre lucrurile care o preocupau, pentru a o face să vorbească la rîndul ei. Se interesa de tot ce i se părea important, şi citea toate cărţile nou apărute, ca să i le poată recomanda pe cele potrivite.

Treptat, cu perseverenţă blîndă, reuşi s-o domesticească, în adevăratul sens al cuvîntului, pe această tînără sfioasă. Îşi dă-

dea seama că are succes, și asta făcea să-i dispară aproape cu totul timiditatea. Simțea că nu-l mai întîmpină cu acea rezervă menită să-l țină la distanță. Aproape pe neobservate, îi cîștigă încrederea. E drept că mai roșea cînd vorbea cu el, dar îndrăznea să i se adreseze prima. Deseori, îi punea întrebări. Auzise că o anumită piesă de teatru e bună și voia să știe despre ce e vorba. Domnul Daburon se grăbea să vadă spectacolul, apoi trimitea prin poștă comentariul. În felul acesta, avea voie să-i și scrie! De cîteva ori, îl însărcinase și cu mici comisioane. Plăcerea de a face drumuri pentru ea n-ar fi dat-o nici în schimbul unui post de ambasador.

Odată îndrăzni să-i trimită un splendid buchet de flori. Ea îl primi cu oarecare mirare și îl rugă să nu repete gestul. Simți lacrimi în ochi și o părăsi cu inima zdrobită.

„Nu mă iubește", își zise, „nu mă va iubi niciodată".

Dar după trei zile, îl rugă să-i procure un anume soi de floare, la modă atunci, pentru jardiniera ei.

Îi trimise atîtea plante, încît ar fi putut umple casa din pivniță și pînă la acoperiș.

„Mă va iubi!", își spuse

Aceste evenimente nu putuseră să întrerupă partidele de pichet. E drept că tînăra fată era acum mult mai atentă și, de obicei, era de partea judecătorului, împotriva marchizei. Nu cunoștea regulile jocului, dar cînd bunica ei trișa prea evident, își dădea și ea seama:

„Sînteți jefuit, domnule Daburn, sînteți jefuit!".

Ar fi fost bucuros să se lase deposedat de întreaga avere numai ca s-o vadă pe fată luîndu-i apărarea.

Era vară. Seara, cînd marchiza ședea pe terasă în fotoliul ei cel mare, se plimba adesea cu fata, braț la braț. Mergeau încet pe aleea presărată cu nisip. Nisipul era atît de fin, încît trena rochiei ștergea urmele pașilor lor. Ea pălăvrăgea voios, de parcă ar fi stat de vorbă cu un frate iubit. Trebuia să se stăpînească să n-o sărute.

Încercă, odată, să-i vorbească marchizei despre speranțele sale

„Știți ce am convenit", răspunse ea. „Vă rog, nici un cuvînt în plus. Îmi ajunge vocea conștiinței mele reproșîndu-mi fapta odioasă la care mă pretez. Închipuiți-vă că nepoata mea se va chema, cîndva, madame Daburon... Va trebui, dragul meu, să vă schimbați numele".

Dacă domnul Daburon ar fi fost ceva mai perspicace și mai puțin orbit de pasiune, ar fi studiat caracterul fetei și ar fi tras, de aici, concluziile. Dar chiar dacă-ar fi observat-o, n-ar fi avut puterea să întreprindă nimic. Nu-i rămase însă ascunsă ciudata alternanță a dispozițiilor ei. În unele zile părea veselă și zburdalnică, asemenea unui copil, pentru ca apoi, săptămîni de-a rîndul, să fie tristă și capricioasă. O dată, după un bal la care fusese cu bunica ei, o văzu mîhnită și o întrebă care e cauza.

„Ah, ăsta-i secretul meu", răspunse, oftînd greu. „Nu-l știe nici bunica".

Domnul Daburon o privi și i se păru că abia își stăpînește lacrimile. „Într-o zi", continuă ea, „mă voi destăinui față de dumneavoastră... Poate că va fi necesar".

Judecătorul rămase orb și surd.

Într-o seară de august, după zăpușeala zilei, tîrziu, începu să bată vîntul. Frunzele foșneau — se presimțea furtuna. Ședeau amîndoi în spatele grădinii, în chioșcul cu plante exotice; o priveau pe marchiză, care, după supeu, făcea o mică plimbare. Stătură multă vreme tăcuți, amețiți de miresmele florilor. Domnul Daburon îndrăzni să atingă mîna tinerei fete. Era prima oară. Pielea gingașă, catifelată, făcu să-și piardă stăpînirea de sine.

„Domnișoară", murmură, „Claire...".

Îl privi cu un aer mirat.

„Scuzați-mă", continuă el, „scuzați-mă. M-am adresat bunicii dumneavoastră înainte de a-mi ridica privirea. Nu înțelegeți ?... Un simplu cuvînt va decide asupra fericirii sau nefericirii mele. Claire, nu mă respingeți... Vă iubesc !".

În timp ce judecătorul vorbea, domnișoara d'Arlange îl privea de parcă nu și-ar fi crezut urechilor. Dar la cuvintele „vă iubesc", rostite cu pasiune, își reținu cu greu un strigăt, eliberîndu-și mîna cu o mișcare violentă.

„Dumneavoastră ! Cu-adevărat, dumneavoastră ?...".

Daburon n-ar mai fi putut scoate o vorbă nici dacă l-ar fi costat viața. Presimțirea unei catastrofe îi strîngea inima ca într-un clește.

„Sînt foarte nefericită ! Foarte nefericită !".

„Nefericită ? Dumneavoastră ? !", exclamă judecătorul, „din cauza mea ? Claire, cîtă cruzime ! În numele cerului ! Ce v-am făcut ? Vorbiți ! Adevărul e mai bun decît incertitudinea care mă omoară".

Căzu în genunchi în fața ei și încercă din nou să-i atingă mîna. I-o refuză cu o mișcare blîndă, emoționantă.

„Lăsați-mă să plîng", spuse ea, „sufăr. Mă veți urî. Cine știe, poate mă veți disprețui, dar vă jur pe ce am mai sfînt că n-am știut nimic din cele ce mi-ați spus adineauri, nici măcar n-am bănuit nimic".

Daburon aștepta lovitura de grație.

„Da", continuă Claire, „mă veți considera o femeie cochetă. Acum văd totul limpede și vă pot înțelege. Poate, oare, un bărbat, fără a iubi, să ofere tot ce mi-ați oferit dumneavoastră ? Ah, iar eu — ce copil ! M-am lăsat în voia fericirii de a avea un prieten. M-am purtat cu dumneavoastră de parcă mi-ați fi fost tată, bun și înțelegător".

Aceste cuvinte îi dezvăluiră judecătorului întreaga măsură a erorii sale. Speranțele sale se spulberaseră. Încet, repetă pe un ton de involuntar reproș : „Tată... !".

Domnișoara d'Arlange înțelegea acum cît de tare îl mîhnise pe acest bărbat, a cărui dragoste nu era în stare s-o aprecieze. „Da", continuă ea, „v-am iubit ca pe un tată, ca pe un frate, ca pe familia pe care n-o mai am. Descoperind în dumneavoastră un prieten atît de serios și sincer, am mulțumit cerului că mi-a trimis un ocrotitor în stare să-mi înlocuiască pe cei dispăruți !".

Domnul Daburon nu-și putu reține un geamăt — cuvintele Clairei îi zdrobeau inima.

„Un cuvînt, un singur cuvînt ar fi fost de ajuns", continuă Claire. „De ce nu l-ați rostit ? Mi-am spus cu bucurie : „Sînt iubită, am găsit un suflet atît de înțelegător !" Ah, de ce n-a fost mai mare încrederea mea ? De ce v-am ascuns totul ? Aș fi putut evita această seară îngrozitoare. Ar fi trebuit să vă mărturisesc că nu mai sînt liberă".

Castelele pe nisip ale judecătorului se prăbușiseră definitiv. Bietul judecător de instrucție suferea îngrozitor.

„Ar fi fost mai bine dac-ați fi vorbit", răspunse, „totuși... nu, tăcerii dumneavoastră, Claire, îi datorez șase luni de iluzii minunate, șase luni de vis. Ele vor rămîne fericirea mea pe acest pămînt". O rază de lumină îi îngăduia judecătorului s-o mai distingă pe domnișoara d'Arlange. Chipul ei frumos era alb și nemișcat ca marmura. Lacrimi mari i se prelingeau pe obraz. Îi se părea că vede o statuie plîngînd.

„Iubiți, deci, pe altcineva", spuse în cele din urmă ; „pe altcineva !... Și bunica dumneavoastră nu știe, Claire ? Nu cred

că ați ales un bărbat nedemn, atunci de ce nu i-l prezentați marchizei ?".

„Există greutăți, murmură Claire, care nu vor putea fi învinse niciodată. Dar o fată ca mine nu iubește decît o dată în viață. Ori te căsătorești cu bărbatul iubit, ori deloc".

„Greutăți !", repetă Daburon, cu glasul stins. „Iubiți pe cineva, el știe, și mai poate fi vorba de greutăți ?".

„Sînt săracă", răspunse domnișoara d'Arlange, „iar familia lui e nemăsurat de bogată. Tatăl lui e neîndurător".

„Tatăl lui !", strigă judecătorul cu amărăciune, „tatăl lui, familia ! Asta-l reține ! Știe că-l iubiți... Dac-aș fi în locul lui, aș înfrunta o lume. Ar exista, oare, un sacrificiu prea mare ? Cea mai mare jertfă ar însemna o desfătare. Suferință și luptă, speranță... Asta înseamnă dragoste".

„Așa îl iubesc eu", spuse domnișoara d'Arlange. Răspunsul îl lovi pe judecător ca un trăsnet. O înțelegea. Pentru el totul se terminase, dar simțea o voluptate a chinului.

„Dar cum l-ați cunoscut, unde ați vorbit cu el, unde și cînd ? Doamna marchiză nu primește pe nimeni...".

„Am să vă spun tot". răspunse Claire cu demnitate. „Îl cunosc demult. Ne-am văzut prima oară la o prietenă a bunicii mele, bătrîna domnișoară Goëllo. Acolo am stat de vorbă cu el și acolo ne întîlnim și acum...".

„Ah !", strigă Daburon, căruia îi trecu prin minte ceva, „îmi amintesc ! Ori de cîte ori aveați intenția să mergeți la domnișoara Goëllo, erați mai bine dispusă cu trei-patru zile înainte... iar la întoarcere, de multe ori tristă".

„Da, fiindcă văd cît suferă și el din cauza opreliștilor pe care nu le poate îndepărta".

„Familia lui, probabil, e foarte sus-pusă, de vreme ce refuză o legătură cu casa dumneavoastră", adăugă judecătorul, pe un ton sever.

„V-aș fi spus chiar dacă nu m-ați fi întrebat", spuse domnișoara d'Arlange. „Se numește Albert de Commarin".

Între timp, marchiza ajunsese la concluzia că se plimbase destul și hotărîse să se întoarcă în budoarul ei roz-pal. Se apropie de chioșc.

„Scumpul meu judecător", strigă cu voce tare, „partida de pichet așteaptă".

Aproape fără să-și dea seama, judecătorul se ridică și răspunse : „Vin".

Claire îl opri

„Încă nu v-am rugat să păstraţi tăcerea“, îi spuse.

„Dar se poate, domnişoară Claire ?“, replică judecătorul, iritat de neîncrederea ei.

„Ştiu că mă pot bizui pe dumneavoastră. Dar, orice s-ar întîmpla, liniştea mea s-a dus“.

Domnul Daburon o privi întrebător.

„Sînt sigură“, adăugă ea, „că bunica mea a observat ceea ce eu, din lipsă de experienţă, n-am văzut. Dacă v-a primit în continuare fără să riposteze, înseamnă că vă acceptă, că e de acord cu curtea pe care mi-o faceţi şi pe care, premiteţi-mi să v-o spun, o consider o adevărată cinste“.

„Am recunoscut, domnişoară Claire“, răspunse judecătorul, „că doamna marchiză a binevoit să întreţină speranţele mele“. Îi relevă pe scurt discuţia cu marchiza, evitînd cu tact să amintească de chestiunea băneasca, ce fusese, totuşi, decisivă pentru bătrîna doamnă.

„V-am mai spus că s-a sfîrşit cu liniştea mea. Imaginaţi-vă cît de furioasă va fi bunica dacă v-a afla că v-am respins cererea“.

„Nu mă cunoaşteţi, domnişoară“, o întrerupse judecătorul. „N-am nimic de spus marchizei. Mă voi retrage în tăcere. O să-şi închipuie că m-am răzgîndit...“.

„Oh, cît de generos sînteţi...“.

„Mă voi retrage“, continuă Daburon, „şi în curînd îl veţi fi uitat pe omul a cărui viaţă s-a sfîrşit azi“.

„Nu credeţi în ceea ce-aţi spus“, zise tînăra fată, adînc mişcată.

„Ei bine, mă voi consola cu speranţa că-mi veţi păstra o amintire plăcută. Aş vrea să rămîn prietenul dumneavoastră, da, prietenul cel mai devotat“.

Claire, plină de gratitudine, apucă mîinile lui Daburon. „Aveţi dreptate, trebuie să fim prieteni. Să uităm tot ce s-a întîmplat... Rămîneţi ca mai înainte, fratele meu cel mai bun, cel mai înţelegător“.

Se lăsase întunericul. Nu-l mai putea vedea, dar ştia că lăcrimează, căci nu răspunse imediat.

„E cu putinţă“, murmură în cele din urmă, „să-mi cereţi una ca asta ? Vorbiţi de uitare ? Nu înţelegeţi că vă iubesc de o mie de ori mai mult decît dumneavoastră pe acest...“. Se opri, căci nu se simţea în stare să rostească numele Commarin ; ezitînd, adăugă :

„Şi vă voi iubi mereu...“.

Făcuseră cîțiva pași, apoi judecătorul se opri.

„Permiteți-mi să-mi iau rămas bun", spuse judecătorul. „Pe viitor, mă veți vedea foarte rar. Voi veni numai din cînd în cînd, pentru a evita aparența unei rupturi".

Vocea îi tremura, încît abia se făcea înțeles.

„Orice s-ar întîmpla, să știți că există un nefericit care vă aparține în întregime. Dacă veți avea nevoie de un prieten credincios, veniți la mine. Totul s-a sfîrșit... Claire... Pentru ultima oară, rămîneți cu bine !".

Nici ea nu era mai puțin mișcată. Aproape inconștientă, aplecă fruntea înainte și Daburon i-o sărută.

Traversară peluza ; ea era rezemată de brațul lui. Intrară în budoarul marchizei, care amesteca deja nerăbdătoare cărțile și-și aștepta victima.

„Iată-l pe incoruptibilul judecător !", îi strigă. Dar domnul Daburon era la capătul puterilor. Murmură cîteva scuze absurde, pomeni de niște obligații urgente și de o indispoziție subită, și dispăru.

Plecarea lui neașteptată o supără pe vașnica combatantă a meselor de joc. Se îndreptă către nepoata ei, care căuta să-și ascundă starea sufletească, ținîndu-se departe de lumînările de pe masa de joc, și întrebă : „Dar ce l-a apucat azi pe Daburon ?"

„Nu știu, bunico", se bîlbîi Claire.

„Mi se pare", continuă marchiza, „că acest funcționăraș și-a cam luat nasul la purtare. Ar trebui să-l pun la punct, altfel o să înceapă să se creadă de-al nostru".

Claire încercă să-l apere pe judecător. Aminti că i se păruse schimbat în seara asta și că se plînsese că nu se simte bine. Poate că era, într-adevăr, bolnav !

„Chiar dac-ar fi așa", răspunse marchiza, „ar fi fost de datoria lui să-și impună puțină disciplină, avînd în vedere faptul că-i facem cinstea să-l acceptăm în mijlocul nostru. Cred că ți-am povestit istoria unchiului nostru, a ducelui de Saint-Huruge ? După o zi de vînătoare, fusese ales partener al regelui ; a jucat o seară întreagă, pierzînd fără a clipi 220 de monede de aur ; a doua zi s-a afla că acesta căzuse de pe cal și jucase cu o coastă ruptă. Nici nu s-a făcut prea mare caz de toată această întîmplare, asemenea lucruri, pe vremuri, erau de la sine înțelese. Dacă funcționărașul nostru era bolnav, trebuia să se poarte astfel, încît să nu se observe nimic pînă la sfîrșitul partidei. Dar se poartă ca un hădăran. Cine știe la ce tripou a fugit ?".

CAPITOLUL VII

După ce-și luase rămas bun de la marchiza d'Arlange, domnul Daburon nu se îndreptă spre casă. Rătăci toată noaptea, pentru a-și domoli mintea înfierbîntată și sufletul tulbure.

„Prostul de mine !", își spunea, „am sperat că mă va iubi cîndva. Cum am putut să cred că va fi a mea atîta gingășie ? Cît de frumoasă era, cu chipul scăldat în lacrimi, cînd vorbea despre Albert ! Îl iubește. Iar pe mine, pe mine mă iubește ca pe un tată ! Ar fi putut să fie altfel ? E drept așa. Cum să vadă în judecătorul sever — un iubit ? Pentru ea, viitorul plutește încă în țara viselor încîntătoare, în timp ce iluziile mele sînt spulberate. E tînără ca inocența, eu — bătrîn ca păcatul".

Nefericitul judecător se autoflagela. O înțelegea prea bine pe Claire și o ierta. Își reproșa însă violența propriei izbucniri. Își făcea reproșuri pentru faptul că adusese neliniște în viața ei și nu-și putea ierta că-i vorbise despre sentimentele sale. N-ar fi trebuit, oare, să prevadă totul : că-l va refuza și că-și va răpi cu mîna lui plăcerea de a o vedea, de a-i auzi glasul ? „O fată tînără trebuie să-l viseze pe iubitul ei", își continuă gîndurile, „trebuie să și-l imagineze idealizat Oare cum își imagina persoana mea atunci cînd nu eram de față ? Probabil că mă vedea în roba neagră, undeva, într-o carceră întunecoasă, antrenat într-un duel de cuvinte cu vreun criminal. Oare nu ține de meseria mea să răscolesc mizeria tuturor fărădelegilor ? Nu sînt, oare, condamnat să spăl pe ascuns rufele murdare ale celei mai ignobile dintre societăți ? Judecătorul n-ar trebui, oare, asemenea preotului, să îmbrățișeze celibatul ? Ambii știu tot, aud tot. Veșmintele lor se aseamănă. În timp ce preotul ține pregătit în faldurile sutanei consolările bisericii, judecătorul poartă cu sine spaima și teroarea. Unul e iertarea, celălalt — răzbunarea. Acestea erau imaginile pe care le avea în fața ochilor în timp ce se gîndea la mine, cîtă vreme celălalt... celălalt...".

Nenorocitul își continuă rătăcirile pe chei. Cu capul descoperit, cu privirea fixă, mergea în neștire. Ca să poată respira mai liber, își desfăcu cravata. Ici-colo, întîlnea cîte un trecător. Cuprinși de milă, aceștia se opreau și se uitau după el. Pe o porțiune de drum izolat, se apropiară de el doi polițiști și-i cerură să se legitimeze. Absent, le întinse cartea de vizită. Citiră numele și-i dădură drumul, convinși că e beat. Locul resemnării inițiale îl luase mînia, o mînie mai puternică decît dragostea lui pentru Claire. De ce nu era aici, în clipa

asta, acel viconte, care nu știa să învingă opreliștile ? Omul generos, judecătorul atît de exigent față de sine însuși, își imagina deliciile răzbunării. Înțelegea ura care se înarmează cu pumnale, stă la pîndă și lovește pe întuneric, țintește și ucide, vrea sînge drept alinare !...

Și tocmai acum ancheta cazul unei biete prostituate, acuzată că lovise cu cuțitul pe una dintre tristele ei tovarășe. Era geloasă pe ființa care încercase să-i ia iubitul, un soldat grosolan și veșnic beat. Domnul Daburon se simți, deodată, cuprins de milă pentru biata creatură. Era respingătoare, dar judecătorul își aduse aminte de lumina din ochii ei cînd îi vorbea despre soldat. „Îl iubește cu-adevărat" își zise. „Dacă fiecare dintre jurați ar fi trecut prin ce am trecut eu, femeia ar fi, desigur, achitată. Dar cîți oameni au cunoscut pasiunea adevărată ?"

Își propuse să ceară clemența tribunalului și să înfățișeze cu cît mai puțină asprime crima de care se făcuse vinovată. El însuși era decis să comită o crimă : voia să-l ucidă pe Albert de Commarin. În noaptea aceea hotărîrea lui se întări, îi veniră în minte mii de argumente justificînd răzbunarea.

La ora șapte dimineața, se afla pe o alee din Bois de Boulogne, nu departe de lac. Se îndrepta spre Porte Maillot. Luă o birjă și se lăsă condus acasă. Nu simțea nici urmă de oboseală. Calm și decis, acționa sub obsesia unei halucinații, ca un somnambul.

Ajuns acasă, se îmbrăcă atent, ca odinioară, cînd mergea în vizită la marchiza d'Arlange. Apoi părăsi din nou locuința.

Mai întîi se duse la un negustor de arme ; cumpără un mic revolver, pe care-l încărcă cu grijă și îl ascunse în buzunar. Merse apoi la cîteva persoane care — bănuia el — cunoșteau clubul frecventat de viconte. Nimeni nu observă starea lui de spirit, atît de firesc se purta.

Abia după-amiază găsi un cunoscut care-i dădu informația dorită și se oferi să-l însoțească pînă la club.

Pe drum, ținu strîns mînerul revolverului. Nu se gîndea decît la obsesia lui : calcula cum trebuie să facă să nu-și greșească ținta.

„Va fi un scandal teribil", își zise, „mai ales dacă n-am să reușesc să mă sinucid imediat. Voi fi aruncat în închisoare. Mi se va intenta proces. Numele meu va fi dezonorat. Ei și ?

Puțin îmi pasă ! Claire nu mă iubește, ce mai contează restul ? Tatăl meu va muri de durere... dar trebuie să mă răzbun !...".

Ajuns la club, prietenul său îi arătă un tînăr brunet, cu mină arogantă, care stătea la o masă și citea ziarul. Era vicontele.

Domnul Daburon se îndreptă spre acesta, cu revolverul în buzunar. La doi pași distanță, se opri. Părăsit de curaj, se întoarse brusc și fugi, lăsîndu-și prietenul perplex. Domnul Albert de Commarin nu fusese niciodată atît de aproape de moarte.

Pe stradă, domnul Daburon simți că pămîntul se clatină sub picioarele lui. Voia să strige, dar nu putu și se prăbuși pe caldarîm. Niște trecători se apropiară și îl ridicară cu ajutorul a doi sergenți de stradă. În buzunar i se găsi adresa, fu dus acasă.

Cînd își reveni, era în pat și recunoscu la căpătîi pe tatăl lui. Ce se întîmplase ?

Cu menajamente i se aminti că, timp de șase săptămîni, se zbătuse între viață și moarte. Acum era restabilit, starea lui era satisfăcătoare, iar medicii îl declarară salvat.

După o conversație de cinci minute, era complet epuizat. Închise ochii și încercă să-și adune gîndurile, risipite ca frunzele de toamnă. Trecutul i se părea învăluit într-o ceață deasă, dar în întuneric se contura clar tot ce era legat de Claire d'Arlange. Îl trecură fiori și fruntea i se acoperi cu broboane de sudoare. Da, fusese la un pas de crimă. Și, ca o dovadă că era iarăși sănătos și în deplinătatea facultăților sale, îi veni în minte o problemă de drept civil :

„Dac-aș fi comis crima", se întreba el, „aș fi fost judecat ? Desigur. Aș fi fost declarat vinovat'? Nu. Crima mea n-ar fi fost considerată un fel de demență ? Eram chiar nebun ? Cine cunoaște răspunsul la asemenea întrebare ? De ce n-au trecut toți judecătorii printr-o criză ca a mea ? Cine m-ar crede, însă, dac-aș povesti ce mi s-a întîmplat ?"

Cîteva zile mai tîrziu, relată toată istoria tatălui său. Acesta ridică din umeri și îl asigură că sînt halucinații în urma febrei. Era însă vizibil mișcat de dragostea nefericită a fiului său, fără a socoti însă situația desperată. Îi recomandă să se distreze, îi puse toată averea la dispoziție și îl sfătui să se însoare cu vreo moștenitoare din Poitou-ul strămoșesc, o fată veselă și sănătoasă, în stare să-i dăruiască copii reușiți. În curînd se întoarse la moșiile lui, prea multă vreme părăsite

De două luni, judecătorul își reluase viața și munca obișnuită. Orice făcea însă nu pornea din suflet, își dădu seama că în el ceva s-a distrus.

Odată, se lăsă ispitit de dorința de a o revedea pe vechea sa prietenă, marchiza. Văzîndu-l, aceasta scoase un strigăt de spaimă. Îl confundase cu o stafie, atît de mult se schimbase. Și pentru că nutrea o aversiune vie împotriva tristelor figuri, nu-l invită să mai vină. Claire zăcuse bolnavă o săptămînă din cauza lui.

„Cît de mult m-a iubit!" își zise. „Era cît pe-aci să-și piardă viața. Oare și Albert mă iubește atît de tare?"

Nu îndrăznea să răspundă la această întrebare. I-ar fi făcut plăcere să-l consoleze pe judecător, să-i vorbească, să întreprindă ceva... Dar el nu se mai arătase.

Domnul Daburon nu era, totuși, omul care să se lase în voia soartei. Voia să se distreze, așa cum îi recomandase tatăl lui. Căută plăcerea, dar în locul uitării întîlni dezgustul. Imaginea Clairei îi apărea mereu în față.

Apoi se refugie în muncă și refuză să se mai gîndească la Claire. Datoria îndeplinită cu fermitate, o activitate febrilă îi atraseră renumele unui ambițios care dorește să facă rapid carieră. De fapt, îi era indiferent totul.

Cu timpul, nu găsi ceea ce se cheamă liniște, ci mai degrabă acea tocire a simțirii care urmează loviturilor destinului. Începea vindecarea prin uitare.

Acestea erau evenimentele pe care numele Commarin le readusese în memoria judecătorului. Daburon le crezuse îngropate, ele reapăruseră cu violență. Într-o clipă, i se derulă în fața ochilor spectacolul propriei sale vieți. Actor și spectator totodată, ședea în fotoliul lui, dar se agita pe scenă, fiind totodată propriul său critic.

Primul sentiment fu ura, urmată de satisfacție. Întîmplarea i-l oferea pe bărbatul preferat de Claire. Domnul respectiv nu mai era aristocratul arogant, mîndru de averea și de strămoșii lui, ci un bastard. Ca să-și păstreze numele furat, comisese cu lașitate o crimă. Iar el, judecătorul, va savura acum plăcerea de a-și lovi dușmanul cu sabia justiției.

Dar aceste sentimente dispărură cu repeziciune. Conștiința omului de onoare se revoltă. Și domnul Daburon își spusese din nou ceea ce-și repeta mereu atunci cînd făcea o anchetă:

„N-am fost și eu la un pas de o crimă?"

Acum va trebui să-l aresteze, să-l ancheteze și să-l predea tribunalului pe omul pe care intenționase să-l omoare. E drept, nimeni nu știa de această crimă neexecutată, dar el însuși putea să uite ? Oare nu era cazul să se retragă, să demisioneze ? Nu trebuia să lase în seama altuia răzbunarea sîngelui vărsat ?

„Nu", își spuse cu voce tare, „ar fi o lașitate nedemnă de mine !" Îi veni în minte un gînd măreț. „Dar dacă l-aș salva ? Dacă, de dragul fetei, i-aș lăsa viața și onoarea ? Dar cum ? Ar trebui să nesocotesc truda domnului Tabaret, cumpărîndu-i, totodată, tăcerea. Ar trebui urmărită intenționat pista falsă, iar Gévrol pus să urmărească falsul vinovat. Și apoi, cruțîndu-l pe Albert, ar însemna să anulez pretențiile lui Noël și să fiu de acord cu o escrocherie demnă de dispreț. Să abdic, deci, de la dreptate pentru dragoste".

Cum să decizi între interese atît de divergente ?

„ Să demisionez'?" își spuse. „Dar unde e curajul meu ? Nu se cuvine, oare, să rămîn apărătorul legii, incoruptibil ? E de datoria mea să continui ancheta. Pînă și Claire m-ar sfătui să acționez astfel. Ar accepta, oare, un bărbat aflat sub o asemenea acuzație ? Niciodată. Dacă e nevinovat, să fie salvat. Dacă e vinovat, să piară !"

Asta era decizia sa, dar mai persistau mii de întrebări chinuitoare.

„Îl urăsc încă ?" se întrebă. „Nu, firește că nu. Dacă la preferat Claire, pe Claire ar trebui să fiu supărat. Furia mea a fost trecătoare. Am să dovedesc asta. Va găsi în mine un sfetnic și un judecător. Dacă e nevinovat, va avea la dispoziție toate mijloacele de care dispune justiția spre a-și arăta nevinovăția. Da, pot fi judecătorul lui. Mă simt în stare ca, din dragoste pentra Claire, să doresc disculparea iubitului ei".

Abia acum domnul Daburon își dădu seama că timpul trecuse. Era aproape ora trei dimineața. „Doamne", sări el, „și domnul Tabaret mă așteaptă ! Precis a adormit".

Însă domnul Tabaret nu dormea, iar orele care zburaseră i se păruseră la fel de lungi ca și judecătorului. Zece minute îi fuseseră de ajuns ca să arunce o privire asupra camerei de lucru a judecătorului, spațioasă și de o distincție severă, în armonie cu înalta poziție și marea avere a acestuia. Înarmat cu un sfeșnic, se apropie de cele șase tablouri care împodobeau pereții, și le privi admirativ. Curios, cercetă cîteva obiecte rare, din bronz, aflate pe consola căminului, aruncînd asupra bibliotecii o privire de cunoscător.

Apoi luă un ziar de seară, se apropie de cămin și se așează pe un scaun capitonat. Nu citise nici măcar o treime din articolul de fond, cînd puse deoparte foaia și se lăsă în voia gîndurilor. Asemenea unei idei fixe, mai puternic decît voința proprie și incomparabil mai interesant decît toate articolele de fond, cazul din La Jonchère îi apăru din nou în față. Ca un copil care aranjează mereu cuburi, amesteca și ticluia concluziile.

E drept, nu mai avea îndoieli. Știa exact ce trebuia să urmărească, iar domnul Daburon îi împărtășea părerea. Și, totuși, cîte piedici mai rămîneau de învins. Căci între procuror și acuzat mai există o instanță judiciară : jurații. Și jurații nu se mulțumesc — din fericire — numai cu convingerea morală. Dar nu le va smulge o sentință definitivă. Ei se mișcă pe teren neutru, între acuzare, cu supozițiile sale, și apărare, care încearcă să le respingă și cere dovezi palpabile. Iar pe măsură ce societatea se umanizează, pirații devin, în cazurile dificile, tot mai reticenți. Manifestă o neliniște crescîndă, purtînd povara răspunderii lor. Mulți au început să ezite în fața pedepsei cu moartea. Nu e printre ei nici unul care n-ar prefera să lase în libertate douăzeci de vinovați decît să condamne un inocent.

Acuzarea trebuie să se prezinte, așadar, în fața tribunalului cu dovezi serioase. Iar judecătorul de instrucție trebuie să le adune, sarcină nu rareori pretențioasă și de lungă durată. Deseori, justiția trebuie să se dea bătută. Ea e convinsă că a găsit vinovatul. Logica pare să i-o demonstreze, rațiunea o confirmă, și, totuși, trebuie să renunțe la urmărirea și judecarea făptașului, deoarece nu sînt suficiente dovezile și declarațiile martorilor. Un fost procuror general a mărturisit, odată, că știe nici mai mult, nici mai puțin decît trei asasini care trăiesc în lux, fericire și onoare, și probabil că vor muri în patul lor, înconjurați de familie, avînd parte de o înmormîntare aleasă și de un monument funerar splendid.

La gîndul că un asasin ar putea scăpa justiției, sîngele domnului Tabaret începu să clocotească. După părerea lui, o asemenea monstruozitate nu putea fi cauzată decît de nepriceperea funcționarilor cărora li se încredințează cercetarea cazului, de nepriceperea funcționarilor din poliție sau de lipsa de talent și vigilență a procurorului.

„Mie nu mi se poate întîmpla așa ceva", mormăi cu orgoliul celui încununat de succes. „Nu dau drumul prăzii mele.

Nu există, în cazul unei crime cercetate cum trebuie, să nu poată fi descoperit cel care a comis-o, doar dacă e un om demenț, ale cărui acțiuni și motivații se sustrag rațiunii. Aș putea să-mi petrec întreaga viață căutînd vinovatul, și mai degrabă aș muri decît să mă dau bătut, așa cum i s-a întîmplat adesea lui Gévrol".

De astă dată, domnul Tabaret avusese succes datorită unei întîmplări. Asta și-o spunea mereu. Dar ce dovezi ar putea oferi acuzării care să-i satisfacă pe jurații lași și formaliști ? Cum ar putea să-l facă pe adversarul puternic și precaut să se autodemaște, pe bărbatul ocrotit de poziția lui socială ?

Detectivul amator își obosi zadarnic creierul în combinații subtile, dar nerealizabile ; se lovea mereu de fatalitatea respectării legalității, care vine atît de des în contradicție cu metodele polițienești. Era preocupat de planurile lui ingenioase și, totodată, stîngace, încît nu auzi cînd se deschise ușa camerei de lucru și își făcu apariția judecătorul. Abia vocea domnului Daburon, care se resimțea de pe urma amintirilor retrăite, izbuti să-l trezească.

„Trebuie să mă scuzați, domnule Tabaret, că v-am lăsat atîta vreme singur".

Tabaret se ridică și făcu o plecăciune respectuoasă, la un unghi de patruzeci și cinci de grade.

„Oh', nu !", răspunse, „n-am avut timp să-mi dau seama că sînt singur".

Domnul Daburon traversase camera și se așezase vizavi de Tabaret, lîngă o măsuță pe care erau îngrămădite documente referitoare la cazul Lerouge.

„M-am gîndit mult la acest caz", spuse în cele din urmă.

„Dar eu !", îl întrerupse Tabaret. „Cînd ați intrat, tocmai mă gîndeam la atitudinea pe care ar putea s-o adopte vicontele de Commarin în momentul arestării. Nimic nu mi se pare mai important. Își va pierde stăpînirea de sine ? Va încerca să-i intimideze pe polițiști ? Sau, poate, îi va amenința că-i va da afară ? Asta e, de multe ori, tactica acelor criminali supranumiți „nobili". Cred, însă, mai degrabă că va fi calm. Caracterul presupusului asasin e cheia crimei sale. Veți vedea că va arbora o mină liniștită. Va susține că e victima unei neînțelegeri, că e luat drept altul. Va insista să fie dus, fără zăbavă, în fața judecătorului de instrucție, să se lămurească totul cît mai repede posibil".

Domnul Tabaret își etală cu competență presupunerile. Tonul său trăda atîta siguranță de sine, încît Daburon nu-și putu ascunde un zîmbet.

„Încă nu sîntem acolo", constată el. „Dar vom fi peste cîteva ore", continuă Tabaret cu vioiciune. „Presupun că domnul judecător va da mîine dimineață, la prima oră, ordinul ca domnul de Commarin-junior să fie arestat".

Pe judecător îl încercă simțămîntul unui bolnav care observă cum chirurgul își depune la intrare instrumentarul. Era momentul acțiunii. Domnul Daburon parcurse în gînd distanța enormă între idee și împlinirea ei, între hotărîre și faptă.

„Luați uimitor de repede o decizie, domnule Tabaret", spuse. „Nu vă place amînarea".

„Dacă e vinovat ! Îmi permit să-l întreb pe domnul judecător : altul putea să fi comis această crimă ? Cine ar fi avut interesul s-o înlăture pe văduva Lerouge și, odată cu ea, mărturia — hîrtiile, scrisorile ei ? El e acela, numai și numai el ! Noël al meu, prost cum poate fi doar numai un om cinstit, l-a avertizat, iar el a acționat. Dacă vinovăția lui nu va fi dovedită convingător, va rămîne viconte, iar avocatul meu se va chema Gerdy pînă la sfîrșitul vieții sale".

„E-adevărat, dar..."

Tabáret îl privi mirat pe judecător.

„Domnul judecător întrezărește, deci, dificultăți ?".

„Fără îndoială ! Afacerea în cauză e dintre acelea care cer o mare atenție. În asemenea cazuri, trebuie intervenit numai cînd se merge absolut la sigur, iar noi n-avem decît bănuieli — e drept, grave, știu, dar numai bănuieli. Dacă ne înșelăm ? ! Justiția, din păcate, nu poate repara o eroare. Cînd pune mîna pe un om, lasă urme de nește rs. Chiar dacă recunoaște apoi cu voce tare că a greșit, tot degeaba ! Opinia publică nu-l iartă pe cel care, cîndva, a fost „bănuit" de ceva necurat".

Un oftat adînc îi scăpă lui Tabaret în timp ce asculta acest discurs. Pentru el nu existau asemenea considerente meschine.

„Bănuiala noastră are temei", continuă judecătorul, „sînt convins. Dar dacă, totuși, e eronată ? O acțiune pripită ar aduce nefericirea tînărului om. Și ce scandal ! V-ați gîndit la asta ? N-aveți idee cît de grav este un astfel de pas, cît de tare poate afecta demnitatea justiției și respectul pentru aceasta din urmă. O eroare provoacă discuții, investigații, stîrnind, în final, neîncrederea în asemenea vremuri, cînd toată lumea e gata să-și retragă stima față de forța statului".

„Degeaba“, gîndi Tabaret în sinea lui, „am de-a face cu un fricos. Trebuie să acționăm, iar el vorbește ; trebuie să semnăm un mandat de arestare, iar el ține teorii. E tulburat de descoperirea mea, se teme. Am crezut că va fi entuziasmat. Nimic de genul acesta. Dacă n-ar fi făcut deloc apel la mine, n-ar fi știut nimic, iar acum ar fi putut dormi liniștit. Din nou se confirmă părerea celor mulți : e bine să prinzi în plasă o grămadă de pești mici, dar pe cei mari să-i lași să scape, căci sînt periculoși...“.

„Poate“, spuse domnul Daburon. „poate că ar fi suficient un ordin de percheziție și o citație...“.

„Atunci totul e pierdut !“, strigă Tabaret, îngrozit.

„De ce ?“, întrebă Daburon.

„Ah, domnul judecător știe asta mai bine decît mine ! O întîmplare inimaginabilă ne-a pus pe urmele răufăcătorului. Dacă-i lăsăm timp să se orienteze, ne scapă !“.

Drept răspuns, judecătorul lăsă capul în jos, probabil pentru a-și da acordul.

„E clar“, continuă Tabaret, „adversarul nostru este un om extrem de dotat, de un sînge rece uimitor și de o mare dibăcie. Individul a calculat înainte totul — pînă și posibilitatea cea mai neverosimilă de a fi bănuit. Oh, da ! Și-a luat toate măsurile de precauție. Dacă domnul judecător s-ar mulțumi cu o citație, el ar fi salvat. Se va înfățișa calm, ca la o conversație oarecare. Va aduce un alibi minunat, cum nu se poate mai bun, un alibi irefutabil. Va susține că a luat dineul cu contele X, că a jucat cărți cu marchizul Y, și că a luat supeul cu ducele XY. Baroana Ce și contesa Șimaice nu-l vor fi pierdut din ochi toată seara ; într-un cuvînt : lovitura se va dovedi atît de bine pregătită, încît, la sfîrșit, i se va deschide, poate, și ușa, i se vor face complimente și i se vor prezenta scuze. Există o singură posibilitate de a-l prinde : repede și pe neașteptate, cît se mai crede în siguranță. Trebuie să fie surprins ca de un trăsnet, arestat de îndată ce se trezește din somn și dus, cîtă vreme e buimăcit încă de somn, apoi **hic et nunc,** să fie interogat cît mai are în el căldura patului. Asta e singura șansă de a scoate ceva de la el. Oh, de ce nu pot să fiu măcar o zi judecător de instrucție...!“

Domnul Tabaret se opri brusc, speriat de propriile sale cuvinte, care l-ar fi putut jigni pe judecător. Dar domnul Daburon nu făcea deloc impresia unui om jignit. „Continuați“, spuse pe un ton încurajator, „continuați“.

„Să presupunem că aș fi eu judecătorul de instrucție", reluă Tabaret firul ideilor sale. „Trimit pe cineva să-l aresteze și, după douăzeci de minute, se afla în fața biroului meu. Îmi răpesc plăcerea de a-i pune de la început niște întrebări mai mult sau mai puțin înțepătoare. Nu ! Merg direct la țintă. Îl copleșesc cu greutatea certitudinii mele. Îi dovedesc că știu tot, atît de precis, sigur și concludent, încît se predă — n-are încotro. Nu, nu-l interoghez. Nu-l las nici măcar să deschidă gura, vorbesc eu întîi. Spun aproximativ următoarele : „Prietene, îmi prezentați un alibi ! Bine și frumos. Dar cunoaștem de mult trucul. E o problemă legată de ceasornice, care ba fug, ba rămîn în urmă. Recunosc, cel puțin o sută de persoane nu v au pierdut din vedere. Și, totuși, asta ați făcut :

La orele 20,20, ați plecat repede. La 20,35, v-ați urcat în tren, gara Saint Lazare. La orele 21, v-ați dat jos în gara Rueil și ați bătut la fereastra văduvei Lerouge, care v-a deschis și pe care ați rugat-o să vă dea ceva de mîncare și, mai ales, de băut. La 21,25, ați ucis-o cu floreta, ați răscolit toată casa, ați ars cîteva hîrtii, anumite hîrtii, știți dumneavoastră ce fel de hîrtii. Apoi ați strîns cîteva obiecte de preț într-un șervet, ca să simulați o crimă cu jaf, ați plecat după ce ați închis ușa cu cheia. Ajuns lîngă Sena, ați aruncat pachetul în apă și v-ați întors pe jos la gară. La ora 23, ați reapărut, vesel și mulțumit. Totul a fost ticluit admirabil. Păcat numai că n-ați ținut seama de doi adversari : un detectiv viclean, numit Tirauclair, și altul mai hîtru, — Întîmplarea. Lor le datorați pierderea partidei. Ați greșit, de altfel, purtînd cizme strîmte, păstrînd mănușile gri și împovărîndu-vă cu un joben și o umbrelă. Iar acum, mărturisiți, asta vă economisește timpul ; dacă o veți face, vă voi permite să fumați în închisoare țigările dumneavoastră admirabile, pe care le iubiți atît de mult și pe care obișnuiți să le aprindeți cu o bucățică de ambră".

Furat de entuziasm, Tabaret crescuse în înălțime cu cel puțin doi țoli. Se uită fix la judecător, căutînd pe fața lui un zîmbet recunoscător.

„Da, asta i-aș spune, nimic altceva", adăugă, după ce-și mai trase suflarea. „Și dacă omul n-ar fi de o mie de ori mai rafinat decît îl cred eu, dacă nu e din marmură sau bronz, sînt sigur că l-aș vedea în genunchi în fața mea, mărturisindu-și fapta...".

„Și dac-ar fi, într-adevăr, din bronz", spuse domnul Daburon, „și dacă n-ar cădea în genunchi ? Ce-ați face atunci ?"

Întrebarea îl puse în încurcătură pe Tabaret.

„La naiba", şopti înciudat, „nu ştiu nici eu, aş căuta în continuare... dar tot ar mărturisi !"

După o pauză destul de lungă, domnul Daburon luă un foc şi scrise repede cîteva rînduri.

„Mă dau bătut", spuse, „domnul Albert de Commarin va fi arestat, m-am hotărît. Dar formalităţile şi cercetările vor cere timp. Vreau să-l interoghez, înaintea inculpatului, pe tatăl lui, ca şi pe tînărul avocat, prietenul dumneavoastră. Am numaidecît nevoie de scrisorile aflate în posesia lui. Îmi sînt necesare".

Auzind numele Gerdy, mina lui Tabaret deveni posomorită, exprimînd cea mai mare îngrijorare. „Cerule", exclamă, „iată am aşteptat !"

„Ce ?", întrebă domnul Daburon.

„Să i se ceară lui Noël scrisorile. Va afla cu siguranţă cine a condus justiţia pe urmele criminalului. Am dat de bucluc. E drept, graţie mie va reintra în drepturile sale, nu-i aşa ? Dar credeţi că-mi va fi recunoscător ? Nimic din toate astea ! Mă va disprețui. Mă va evita, aflînd că Tabaret — rentierul şi Tirauclair — detectivul sînt una şi aceeaşi persoană. Biată omenire ! N-o să treacă nici opt zile, şi nici unul dintre prietenii mei nu va mai voi să-mi dea mîna. Ca şi cum n-ar fi o cinste să slujeşti justiţia... Voi fi nevoit să mă mut în alt cartier, să adopt un nume fals..."

Judecătorul era adînc mişcat.

„Veniţi-vă în fire, domnule Tabaret", spuse, „nu voi minţi, dar voi aranja lucrurile în aşa fel, încît fiul dumneavoastră adoptiv să nu afle nimic. Voi lăsa să se înţeleagă că am dat de această urmă prin hîrtii găsite la văduva Lerouge".

Încîntat, Tabaret luă mîna judecătorului şi i-o strînse.

„Mii de mulţumiri, domnule judecător !", strigă bucuros. „Sînteţi generos, sînteţi formidabil, sînteţi... Şi eu, care tocmai..."

„Destul !"

„Dacă-mi îngăduiţi, voi fi prezent la arestare : ţin să asist la percheziţie".

„Oricum v-aş fi rugat s-o faceţi, domnule Tabaret", răspunse judecătorul.

Felinarele începură să lumineze palid şi să fumege, acoperişurile deveniră cenuşii. Mijea de ziuă. În depărtare, se auzea zgomot de căruţe. Parisul se trezea.

„N-am timp de pierdut", continuă domnul Daburon, „dacă-mi propun să iau toate măsurile. Trebuie numaidecît să stau

de vorbă cu procurorul. Dacă e necesar, îl voi trezi. De la el am de gînd să merg direct la Palatul Justiției. Aș dori să fiu acolo înainte de ora opt. Vreți să fiți atît de amabil și să mă așteptați acolo, domnule Tabaret ?"

Acesta îi mulțumi, făcu o plecăciune. În acea clipă, apăru valetul judecătorului.

„Domnule, se adresă stăpînului, am pentru dumneavoastră o scrisoare adusă tocmai acum de un jandarm din Bougival. Așteaptă răspuns !"

„Foarte bine", răspunse Daburon. „Întreabă-l dacă are nevoie de ceva și oferă-i un pahar cu vin".

Între timp, deschise plicul : „Ah, o scrisoare de la Gévrol !" Citi cu voce tare : „Domnule judecător de instrucție, am onoarea să vă aduc la cunoștință că sînt pe urmele omului cu cercei. Am aflat cîte ceva despre el de la un cîrciumar, unde se bea pînă tîrziu. Omul nostru a trecut duminică dimineața pe la cîrciumar, după ce fusese la văduva Lerouge. A comandat mai întîi doi litri și a plătit. Deodată, s-a lovit peste frunte, spunînd : „Ce tîmpit sînt ! Am uitat că mîine e o serbare pe vas". Și a comandat încă trei litri. M-am uitat în almanahul naval — barca se numește Saint-Marin. Am aflat de asemenea că a încărcat secară. Voi scrie și prefecturii de poliție, pentru a cere să se facă cercetări la Paris și Rouen. Sînt sigur că vor da în curînd rezultate. Rămîn al dumneavoastră..."

„Bietul Gévrol !", strigă Tabaret, cutremurîndu-se de rîs. „Își șlefuiește sabia, iar lupta e cîștigată. Oare domnul judecător nu va sista cercetările ?"

„Firește că nu !", răspunse Daburon. „Ar fi o eroare să neglijăm pînă și cel mai mic amănunt. Cine știe ce are să ne comunice acest necunoscut ?"

CAPITOLUL VIII

În ziua descoperirii crimei din La Jonchère, la ora cînd Tabaret începea cercetările în camera victimei, vicontele de Commarin se urca în trăsură. Pleca să-și ia tatăl de la gară.

Vicontele era palid. Obrajii ofiliți, privirea sumbră, buzele decolorate trădau epuizarea totală — cauzată, de obicei, de viața de noapte sau de griji apăsătoare.

Și servitorii observaseră că, de vreo cinci zile, tînărul stăpîn nu mai era cel de altădată. Fără eforturi ca să vorbească, refuza masa și dăduse ordin să nu fie deranjat cu nici un preț.

Cameristul vicontelui zicea că schimbarea aceasta frapantă survenise de duminică dimineața, după ce un anume domn Gerdy, avocat, îi făcuse o vizită lungă, de vreo trei ore. După plecarea lui, vicontele, pînă atunci vesel, arăta jalnic.

Pregătindu-se să plece la gară, părea să se miște cu mare greutate, astfel încît cameristul său, Lubin, îl conjură să rămînă acasă. Ar fi fost mult mai bine să bea un ceai de mușețel și să se culce. Însă bătrînul conte de Commarin nu știa de glumă în probleme de obligații familiale. Ar fi fost gata să treacă cu vederea cele mai mari extravaganțe ale fiului său, decît lipsa de respect. Își anunțase telegrafic sosirea, cu douăzeci și patru de ore înainte, asta însemna că toată casa trebuia să fie gata să-l primească. Dacă Albert nu l-ar fi întîmpinat la gară, ar fi fost șocat și ar fi considerat lipsa lui drept ceva cu totul nepotrivit.

Vicontele era deja pe peron, cînd se anunță sosirea trenului... Ușile fură larg deschise și oamenii dădură buzna. Cînd mulțimea se mai rări, apăru contele, urmat de un servitor ce căra bagaje și blănuri scumpe.

Domnul conte de Commarin arăta cu cel puțin zece ani mai tînăr decît era. Părul și barba îi erau încă dese și ușor albite. Era înalt și uscățiv, cu mersul drept, dar fără acea rigiditate britanică ce, bizar, stîrnește admirația și invidia tinerilor noștri aristocrați. Ținuta lui era nobilă, mersul elastic. Avea mîini puternice și foarte frumoase, de bărbat ai cărui strămoși au mînuit secole de-a rîndul spada. Trăsăturile lui regulate dezvăluiau unei priviri atente un contrast ciudat : în ansamblu, erau expresia bunătății, ochii însă dezvăluiau o mîndrie excesivă. Contrastul acesta trăda secretul ființei sale.

Deși nu mai puțin exclusivist decît marchiza d'Arlange, înaintase, totuși, cu secolul lui sau, cel puțin, dădea impresia a o fi făcut. Ca și marchiza, disprețuia tot ce nu era nobil, își exprima însă altfel disprețul. Ea își exterioriza repulsia cu voce tare și fără menajamente. Contele o ascundea după o mască politicoasă, care-i punea în inferioritate pe alții. Marchiza îi tratuia apăsat pe furnizori. În schimb, cînd arhitectul contelui, cu ocazia unei vizite, lăsă să-i cadă umbrela, contele se aplecă și o ridică. Asta se datora faptului că bătrîna doamnă trăise, cum s-ar zice, cu ochii legați și urechile astupate, în timp ce contele pășise prin viață cu ochii deschiși și urechile ciulite. Ea avea un orizont îngust și nici un dram de rațiune. El avea spirit, idei proprii, era emancipat. Ea visa reinstaurarea unor obiceiuri perimate, a unor nerozii monarhice, și-și imagina că

se poate întoarce timpul ca arătătoarele ceasornicului. Contele, în schimb, năzuia spre lucruri practice, de pildă spre putere; era întru totul convins că partidul său o poate recuceri și, odată cu ea, pe neobservate, încetul cu încetul, dar cu atît mai sigur, toate privilegiile pierdute.

S-o spunem răspicat: contele era portretul favorit al unui anumit grup al societății, marchiza — caricatura ei. În fond, ar fi trebuit să se înțeleagă destul de bine.

În completare, mai trebuie observat că, în relațiile cu ai săi, contele își pierdea uneori politețea. Ieșea atunci la iveală firea lui arogantă, intoleranța și încăpățînarea. Cînd era contrazis, reacționa ca un armăsar la o lovitură de cravașă.

Acasă era un despot.

Cînd Albert îl zări pe tatăl lui, se îndreptă spre el. Își întinseră mîna și se îmbrățișară într-un fel, pe cît de aristocratic, pe atît de ceremonios. Schimbul de fraze obișnuite ale revederii dură nu mai mult de un minut.

Abia după asta, domnul de Commarin păru să-și dea seama de schimbarea atît de pronunțată a fiului său.

„Sînteți suferind, viconte ?"

„Nu, domnule", răspunse Albert, laconic.

Contele rosti un „oh"' neîncrezător, însoțit de o mișcare bruscă a capului, trădînd enervarea, după care dădu servitorului ofițeva ordine.

„Acum", i se adresă din nou fiului său, „să ne grăbim spre casă. Abia aștept să mă văd din nou între cei patru pereți ai mei și să mănînc ceva. În afara unei cești mizerabile cu bulion, de la un bufet de gară, n-am mîncat nimic".

Contele Commarin se întorcea la Paris cu o indispoziție vizibilă — voiajul său în Austria nu dăduse rezultatele scontate. În plus, se certase atît de amarnic cu un vechi prieten la care se oprise în drum, încît la despărțire nici măcar nu-și dăduseră mîna.

Abia se aranjase printre pernele calești sale, că și reveni la tema ce părea să-l preocupe încă.

„M-am certat cu ducele de Sermeuse", îi spuse fiului.

„Mi se pare, domnule"', răspunse Albert fără urmă de ironie, „că asta se întîmplă ori de cîte ori rămîneți în compania lui mai mult de un ceas".

„Așa-i, dar de astă dată am rupt-o definitiv. Am zăbovit la el patru zile, într-o stare de enervare cumplită. Nu-i mai acord stima mea. Imaginați-vă, viconte, ducele vinde Gondresyul, una dintre cel mai frumoase latifundii din nordul Franței.

A dat ordin să se taie pădurile, iar castelul în care locuiește — o așezare princiară — îl scoate la licitație. Va fi transformat, probabil, într-o fabrică de zahăr. Preface totul în bani, ca să-și sporească veniturile și să poată cumpăra acțiuni și obligații !"

„Asta e motivul certei dumneavoastră ?", întrebă Albert, nu prea mirat.

„Firește ! Nu-i, oare, un motiv legitim ?"

„Dar, domnule, știți doar că ducele are o familie extrem de numeroasă și că nu e bogat".

„Da, și ce-i cu asta ? Trebuie să știi să renunți, domnule, te restrîngi, trăiești pe glia ta, porți toată iarna saboți de lemn, lași numai pe primul născut să studieze, dar nu vinzi ! Chiar și între prieteni e nevoie de sinceritate, mai ales cînd adevărul e neplăcut. I-am spus ducelui ce gîndesc. Un nobil care-și vinde proprietățile comite un act nedemn, e un trădător al clasei sale".

„Dar, domnule...", spuse Albert, cu intenția să-l liniștească.

„Trădător, am spus", sublinie contele, „și rămîn la părerea mea. Să vă întipăriți bine în minte, viconte, puterea a aparținut întotdeauna le aparține încă, și le va aparține mereu — celor care au avere și, mai mult, celor cu pămînt propriu Oamenii de la 1793 au știut asta. Ruinînd economiceste nobilimea, i-au distrus prestigiul mai bine decît desființîndu-i titlul de noblețe. Un duce care merge pe jos și n-are lachei e un om ca toți ceilalți. Ministrul care le-a zis burghezilor : „Îmbogățiți-vă !" nu era un prost. Le-a trădat formula magică a puterii. Burghezii nu l-au înțeles bine și s-au apucat orbește de speculații. Azi sînt bogați, e drept, dar în ce ? În hîrtii de bursă, acțiuni — fleacuri. Închid în sipetele lor fum trecător. Preferă averea mobilă, care aduce opt procente, pășunilor, viilor și pădurilor, cu numai trei procente venit. Țăranii nu sînt atît de proști De îndată ce stăpînesc o bucată de pămînt de mărimea unei batiste, își doresc una de mărimea unei fețe de masă, apoi de mărimea unui cearceaf. Țăranul e încet ca boul care-și trage carul, dar are perseverența, răbdarea și încăpățînarea lui Se îndreptă spre țintă, trage zdravăn la jug, nu se lasă oprit sau abătut din drum — de nimeni și nimic. Ca să devină proprietar de pămînt, strînge zdravăn cureaua, iar proștii rîd de el. Și cine se va mira dacă va avea și el un 1789 ? Burghezii și baronii finanțelor".

„Ce vreți să spuneți cu asta ?", se miră vicontele.

„Nu ghiciți ? Ei bine, ceea ce face țăranul ar trebui să facă nobilimea. În pragul ruinei, ar fi avut datoria să-și redobîndească averea. Îi este interzis comerțul ? Ei bine, îi rămîne agricultura. În loc să se jeluiască jumătate de secol și să se înglodeze tot mai mult în datorii, numai ca să mențină o aparență mincinoasă, ar fi trebuit să se închidă în castelele sale provinciale și să muncească, să îndure lipsuri, să facă economii, să cumpere pămînt, să se extindă, adăugînd bucată după bucată, teren după teren. Dacă s-ar fi decis s-o facă, ar fi stăpînit azi întreaga Franță. Ar fi fost nemăsurat de bogată — prețul terenurilor crește zilnic. Eu mi-am dublat averea, fără efort, în treizeci de ani. Blanlaville, pentru care tatăl meu a dat o sută de mii de taleri, valorează azi un milion. Și cînd aud cum se jeluiește nobilimea, nu pot decît să ridic din umeri. Totul se scumpește — spun aristocrații — pe cînd veniturile rămîn la fel, dar cine e vinovat ? Nobilimea sărăcește pe zi ce trece fiindcă se lipsește singură de propriile ei valori. Și va fi și mai rău. În curînd, toți vor ajunge la sapă de lemn, și puținele nume mari care ne-au rămas vor sfîrși pe firmele unor cîrciumi. Nici nu merită altceva. Ceea ce mă consolează e perspectiva că țăranul, stăpîn peste moșiile noastre, îi va înhăma la car pe burghezii pe care-i urăște tot atît de mult pe cît îi disprețuiesc eu“.

În clipa aceea, caleașca opri în curtea palatului, după ce înscrisese un semicerc larg, ambiție a oricărui vizitiu mîndru de meseria lui.

Contele se dădu jos primul și, la brațul fiului său, urcă pe scara principală. În holul imens, era înșirată aproape întreaga servitorime în livrea. Contele le aruncă în treacăt o privire, ca un ofițer soldaților înaintea paradei. Păru satisfăcut de aspectul și ținuta lor, și se îndreptă spre încăperile de la primul etaj, deasupra sălilor de recepție.

Nu se putea imagina o casă mai bine amenajată și administrată decît cea a contelui de Commarin, căci averea lui îi permitea să ducă o viață mai îmbelșugată decît a multor prinți-șori germani. Avea talentul de a comanda o întreagă armată de slujitori, un talent mult mai rar decît s-ar crede. Servitorimea sa, atît de numeroasă, nu constituia pentru el nici o problemă. Era o necesitate. Îl slujea într-o manieră perfectă, și anume întocmai cum voia el. Avea veșnic pretenții, era oricînd gata să facă observații, deși nu se prea întîmpla să aibă motive serioase, atît de bine era gîndit și aranjat totul.

Cînd domnul și stăpînul acestei case princiare se întorcea dintr-o călătorie, totul se înviora ca prin farmec. Fiecare om era la locul lui, gata să-și reia activitatea neglijată timp de cîteva săptămîni. Era cunoscut faptul că domnul conte petrecuse toată ziua în tren și că era, probabil, flămînd. Așadar, dineul fu servit mai devreme. Tuturor celor din casă, pînă la ultimul ucenic bucătar, le era cunoscută legea casei : „Servitorii există nu numai pentru a executa ordine, ci pentru a-i scuti pe stăpîni să dea ordine".

Contele de Commarin își terminase toaleta după lunga sa călătorie, cînd intendentul de curte, cu ciorapi de mătase, apăru și anunță că masa e servită.

Contele îl urmă imediat. Tatăl și fiul se întîlniră în pragul sufrageriei.

Era o încăpere foarte mare, impunătoare, cu tavan înalt, asemenea tuturor încăperilor de la parter. Un singur bufet dintre cele patru care o împodobeau ar fi încăput greu într-unul din apartamentele spațioase pentru care milionarii proaspăt îmbogățiți, de pe Bulevardul Malesherbes, plăteau cincisprezece mii de franci. Un colecționar și-ar fi ieșit din minți văzînd aceste bufete : păreau a se încovoia sub povara obiectelor și a încrustațiilor în email și faianță, atît de frumoase, încît l-ar fi făcut să îngălbenească de invidie pînă și pe regele Saxoniei.

Masa la care luară loc contele și Albert era în armonie cu luxul din jur. Era tixită de argintărie și cristale scînteietoare.

Contelui îi plăcea să mănînce mult și se lăuda deseori cu teribilul său apetit. Făcea deseori aluzie la marii bărbați cu stomac celebru. Carol al V-lea înghițea munți de carne, Ludovic al XIV-lea înghițea la fiecare masă cît șase. Obișnuia să sublinieze că un om ar putea fi judecat după capacitatea de cuprindere a tubului său digestiv și făcea comparație cu o cadelniță, a cărei putere de iluminare depinde, de asemenea, de cantitatea de ulei consumată.

În prima jumătate de oră, nu se vorbea. Contele de Commarin era ocupat cu masa și nu observa — sau, poate, nu voia să observe — că Albert nu mînca aproape nimic. La desert, contelui îi reveni însă proasta dispoziție, probabil sub influența excitantă a unui anume soi de vin de Burgundia, pe care bătrînul domn îl prefera. Nu-i displăcea, de altfel, ca după masă să-și agite puțin fierea — era adeptul teoriei că o dispută, de mici proporții, firește, e prielnică digestiei. O scrisoare care-i

fusese înmînată la sosire și pe care o citise în fuga îi oferi acest prilej.

„Abia m-am întors", îi spuse fiului său, „și mă pomenesc cu un nou sermon al lui Boisfresnay".

„Scrie mult", observă Albert.

„Prea mult. Varsă torente de cerneală. Mereu noi planuri, proiecte, speranțe — copilării. E purtătorul de cuvînt al unor politicieni de același calibru, care și-au pierdut mințile. Vor să scoată lumea din balamale. Le trebuie doar o pîrghie și un mîner de care să apuce. Îi iubesc, dar mă fac să mă prăpădesc de rîs".

Timp de zece minute, contele îi copleși pe cei mai buni prieteni cu cele mai jignitoare ofense și îi făcu obiectul unor ironii acre, fără să-și dea seama că nu era lipsit nici el de unele trăsături ridicole pe care le reproșa acestora.

„Și dac-ar avea barem un pic de încredere în ei înșiși", continuă cu seriozitate, „dac-ar avea o scînteie de curaj ! Nicidecum. Nu fac un singur pas care să nu le trădeze neputința. Sînt mereu în căutarea unui călăreț mai bun, care să-i urce pe cal și să-i ia cu el. Și pentru că nu-l găsesc, revin la cler. În el speră să găsească salvarea viitoare. A demonstrat-o trecutul ! Proștii ! Tocmai clerului îi datorăm eșecul restaurației. Iar azi, în Franța, aristocrația și dependența de cler au ajuns sinonime. În ochii a șapte milioane de alegători, un nepot al lui Ludovic al XVI-lea nu poate mărșălui decît în fruntea unei armate de sutane negre. Și, orice s-ar spune, francezul nu-i bigot și îi urăște pe iezuiți. Nu sînteți și dumneavoastră de părerea asta, viconte ?"

Albert dădu din cap, în semn de aprobare, iar contele continuă :

„Regret că mărșăluiesc mereu în urma acestor oameni. Îmi ies din fire cînd îi văd cum ne tratează. Și doar în trecut n-au fost cine știe ce mare seniori. Înainte, la curte, episcopul era o figură oarecare. Azi, în schimb, li se pare că sînt de neînlocuit. Și ce rol ne-au rezervat, în favoarea lor ? Sîntem paravanul în dosul căruia ei joacă nestingheriți comedie. Ce escrocherie ! Ca și cum interesele lor ar coincide cu ale noastre. Puțin le pasă de noi ! Capitala lor e Roma, iar la Roma se află tronul singurului lor rege. De nu știu cîți ani, susțin că sînt persecutați, deși n-au fost niciodînd atît de puternici. Legile, care lovesc nemilos proprietatea individuală, pe ei nu-i ating. N-au nici moștenitori, care să le împartă averea. Tot ce le revine rămîne clerului".

„Și de ce n-o rupeți cu acești oameni ?", spuse Albert.

„Asta ar fi cel mai bun lucru, viconte. Dar am avea, oare, ceva de cîștigat ? Și-apoi, ar crede cineva în această ruptură ?"

Fu servită cafeaua. La un semn al contelui, servitorii se retraseră imediat.

„Nu", urmă el. „În plus, un asemenea gest ar aduce război și trădare în propria noastră casă ; ne au la mînă prin soțiile și fiicele noastre, chezași ai alianței noastre. Pentru nobilimea franceză, nu văd decît o singură șansă : un mic paragraf în favoarea beneficiarilor dreptului de majorat".

„Asta n-o veți impune niciodată, domnule".

„Credeți ?", întrebă contele. „Ați fi, deci, împotrivă".

Albert știa din experiență cît de periculos era terenul pe care-l atrăsese din nou contele și preferă să tacă.

„Să presupunem că aș nutri acest vis", reîncepu contele, „iar nobilimea ar trebui să-și facă datoria. Toate fiicele familiilor mari și toți cei de după primul născut ar trebui să se călugărească. Timp de cinci generații, averea ar rămîne intactă primului născut, toți ceilalți ar trebui să se mulțumească cu o mică rentă. În acest fel, s-ar putea reclădi marile averi. Fiecare casă ar avea propria rațiune de stat, moștenirea sa politică, pe care și le-ar transmite prin urmași".

„Păcat", interveni vicontele, „că epoca vieții călugărești pare a fi trecut".

„Știu", interveni contele, „știu prea bine. Am dovada în propria mea casă. Ca tată, v-am rugat, v-am conjurat să renunțați la căsătoria cu nepoata smintitei marchize d'Arlange. Și la ce a folosit ? La nimic. După trei ani de luptă, trebuie să cedez".

„Dar tată...", încercă să-l liniștească Albert.

„E mai bine", îl întrerupse contele, „s-o lăsăm baltă. Dar țineți minte ce vă prezic : veți da casei noastre o lovitură mortală. Dumneavoastră veți mai fi încă unul dintre marii latifundiari ai Franței. Dacă veți avea însă patru copii, aceștia abia dacă vor mai fi bogați, iar nepoții o vor duce greu".

„De ce vă gîndiți atît de departe ?"

„Asta-i datoria mea. Numai chibzuind astfel, ești ferit de decepții. Îmi vorbiți despre fericire ? Jalnic ! Un aristocrat adevărat se gîndește, în primul rînd, la numele său. Domnișoara d'Arlange e, într-adevăr, foarte drăguță, atrăgătoare, dar n-are un franc. Eu alesesem pentru dumneavoastră o moștenitoare foarte bogată".

„Pe care n-o puteam iubi...“

„Vai, ce nenorocire ! În schimb, avea patru milioane — mai mult decît fiica unui rege. Și n-am pus la socoteală moștenirea...“

Discuția ar fi putut continua la nesfîrșit, dar, deși, vicontele se străduia să se concentreze, gîndurile lui se îndepărtau de subiect. Doar din cînd în cînd, bîiguia ceva, ca să nu stea mut.

Această lipsă de opoziție îl deranja pe conte mai mult decît rezistența fățișă Se străduia din răsputeri să-l irite pe viconte. Dar zadarnic căuta cuvintele cele mai provocatoare și aluziile cele mai răutăcioase ; treptat, se înfurie serios pe fiul său, pînă ce-i sări țandăra la un răspuns prea laconic :

„La naiba !“, strigă, „fiul unui vechil s-ar descurca mai bine într-o discuție. Ce fel de sînge aveți în vine ? Pentru un viconte de Commarin, îmi păreți cam plebeu !“

Există dispoziții în care orice fel de conversație e peste măsură de chinuitoare. Albert fusese nevoit, timp de o oră, să stea de vorbă cu tatăl lui, deși avea în cap alte lucruri. Ajunsese la capătul răbdării.

„Ei bine“, izbucni, „dacă vi se pare că sînt plebeu, probabil că există motive temeinice“. Privirea cu care vicontele își însoți aceste cuvinte era atît de grăitoare, încît contele tresări puternic. Vocea lui își pierdu toată vioiciunea și, ezitînd, întrebă :

„Ce vreți să spuneți cu asta, viconte ?“

Lui Albert îi păru rău de cele spuse, dar nu putea să mai dea înapoi.

„Domnule“, începu oarecum încurcat, „trebuie să vă vorbesc despre lucruri foarte serioase. E în joc renumele meu și al dumneavoastră, onoarea casei noastre. Am vrut să amîn pentru mîine discuția asta, să nu vă tulbur seara, dar dacă doriți...“

Contele îl asculta cu neliniște pe fiul său. S-ar fi putut crede că bănuiește încotro țintește Albert.

„Credeți-mă, domnule“, continuă Albert, căutîndu-și cuvintele, „n-aș îndrăzni să formulez vreo acuzație împotriva dumneavoastră. Nenumăratele dovezi de dragoste paternă...“

„Fără introducere“, îl întrerupse tatăl. „La obiect, vă rog, fără floricele“.

„Domnule“, spuse în cele din urmă, „ în timpul absenței dumneavoastră, mi-a fost înmînată toată corespondența dumneavoastră cu madame Valérie Gerdy. Toată corespondența“, repetă cu o intonație specială.

Contele nu-i lăsă lui Albert timp să continuie. Sări, ca muşcat de viperă.

„Nici un cuvînt în plus !“, strigă furios. „Nici o silabă ! Vă interzic !“

Îi fu însă ruşine de această izbucnire. Îşi regăsi stăpînirea de sine şi luă loc din nou.

„Să mai vină cineva să-mi spună că nu există presimţiri !“, zise pe un ton ironic. „N-au trecut nici două ore ; pe peron, văzîndu-vă atît de palid, am bănuit ceva rău. Am avut sentimentul că aţi aflat despre istoria asta, ba eram chiar sigur“.

Urmă o lungă tăcere, aceea dintre doi adversari care se reculeg pentru a putea porni apoi la atac.

Ca şi cum ar fi fost înţeleşi, tatăl şi fiul evitau să se uite unul la celălalt, de parcă privirile ar fi putut trăda prea mult din gîndurile lor.

Auzind zgomot în anticameră, contele se apropie de Albert şi îi şopti :

„Aţi spus-o deja : onoarea o cere. Trebuie să chibzuim cum să procedăm, iar asta imediat, în camera mea“.

Sună. Apăru de îndată un servitor.

„Spuneţi, vă rog, la toată lumea, că nici eu, nici vicontele nu sîntem acasă pentru nimeni !“ ordonă el.

CAPITOLUL IX

Cele aflate constituiseră pentru conte un motiv serios de enervare, deşi nu-l surprinseseră prea mult. De douăzeci de ani trăia cu teama că adevărul ar putea ieşi la iveală. Ştia că nu există secret, oricît de bine păstrat, care să nu se descopere într-o zi, iar secretul lui era cunoscut de patru persoane. De asemenea, era conştient că fusese destul de imprudent referindu-se la faptele respective în corespondenţa sa, de parc-ar fi uitat că există lucruri care nu trebuie încredinţate hîrtiei.

Cum a putut el, diplomat şi om politic rutinat, să comită imprudenţa de a aşterne totul pe hîrtie ? Şi de ce, dacă scrisese ceea ce scrisese, n-avusese grijă să distrugă corespondenţa acuzatoare, indiferent cît l-ar fi costat ? Era vorba de dovezi zdrobitoare împotriva lui. I-ar fi venit greu să explice toate acestea, dacă n-ar fi avut scuza unei pasiuni care-l făcuse surd, orb şi inconştient.

Atîta vreme cît fusese prietenul Valériei, nu-i trecuse prin cap să-i ceară înapoi scrisorile. Și dacă i-ar fi venit în minte, ar fi respins gîndul, bănuind că ar aduce o jignire iubitei sale. Ce motive ar fi putut ea să aibă, în fond, pentru a comite o indiscreție ? Nici unul. Dimpotrivă, era mult mai interesată să treacă sub tăcere trecutul. Oare nu tocmai ea era aceea care profita de pe urma procedeului detestabil ? Cine luase numele altuia și dispunea de averea lui ? Nu era acesta fiul ei ?

Cînd, după opt ani, contele se simțise trădat și luase hotărîrea să rupă legătura, care însemnase atît de mult pentru el, se gîndise, e drept, să pună stăpînire pe corespondența nefastă, dar nu știa cum. Mii de motive îl împiedicaseră să fie mai energic. În primul rînd, nu voia sub nici un motiv s-o mai revadă pe femeia iubită. Poate că n-ar fi rezistat lacrimilor ei. Cum ar fi putut suporta privirile rugătoare ale aceleia care-i stăpînise atîta vreme sufletul ? O revedere ar fi dus, poate, la împăcare, iar el fusese prea tare lezat pentru a mai dori acest lucru. A se încredința unei terțe persoane i se părea nepotrivit, ca atare renunță să întreprindă ceva, amînînd mereu decizia.

„Am s-o vizitez într-o zi, dar abia atunci cînd voi simți că am smuls-o definitiv din inima mea. Nu-i voi oferi satisfacția de a mă vedea suferind".

Trecură, astfel, ani de zile, pînă cînd trebui să-și spună că e prea tîrziu. Există amintiri care se cuvine să rămînă neatinse. În anumite împrejurări, bănuiala nejustificată poate constitui o provocare. A cere scrisorile înapoi, după atîta vreme, n-ar echivala, oare, cu o declarație de război ? Și-apoi, mai existau scrisorile ? Cine știa ? Cine putea fi sigur că doamna Gerdy nu le distrusese demult, dîndu-și seama că numai în felul acesta pregătea fiului ei o situație pe deplin sigură ?

Domnul de Commarin nu-și făcea iluzii. Se gîndea că lucrul cel mai înțelept e să lași totul în seama destinului. În ciuda nehotărîrii sale de mai bine de două decenii, nu trecuse nici o zi fără să-și fi blestemat nesăbuința. Nu putea să uite că, deasupra capului său, plana un pericol mai cumplit decît sabia lui Damocles. Firul subțire care o suspenda putea fi rupt la cea mai ușoară atingere. Și iată că ața se rupsese.

De nenumărate ori, se întrebase cum va face față situației de care se temea. Își făcuse multe planuri, ca apoi să le abandoneze, se amăgise cu speranțe deșarte, așa cum obișnuiesc oamenii dotați cu fantezie, iar acum, se surprindea total nepregătit în fața realității.

Albert rămăsese în picioare, cînd tatăl se aşeză în fotoliul mare, cu blazon, aflat sub o uriaşă ramă care încadra arborele genealogic al ilustrei familii Rhéteau de Commarin.

Bătrînul aristocrat nu trăda nimic din frica şi grijile care-l frămîntau. Nu părea agitat ori indispus. Numai ochii priveau mai arogant, mai dispreţuitori ca de obicei. Era expresia unei stăpîniri de sine bizuite pe încrederea că nimeni nu-i poate zdruncina echilibrul.

„Ei bine, viconte", începu cu voce fermă, „explicaţi-vă. Va voi scuti de a pierde prea multe vorbe cu privire la un tată care are motive să roşească în faţa fiului său. Aveţi o fire care vă permite să înţelegeţi şi să regretaţi această situaţie. Vom încerca să ne cruţăm reciproc, pe cît se poate. Încercaţi să vă păstraţi calmul. Aşadar, cum aţi aflat de corespondenţa mea ?"

Albert avusese timp să se calmeze şi să se pregătească pentru discuţia aşteptată de patru zile. Agitaţia care pusese stăpînire pe el făcuse loc unui calm demn. Vorbea limpede şi direct, fără să se piardă în amănunte.

„Domnule, duminică s-a prezentat aici un tînăr. Susţinea că are să-mi comunice ceva de extremă importanţă, necesitînd discreţie absolută. L-am primit. El a fost cel care mi-a destăinuit că, din nefericire, sînt numai fiul ilegitim al contelui de Commarin, care m-a schimbat cu fiul lui legitim, născut din madame de Commarin".

„Nu, domnule. Tocmai voiam să-i replic, cînd mi-a întins un pachet cu scrisori şi m-a rugat să le citesc înainte de a-i răspunde".

„Ar fi trebuit să se aleagă scrumul de ele !" strigă contele. „Focul ardea, cred ? Cum, le-aţi avut în mînă şi ele mai există încă ? Oh, de ce n-am fost eu de faţă !"

„Dar, domnule !...", strigă Albert, pe un ton de reproş. Gîndindu-se la atitudinea lui Noël în faţa căminului şi la expresia chipului său, adăugă : „Chiar dacă mi-ar fi venit această idee, n-aş fi putut s-o pun în aplicare. De altfel, am recunoscut cu uşurinţă scrisul dumneavoastră. Am luat scrisorile şi le-am citit".

„Mai departe ?"

„I-am înapoiat acelui tînăr corespondenţa, rugîndu-l să-mi dea opt zile timp de gîndire — nu ca să mă lămuresc asupra propriilor sentimente, aşa ceva n-ar mai fi fost necesar, ci pentru că mi se părea indispensabilă o discuţie cu

dumneavoastră. Iar acum vă conjur să-mi spuneți dacă schimbarea copiilor a avut, într-adevăr, loc".

„Da, desigur!", răspunse cu violență contele. „Din nefericire... Ați aflat, de vreme ce ați citit scrisorile mele către doamna Gerdy, mama dumneavoastră".

Albert se așteptase la acest răspuns. Avu, totuși, un efect zdrobitor. Slăbiciunea lui nu dură însă decît o clipă.

„Iertați-mă, domnule", spuse, „eram sigur, dar îmi lipsea confirmarea formală. Scrisorile trădează clar intențiile dumneavoastră și redau planul în toate amănuntele, dar nicăieri nu există o aluzie sau o dovadă că a și fost executat".

Contele îl privi mirat. Își aducea aminte de toate scrisorile către Valérie, de cel puțin douăzeci de ori își exprimase bucuria pentru reușita planului și recunoștința pentru faptul că fusese gata să se supună voinței sale.

„N-ați citit, deci, toate scrisorile, viconte?"

„Toate, cu multă atenție. Vă asigur că ultima scrisoare care mi-a fost arătată comunică doamnei Gerdy sosirea doicii Claudine Lerouge, care urma să se ocupe de schimbarea celor doi copii. Alte scrisori nu existau".

„Deci, nici o dovadă!", murmură contele. „Poți schița un plan în toate amănuntele, dar poți renunța la el în ultima clipă — se întîmplă des".

Își făcu reproșuri că răspunsese atît de nechibzuit. Albert avusese îndoieli, pe care abia el le transformase în certitudine. Ce greșeală! Valérie distrusese, probabil, scrisorile periculoase, cele de după împlinirea schimbului. Dar de ce le păstrase pe celelalte, la fel de compromițătoare, iar, dacă le păstrase, de ce și cînd le dăduse din mînă?

Albert mai stătea încă nemișcat și aștepta un cuvînt de la tatăl lui. Cum va suna acesta?

Soarta i se decidea neîndoielnic în clipa asta.

„Poate că a murit!", spuse domnul de Commarin.

Gîndul că Valérie ar fi putut muri, fără s-o fi revăzut, era chinuitor. Inima îl mai durea încă după despărțirea de mai bine de douăzeci de ani atît de puternică fusese înrădăcinată această primă dragoste. O blestemase, dar acum o ierta. Îl înșelase, desigur, dar, oare, nu-i datora el singurii ani fericiți din viață? Nu era ea întruchiparea tinereții sale? De cînd se despărțise, mai avusese o singură clipă de bucurie? În dispoziția în care se afla, nu reținea decît amintirile frumoase. „Biata femeie!", adăugă încet. Oftă adînc, iar Albert îl privi cu o curiozitate plină de compasiune. Era pentru prima

oară cînd i se părea că descoperea la tatăl său alt sentiment decît cel al vanității, al mîndriei învinse ori triumfătoare. Dar contele de Commarin era croit din altă stofă ; nu-i stătea în caracter să se lase mult timp copleșit de emoții

„A venit din inițiativă proprie, deoarece, după cum mi-a mărturisit, nu voia să se confeseze nimănui. Tînărul nu era altul decît cel căruia i-am uzurpat locul, fiul dumneavoastră legitim, domnul Noël Gerdy". „Da", spuse contele cu jumătate de glas, „Noël așa îl cheamă, îmi aduc aminte". Iar, după o oarecare ezitare, adăugă :

„V-a vorbit și despre mama sa, adică a dumneavoastră !"

„Foarte puțin. A zis doar că vine fără știrea ei și că datorează întîmplării cunoașterea secretului".

Domnul de Commarin nu răspunse nimic. Acum știa o singură cale de amînare.

„Ei bine, viconte", spuse în cele din urmă, cu o amabilitate care-l surprinsese pe Albert, „de ce stați în picioare ? Veniți lîngă mine, să discutăm în liniște. Trebuie să ne străduim să evităm, pe cît posibil, o catastrofă. Vorbiți-mi deschis și încrezător, ca un fiu tatălui lui. V-ați gîndit ce veți face ? Ați luat vreo hotărîre ?"

„Mi se pare, domnule, că nu e nimic de făcut".

„Ce vreți să ziceți ?"

„Știu prea bine ce trebuie să fac : să mă retrag fără zăbavă, chiar dacă nu fără regrete, din fața fiului dumneavoastră legitim. Să vină. Sînt gata să-i înapoiez ceea ce, fără să știu, i-am răpit atîta vreme : dragostea tatălui, averea și numele".

După acest răspuns plin de demnitate, contele nu mai fu în stare să-și păstreze calmul recomandat fiului. Roșu la față, el, cel atît de manierat și moderat în toate împrejurările, bătu cu pumnul în masă și începu să înjure ca un birjar.

„Viconte, asta nu se va întîmpla niciodată ! Jur ! Ce a fost a fost. Indiferent ce se va întîmpla, lucrurile vor rămîne neschimbate, domnule, fiindcă așa vreau eu. Sînteți viconte de Commarin, și veți rămîne viconte de Commarin, fie că vreți, fie că nu vreți ! Pînă la moarte, căci, atîta timp cît trăiesc eu, nu veți duce la bun sfîrșit planul dumneavoastră nesăbuit".

„Dar, domnule...", interveni Albert, temător.

„Îndrăzniți să mă întrerupeți ?". strigă contele. „De parcă nu v-aș cunoaște toate obiecțiile. Vreți să-mi spuneți. nu-i așa că e o nedreptate strigătoare la cer un jaf abominabil ? Așa-i, iar eu sufăr mai mult decît dumneavoastră din această

cauză. Credeți că abia începînd de astăzi regret rătăcirea fatală a tinereții mele ? De douăzeci de ani, domnule, mă blestem pentru că l-am nedreptățit pe fiul meu legitim. Am reușit, totuși, să tac și să ascund remușcările care mi-au transformat culcușul în pat al lui Procust. Și, prin renunțarea dumneavoastră prostească, vreți să anulați rezultatul suferințelor mele ? Niciodată ! N-am să admit așa ceva".

Contele citi răspunsul pe buzele fiului său și-i ordonă, din priviri, să tacă.

„Credeți", continuă el, „că n-am plîns după fiul meu legitim, după cel care-și consuma viața în mediocritate ? Credeți că n-am dorit cu ardoare îndreptarea lucrurilor ? Au fost zile, domnule, cînd aș fi dat jumătate din averea mea ca să-l pot îmbrățișa măcar o singură dată pe fiul unei femei pe care am învățat prea tîrziu s-o prețuiesc. M-a reținut teama de a arunca pînă și umbra unei bănuieli asupra nașterii dumneavoastră. M-am jertfit pentru mărețul nume de Commarin, pe care-l port. L-am preluat fără pată de la străbunii mei, și astfel vreau să-l las nepoților. Prima dumneavoastră reacție a fost, desigur, generoasă și cavalerească, dar trebuie s-o uităm. Gîndiți-vă la scandalul care ar izbucni dacă s-ar descoperi secretul ? Vă puteți imagina bucuria dușmanilor noștri, a șleahtei de parveniți care ne înconjoară ? Tremur la gîndul urii și al batjocurii îndreptate împotriva numelui nostru. Prea multe familii și-au mînjit blazonul cu noroi. Vreau să-l păstrez curat pe al meu !". Contele de Commarin se opri din vorbă, dar Albert nu îndrăzni să zică nimic, într-atît se obișnuise, încă din copilărie, să respecte voința tatălui său.

„Degeaba vă stoarceți creierul", continuă contele, „nu există ieșire. Oare aș putea ca mîine să vă reneg, prezentîndu-l pe Noël ca pe fiul meu : „Scuzați, nu el e vicontele, ci acela". N-ar trebui, în acest caz, să intervină tribunalul ? Ce contează dacă-și zice cineva Benoit, Durant sau Bernard ? Dar dacă te-ai chemat, fie și o singură zi, Commarin, așa trebuie să rămîi pentru toată viața. Pentru noi, nu e valabilă aceeași morală ca pentru ceilalți, fiindcă nici obligațiile noastre nu sînt aceleași. În situația noastră, erorile sînt ireparabile. Trebuie să vă arătați, deci, demn de numele pe care-l purtați. Se apropie furtuna, să-i țineți piept !".

Albert rămase nemișcat, ceea ce spori enervarea contelui.

Animat de o hotărîre nestrămutată, vicontele asculta ca și cum s-ar fi supus unei obligații, dar mina lui nu trăda participare.

Contele își dădu seama că nu-l convinsese.

„Ce aveți de răspuns ?", întrebă acesta, în cele din urmă.

„Am impresia, domnule, că nu vă dați seama de pericol. E dificil să-ți ucizi vocea conștiinței".

„Ah, nu mai spuneți !", îl întrerupse contele, ironic. „Vocea conștiinței ! Scrupulele dumneavoastră au apărut prea târziu. Cît timp ați văzut în moștenirea mea doar titlul nobil și o duzină de milioane, ați fost mulțumit. Azi vi se înfățișează pătată, și vreți să vă dați în lături. Lăsați prostiile ! Întotdeauna copiii sînt trași la răspundere pentru părinții lor. Vreți, nu vreți, sînteți complicele meu. Vreți, nu vreți, veți avea de purtat povara pe care eu v-am pus-o pe umeri. Și oricît ați suferi, credeți-mă, nu se compară nici pe departe cu ceea ce îndur eu de ani de zile !".

„Cum, domnule", strigă Albert, „oare cu, cel favorizat prin schimbul operat, sînt cel ce trebuie să se plîngă sau cel dezmoștenit ? Nu pe mine trebuie să mă convingeți, ci pe domnul Noël Gerdy"".

„Noël ?", întrebă contele.

„Da, fiul dumneavoastră legitim, domnule. Vorbiți de parcă rezultatul acestei afaceri nefericite ar depinde doar de voința mea. Vă închipuiți că domnul Gerdy e atît de ușor de condus și va tăcea pur și simplu ? Și, dacă e decis să vorbească, sperați să-l convingeți prin argumente ca acelea rostite adineauri ?"

„Nu mă îndoiesc de asta".

„N-aveți dreptate. V-o spun deschis. Să admitem că acest tînăr e destul de generos ca să nu rîvnească nici numele, nici averea dumneavoastră. Gîndiți-vă, însă, cîtă amărăciune a adunat în sufletul lui. E cu neputință să nu ne poarte ranchiună pentru nedreptatea a cărei victimă este. Trebuie să nutrească dorința răzbunării, iar răzbunarea înseamnă îndreptarea lucrurilor".

„N-are dovezi".

„Are scrisorile".

„Nu sînt concludente, ați spus-o singur".

„E-adevărat. Și, totuși m-au convins pînă și pe mine, care eram interesat să nu mă las convins. Dac-ar avea nevoie de martori, i-ar găsi neîndoielnic".

„Și pe cine, viconte ? Pe dumneavoastră, te pomenești ?"

„Pe dumneavoastră înșivă, domnule. Dacă o va cere, veți fi nevoit să trădați cauza noastră. Vă va chema în fața tribunalului, și ce veți declara sub jurămînt ?"

La aceste cuvinte roși, și tăcu un timp. Apoi zise :

„Aș salva numele străbunilor".

Albert dădu din cap a îndoială.

„Cu prețul unui sperjur ? Nu pot să cred așa ceva. Dar să presupunem că o veți face. Atunci s-ar ține scai de doamna Gerdy".

„Oh, pentru ea pot să garantez !", strigă contele. „Interesele proprii o fac aliata noastră. La nevoie, m-aș putea duce la ea. Da, îi voi vorbi, și vă garantez că nu ne va trăda".

„Și Claudine", continuă tînărul, „va tăcea și ea ?"

„Pentru bani, da. Îi voi da cît va cere"".

„Și aveți încredere în tăcerea plătită ? Poți fi sigur de o conștiință cumpărată ? Cel care s-a lăsat cumpărat de dumneavoastră se poate lăsa cumpărat și de alții. O anumită sumă i-ar închide gura, una mai mare i-ar deschide-o din nou".

„Aș putea s-o intimidez".

„Ați uitat, domnule, că Claudine Lerouge e doica lui Noël, că dorește fericirea lui, că ține la el. De unde știți că nu și-a asigurat ajutorul ei ? Locuiește la Bougival, am fost acolo cu dumneavoastră, îmi amintesc exact. Sigur că l-a vizitat uneori. Poate că tocmai ea l-a pus pe urmele scrisorilor. A vorbit despre ea de parc-ar fi fost sigur de mărturia ei. Ba mi-a sugerat chiar să iau informații de la ea".

„Oh, de ce a murit credinciosul meu Germain, și nu Claudine !", exclamă contele.

„Vedeți, domnule, numai Claudine Lerouge, ea singură ar putea distruge toate planurile dumneavoastră", spuse Albert.

„Voi găsi eu o scăpare", răspunse contele. Încăpățînatul aristocrat nu voia să asculte de glasul rațiunii. De o oră întreagă vorbea fără a ține seama de fapte. Aroganța rangului îi anula simțul practic și îi umbrea mintea, de altfel remarcabil. A se supune împrejurărilor însemna umilință, rușine, ceva nedemn de el. Nu-și aducea aminte să fi întîmpinat în viața lui vreo piedică pe care să n-o fi învins. Împărtășea, de asemenea, tendința tuturor oamenilor dotați cu fantezie, care se îndrăgostesc de propriile fantasmagorii, închipuindu-și că le pot face să triumfe, de parc-ar fi deajuns să dorești ceva pentru a preschimba visul în realitate.

De astă dată, Albert fu cel care întrerupse tăcerea :

„Am înțeles că vă temeți, înainte de toate, de faptul că această regretabilă istorie ar putea deveni publică. Vă este groază de scandalul care ar izbucni. Ei bine, cu cît vom opune mai multă rezistență inevitabilului, cu atît mai mare va fi

zarva. Dacă se vor amesteca autoritățile, în cîteva zile povestea va fi tema favorită a întregii Europe. Ziarele ne vor dedica diverse comentarii. Dacă provocăm o luptă, numele noastre — oricum ar evolua lucrurile — vor fi tîrîte prin gazetele întregii lumi civilizate. Și măcar dac-am putea conta pe o victorie sigură ! Dar vom pierde, tată, vom pierde ! Gîndiți-vă la vîlva stîrnită, la rușinea cu care ne va acoperi opinia publică".

„Dacă vorbiți astfel", spuse contele, „trebuie să presupun că n-aveți pic de stimă și considerație pentru mine".

„Consider de datoria mea să vă pun în față toate neplăcerile posibile, cîtă vreme mai pot fi evitate. Noël Gerdy e fiul dumneavoastră legitim, recunoașteți-l ca atare și respectați pretențiile sale justificate. Fără prea mare tărăboi, vom face corectura necesară în acte. Nu va fi greu să atribuim unei doici vina schimbului de copii. Claudinei Lerouge, de pildă. Dacă toți cei implicați vor cădea de acord, nu vor fi dificultăți. Și ce l-ar putea împiedica pe noul viconte de Commarin să părăsească Parisul pentru a fi pierdut din vedere ? Ar putea călători patru-cinci ani prin Europa, timp în care totul ar fi dat uitării, nimeni nu și-ar mai aminti nimic".

Domnul de Commarin nu-l asculta, își urmărea propriile gînduri.

„Se pot duce tratative, se poate ajunge la o înțelegere. Scrisorile pot fi răscumpărate. Ce vroia, în fond, tînărul ? Poziție socială și avere. Îi voi procura și una și alta. Îl voi face atît de bogat, cît dorește să fie. Îi voi da un milion, două, chiar trei — jumătate din averea mea. Cu bani, știți, cu foarte mulți bani...".

„Cruțați-l, domnule, e doar fiul dumneavoastră !"

„Din păcate ! Din partea mea, să se ducă dracului ! Am să-i arăt cu cine are de-a face — va accepta ceea ce-i voi propune ! Îi voi demonstra cine e mai tare și, dacă nu e prost, va înțelege".

Contele își freca mîinile cu satisfacție. Era entuziasmat de ideea acestei tranzacții. Trebuia să reușească, asta i-o dovedea o sumedenie de argumente care-i treceau prin minte. Își va recăpăta liniștea pierdută.

Dar Albert nu părea să împărtășească speranțele tatălui său.

„Mi-o veți lua, probabil, în nume de rău, domnule", spuse cu voce tristă, „dar vă răpesc și această ultimă iluzie. Nu vă amăgiți cu ideea unei înțelegeri amicale. L-am cunoscut pe domnul Gerdy și vă pot asigura că nu e omul care se lasă în-

timidat. E o fire energică și dîrză. Nu degeaba e fiul dumneavoastră. Privirea lui, ca și a dumneavoastră, trădează o voință de fier, care poate fi frîntă cu forța, nicidecum îndoplecată. Îi aud încă vocea tremurînd de mîndrie lezată, îi văd lumina sumbră a ochilor. Nu, cu el nu se poate discuta. Vrea totul sau nimic, și nu pot spune că n-are dreptate. Dacă vă opuneți, vă va ataca fără nici o îndoială. Grație drepturilor sale, se va încleșta de dumneavoastră cu o frenezie de obsedat, vă va tîrî de la un tribunal la altul, și nu se va liniști pînă la eșecul sau victoria deplină".

Obișnuit cu supunerea absolută, aproape pasivă, a fiului său, bătrînul conte era uimit de atîta îndărătnicie.

„Ce urmăriți, de fapt ?", întrebă.

„M-aș disprețui pe mine însumi, domnule, dacă n-aș căuta să vă feresc de neplăceri. N-am dreptul asupra numelui dumneavoastră. Îl voi relua pe al meu. Sînt fiul dumneavoastră ilegitim, deci voi face loc moștenitorului de drept. Permiteți mi să-mi fac datoria și să mă retrag în mod onorabil. Scutiți-mă de sentința unui tribunal care m-ar izgoni".

„Cum ?", spuse contele, tulburat. „Mă părăsiți, refuzați să mă ajutați, vă ridicați contra mea și recunoașteți drepturile celuilalt împotriva voinței mele ?..."

Albert făcu o plecăciune. Era frumos în această clipă.

„Hotărîrea mea este irevocabilă", răspunse. „Nu voi accepta niciodată să-l jefuiesc pe fiul dumneavoastră".

„Nefericitule !", strigă contele. „Fiu ingrat !".

Furia lui sporise în așa hal, încît nu mai era în stare nici să injure, astfel că începu să-l ia pe Albert în zeflemea.

„Nu mai spuneți ! Sînteți generos și nobil. E extrem de cavaleresc ceea ce vreți să faceți, viconte, adica domnule Gerdy; exact după gustul bărbaților din Plutarh. Renunțați, deci, la numele meu, la averea mea, și plecați pur și simplu. Vă veți șterge tălpile pe pragul casei mele și vă veți arunca în iureșul lumii. Întrezăresc, totuși, o mică greutate : din ce veți trăi, dragul meu ? Aveți vreun binefăcător necunoscut, care vă va trimite lunar o rentă ? Sau ați făcut cumva economii din cei patru mii de franci pe care vi i-am dat lunar pentru cremă de ras ? Sau poate că ați cîștigat la bursă ? Mi se pare că numele meu a fost o povară pentru dumneavoastră, compania strămoșilor mei v-a devenit dezagreabilă, vă grăbiți să coborîți din caleașcă și să umblați prin noroi, unde veți găsi alții de teapa dumneavoastră".

„Sînt nefericit, domnule, și mă nedreptățiți".

„Cum ? Nefericit ? Dar cine e vinovat ? Să ne întoarcem la întrebarea mea . din ce veți trăi ?

„Nu sînt chiar nebun. Mărturisesc că am contat și pe viitor pe generozitatea dumneavoastră. Sînteți atît de bogat, încît cinci sute de mii de franci n-ar afecta simțitor averea dumneavoastră, iar din dobîndă aș putea trăi liniștit, ba chiar fericit"".

„Și dacă vă refuz această sumă ?"

„Vă cunosc suficient, ca să știu că n-o veți face. Sînteți mult prea drept pentru a dori să mă vedeți pierind din cauza unei nedreptăți pe care nu eu am comis-o. La vîrsta mea, voi putea găsi o slujbă. E cam tîrziu, e-adevărat, dar mă voi strădui".

„Splendid", îl întrerupse contele, „splendid. Un veritabil erou de roman. Ce caracter ! Ca vechii romani, un spartan călit de soartă. Ceva atît de nobil n-a existat în întreaga antichitate Spuneți-mi, totuși, ce așteptați de la abnegația asta de-a dreptul stupefiantă ?"".

„Nimic, domnule".

Contele ridică din umeri și îl privi ironic pe fiul său.

„N-o să iasă nimic bun pentru dumneavoastră din toată treaba asta", spuse. „Vreți să vă cred ? Nu, amice, nimeni nu renunță cu plăcere la un trai bun. Ca să fiți atît de mărinimos, trebuie să aveți motive ascunse".

„Nu altele decît cele pe care le-am amintit".

„Ei bine, abandonați totul, pînă și planul de a vă căsători cu domnișoara d'Arlange, la care vă rog zadarnic, de doi ani, să renunțați".

„Nu, domnule. Am vorbit cu domnișoara Claire, și i-am expus situația jalnică în care mă aflu. Se va căsători cu mine, orice s-ar întîmpla. Mi-a jurat-o".

„Credeți că madame d'Arlange o va încredința pe nepoata ei unui oarecare domn Gerdy ?"

„Nădăjduim. Marchiza e ahtiată după tot ce e nobil, încît va prefera pe bastardul unui aristocrat, fiului unui industriaș onorabil. Dacă s-ar opune, ar trebui să așteptăm moartea ei. Am face-o fără s-o dorim".

Tonul calm al lui Albert îl înfurie din nou pe conte.

„Și vă mai numiți fiul meu !", strigă. „Niciodată ! Ce fel de sînge vă curge prin vine ? Numai scumpa dumneavoastră mamă ar putea s-o spună, dacă știe cumva".

„Domnule", îl întrerupse Albert enervat, „domnule, măsurați-vă cuvintele ! E mama mea, și asta înseamnă totul. Sînt

fiul, nu judecătorul ei. Nimeni n-are voie s-o trateze, în prezența mea, fără stima cuvenită. Nu voi tolera nimănui altă atitudine, iar dumneavoastră mai puțin decît oricui".

Contele făcea eforturi eroice să nu-și iasă din fire. Atitudinea lui Albert îl scoase însă din sărite. Brusc, se îndreptă spre fiul lui, de parc-ar fi vrut să-l lovească.

„Afară !", strigă cu voce sugrumată de mînie. „Retrageți-vă în camera dumneavoastră și să nu ieșiți fără permisiunea mea. Mîine vă voi comunica hotărîrea pe care am luat-o".

Albert îl salută respectuos, dar fără a coborî privirea, apoi se îndreptă încet spre ușă. O deschisese deja cînd contele, cedînd unui impuls, strigă în urma lui :

„Albert, întoarceți-vă, vreau să vă spun ceva".

Tînărul se întoarse, mișcat vizibil de tonul complet schimbat.

„Țin să nu părăsiți încăperea, fără a vă fi spus ce gîndesc. Sînteți demn să fiți moștenitorul unei case mari. M-ați scos din sărite, dar nu vă pot refuza stima mea. Sînteți un om de onoare, Albert. Dați-mi mîna...".

Era un moment netrăit încă pînă atunci de cei doi bărbați într-o viață reglementată de o tristă etichetă. Contele era mîndru de fiul în care se recunoștea pe sine însuși la vîrsta acestuia. Albert își dădea seama de importanța clipei. Multă vreme mîinile lor rămăseseră împreunate, fără ca vreunul dintre ei să aibă puterea de a rosti un cuvînt.

În cele din urmă, contele își reluă locul în fotoliul de sub arborele genealogic.

„Vă rog să mă lăsați singur, Albert", spuse cu voce blîndă. „Trebuie să meditez și să încerc să accept groaznica lovitură".

Și după ce tînărul închise ușa în urma sa, adăugă cu jumătate de glas :

„Dacă mă părăsește tocmai el, în care mi-am pus toate speranțele, oare ce mă voi face ? Ce fel de om va fi celălalt ?!"

La ieșirea din camera de lucru a contelui, Albert purta pe chip semnele stărilor sufletești prin care trecuse. Servitorii acordară atenție acestui lucru, mai ales că surprinseseră unele momente zgomotoase ale discuției.

„Frumos ?", spuse un bătrîn lacheu, care se afla de trei decenii în această casă, „contele i-a făcut iar o scenă fiului său. E nebun bătrînul".

„Încă de la dineu am observat ceva", completă cameristul. „Contele s a stăpînit cît a putut, dar dădea ochii peste cap ca un sălbatic".

„Ce naiba s-a întîmplat iarăși ? Ce-or fi avînd ?"".

„Cine știe ? Prostii, ce altceva. Domnul Denis, de care nu se feresc, mi-a povestit că se hîrîie uneori ore întregi ca niște cățelandri, pentru niște treburi pe care nu le înțelege".

„Ah !", strigă un tînăr, care se pregătea să devină mai tîrziu camerist, „dac-aș fi eu viconte, aș zice merci de-așa un tată".

„Joseph, amicul meu'", spuse lacheul cu ton patern, „ești un prost. Dacă te dezici de tatăl tău, nu contează. N-ai de așteptat de la el nici un sfanț, și te pricepi foarte bine să-ți cîștigi existența fără să miști un deget. Dar vicontele ? Ai putea să-mi spui la ce e bun, ce știe să facă ? Plasează-l în centrul Parisului, cu cele două mîini drept capital, și-ai să vezi..."

„Are, oricum, averea mamei sale", răspunse Joseph. „De altfel", continuă lacheul, „nu știu ce motive are contele să se plîngă. Vicontele e un fiu model ; nu m-aș supăra să am eu unul ca el. Altceva se întîmplă la marchizul de Courtivois. Acesta n-are nici un motiv să fie bine dispus. Fiul lui cel mai mare, prietenul vicontelui, e un sac fără fund în ceea ce privește banii. Irosește mia cît ai zice pește"'.

„Iar marchizul de Courtivois nu-i prea bogat", își dădu cu părerea un lacheu bătrîn, „cît poate să aibă ? O rentă de șaizeci de mii de livre, cel mult...".

„Păi ăsta-i motivul pentru care este atît de furios. Zilnic e o poveste nouă cu primul născut. Are o garsonieră în oraș, uneori vine acasă, alteori — nu. Își petrece nopțile jucînd cărți și bînd cu tot soiul de oameni de teatru, încît a trebuit să intervină pînă și poliția. De sute de ori am fost nevoit să-l ajut să urce treptele și să-l culc, ori de cîte ori un chelner oarecare îl azvîrlea, beat criță, într-o birjă și îl expedia acasă".

„Ei, drăcie !", strigă Joseph, entuziasmat, „e o plăcere să servești un om ca el".

„Hm, depinde. Cînd cîștigă, își mai smulge din inimă cîte un taler, dar de cele mai multe ori pierde. Iar, cînd e beat, lovește cu ușurință. În schimb, vicontele nostru e un fiu exemplar. Dacă faci vreo greșeală e sever, ce-i drept, dar niciodată nu e iute la mînie sau brutal. E generos tot timpul, ceea ce e mult mai sigur. Trebuie s-o spun, e mai bun ca mulți alții, contele n-are dreptate".

Cam așta era sentința slugilor Cea a societății nu era chiar atît de favorabilă.

Vicontele de Commarin nu făcea parte din categoria acelor persoane banale care se bucură de privilegiul, nu prea flatant, de a place la toată lumea. E bine să te ferești de persoanele lăudate de toți. Dacă le privești mai îndeaproape, constați deseori că un asemenea om înconjurat de succese nu e decît un prostănac care excelează doar prin totala lipsă de importanță. Prostia manierată care nu stă în calea nimănui, și mediocritatea nobilă, care nu lezează vanitatea nimănui, posedă darul de a place și de a se bucura de succes.

Există indivizi pe care, întîlnindu-i, îți spui : „Îl cunosc, l am văzut undeva !", căci au un chip de duzină. Mulți seamănă ca spirit. Cînd vorbesc, îți dai seama îndată cum gîndesc. Asemenea oameni sînt bine văzuți peste tot, n-au nimic deosebit. Acel ceva deosebit neliniștește și irită, mai cu seamă în cazul păturilor de sus. Urăști tot ce e „altfel". Albert avea ceva deosebit, de aceea suscita controverse. I se reproșau lucrurile cele mai contradictorii, i se luau în nume de rău lipsuri despre care se putea spune că se exclud. Unii susțineau că nutrește idei progresiste, fiind animat totodată de orgoliul de castă. I se obiecta că ia în ușor cele mai serioase lucruri, dar nu i se ierta seriozitatea. În orice caz, lumea lui nu-l agrea, ora însă invidiat și temut.

E drept că avea un chip morăcănos cînd apărea în saloanele înaltei societăți, ceea ce era considerat ca lipsit de gust. Silit de rude, de cunoștințe, dar mai ales de tatăl său să iasă des în lume, nu se amuza deloc, comițînd greșeala de a o arăta. Poate că era dezgustat de numeroasele avansuri care i se făceau, de supunerea slugarnică față de moștenitorul aristocratic al unuia dintre cei mai mari latifundiari ai Franței. Avea tot ce trebuie pentru a străluci, dar disprețuia toate acestea și nu-și dădea silința să-i cucerească pe alții, să-i atragă de partea sa. Nici aventuri nu se știa să fi avut. Se interesase cîndva de doamna Prosny, poate nu cea mai urîtă, dar, în orice caz, cea mai răutăcioasă femeie din cartierul aristocratic — asta era tot. Pe vremuri, îl apăraseră mamele cu fete de măritat, dar de cînd, cu doi ani în urmă, aflaseră de dragostea lui pentru domnișoara d'Arlange, îi deveniseră adversare.

La club, era tachinat pentru cumpătare. Avusese și el o perioadă de exuberanță, însă ceea ce în mod obișnuit se cheamă plăcere îl dezgusta repede. Profesiunea nobilă a omului de

lume o considera searbădă și plictisitoare. Nu i se părea deloc amuzant să joace cărți nopți de-a rîndul, nici nu aprecia compania celor cîteva „doamne“ care așteptau să le fi posedat. Era de părere că un tînăr aristocrat nu e ridicol dacă nu se arată în lojă cu anume femei. Nici pasiunea pentru caii de cursă nu reușiseră să i-o infiltreze prietenii săi.

Deoarece trîndăvia era pentru el o povară, încercase, ca orice om ridicat de jos, să dea vieții sale un sens prin muncă. Spera să poată ocupa mai tîrziu un loc în viața publică. Făcea politică, pricină a tuturor certurilor cu tatăl său. Cuvîntul „liberal“ îi provoca domnului conte adevărate crize; îl bănuia pe fiul său de liberalism, din ziua cînd, în „Revue des deux Mondes“, apăruse un articol al lui Albert.

Ideile sale înaintate nu-l opreau în nici un caz să-și reprezinte rangul social într-o manieră impresionantă. Banii primiți de la tatăl lui îi cheltuia ca un aristocrat, ba uneori chiar depășea suma fixată. Gospodăria proprie, separată de a contelui, era amenajată cum se cuvine unui aristocrat tînăr foarte bogat. Livrelele servitorilor erau impecabile și se vorbea insistent despre caii și echipajele sale. Era mare înghesuială la vînătorile pe care le organiza anual a sfîrșitul lui octombrie, la castelul Commarin, împrejmuit de păduri uriașe.

Dragostea lui Albert pentru Claire d'Arlange, un sentiment profund și statornic, contribuise în mare măsură la înstrăinarea de obiceiurile și stilul de viață al grupului de pierde-vară, simpatici și eleganți, care îi erau prieteni.

Combătînd dorințele fiului său, contele nu făcea nimic altceva decît să le accentueze. Pasiunea lui, căreia i se puneau atîtea piedici, deveni pentru Albert o sursă de agitație. Plictiseala dispăru din viața lui. Toate gîndurile, toate acțiunile sale aveau acum un singur țel. Jurase să nu ia de nevastă pe altcineva decît pe Claire, și după trei ani de lupte nesfîrșite învinsese — contele se declarase de acord.

Și tocmai acum, neînduplecat asemena destinului, apăruse Noël, cu blestematele acelea de scrisori.

Și din nou Claire fu cea spre care se îndreptară gîndurile lui Albert cînd îl părăsi pe conte și urcă încet treptele spre încăperile sale. Ce făcea acum? Se gîndea, probabil, la el. Știa că în această seară, sau cel mai tîrziu mîine dimineață urma să fie criza decisivă. Albert simțea că leșină. Avea ame țeli. Capul îi plesnea de durere. Sună și ceru ceai.

„Domnul viconte are nevoie de un medic“, spuse cameristul. „Ar trebui să fiu nedisciplinat și să chem unul“.

„N-ar avea sens", spuse Albert, trist. „N-ar putea să mă ajute. Vă rog să nu spuneți nimănui că nu mă simt bine, nu e nimic grav. Dacă mă voi simți mai rău, vă voi suna".

Nu voia să vadă pe nimeni, s-audă voci, să fie nevoit să răspundă cuiva — toate astea i se păreau insuportabile. Avea nevoie de liniște pentru a se regăsi pe sine însuși.

Vremea se îndreptase, noaptea era senină. În lumina palidă, parcul din jurul castelului părea nemărginit. Coroanele copacilor uriași se întindeau peste acoperișurile caselor învecinate. Straturile de flori erau mărginite de tufișuri, iar pe aleile presărate îngrijit cu nisip scînteiau fărîme de scoică, sticlă și piatră șlefuită. În dependințele luminate încă, se auzeau servitorii umblînd încoace și încolo, iar pavajul curții răsuna sub saboții de lemn ai grăjdarilor. Din cînd în cînd, se auzeau caii tropăind și lanțurile zornăind. În remiză, era deshămată trăsura care stătea pregătită, seară de seară, pentru o posibilă plimbare a contelui.

Albert oftă adînc.

„Oh, trebuie, oare, să pierd toate astea ?"', murmură ca pentru sine. „Gîndul la Claire mă duce la desperare. N-am visat pentru ea o viață fericită așa cum ți-o poate oferi doar o avere uriașă ?".

Din turnul de la Sainte Clotilde bătu miezul nopții. Dacă s-ar fi aplecat puțin, ar fi putut recunoaște arătătoarele ceasului din turn. Îl trecu un fior. Închise geamul, se așeză lîngă cămin. Sperînd să poată opri iureșul gîndurilor, luă în mînă un ziar de seară, ziarul care aducea vestea crimei de la La Jonchère, dar îi era imposibil să citească — rîndurile îi jucau în fața ochilor. Vru apoi să-i scrie Clairei. Luă loc la birou și începu : „Draga mea Claire...", dar nu putu continua — mintea îi era tulbure. În cele din urmă, în zori, îl copleși oboseala și căzu într-un somn greu.

Dimineața, la ora nouă și jumătate, fu trezit de un servitor care deschise buimăcit ușa și se năpusti în cameră. Urcase în goană treptele și rămase fără respirație, încît abia reuși să înghimă : „Domnule", gîfîi, „domnule viconte, repede, ascundeți-vă, salvați-vă, au sosit, sînt aici.."'.

În clipa aceea, în ușă apăru un comisar de poliție, urmat de cîțiva bărbați. Printre ei era și domnul Tabaret, care se străduia să treacă nebăgat în seamă.

Comisarul se apropie de Albert.

„Sînteți Guy-Louis-Marie-Albert de Rhéteau de Commarin" ?

„Da“.

Comisarul întinse mîna și rosti formula : „Domnule de Commarin, în numele legii, sînteți arestat“.

„Eu ? Domnule comisar, eu ?...“

Albert, trezit atît de brusc din somn, părea să nu înțeleagă ce se petrece în jurul lui. Era atît de surprins, încît se uita mereu cînd la comisar, cînd la însoțitorii lui, apoi la Tabaret, care stătea acum în fața lui, cu atenția încordată.

„Am mandatul de arestare“, mai spuse comisarul și scoase hîrtia.

Mecanic, Albert aruncă o privire asupra ei.

„Claudine — asasinată !“, strigă. Și, încet de tot, (comisarul, unul dintre funcționari și Tabaret auziră, totuși) adăugă : „Sînt pierdut !“.

În timp ce comisarul îndeplini formalitățile simple ale primului interogatoriu ce urmează arestării, funcționarii de poliție se împrăștiară în locuința lui Albert și făcură o percheziție. Aveau ordin să-l asculte pe Tabaret, care-i ghida : îi punea să caute prin toate dulapurile și sertarele, să mute mobila din loc. Fură sechestrate o serie de obiecte aparținînd vicontelui, hîrtii, manuscrise și o corespondență vastă.

Cu deosebită plăcere, Tabaret puse mîna pe cîteva obiecte a căror descriere exactă fu anexată procesului verbal :

„1 — În prima încăpere, servind drept anticameră și ornamentată cu numeroase arme, în dosul unui divan — o floretă stricată. Această armă are un mîner neobișnuit, prezentînd o coroană și inițialele A. C. Floreta e găurită la mijloc. Vîrful n-a putut fi găsit. Întrebat, domnul de Commarin a spus că nu știe ce s-a întîmplat cu vîrful“.

„2 — În cabinetul slujind drept vestiar — o pereche de pantaloni din stofă neagră, umezi, cu urme de pămînt și de mușchi verde din cel care crește pe ziduri. Pe partea din față — cîteva locuri roase, iar pe genunchiul drept — o ruptură de vreo zece centimetri. Pantalonii amintiți nu erau agățați în cuier, ci ascunși între două cufere pline cu haine“.

„3 — În buzunarul pantalonilor, a fost găsită o pereche de mănuși gri. Mănușa dreaptă prezenta o pată verzuie, de la iarbă sau mușchi. Ambele mănuși aveau porțiuni roase, aparent urme de unghii“.

„4 — Două perechi de cizme ; una, e drept, curățată, dar încă foarte umedă. O umbrelă, și ea încă umedă, în vîrf cu urme de noroi de culoare deschisă“.

„5 — În încăperea servind drept bibliotecă, o cutie de ţigări marca Trabuco, iar pe poliţa căminului — diverse port-ţigarete din chihlimbar şi spumă de mare".

Toate acestea fiind consemnate, Tabaret se apropie de comisarul de poliţie şi-i şopti :

„Am găsit tot ce mi-aş fi putut dori".

„Am terminat", spuse comisarul. „Nu ştie să se stăpînească, aţi auzit ? De cum a deschis gura, s-a şi trădat. O să spuneţi, firește : lipsă de experienţă !".

„În timpul zilei, n-ar fi cedat aşa de uşor", replică detectivul amator. „Dar aşa, de dimineaţă, trezit din somn...".

„Am interogat trei, patru servitori. Depoziţiile lor sînt foarte ciudate".

„Vom vedea. Fug la domnul judecător de instrucţie, trebuie să-l informez".

Albert îşi reveni treptat din primul şoc, provocat de intrarea forţată a comisarului în camera sa.

„Domnule comisar", întrebă, „n-aş putea schimba două cuvinte cu tatăl meu în prezenţa dumneavoastră ? Sînt victima unei erori care se va elucida repede".

„Firește, veşnic erorile !", murmură Tabaret.

„Ceea ce-mi cereţi e imposibil", răspunse comisarul. Am sarcina să aplic măsuri drastice. Nu mai aveţi voie să luaţi contact cu nimeni. Avem jos o trăsură. Vă rog să ne însoţiţi...".

Escortat, Albert trecu prin coridor, astfel observă cît de agitaţi erau servitorii. Parcă-şi pierduseră capul. I se păru că mai aude spunîndu-se : contele a avut un atac de apoplexie.

Vicontele fu mai degrabă urcat, decît se urcă el singur în trăsura care-i aştepta. Tabaret plecase cu o trăsură mai rapidă.

CAPITOLUL X

Dacă te încumetai să pătrunzi în labirintul Palatului Justiţiei şi ajungeai pînă la etajùl trei al aripii stîngi, te pomeneai în faţa unui coridor lung, cu tavanul foarte jos, prost iluminat de ferestre înguste şi întrerupt, la intervale egale, de uşi — întocmai ca la mănăstire sau hoteluri.

Era un lăcaş în care nu prea puteai pătrunde cu calm. Ar fi fost nevoie de un Dante ca să afle inscripţia potrivită pentru intrare. De dimineaţă pînă seara, dalele răsunau sub cizmele grele ale santinelelor ce-i însoţeau pe deţinuţii pre-

ventivi. Întîlneai numai fețe triste, rude sau prieteni ai inculpaților, martori și funcționari ai poliției. Aici se desfășurau drame adevărate, scrise cu sînge.

Fiecare dintre ușile acelea mici, prevăzute cu cîte un număr, se deschidea spre biroul unui judecător de instrucție. Toate camerele semănau între ele, ca un om cu celălalt. Cine o știa pe una, le știa și pe celelalte. N-aveau nimic lugubru, totuși nu puteai pătrunde fără o strîngere de inimă. Te cuprindea frigul. Zidurile păreau umede de atîtea lacrimi ce curseseră aici! Te cutremurai gîndindu-te la mărturisirile smulse răufăcătorilor, întrerupte de plînsete.

În camera judecătorului de instrucție, justiția nu-și desfășura încă marele aparat de care se înconjura mai tîrziu, în decursul procedurii. Aici era încă modestă și simplă, ba chiar înclinată să fie binevoitoare. Părea că vrea să-i spună inculpatului :

„E drept, am motivele mele să te cred vinovat, dar dacă-mi dovedești nevinovăția ta, îți dau drumul".

Ai fi putut crede că te afli în fața unui avocățel oarecare. Mobilierul era sărăcăcios, ca peste tot unde lumea zăbovește doar temporar și unde ai de-a face cu mase de oameni. Ce contează aparențele, atunci cînd e vorba de cei ce urmăresc pe autorul unei crime sau de alții, care luptă pentru propria piele.

Un birou acoperit cu dosare pentru judecător, o masă pentru grefier, un scaun și cîteva tăburete — acesta era tot mobilierul anticamerei sălii de ședințe. Pereții erau tapetați cu hîrtie verde, perdelele erau verzi, iar pe dușumea era așternut un covor oribil, de aceeași culoare.

Camera de lucru a domnului Daburon avea numărul 15.

Aștepta de la ora nouă. După ce-și formase o părere, nu voia să mai piardă nici o clipă, căci, ca și domnul Tabaret, era conștient de necesitatea de a acționa rapid. Fusese deja la procuror și se pusese în legătură cu funcționarii poliției judiciare.

În afara mandatului de arestare emis pentru Albert, trimisese, de asemenea, citații contelui de Commarin, doamnei Gerdy, lui Noël și cîtorva dintre servitorii lui Albert. Punea mare preț pe interogarea tuturor acestor martori înainte de a se ocupa de inculpat.

Avea la dispoziția sa zece funcționari de poliție, iar el însuși ședea în camera sa de lucru ca un general de armată

care-și trimite adjutanții în toate direcțiile, așteptînd ca genialele sale combinații să-i aducă victoria.

Adesea se afla la aceeași oră, în împrejurări asemănătoare, în aceeași cameră ; se comisese o crimă, credea că a descoperit vinovatul și dăduse ordin să fie arestat. Oare nu asta era misiunea lui ? Dar niciodată nu-l încercase o emoție atît de puternică ca acum, deși emisese adesea ordine de arestare pe baza a nici jumătate din indiciile cazului de la La Jonchère. Și-o spunea mereu, dar nu era în stare să-și stăpînească neliniștea.

Considera că oamenii săi ar fi trebuit demult să fie înapoi, umbla fără astîmpăr prin cameră, scotea din minut în minut ceasul ca să-l potrivească după cel de pe perete. Cînd pe coridorul destul de puțin frecventat la ora aceea se auziră pași, se apropie fără să vrea de ușă, se opri și ascultă Se auziră bătăi, dar era numai grefierul după care trimisese. Ținuta acestui bărbat uscățiv, mai degrabă deșirat decît înalt, era rigidă, mișcările ca de marionetă, chipul — cioplit în lemn. Avea treizeci și patru de ani. De treisprezece ani redacta procesele-verbale a patru judecători de instrucție și era în stare să asculte, fără a clipi, cele mai teribile lucruri. Un jurist spiritual îl definise o dată pe grefier precum urmează : „Pana de scris a judecătorului de instrucție. O persoană care e mută dar vorbește, oarbă dar scric, surdă dar aude". Grefierul nostru corespundea exact acestei definiții și, pe deasupra, se mai numea și Constant.

Cinci minute mai tîrziu, aprodul îl introduse pe domnul Noël Gerdy.

Acesta intră fără ezitări, calm. Era, din cap pînă-n picioare, avocatul rutinat care se pricepea să străbată căile întortocheate ale justiției. În această dimineață, nu semăna deloc cu prietenul domnului Tabaret. Cu atît mai puțin ar fi putut recunoaște în acest domn Gerdy pe amantul Julictei. Azi era un ins cu totul diferit sau, mai bine zis, juca din nou rolul său obișnuit. Era omul publicului, așa cum îl cunosteau colegii săi de breaslă, cum îl prețuiau prietenii și cum îl iubea cercul său de cunoscuți. Înfățișarea corectă, trăsăturile relaxate n-ar fi putut face pe nimeni să-și închipuie că, după o seară de discuții violente cu metresa lui, petrecuse noaptea la căpătîiul unei muribunde. Chiar dacă aceasta nu era mama lui, era, totuși, femeia care-i ținuse atîta vreme loc de mamă.

Nici judecătorul nu dormise, dar lucrul acesta se vedea clar după mina îngrijorată și ochii încercănați. Cămașa era șifonată, manșetele — departe de a fi curate. Evenimentele îl solicitaseră în așa măsură, că uitase totul. Bărbia, proaspăt rasă, a martorului Noël se odihnea pe o cravată de un alb imaculat, gulerul era neted, fără cute, părul și favoriții pieptănați cu grijă. Îl salută pe domnul Daburon și prezentă citația.

„M-ați chemat, domnule, vă stau la dispoziție".

Judecătorul de instrucție îl întîlnise ocazional pe tînărul avocat pe coridoarele Palatului Justiției. Îl cunoștea, deci, din vedere. Își amintea de asemenea că a auzit de maestrul Gerdy ca despre un om de talent, cu viitor, a cărui reputație îl distanțase deja de cei mediocri. Îl primi ca pe cineva de-al casei și îl invită să stea jos.

După ce fuseseră parcurse preliminariile oricărui interogatoriu de martor, fuseseră consemnate numele, prenumele, vîrsta, locul nașterii și așa mai departe, judecătorul de instrucție, care urmărise pana grefierului său, se îndreptă spre Noël.

„Vi s-a comunicat deja, maestre Gerdy, în ce chestiune ați fost deranjat ?"

„Da, domnule, pentru uciderea bietei femei de la La Jonchère".

„Așa este", confirmă domnul Daburon.

În acest moment, își aduse aminte de promisiunea făcută lui Tabaret și continuă :

„Dacă autoritățile vi s-au adresat dumneavoastră, aceasta se explică prin faptul că v-am citit, de multe ori, numele în hîrtiile văduvei Lerouge".

„Nu mă mir㔻, răspunse avocatul, „am avut grijă de femeia care mi-a fost doică. Știu că și doamna Gerdy i-a scris în numeroase rînduri".

„Excelent ! Ne veți putea furniza, deci, informații".

„Mă tem că vor fi incomplete, nu știu mai nimic despre văduva Lerouge. Am fost luat de la ea relativ devreme, iar de cînd am crescut, am văzut-o rar. Din cînd în cînd, i-am trimis cîte ceva".

„N-ați vizitat-o niciodată ?"

„Trebuie să vă dezamăgesc. Am fost, e drept, acolo de cîteva ori, dar niciodată n-am rămas mai mult de cîteva clipe. Doamna Gerdy, care a vizitat-o mai des și căreia i-a încredințat multe, v-ar fi putut ajuta".

„Da, contez mult pe doamna Gerdy", spuse judecătorul, „i-am trimis și ei o citație".

„Știu, dar îi este imposibil să vină. Stă la pat, e bolnavă"...

„Grav bolnavă ?"

„Atît de grav, încît va trebui să renunțați la mărturia ei. Are o maladie care, după cum s-a pronunțat prietenul meu, domnul doctor Hervé, nu cunoaște iertare. E vorba, dacă nu mă înșel, de o congestie cerebrală. Poate că i se va putea salva viața, nu însă și rațiunea. Dacă nu va muri, va rămîne cu mințile rătăcite".

Domnul Daburon își manifesta consternarea.

„Asta nu e bine deloc", murmură. „Și credeți, dragă colega, că nu se va putea afla nimic de la ea ?"

„Nici vorbă. Și-a pierdut complet mințile. Cînd am plecat de acasă era atît de slăbită, încît îmi venea să cred că n-o mai duce mult".

„Și cînd s-a îmbolnăvit ?"

„Ieri seară".

„Așa, deodată ?"

„Da, după toate aparențele, dar am motive temeinice să cred că e suferindă de cel puțin trei luni. Ieri, în orice caz, s-a ridicat de la masă fără să fi mîncat ceva, a luat ziarul și privirea i-a căzut, din nefericire, pe relatarea crimei. A scos un strigăt, s-a mai frămîntat puțin în fotoliul ei și s-a prăbușit, rostind abia perceptibil : „Oh, nenorocitul ! Nenorocitul !"

„Vreți să ziceți, desigur, nenorocita ?"

„Nu, domnule, știu ce spun. Exclamația nu se referea, se vede, la biata doică".

Acest răspuns, atît de grav, enunțat pe tonul cel mai inocent, îl făcu pe domnul Daburon să ridice capul și să-l privească pe martor. Acesta lăsă capul în jos.

„Și mai departe ?", întrebă judecătorul, după ce făcuse cîteva însemnări.

„Aceste cuvinte au fost ultimele rostite de doamna Gerdy. Servitoarea noastră m-a ajutat s-o duc în camera ei și s-o culc. Scurt timp după aceasta, a venit medicul, dar ea nu și-a revenit de atunci. Medicul a mai spus..."

„Bine, bine. Să lăsăm asta", îl întrerupse domnul Daburon, „pentru moment cel puțin. Și acum, în ce privește pe dumneavoastră, domnule Gerdy, vă sînt cunoscuți dușmani ai văduvei Lerouge ?"

„Nici unul".

„Deci n-avea dușmani ? Să plecăm de la această premisă. Vă rog să-mi spuneți dacă, după știrea dumneavoastră, există cineva interesat în moartea bietei femei ?"

În timp ce formula această întrebare, judecătorul de instrucție îl privi pe Noël drept în ochi, spre a-l împiedica să se uite în altă parte sau să lase capul în jos.

Avocatul tresări — părea tulburat. Își pierduse cumpătul, ezită și ducea o luptă vizibilă cu sine însuși. În cele din urmă, răspunse cu glas nesigur :

„Nu, pe nimeni".

„Sînteți absolut sigur ?", întrebă insistent judecătorul. „Nu cunoașteți pe nimeni care ar putea profita de pe urma acestei crime, chiar pe nimeni ?"

„Știu doar un singur lucru : că mi-a cauzat o pagubă irecuperabilă".

„Iată-ne, deci, ajunși la scrisori", își zise domnul Daburon, „fără să fi fost nevoie să-l compromit pe Tabaret. Mi-ar fi părut rău să-i pricinuiesc neplăceri".

„O pagubă, dumneavoastră, dragă maestre Gerdy ? Sper că o să vă explicați amănunțit".

Jena cauzată de întorsătura convorbirii, vizibilă și mai înainte la Noël, deveni și mai evidentă.

„Știu, domnule, că datorez justiției nu numai adevărul, ci întregul adevăr Oricum, se pot ivi împrejurări atît de delicate, încît conștiința unui om de onoare e capabilă să întrezărească în ele un pericol. E însă o cruzime să fii nevoit să ridici vălul care ascunde secrete dureroase, iar după ce îl ridici...". Judecătorul îl întrerupse cu o mișcare a mîinii. Tonul trist al vocii lui Noël îl impresionase. Deoarece știa dinainte ce avea pe suflet tînărul avocat, îi părea rău pentru el. Se adresă grefierului :

„Constant...", zise cu o voce scăzută. Acest ton părea să aibă o semnificație anume, căci grefierul se ridică, puse pana după ureche și ieși tacticos din încăpere.

Noël se arătă deosebit de recunoscător față de tactul dovedit de judecătorul de instrucție. Expresia lui, privirea o trădau fără ocolișuri.

„Vă rămîn îndatorat, domnule", spuse apăsat, „pentru înțelegerea care o manifestați față de situația mea ! Ceea ce am de spus e extrem de penibil pentru mine, dar nu mă va costa prea mult efort să vă vorbesc deschis".

„Fiți fără grijă", spuse judecătorul, „voi reține numai strictul necesar".

„Vă rog să mă iertați dacă, din cînd în cînd, îmi vor scăpa poate cuvinte nestăpînite, expresie a amărăciunii mele.

Sînt, pur și simplu, la capătul puterilor. Pînă nu demult, mă credeam copil din flori. Dac-aș fi, nu m-aș rușina pentru asta. Povestea mea este scurtă. Am avut o ambiție, cred, onorabilă : am muncit. Dacă n-ai nume, trebuie să ți-l faci singur. Am dus o viață obscură, retrasă și plină de lipsuri — ca a tuturor celor ce pornesc de jos și vor să urce. Am adorat-o pe femeia pe care am considerat-o mama mea și eram deplin convins că și ea mă iubește. Pata nașterii mele mi-a adus grele umilințe, dar nu le-am acordat o atenție prea mare. Comparîndu-mi soarta cu a multor altora, mă consideram, totuși, printre privilegiații soartei, pînă ce providența a făcut să-mi cadă în mîini scrisorile adresate de tatăl meu, contele de Commarin, doamnei Gerdy, pe vremea legăturii lor. Din lectura acestor epistole am dedus că madame Gerdy nu e mama mea".

Și, fără a-i lăsa domnului Daburon timp de replică, îi relată faptele povestite domnului Tabaret, cu douăsprezece ceasuri în urmă. Era aceeași poveste, cu aceleași amănunte precise și concludente, numai tonul era altul. În timp ce, cu o seară în urmă, tînărul avocat vorbise pe un ton de violență abia reținută, acum, în camera de lucru a judecătorului de instrucție, era calm și laconic în expresii.

S-ar fi putut spune că-și ajusta și relatarea pe măsura ascultătorilor, pentru a face o impresie bună și unuia și altuia. Tabaret, o fire mai comună, putea suporta violența, în timp ce pentru domnul Daburon, dotat cu o inteligență suverană, era indicată moderația extremă. În vreme ce, la primul, se revoltase împotriva unui destin nedrept, în fața celuilalt părea că se resemnează. Cu un dar oratoric demn de admirație și în cuvinte fericit alese, descrise situația lui în ziua de după descoperirea fatală, decepția, îndoielile sale. În sprijinul certitudinii morale, avea nevoie de o depoziție de martor pozitivă. Putea să se aștepte la ceva de genul acesta de la conte sau de la doamna Gerdy, implicați în poveste și interesați să tăinuiască adevărul ? Nu, firește că nu. Dar se bazase pe mărturia doicii, care ținea la el și dorea acum, la bătrînețe, să se elibereze de povara grea a unei astfel de remușcări. Prin moartea ei, scrisorile deveniseră simple bucăți de hîrtie, fără valoare.

Trecu apoi la discuția lui cu doamna Gerdy, cu care ocazie folosi mai multe amănunte decît în conversația cu vecinul și prietenul său. La început, negase tot — zise el —

dar, încolțită la un moment dat de întrebări, îi făcuse o confesiune. Declarase, însă, că se va dezice de ea și va face tot ce-i stă în puteri spre a-i menține fiului ei poziția în înalta societate. Această scenă determinase, probabil, — susținea avocatul — începutul maladiei de care era pe cale să moară, acum, fosta iubită a tatălui său.

Noël mai pomeni și de discuția cu vicontele de Commarin. E drept că relatarea lui prezenta unele mici devieri, atît de mărunte, însă, i le puteai cu greu reproșa. Nu cuprindea, în orice caz, nimic defavorabil față de Albert. Noël sublinia chiar impresia excelentă pe care i-o lăsase acest tînăr. Făcu o descriere elogioasă a rivalului său, care primise veștile fatale cu mîndrie demnă, dar și cu asigurarea că se va supune fără mînie cerințelor dreptății. Norocul nu-l depravase, iar Noël se simțea atras de acest om, care se despărțise de el fără un semn de dușmănie, ca un frate, ceea ce corespundea realității.

Domnul Daburon ascultase cu atenția încordată, fără ca vreun cuvînt ori vreo mișcare să-i fi trădat impresiile. Cînd Noël sfîrși, spuse :

„Cum ați ajuns la concluzia că nimeni n-ar putea fi interesat s-o ucidă pe văduva Lerouge ?“

Avocatul nu răspunse.

„Mi se pare că poziția vicontelui de Commarin este, acum, inatacabilă. Doamna Gerdy are mințile rătăcite, contele va nega tot, iar scrisorile dumneavoastră nu dovedesc nimic. Trebuie să admitem să această crimă este un mare noroc pentru tînărul om, și a fost săvîrșită într-un moment ciudat de prielnic“.

„Domnule“, strigă Noël revoltat, „această presupunere este groaznică !...“

Judecătorul îl privi scrutător. Vorbea, într-adevăr, deschis și cinstit ? Sau doar juca o comedie ? N-avea, cu-adevărat, nici o bănuială ?

Noël nu tresări, continuă imediat :

„Ce motive ar putea avea acest tînăr să tremure pentru poziția lui ? Nu l-am amenințat cu nimic, nici măcar indirect. Nici n-am apărut în chip de răzbunător pentru un juf comis, drept om care vrea să-și ia înapoi, ceea ce i s-a luat. I-am reletat, pur și simplu, faptele și i-am zis : „Așa este. Ce părere aveți, ce decizie să luăm ? Formulați singur sentința“.

„Iar el a cerut un timp de gîndire ?“

„Da. I-am sugerat că ar fi bine să mergem împreună la văduva Lerouge, a cărei declarație ar înlătura orice dubiu. Nu s-a supus, deși o cunoștea bine, căci îl însoțise de mai multe ori pînă la ea pe contele care-i ducea regulat sume mari“.

„Nu vi s-a părut bizară această generozitate ?“

„Nu“.

„Puteți să explicați de ce vicontele n-a fost gata să meargă cu dumneavoastră la La Jonchère ?“.

„Desigur. Mi-as spus că dorește să aibă mai întîi o discuție cu tatăl său, plecat pentru moment, dar aștepta să se întoarcă în cîteva zile“.

Vocea adevărului o știe toată lumea, e de neconfundat. Domnul Daburon nu mai nutrea nici cea mai mică îndoială cu privire la buna credință a martorului său. Noël vorbea în continuare ca un om de onoare, neatins de nici o bănuială.

„Mie mi s-a părut foarte potrivit să am de-a face direct cu tatăl meu. Socoteam că e mai bine să se spele în familie rufele murdare, acesta fiind și motivul pentru care am rîvnit doar la o înțelegere amicală. Deși aveam dovezi, mă feream de un proces“.

„N-ați fi intentat proces ?“

„Niciodată, pentru nimic în lume. Asta ar fi însemnat să dezonorez un nume pe care apoi să-l revendic !“

„Frumoasă dovadă a abnegației dumneavoastră“, spuse domnul Daburon, care nu fu în stare să-și ascundă admirația.

„De fapt, e vorba doar de rațiune“, continuă Noël. „Da, în cel mai rău caz, aș fi dispus să las titlul și averea lui Albert. Firește, numele Commarin e celebru, dar eu sper ca, în zece ani, al meu să fie și mai cunoscut. E drept, aș cere compensații mari N-am avere și, deseori, am fost stînjenit în cariera mea de probleme financiare. Ceea ce a obținut madame Gerdy, prin generozitatea tatălui meu, s-a cheltuit aproape în întregime. Educația și studiile mele au costat mult, iar cabinetul meu aduce venituri abia de scurt timp. Doamna Gerdy și cu mine trăim extrem de modest. Ea n-are pretenții prea mari, dar, din păcate, e lipsită de spirit gospodăresc. Nici nu vă puteți închipui cît a înghițit gospodăria noastră. Eu n-am ce să-mi reproșez, fie ce-o fi. La început, abia mi-am putut stăpîni mînia, dar acum nu mai simt nimic. Cînd mi-a parvenit vestea morții doicii, mi-am îngropat toate speranțele“.

„Iar eu vă spun că greșiți, dragă maestre Gerdy“, spuse judecătorul. „Puteți spera din nou. Poate că veți fi repus chiar azi în drepturile dumneavoastră. Justiția — nu pot să v-o tăinuiesc — are temeiuri să creadă că-l cunoaște pe asasinul văduvei Lerouge. În momentul de față, vicontele Albert e deja arestat“.

„Cum ?“ strigă Noël îngrozit, „e, oare, adevărat ? Mă temeam să nu fi interpretat greșit vorbele dumneavoastră“.

„M-ați înțeles bine. Vă mulțumesc pentru declarația loială, îmi ușurează mult sarcina. Mîine vom redacta un proces-verbal după cele spuse de dumneavoastră, căci azi fiecare clipă e prețioasă. Cel mai bine ar fi să-l facem împreună. Acum nu-mi rămîne decît să vă rog să-mi dați scrisorile de care am urgentă nevoie“.

„Într-o oră, cel tîrziu, vor fi în mîinile dumneavoastră“. promisese Noël.

Și după ce mai exprimă încă o dată judecătorului de instrucție adînca sa recunoștință. se retrase.

Dacă avocatul n-ar fi fost atît de cufundat în gînduri, l-ar fi observat, la capătul coridorului, pe domnul Tabaret, care se apropia zelos și vioi ca unul care aduce vești însemnate ; le și aducea, de altfel.

Abia se oprise trăsura în fața Palatului Justiției, că sări jos și se grăbi să ajungă pînă la trepte. Cine l-ar fi văzut urcînd sprinten treptele abrupte, l-ar fi putut crede un tînăr, deși se apropia de șaizeci de ani. El, personal, înlătura povara anilor. Nici nu mai ținea minte că nu dormise noaptea, se simțea proaspăt, dornic de treabă și vioi.

Traversă culoarul și țîșni ca o ghiulea în camera judecătorului de instrucție ; se ciocni de grefier, fără să se scuze, și strigă :

„L-am înhățat ; l-am înhățat ! Arestat, arestat !“.

În acest timp, gesticula vehement și făcea niște mișcări atît de caraghioase, încît grefierul nu-și putu reține un zîmbet, o abatere care-l împiedică în seara respectivă să adoarmă

Însă domnul Daburon, încă în întregime sub impresia declarației martorului Noël Gerdy, era șocat de această veselie nelalocul ei, deși îi aducea certitudinea. Se uită sever la Tabaret și spuse :

„Mai încet, vă rog, domnule, mai ponderat“.

Oricînd altcîndva, Tabaret ar fi fost zdrobit din cauza unei astfel de admonestări. Avînd în vedere însă dispoziția sa exuberantă de acum, nici n-o luă în seamă.

„Sînt ponderat, slavă cerului“, răspunse. „Și sînt și mîndru de asta. Dar așa ceva încă n-am văzut. Tot ce am prezis s-a găsit. Floreta ruptă, mănușile gri zgîriate, port-țigaretul — totul ! Nimic nu lipsește ! Vi se vor aduce toate, domnule, și multe altele încă. Avem și noi mica noastră metodă, și se vede că nu-i rea. E triumful metodei mele de cercetare, de care-și bate joc Gévrol. Aș da o sută de franci dac-ar fi aici. Dar nu, domnul Gévrol ține să-l prindă pe omul cu cercei. E în stare s-o facă. E un tip, Gévrol ăsta ! Cît i se plătește anual pentru priceperea lui ?...“

„Ei, ei, dragă Tabaret“, spuse judecătorul de îndată ce avu ocazia să rostească o vorbă, „să fim din nou serioși, dacă e posibil, și să luăm lucrurile pe rînd“.

„Deci“, continuă Tabaret ceva mai calm, „chestiunea e clară. Cînd va fi adus omul nostru, arătați-i pur și simplu fibrele scoase de sub unghiile victimei — fibre din mănușile sale —, și se va prăbuși. Fac pariu că va mărturisi imediat totul. Ba pariez pe capul meu... sau, mai bine, nu ? Poate se va salva. Tîmpiții ăștia de jurați sînt în stare să-i acorde circumstanțe atenuante. Pînă și eu i le-aș acorda. Oh ! Aceste metode onorează justiția. Dacă toți ar fi de aceeași părere cu mine, pedepsirea răufăcătorilor n-ar dura atît de mult. Prins, spînzurat, și cu asta — basta !“.

Domnul Daburon știa că n-are încotro și că trebuia să lase cascada de cuvinte să se reverse asupra lui. Așteptă, deci, ca agitația detectivului amator să se mai potolească. Chiar și după asta mai avu dificultăți în a afla amănunte cu privire la arestarea lui Albert.

Judecătorul păru foarte surprins cînd i se spuse că, la prezentarea mandatului de arestare, Albert exclamase : „Sînt pierdut !“

„Asta e, într-adevăr, o chestiune gravă“, murmură.

„Desigur !“, întări Tabaret. „În stare normală, nu i-ar fi scăpat aceste cuvinte. L-am surprins pe jumătate adormit. Nu se culcase în patul său. Dormea neliniștit pe o canapea. Am avut grijă ca un lacheu să meargă înainte și să-l trezească din somn. Acesta l-a scos din minți cu propria lui stare de zăpăceală. Am calculat totul. Dar, fiți fără grijă, va găsi el explicație plauzibilă pentru exclamația nefastă. Aș,

mai adăuga că, lîngă el, pe dușumea, se afla ziarul **Gazette de France** din seara precedentă, cel care a anunțat vestea crimei. E prima oară cînd o știre din gazetă duce la arestarea vicontelui".

„Da", murmură judecătorul, care căzuse pe gînduri, „da, sînteți un om extraordinar, domnule Tabaret". Și adăugă cu voce tare : „M-am putut convinge de asta ; domnul Gerdy tocmai a plecat de la mine".

„Ați vorbit cu Noël ?!", strigă Tabaret. Pe loc îi dispăru vanitoasa satisfacție de sine, și o umbră de neliniște i se așternu pe fața veselă.

„Noël, aici ?", repetă Și, cu teamă, întrebă : „Știe că...?"

„Nu știe nimic", răspunse domnul Daburon. „Nu era necesar să vă implicăm. Nu v-am garantat discreția absolută?".

„Splendid !", strigă Tabaret. „Și ce impresie v-a făcut Noël, domnule judecător ?".

„Sînt sigur, e un suflet cinstit și generos", spuse funcționarul, „o fire puternică și, totodată, sensibilă. Simțămintele pe care le-a exprimat și de a căror autenticitate nu mă pot îndoi atestă o noblețe sufletească rară în zilele noastre. În viața mea am cunoscut puțini oameni care să-mi fi fost de la început atît de simpatici. Înțeleg că sînteți mîndru de a-i fi prieten".

„V-am spus-o, domnule judecător ! Asta e impresia pe care o face tuturor oamenilor. Îl iubesc ca pe propriul meu fi și, orice s-ar întîmpla, va moșteni întreaga mea avere. Da, îi las totul. Asta rezultă din testament ; clauza conform căreia și doamna Gerdy moștenește ceva o anulez cu fermitate".

„E pe moarte. Probabil că nu va mai apuca ziua de mîine. Mi-a spus-o domnul Gerdy".

„Doamne", exclamă Tabaret, „ce mi-e dat să aud... pe moarte ?... Noël va fi desperat... adică nu, dacă nu e mama lui, ce poate să însemne moartea ei pentru el ? Pe moarte ! Am avut o mare stimă și simpatie pentru ea înainte de a învăța s-o disprețuiesc. Biată omenire ! Se pare că toți vinovații din afacerea asta se vor prăpădi în aceeași zi, căci asta am uitat să v-o spun —, cînd am părăsit palatul Commarin, l-am auzit pe unul dintre lachei spunînd că, aflînd de arestarea vicontelui, contele a fost fulgerat de apoplexie".

„Asta ar fi cea mai mare catastrofă pentru domnul Gerdy".

„Pentru Noël ?"

„Am contat pe mărturisirea contelui de Commarin, ca să redobîndesc pentru domnul Gerdy tot ce-i al lui.

Contele — mort, văduva Lerouge — moartă, doamna Gerdy — muribundă sau, cel puțin, cu mințile rătăcite — cine ar mai putea susține că hîrtiile spun adevărul ?"

„Așa-i !", murmură Tabaret, „nu m-am gîndit la asta ! Ce nenorocire ! Sînt sigur că nu m-am înșelat, am auzit bine...".

Nu putu să ducă fraza pînă la capăt. Ușa camerei judecătorului se deschise, și în prag apăru contele de Commarin în persoană, rigid ca unul dintre acele portrete care arată de parc-ar fi înghețat în rama aurită.

Bătrînul gentleman făcu semn cu mîna servitorilor care-l ajutaseră să urce pînă acolo.

CAPITOLUL XI

Era, deci, contele de Commarin sau, mai bine zis, umbra lui. Capul, altădată semeț, îi atîrna pe piept ; pășea încovoiat, privirea îi era stinsă, mîinile îi tremurau. Dezordinea vestimentației sale făcea și mai vizibilă schimbarea într-o singură noapte, îmbătrînise cu douăzeci de ani. Ieri — încă mîndru că nu se aplecase niciodată în fața nimănui, azi — un om zdrobit. Numele său măreț era mîndria lui. A fi umilit însemna distrugerea morală. Totul se frînsese deodată în el. Privirea stinsă reflecta încremenirea gîndurilor. Era o imagine atît de evidentă a desperării, încît judecătorul de instrucție se cutremură. Tabaret tresări speriat, chiar și grefierul părea mișcat.

„Constant", zise domnul Daburon repede, „duceți-vă, vă rog, cu domnul Tabaret la prefectura poliției și vedeți dacă a apărut ceva nou".

Grefierul plecă, urmat mai mult în silă de Tabaret.

Contele nu le observase prezența, nu remarcă nici plecarea lor. Domnul Daburon îi oferi un scaun.

„Sînt atît de slăbit", zise, „încît n-aș putea să stau în picioare". El, contele de Commarin, cerea scuze unui funcționar de justiție.

„Poate că nu vă simțiți în stare să-mi dați lămuririle pe care vreau să vi le cer ?“.

„Mă simt ceva mai bine acum, mulțumesc“, răspunse domnul de Commarin. „Atît de bine pe cît e posibil după o groaznică loviură a destinului. Aflînd de acuzația adusă fiului meu și de faptul că a fost arestat, am fost zguduit. Mă credeam puternic, dar iată-mă prăbușit. Oamenii mei m-au crezut mort. Măcar de-aș fi fost. Firea mea tare m-a salvat — așa susține medicul —, eu însă socot că asta s-a întîmplat numai pentru a putea sorbi pînă la ultima picătură potirul amărăciunii“.

Se întrerupse și respiră adînc.

Judecătorul de instrucție stătea în spatele biroului său și nu cuteza să se miște. După cîteva clipe, contele își reveni puțin și continuă :

„Nenorocitul de mine ! Oare nu trebuia să mă aștept la toate acestea ? Mai devreme sau mai tîrziu, se află totul ! Trufia de dragul căreia am păcătuit, mă umilește azi. M-am considerat imun față de fulger și, prin aceasta, am atras furtuna asupra casei mele. Albert — un asasin ! Un viconte de Commarin — în fața tribunalului ! Domnule judecător, pedepsiți-mă pe mine, căci eu sînt singurul vinovat ! Împreună cu mine vor pieri rușinos cincisprezece secole de glorie nepătată“.

Domnul Daburon considera fapta de odinioară a contelui drept reprobabilă. Avusese intenția să nu-l cruțe de reproșurile cuvenite ; se așteptase să vadă un mare senior arogant, neiertat, și-și jurase să-i spulbere trufia. Poate că el, omul fără titlu nobil, nutrea un oarecare resentiment împotriva aristocrației în general, mai ales că marchiza d'Arlange îl făcuse să simtă deosebirile de rang.

Se văzu, însă, confruntat cu o remușcare incomensurabilă, încît revolta lui făcu loc unei compasiuni adînci. Își puse întrebarea cum ar putea să aline durerea bătrînului. Contele continuă fără ca domnul Daburon să-i fi putut adresa cuvîntul : „Notați tot, domnule“, spuse el, „notați tot, fără să omiteți nimic. N-am nevoie nici de milă, nici de menajamente. Ce mai am de temut ? Rușinea e, oricum, inevitabilă și devenită publică ! Va fi necesar ca eu, contele Rhéteau de Commarin, să apar în fața justiției, pentru a dezvălui dezonoarea cu care mi-am acoperit familia ! Totul e pierdut — pînă și onoarea ! Scrieți, vă rog, e dorința mea ca lumea să afle că eu sînt principalul vinovat. Să se afle, însă, totodată, că și pînă acum pedeapsa mea a fost atît de cruntă, încît nici n-ar mai fi fost nevoie de această ultimă încercare, cu adevărat mortală“.

Contele se opri, pentru a se reculege. Apoi continuă, cu voce fermă :

„Cînd eram de vîrsta lui Albert, părinții mei, neținînd seama de rugăminţile mele, m-au silit să mă însor cu făptura cea mai nobilă pe care am cunoscut-o vreodată. Am făcut-o cea mai nefericită dintre femei. N-am putut s-o iubesc. Aveam, pe atunci, o pasiune pentru o iubită de care eram legat de cîțiva ani. Eram vrăjit de frumusețea, de firea blajină și de spiritul ei. O chema Valérie. În mine acum totul e mort, dar, rostind acest nume, mai am încă emoții. În ciuda căsătoriei, n-am avut puterea s-o rup cu ea. Trebuie să mărturisesc că Valérie dorea despărțirea — nu putea suporta gîndul de a mă împărți cu alta. Mă iubea neîndoielnic pe atunci, și legătura noastră a continuat. Soția și iubita mea au născut cam în același timp. Această coincidență a născut în mine ideea nefastă de a-l sacrifica pe fiul legitim pentru cel nelegitim. I-am comunicat Valériei planul. Spre mirarea mea, l-a respins cu hotărîre — nu voia să se despartă de copilul ei. Am păstrat scrisorile pe care mi le-a scris atunci și le-am recitit în noaptea aceasta. Cum am putut să rămîn surd la rugăminţile fierbinți și la argumentele ei ? Eram ca ieșit din minți, iar ea avea deja presimțirea nenorocirii care ne-a doborît azi Am plecat la Paris. O săptămînă în întregime, am amenințat-o că o voi părăsi, că n-am s-o revăd niciodată. A cedat, în cele din urmă. Unul dintre servitorii mei și Claudine Lerouge au primit misiunea să opereze schimbul rușinos. Fiul iubitei mele poartă titlul viconte de Commarin și e cel pe care l-ați arestat în urmă cu un ceas“.

Domnul Daburon nu sperase să obțină o declarație atît de concludentă, în orice caz, nu imediat. În sinea lui, se bucura pentru tînărul avocat, a cărui noblețe de caracter îl cucerise pe loc.

„Recunoașteți, deci, că domnul Noël Gerdy e fiul dumneavoastră legitim și singurul îndreptățit să vă poarte numele, domnule conte ?“.

„Da, domnule judecător. Ah, cît de mult m-am bucurat atunci de reușita planurilor mele — ca de triumful cel mai frumos ! Eram beat de fericire : îl voi avea în preajma mea pe copilul Valériei ! Îi transmisesem o parte din dragostea mea copilului, ba îl iubeam chiar mai mult decît pe ea. Gîndul că, în dauna celuilalt, va purta numele meu și-mi va moșteni averea mă făcea nespus de fericit. Pe celălalt îl uram. Valérie, suflet bun, îmi făcea deseori reproșuri din cauza asprimii

mele. Contesa de Commarin, în schimb, idolatriza copilul pe care-l socotea fiul ei. Tot timpul voia să-l țină în brațe. Nu vă puteți imagina ce simțeam eu privind cum soția îl copiește cu tandrețea pe copilul iubitei mele. Ori de cîte ori era posibil, îndepărtam copilul de ea și, fiindcă nu înțelegea ce se petrece cu mine, își închipuia că fac totul ca să-l împiedic pe fiul ei s-o iubească. Din cauza asta a și murit. S-a stins de supărare, însă fără a-mi fi reproșat vreodată ceva".

Deși timpul presa, domnul Daburon nu îndrăznea să-l întrerupă pe conte și să înceapă interogatoriul propriu-zis. Își spuse că numai febra îi dă martorului această energie aparentă, care, de la o clipă la alta, putea face loc unei epuizări totale. Se temea că, întrerupîndu-i fluxul vorbirii, contele n-ar mai găsi puterea să continue.

„Nu mi-a fost milă de ea", spuse contele. „În fond, ce rol juca în viața mea ? Îmi prilejuia doar necazuri și remușcări. Am fost însă crunt pedepsit. Într-o bună zi, mi s-a relatat că Valérie își bate joc de mine, înșelîndu-mă și asta de multă vreme. La început, n-am vrut să cred, mi se părea absurd, imposibil. O socoteam în așa măsură proprietatea mea, încît trădarea ei mi se părea o jignire adusă bunului simț. Nu mi-am îngăduit să fiu gelos, dar am pus-o sub urmărire. Mi s-a relatat adevărul : avea un amant, și anume de mai bine de zece ani. Era un ofițer de cavalerie care o vizita luînd toate măsurile de precauție. De obicei, pleca pe la miezul nopții ; uneori, însă, rămînea și peste noapte, retrăgîndu-se în zori. Cînd a fost mutat de la Paris, lua mereu concediu ca s-o poată vedea, iar cînd venea, stătea la ea. Într-o seară, omul de legătură m-a anunțat că a sosit. M-am dus la ea. Sosirea mea păru să n-o tulbure deloc. Mă primi ca de obicei, îmbrățișîndu-mă. Înclinam să cred că am fost indus în eroare și mă pregăteam să-i spun totul, cînd am văzut pe pian mănuși de ofițer. Voiam să evit o scenă și, neștiind în ce măsură voi reuși să-mi țin în frîu mînia, am plecat fără să-i zic o vorbă. De atunci, n-am mai văzut-o. Mi-a scris, dar am lăsat scrisorile nedeschise. A încercat să pătrundă pînă la mine, să mă oprească pe drum. În zadar : servitorii mei aveau ordin sever s-o țină departe, și nici unul n-ar fi îndrăznit să încalce ordinul".

Parcă nu-ți venea să crezi că orgoliosul și inabordabilul conte de Commarin e cu-adevărat cel care vorbea în felul acesta, dezvăluindu-se fără rezerve unui necunoscut.

Era într-o situație atît de desperată, încît nu mai raționa ; ținea doar să-și exteriorizeze sentimentele. Ce mai conta acum secretul păzit atît amar de vreme ? Se lepăda de el ca de o povară apăsătoare. Nu-i mai păsa de nimic.

„Nimeni nu-și poate da seama prin ce chinuri am trecut atunci", zise el. „O iubeam pe femeia asta, iar cînd ne-am despărțit, parc-aș fi tăiat din trupul meu. Amintirea ei dezlănțuia în mine pasiuni sălbatice. O disprețuiam și o doream totodată. Oriunde mă aflam, îi purtam cu mine chipul. Nimic nu mă putea face s-o uit și nu mi-am revenit niciodată de pe urma pierderii ei. Dar asta nu e tot. Începură să mă frămînte îndoieli îngrozitoare. Dar dacă nu eram eu tatăl lui Albert ? Vă puteți imagina ce pedeapsă era pentru mine să fiu nevoit să-mi pun mereu întrebarea : „N-ai sacrificat, oare, pe propriul tău copil unui străin ?". Acest bastard cu numele de Commarin îmi pricinuia adevărate coșmare. Dragostea mea pentru el făcuse loc unei repulsii violente. De cîte ori a trebuit să lupt împotriva voinței nebune de a-l ucide ! Mai tîrziu, am reușit să-mi înving aversiunea, dar niciodată n-am pierdut-o în întregime. Albert mi-a fost cel mai bun fiu și, totuși, între noi era ceva care ne despărțea, ca un perete de gheață, o barieră invizibilă. Adesea, am fost la un pas de a merge în fața autorităților, pentru a spune tot și pentru a-mi lua înapoi pe fiul și moștenitorul legitim, dar respectul pentru rangul meu m-a oprit. Îmi era teamă de scandal, nu voiam să-mi acopăr numele de rușine ; am vrut să-l feresc de ridicol și de oprobriul public, și iată unde am ajuns !".

La aceste ultime cuvinte, contelui i se frînsese glasul. Cu un gest de desperare, își ascunse fața în mîini. În momentul acela, ușa se deschise și în prag apăru, ezitînd, grefierul.

Domnul Daburon îi făcu semn să-și reia locul și, îndreptîndu-se către conte, spuse pe un ton neobișnuit de blînd, plin de milă :

„Domnule, v-ați făcut vinovat, iar consecințele sînt nefaste, după cum singur veți recunoaște. E de datoria dumneavoastră să reparați, pe cît posibil, greșeala".

„Asta e și intenția mea, domnule, și vă asigur, dorința mea cea mai fierbinte".

„Dacă vă poate consola acest lucru", adăugă judecătorul, „vă asigur că domnul Noël Gerdy pare, din toate punctele de vedere, demn de înalta poziție pe care i-o veți reda. Poate va trebui să recunoașteți că firea lui s-a putut dezvolta mai bine

în alte condiții, decît dac-ar fi crescut în preajma dumneavoastră. Nefericirea e un dascăl aspru, dar bun. Domnul Gerdy e un bărbat cu daruri frumoase, un caracter dintre cele mai nobile din cîte ni le putem imagina. Veți avea un fiu de care strămoșii ar putea fi mîndri. Și-apoi, domnule, cel care a comis crima nu e din familia dumneavoastră : vicontele Albert doar nu e un Commarin".

„Nu-i așa ?", răspunse contele, mai vioi. „Un Commarin, la ora asta, n-ar mai fi în viață. Sîngele spală tot".

Aceste cuvinte îi dădură de gîndit judecătorului de instrucție.

„Va să zică, domnule, spuse, sînteți convins de culpabilitatea vicontelui ?"

Contele îl privi mirat pe judecător.

„M-am întors la Paris abia ieri seară, zise, și nu cunosc nimic din cele întîmplate. Știu doar că nu se procedează cu ușurință, mai ales cînd e vorba de cineva cu rangul lui Albert. Dacă l-ați arestat, aveți, desigur, dovezi dintre cele mai grăitoare".

Domnul Daburon își mușcă buzele. Nu putu să evite un oarecare sentiment de jenă și nici să-l ascundă. Procedase cu lipsă de înțelepciune și oarecum pripit. Contele nu era chiar atît de dezorientat precum crezuse el ; acum îi trezea bănuieli. Făcuse o greșeală ireparabilă. În ce măsură era implicat contele în crima de la La Jonchère ? Cu cîteva zile în urmă, deși nutrea îndoieli cu privire la paternitatea sa, ar fi făcut orice ca să-l salveze pe Albert. Era onoarea lui în joc, așa cum arătau clar cele declarate de el.

„Oare nu e el omul care l-ar fi înlăturat cu orice preț pe un martor incomod ?", își spuse domnul Daburon. Dar, de fapt, nici nu-și dădea bine seama de care parte se aflau, în chestiunea asta, adevăratele interese ale contelui. Incertitudinea îl neliniștea

„Domnule", spuse, „cînd ați aflat de descoperirea secretului dumneavoastră ?"

„Ieri seară, Albert însuși mi-a spus-o. Mi-a vorbit despre acoastă poveste deplorabilă într-o manieră pe care nu mi-o pot explica. Doar dacă..." Contele se opri, de parcă neverosimilitatea gîndului pe care fusese pe cale să-l exprime l-ar fi tulburat.

„Doar dacă... ?", întrebă cu interes judecătorul de instrucție.

„Domnule...", spuse contele, fără a răspunde direct. „Dacă nu e vinovat, Albert e un erou".

„Aveţi motive să-l credeţi nevinovat ?“, întrebă grăbit judecătorul. Vocea domnului Daburon trăda atît de vizibil supărarea, încît contele de Commarin se simţi lezat şi răspunse :

„În momentul de faţă, sînt tot atît de puţin un martor al apărării, pe cît am fost înainte un martor al acuzării. Încerc doar să ajut justiţia, precum mi-e datoria. Astai-i tot“.

„Ei bine“, îşi spuse în gînd domnul Daburon, „acum l-am mai şi jignit. Oare cînd am să încetez să mai fac gafe ?“.

„Iată faptele“, îşi reluă contele şirul relatărilor. „Ieri seară, după ce aflase despre blestematele acclea de scrisori, Albert mi-a întins o cursă, ca să afle întregul adevăr ; mai avea îndeoieli, deoarece schimbul de scrisori aflat în mîinile domnului Gerdy nu e complet. A avut apoi loc o discuţie aprinsă între mine şi fiul meu. Mi-a declarat că vrea să se retragă de dragul lui Noël. Eu, în schimb, voiam cu orice preţ să duc tratative. Albert a îndrăznit să-mi opună rezistenţă. Toate eforturile de a-l face să-şi schimbe părerea şi de a se ralia punctului meu de vedere au fost zadarnice. N-am reuşit să-l conving nici atingînd acele puncte pe care le socoteam mai sensibile. A rămas credincios punctului său de vedere : a zis că se retrage împotriva voinţei mele, că renunţă la tot, rugîndu-mă doar să-i asigur un venit modest. Am încercat apoi să-l conving zicîndu-i că mariajul, pentru care se lupta cu atîta înfocare de doi ani de zile, devine imposibil, dar el mi-a răspuns că a discutat cu logodnica, domnişoara d'Arlange, şi că aceasta e de acord cu decizia lui“.

Numele de d'Arlange îl făcu pe judecător să tresară, ca lovit de trăsnet. Cînd simţi că i se urcă sîngele în obraji, luă un dosar de pe birou şi-l ţinu astfel încît să-şi ascundă faţa, de parc-ar fi vrut cu tot dinadinsul să citească ceva indescifrabil.

Încetul cu încetul, începu să-şi dea seama ce sarcină grea îşi asumase. Se simţea derutat, lipsit de obişnuitul calm şi de apreciata sa perspicacitate. Trebui să-şi mărturisească onest că era, de astă dată, în stare să comită cele mai crunte erori. De ce se împovărase cu asemenea anchetă ? Mai era în stare să judece obiectiv ? Ar fi vrut să amîne pentru mai tîrziu relatările contelui, dar putea, oare, s-o facă ? Conştiinţa profesională îi spunea că ar fi o mare greşeală. Reluă, deci, interogatoriul, atît de penibil pentru el.

„Sentimentele exprimate de viconte sînt, neîndoielnic, nobile, dar nu v-a spus nimic despre văduva Lerouge ?“

„Ba da", răspunse contele, care părea să-și fi adus aminte ceva, „ba da, sigur că da".

„Ar fi trebuit să vă spună că mărturia acestei femei ar face imposibilă orice luptă împotriva domnului Gerdy".

„Așa a și fost, domnule judecător. A ajuns la concluzia că declarația văduvei Lerouge îl determină să refuze îndeplinirea dorințelor mele".

„E necesar, domnule de Commarin, să-mi spuneți exact cum s-au desfășurat lucrurile între dumneavoastră și viconte. Amintiți-vă totul cît se poate de precis și relatați-mi cît se poate de bine cuvintele sale".

Contele se achită fără prea mari dificultăți, deoarece acum era într-o stare potrivită. Interogatoriul făcuse să-i circule mai iute sîngele, iar creierul îi funcționa mai bine. Își amintea clar scena din seara tecută, fiecare detaliu, ba chiar vocea și mînia lui Albert.

Cu cît asculta mai mult relatarea clară și prccisă a contelui, cu atît mai mult domnul Daburon își limpèzea convingerile. În ochii judecătorului, tocmai ceea ce, cu o seară înainte, stîrnise admirația contelui vorbea împotriva lui Albert.

„O comedie surpinzătoare, într-adevăr !", își spuse. „Tabaret e un clarvăzător. Tînărul nu e numai nemaipomenit de îndrăzneț, ci și de o dibăcie diabolică. Numai printr-o minune vom reuși să-l demascăm. Cît de bine le-a premeditat și pregătit pe toate ! Și ce admirabil ticluită a fost scena cu tatăl, pentru cazul că lucrurile n-ar fi mers cum trebuie. Nu există nici o frază care să trădeze vreo intenție sau să lase vreo urmă de bănuială. Perfect a realizat totul ! Cu cîtă grijă a ținut seama de orice detaliu ! Nu lipsește nimic, nici măcar duetul cel mare, cu femeia iubită. A pus-o cu-adevărat în temă pe Claire ? Foarte probabil. Aș putea afla cu ușurință, dar ar trebui s-o revăd, să vorbesc cu ea ! Ah, biata fată ! Să iubești un astfel de om ! Planul lui sare de-a dreptul în ochi ! Discuția aceasta cu contele e ancora lui de salvare. Nu-l obligă la nimic și-i permite să cîștige timp. El ar fi tărăgănat, probabil, lucrurile și s-ar fi supus, în cele din urmă, voinței tatălui său. Și-ar mai fi făcut un merit din faptul că a cedat. Iar dacă, mai apoi, ar fi venit Noël și ar fi încercat să-și apere cauza, domnul conte ar fi negat totul, l-ar fi dat afară ca pe un escroc".

În mod straniu, și contele ajunse, în timpul relatării sale, la concluzii asemănătoare cu cele ale judecătorului de instrucție. Într-adevăr, de ce atîtea insistențe în legătură cu

Claudine ? Își amintea apoi prea bine că-i spusese furios fiului său : „Doar nu de plăcere ești atît de generos“, sau ceva asemănător. Această generozitate își găsea acum explicația.

Cînd contele termină, Daburon spuse :

„Vă mulțumesc, domnule. Nu vă pot spune încă nimic definitiv, dar justiția are motive întemeiate să presupună că vicontele Albert a jucat ca un actor desăvîrșit în scena descrisă de dumneavoastră. Un rol învățat“.

„Bine învățat“, murmură contele, „căci a reușit să mă inducă în eroare !...“

Fu întrerupt de Noël, care tocmai intrase pe ușă. Sub braț avea o mapă de piele purtînd inițialele sale. Avocatul făcu o plecăciune în fața bătrînului aristocrat, care se ridică la rîndul lui, și se retrase discret într-un colț al camerei.

„Domnule...“, spuse încet Noël judecătorului de instrucție, „găsiți toate scrisorile aici, în mapă. Cer permisiunea să pot pleca imediat, deoarece starea doamnei Gerdy devine din clipă în clipă mai alarmantă“.

La ultimele cuvinte, Noël ridicase puțin glasul, iar contele le interceptase. Tresări și fu nevoit să se stăpînească, înăbușind întrebarea care-i ardea buzele.

„Trebuie să-mi îngăduiți, totuși, încă un minut“, răspunse judecătorul. Se ridică, îl luă de mînă pe avocat și îl conduse spre domnul de Commarin.

„Domnule conte, am onoarea să vi-l prezint pe domnul Noël Gerdy“.

Domnul de Commarin se așteptase, se vede, la o asemenea întîlnire, căci nici un mușchi nu tresări pe fața lui. Rămăsese nemișcat. Noël, în schimb, părea emoționat și fu nevoit să se sprijine de spătarul scaunului. Rămaseră apoi amîndoi — tatăl și fiul — privindu-se în ochi. Păreau cufundați în gînduri. În realitate, se cercetau cu suspiciune, fiecare străduindu-se să-l ghicească pe celălalt.

Domnul Daburon se așteptase la mai mult de la veritabila lovitură de teatru. Se flata cu gîndul că, prin confruntarea aceasta, crease o scenă dramatică, ce nu va lăsa timp de meditație celor doi. Contele va întinde brațele, Noël se va năpusti spre el, iar recunoașterea drepturilor lui Noël va avea nevoie doar de confirmarea autorităților.

Rigiditatea unuia, jena celuilalt îl făcură să se îndoiască puțin de darurile sale profetice. Se credea obligat la o intervenție ceva mai directă.

„Domnule conte", spuse cu un ton de reproș, „ați recunoscut adineauri că domnul Gerdy e fiul dumneavoastră legitim"

Contele nu răspunse. După imobilitatea lui, s-ar fi putut crede că n-a auzit nimic. Noël fu cel care vorbi întîi :

„Domnule", se bîlbîi el, „nu vă port ranchiună..."

„Puteți să-mi spuneți tată", îl întrerupse bătrînul, pe un ton distant, care în mod evident nu trăda nici emoție, nici tandrețe. Apoi, către judecătorul de instrucție : „Vă pot fi de folos cu ceva, domnule ?"

„Vă rămîne doar să ascultați procesul-verbal al interogatoriului dumneavoastră și să-l semnați, dacă-l considerați formulat corect. Vă rog, Constant !"

Grefierul avea o manieră specială de a citi textul compus de el. Citea foarte repede, dintr-o suflare, fără să țină seama de punctuație — de punete, virgule, semne de exclamare sau de întrebare. Cînd nu mai putea, respira adînc și începea din nou, cu forțe proaspete. Te ducea cu gîndul, fără să vrei, la un scafandru care, din cînd în cînd, scoate capul afară, își ia o provizie de aer și dispare iarăși.

Noël fu singurul care asculta această lectură, aproape neinteligibilă. Îi spunea multe lucruri pe care avea nevoie să le știe. Cînd termină, Constant îi întinse contelui pana. Acesta semnă documentul fără vreo obiecție și i se adresă lui Noël :

„Nu mă simt prea bine azi. Va fi necesar, fiul meu, să-l sprijiniți pe tatăl dumneavoastră și să-l însoțiți pînă la trăsură".

Tînărul avocat se apropie, plin de zel. Fața sa radia în timp ce-l luă de braț pe conte.

După ce plecară, domnul Daburon nu putu să reziste unui impuls de curiozitate. Fugi la ușă, o deschise și, prudent, ca să nu fie văzut, scoase numai capul afară, cuprinzînd cu privirea tot coridorul.

Contele și Noël nu ajunseseră încă la celălalt capăt. Contele mergea greu și încet, avocatul își potrivea pașii cu ai acestuia. Se pleca ușor spre conte, și toate mișcările sale trădau o atenție deosebită. Judecătorul rămase pe postul lui de observație pînă cînd cei doi dispăruseră la capătul extrem al coridorului. Oftă apoi adînc și luă din nou loc la birou.

„Cel puțin pe unul l-am făcut fericit. Înseamnă că ziua n-a trecut în zadar". Însă domnul Daburon n-avea timp să se lase în voia gîndurilor. Orele parcă zburau. Punea mare preț pe interogarea imediată a lui Albert, trebuia însă să aștepte declarațiile cîtorva dintre servitorii contelui și să asculte raportul comisarului de poliție care-l arestase pe viconte.

Servitorii aduși prin citație, care așteptau de mult, fură chemați acum fără zăbavă, unul după altul. Nu erau însă în stare să facă declarații importante. Se părea, totuși, că fiecare declarație aducea o nouă acuzație. Nu era greu de recunoscut că îl considerau toți vinovat pe Albert. Manifestările lui, de la începutul acestei săptămîni fatale, vorbele cele mai nesemnificative, fiecare mișcare fură relatate, comentate și explicate.

Un om trăind înconjurat de treizeci de lachei poate fi comparat cu o insectă într-un borcan de sticlă privită cu lupa de un naturalist. Nici una din acțiunile sale nu scapă observației. El nu poate avea un secret ; căci chiar dacă nu se descoperă natura acestui secret, se știe cel puțin de existența lui. De dimineață pînă seara, e în centrul privirii a treizeci de perechi de ochi interesați să observe și cele mai mici schimbări în expresia chipului.

Judecătorului îi fu dat să audă o sumedenie din acele detalii banale, aparent nesemnificative. Pînă și cel mai lipsit de importanță dintre ele interpretat într-un anume fel, putea decide însă asupra vieții sau morții acuzatului. Prin combinații și comparații iscusite, ca și prin coordonarea tuturor declarațiilor, domnul Daburon putu să-și urmărească deținutul ceas cu ceas, începînd cu dimineața de duminică.

Duminică, deci, scurt timp după plecarea lui Noël, vicontele sunase și dăduse ordin să spună tuturor vizitatorilor că plecase la țară. Din acest moment — asta observară toți — fusese iritat, indispus, tulburat. Rămăsese toată ziua în biblioteca lui și dăduse ordin să i se servească acolo masa. La prînz, mîncase doar puțină supă și fileu de pește cu vin alb. În timp ce lua masa, spusese domnului Courtois, intendentul șef : „Șeful bucătar să condimenteze mai bine sosul". Și adăugase : „Dar la ce bun...". Seara, dăduse liber tuturor servitorilor, spunîndu-le : „Duceți-vă să vă distrați, duceți-vă !". Ordinul era să nu se intre la el decît dacă sună.

Luni se trezise, contrar obiceiurilor sale, abia la prînz. Se plîngea de dureri de cap violente și senzații de vomă. Cu toate astea, băuse o ceașcă de ceai. Ceruse trăsura ca să iasă în oraș, renunță însă imediat. Lubin, cameristul lui, îl auzise spunînd : „Asta ar însemna să zăbovesc prea mult", și cîteva clipe mai tîrziu : „Trebuie pus capăt". Scurt timp după aceea, începuse să scrie. Lubin primise sarcina să ducă o scrisoare domnișoarei Claire d'Arlange, cu indicația clară de a n-o înmîna decît ei personal sau guvernantei.

O a doua scrisoare, cu două bancnote de cîte o mie de franci, fu încredințată lui Joseph, pentru a o duce la club. Nu-și aducea aminte de adresant, dar nu era un nume de nobil.

Seara, Albert mîncase numai supă și se închisese apoi în cameră. Marți, se trezise foarte devreme. Umbla de colo-colo, asemenea unui suflet chinuit sau care așteaptă cu nerăbdare. Cînd ieșise, pentru scurt timp, în grădină, un grădinar îl întrebase ce fel de model propune pentru straturi. El răspunsese : „Întrebați-l pe conte, cînd se va întoarce".

După un prînz ușor, se apropie de grajd și, trist, o mîngîiase pe iapa sa favorită, Norma, zicînd : „Sărman animal, biata de tine !". La ora trei, venise un comisionar în livrea, cu o scrisoare.

Vicontele, aflat tocmai în fața casei, o luase grăbit și o deschisese. Doi lachei l-au auzit spunînd : „N-o să poată rezista". Apoi o azvîrlise în soba mare din vestibul.

Cînd tocmai luase loc la masă — era cam pe la orele șase — doi dintre prietenii săi, domnul Courtivois și marchizul de Chouzé, înfrînseseră bariera pentru vizitatori și pătrunseră pînă la el. Părea foarte iritat din pricina asta. Domnii voiau să-l ia să petreacă împreună, dar vicontele refuzase, zicînd că are o întîlnire într-o chestiune foarte importantă.

Mîncă, de astă dată, ceva mai mult decît în serile anterioare și comandă chiar o sticlă de Château-Lafite, pe care o bău. La cafea fumă în sufragerie, ceea ce era contra regulamentului casei.

Vicontele ieșise apoi pe jos (după spusele lui Joseph și a doi lachei — la șapte și jumătate, după cele declarate de Lubin și de portar — la opt) și luase cu el o umbrelă. Se întoarse pe la orele două dimineața și îl expediase pe camerist, care, precum era obiceiul, îl așteptase.

Cînd cameristul se duse miercuri dimineața la vicontе, se îngrozise de starea hainelor sale. Erau umede și murdare de noroi, iar pantalonii — rupți. Își permisese să facă o observație cu privire la asta, iar Albert îi răspunse furios să arunce zdrențele într-un colț și să le dăruiască cuiva. Părea să se simtă mai bine decît în zilele anterioare. Majordomul îl găsise mai puțin indispus, ba chiar începuse să mănînce din nou cu poftă. Petrecuse după-amiaza în bibliotecă și arsese o grămadă de hîrtii.

Joi, făcu din nou impresie de suferind. Aproape că n-ar fi fost în stare să meargă la gară în întîmpinarea tatălui său.

După scena cu contele, de joi seara, se întoarse în apartamentul său într-o stare jalnică, astfel că Lubin voi să trimită după medic. Acest lucru i se interzisese însă și i se dădu ordin ca nimeni să nu afle că vicontele este indispus.

Acesta era, pe scurt, conținutul celor douăzeci de pagini, notate de grefier fără să fi ridicat măcar o dată ochii pentru a-l privi pe vreunul dintre martorii în livrea.

Domnul Daburon reușise să obțină toate aceste mărturii în mai puțin de două ore.

Deși erau conștienți de importanța cuvintelor lor, servitorii erau destul de vorbăreți. Era mult mai greu să-i oprești din vorbă decît să-i faci să vorbească. Din tot ceea ce avuseseră de spus, rezulta clar că Albert era un stăpîn foarte bun, lesne de mulțumit, binevoitor și politicos cu oamenii. Cît de ciudat, ba aproape incredibil era atunci faptul că numai trei dintre ei păreau să nu se bucure de marea nenorocire care lovise familia. Doi erau adînc întristați ; domnul Lubin nu se afla printre ei.

Acum era rîndul comisarului de poliție. În cîteva cuvinte, raportă despre arestarea relatată, de altfel, și de Tabaret. Nu uită să sublinieze cuvîntul „pierdut", care-i scăpase lui Albert. După părerea lui, asta era echivalent cu o mărturisire. Înmînă apoi judecătorului toate obiectele sechestrate.

Judecătorul de instrucție le cercetă cu toată atenția și le compară cu dovezile aduse de la La Jonchère. Păru mai mulțumit decît fusese în zilele anterioare. Așeză totul pe biroul lui și acoperi apoi întregul material cu o foaie mare de hîrtie, cu care se împachetau dosarele.

Ziua se apropia de sfîrșit, iar domnul Daburon abia dacă mai avea timp să-l audieze pe inculpat, înainte de lăsarea întunericului. De ce ezita ? Avea în mînă mai multe dovezi decît erau necesare pentru a aduce zece bărbați în fața Curții cu jurați și, de acolo, direct pe eșafod. Va lupta cu arme care dovedeau o superioritate atît de copleșitoare, încît Albert nu va putea nici măcar să se gîndească la apărare. Și, totuși, la această oră, atît de solemnă pentru el, simțea un fel de slăbiciune. Îl părăsise, oare, voința ? Îl lăsa în pană fermitatea ?

Abia acum își aduse aminte că nu mîncase nimic de aseară, și trimise repede după o sticlă de vin și niște prăjituri. N-avea nevoie, el, judecătorul de instrucție, de putere, ci de curaj. În timp ce-și golea paharul, gîndurile sale se contopiră sub forma unei fraze destul de bizare : „Voi apărea, deci, acum în fața vicontelui de Commarin".

În orice alt moment, ar fi rîs de asemenea produs al minții sale, dar cum i se părea că vede în asta un semn al providenței. Și, fără a-și îngădui timp de gîndire, dădu ordinele de rigoare spre a fi adus Albert.

CAPITOLUL XII

Pentru Albert, între palatul Commarin și închisoarea preventivă nu era nici o deosebire.

Vocea aspră a comisarului îl trezise din coșmare cu cuvintele :

„În numele legii, sînteți arestat !". După acest șoc, îi trebuise mult timp ca să-și regăsească echilibrul. Tot ce se întîmplase după arestarea sa i se păruse fantomatic ; era învăluit într-o ceață densă, la fel ca în scenele de vis din teatru.

Îl interogaseră, iar el răspunsese fără să-și fi auzit glasul. Însoțit de doi jandarmi, fusese condus spre ieșire pe scara mare a palatului. Singur n-ar fi putut merge, picioarele îi tremurau, abia dacă-l duceau. Numai un singur lucru răzbătea pînă aproape de conștiința lui : vocea lacheului aducînd vestea atacului de apoplexie al contelui. Dar și asta îi dispăruse din minte.

Fu așezat într-o trăsură care aștepta în curte, într-un colț, de parcă i-ar fi fost rușine că se află într-un astfel de loc. Doi funcționari se așezară în spate, iar unul — lîngă vizitiu. Nici pe drum nu-și dădea încă seama de situația lui. Ca un obiect inert, sătea rezemat de pernele slinoase. Corpul i se bălăbănea încoace și-ncolo. Fără să vrea, se gîndea la văduva Lerouge. O văzu din nou în fața lui, așa cum o zărise la La Jonchère, pe vremea cînd o vizitase împreună cu tatăl lui. Era primăvară, florile răspîndeau un parfum îmbătător. Bătrîna sătea la portiță. În timp ce vorbea, avea întipărită pe față o expresie rugătoare. Contele o ascultase cu o mină severă, scosese apoi din pungă cîteva monede de aur și i le dăduse.

Fu scos din trăsură întocmai după cum îl așezaseră într-însa.

În timp ce se îndeplineau formalitățile de înregistrare ale închisorii, executate într-un birou sumbru și sufocant, el răspunse mecanic la toate întrebările. În fața ochilor minții sale treceau, însă, întîlnirile cu Claire, dragostea lor pe vremea cînd nu era încă sigur că este iubit, la rîndul lui. Se întîlneau

la domnișoara de Goëllo. Această fată bătrînă întreținea, pe malul stîng al Senei, un salon celebru, de culoarea narciselor galbene, cu care obținea efecte speciale. Pe toate piesele mobilierului, pînă sus, la marginea șemineului, erau plasați, în diferite poziții, doisprezece pînă la cincisprezece cîini împăiați, care, fie împreună, fie succesiv, contribuiseră la înfrumusețarea drumului ei singuratic. Îi făcea plăcere să relateze povestea acestor creaturi fidele, care n-o decepționaseră și nici n-o trădaseră vreodată Erau, printre ele, exemplare grotești. Unul, în special, prea tare umplut cu paie, părea că e pe cale să plesnească din clipă în clipă. De cîte ori nu rîseră, Claire împreună cu el, de această expoziție canină.

Urmă precheziția corporală.

La această umilință extremă, cînd mîini cinice îl pipăiră de sus pînă jos, își veni oarecum în fire și era pe-aci să-l copleșească furia. Dar percheziția se terminase. Îl conduseră apoi de-a lungul ganguriIor întunecoase, cu dale slinoase și lunecoase. O ușă se deschise și fu împins într-o celulă. Auzi cum se închide ușa în urma sa și cum se învîrte o cheie în broască. Era prizonier, și anume — pe baza unor dispoziții speciale — într-o celulă izolată. Îl cuprinsese pe loc simțămîntul de bună dispoziție Era singur. Nu mai auzea șușoteli, nici voci stridente, nici întrebări agasante. O liniște de mormînt îl înconjura. I se părea că e despărțit de lume pentru eternitate, și se bucura. Trupul și sufletul îi erau trudite. Căuta tocmai ceva pe care să se așeze, cînd zări în dreapta, vizavi de fereastra zăbrelită, un pat îngust. Încercă bucuria înecatului care vede scîndura salvatoare. Se aruncă pe culcușul sărăcăcios și se întinse fericit. Începură pe loc să-l treacă frisoane, se înveli cu o pătură grosolană de lînă și căzu de îndată într-un somn de plumb.

Afară, pe coridor, doi funcționari de poliție se uitau alternativ prin ochiul din ușa celulei și urmăreau orice mișcare a deținutului. „Doamne, un adevărat erou!“, murmură cel mai tînăr. „Asemenea nervi trebuie să ai pentru a comite o fărădelege. Asta nu-și pierde calmul, nu-i așa, domnule Balan?“.

„Depinde!“, răspunse funcționarul în vîrstă. „Se va vedea. Lecoq a zis că e un om tare“.

„Ia te uită! Onorabilul domn își face patul și se culcă. Vrea, poate, să și doarmă? Ce glumă! E prima oară cînd mi-e dat să văd așa ceva“.

„Se vede că n-ai avut de-a face decît cu borfași, camarade. Toți nobilii — și eu am băgat la zdup vreo cîțiva — sînt ca el ! În momentul arestării se cam fîstîcesc, dar a doua zi ridică iar capul".

„Mi se pare că doarme cu-adevărat. E straniu !".

„Trebuie să știi, dragul meu", răspunse cu înțelepciune funcționarul bătrîn, „că, dimpotrivă, nimic nu-i mai natural. Sînt sigur că tînărul ăsta, de la lovitura pe care a dat-o, abia dacă a mai închis un ochi de frică. Acum știe că totul s-a terminat. s-a liniștit".

„Ești șugubăț, domnule Balan ! Asta se cheamă liniște ?".

„Desigur ! Nu există pedeapsă mai cruntă decît incertitudinea. Orice e de preferat acestei stări. Dac-ai avea bani, ți-aș recomanda cum să te pui la încercare. Ți-aș zice : „Pleacă la Hamburg și riscă-ți averea la ruletă, jucînd pe Rouge et Noir". După asta, ai putea să-mi spui ce simți cînd bila rulează. E ca și cum un clește înroșit ți-ar prinde strîns creierul, ori ca și cum în măduva oaselor ți s-ar turna plumb topit. E atît de îngrozitor, încît te bucuri cînd totul s-a terminat — ești liber, respiri ușurat. Ești ruinat, dar calvarul s-a sfîrșit".

„S-ar putea crede, domnule Balan, că ați trăit toate astea".

„Ah, da ! !", oftă bătrînul polițist, „dragostei pentru o damă de pică, o dragoste nefericită, îi datorezi onoarea companiei mele. Dar amicul nostru e asigurat pentru cîteva ceasuri. Doarme. Nu-l pierde din ochi, eu mă duc în curte să fumez o țigară".

Albert dormi patru ceasuri. Cînd se trezi, capul îi era mai limpede decît în toate celelalte zile care trecuseră de la convorbirea cu Noël, dar se simțea îngrozitor, reflectînd la situația lui.

Ar fi stat de vorbă cu cineva, dorea să i se ia interogatoriul. Ar fi vrut să cheme pe cineva, pe oricine, dar își spuse că n-are rost. Oricum, vor veni să-l ia.

Voia să știe cît e ceasul, cînd constată că i se luase ceasornicul. Acest mic amănunt îl răni adînc ; era tratat, deci, ca un criminal ordinar. Se căută prin buzunare și constată că fuseseră golite cu grijă. Se gîndi la starea în care se afla, sări în picioare și-și aranjă cum putu hainele, muie în apă un colț al batistei și-și șterse fața, încercă să-și aranjeze părul și barba, fără a bănui că era privit de ochi străini.

„Frumos !", murmură tînărul asistent de poliție, „iată-l pe cocoșelul nostru cum ridică creasta și-și netezește penele".

„Ți-am spus", răspunse domnul Balan, „că era doar zăpăcit... Pst, cred că a zis ceva". Nu putură însă să surprindă nici o mișcare necontrolată, nici cuvinte dintre acelea rostite, aproape fără voia lor, de slăbănogii pe care spaima nu-i lasă să se odihnească, sau de imprudenții care se bazează pe singurătatea lor aparentă. Doar o dată paznicii auziră distinct cuvîntul „onoare".

„Tipii ăștia din înalta societate", murmură domnul Balan, „au tot timpul în gură cuvîntul ăsta Ceea ce-i rîcîie, înainte de toate, e opinia publică, sutele de prieteni și miile de necunoscuți care citesc gazeta poliției. La propriul lor cap se gîndesc abia mai tîrziu".

Cînd veniră jandarmii să-l ducă pe Albert la interogatoriu, îl găsiră șezînd pe pat, cu coatele rezemate pe genunchi și cu fața ascunsă în mîini. Cînd intrară, se ridică și făcu cîțiva pași în direcția ușii celulei. Dar gîtlejul îi era atît de uscat, încît simți că-i va fi imposibil să vorbească. Ceru voie să mai zăboveacă un pic și bău lacom două pahare cu apă.

„Sînt gata !", spuse. Și, cu pasul sigur, îi urmă pe jandarmi prin culoarul de legătură spre Palatul Justiției.

Domnul Daburon trecea prin mii de spaime. Iritat, umbla de colo-colo, așteptîndu-l pe deținutul preventiv.

Din nou, pentru a douăzecea oară în dimineața aceea, îi părea rău că se lăsase antrenat într-o asemenea afacere. „S-o ia naiba de onoare blestemată ! Așa-mi trebuie dac-am ascultat de ea !", își zicea. „Degeaba mă amăgesc, am făcut o greșeală că nu m-am ținut departe de tevatura asta. Nimic pe lume nu-mi poate schimba simțămintele față de acest tînăr. Îl urăsc. Sînt judecătorul lui, eu, cel care îl va ucide în cele din urmă. Era să-l împușc, oare de ce n-am apăsat pe trăgaci ? Parcă eu știu de ce ? Cît lipsea ca să fie el — judecătorul, iar eu — asasinul ? Dacă intenția ar fi în aceeași măsură pasibilă de pedeapsă ca și fapta, ar trebui să mi se taie mie gîtul. Și mai am tupeul să-i iau interogatoriul...".

Se auziră pașii grei ai jandarmilor.

„Iată-l !", spuse cu voce tare.

Se îndreptă spre scaunul de lîngă birou și se așeză în dosul unui vraf de dosare, de parc-ar fi vrut să se ascundă.

Dacă grefierul ar fi fost perspicace, ar fi putut să fie martorul unui spectacol rar : judecătorul era mai dezorientat decît vinovatul. Dar n-avea ochi pentru așa ceva și, în plus, era

preocupat de o sumă de cincisprezece centime care se strecurase în registrele sale și căreia nu-i putea găsi originea.

Albert intră demn în camera judecătorului. Pe fața lui se oglindeau, ce-i drept, oboseala și nopțile nedormite, era extrem de palid, dar ochii îi erau limpezi și strălucitori.

Întrebările cu privire la persoana inculpatului, de la începutul oricărui interogatoriu, dădură domnului Daburon ocazia să se reculeagă. Din fericire, în decursul dimineții avusese timp să-și pregătească un plan. Trebuia doar să-l urmeze.

„Nu vă e necunoscut, domnule", începu judecătorul politicos, „că n-aveți nici un drept asupra numelui pe care îl purtați".

„Știu, domnule", fu răspunsul lui Albert, „că sînt fiul nelegitim al contelui de Commarin. Știu, de asemenea, că tatăl meu nu m-ar putea recunoaște, chiar dac-ar dori-o, căci m-am născut în timpul căsătoriei sale".

„Ce-ați simțit cînd ați aflat aceasta ?".

„Aș minți, domnule, dac-aș susține că n-am simțit o adîncă durere. Cînd te afli atît de sus ca mine, o cădere bruscă e îngrozitoare. Nu m-am gîndit, totuși, nici o clipă să știrbesc drepturile lui Noël Gerdy. Eram decis să mă retrag, și mai sînt încă. Asta am declarat-o și în fața domnului de Commarin".

Judecătorul de instrucție se așteptase la acest răspuns ; nu-i putea confirma decît bănuielile. Nu se potrivea, oare, exact cu apărarea la care se așteptase din partea inculpatului ? Îi revenea lui, judecătorului, să găsească un punct vulnerabil pe unde să străpungă carapacea cu care se înconjura acesta.

„N-ați fi putut ține piept domnului Gerdy într-un eventual proces. Îi aveți, ce-i drept, pe conte și pe mamă de partea dumneavoastră, dar domnul Gerdy putea să conteze pe o mărturie care v-ar fi fost fatală, cea a văduvei Lerouge".

„Nu m-am îndoit niciodată de acest lucru".

„Ei bine", continuă judecătorul, căutînd să-și ascundă privirea sfredelitoare cu care-l țintuise pînă acum pe Albert, „justiția presupune că, pentru a înlătura singura mărturie hotărîtoare, ați ucis-o pe văduva Lerouge".

Această acuzație îngrozitoare nu determină o schimbare a atitudinii calme a lui Albert. Fără a cădea în emfază, părea ferm pe poziții. Nici o cută nu-i apăru pe frunte :

„Jur pe ce am mai sfînt că sînt nevinovat", spuse. „Sînt deținut preventiv și fără legătură cu exteriorul. Nu mă pot baza decît pe ajutorul dumneavoastră ca să-mi dovedesc inocența"

„Ce comediant !", își spuse judecătorul. „E posibil, oare ? Crima să posede o asemenea putere ? !". Parcurse cu privirea actele, citi cîteva pasaje din depunerile de martor anterioare și memoră cîteva pasaje care i se părură mai importante. Brusc, reîncepu :

„Cînd ați fost arestat, ați exclamat : „Sînt pierdut !". Ce-ați vrut să ziceți cu asta ?".

„Da, îmi aduc aminte", răspunse Albert. „Cînd am aflat de ce sînt acuzat, am răspuns consternat, dîndu-mi seama cu toată claritatea la ce mă pot aștepta. Într-o secundă, am sesizat situația groaznică în care mă aflam. Am înțeles gravitatea acuzației și cît de dificilă va fi apărarea mea. O voce părea să-mi strige : „Oare cine avea interes s-o omoare pe Claudine ?", și convingerea teribilului pericol în care mă aflam mi-a smuls exclamația amintită de dumneavoastră".

Explicația era perfect plauzibilă. Avea și avantajul că anticipa întrebarea esențială : cui folosea crima ? Tabaret prezisese că inculpatul nu se va preda ușor. Domnul Daburon admira prezența de spirit a lui Albert.

„Se pare că dumneavoastră ați fost persoana cea mai interesată în a o vedea moartă pe această femeie. Ca atare, sîntem convinși, ferm convinși, că motivul crimei n-a fost nicidecum jaful sau hoția. Lucrurile aruncate în Sena au fost regăsite. Știu, de asemenea, că toate hîrtiile au fost arse. Ar fi putut compromite, oare, și pe altcineva decît pe dumneavoastră ? Dacă știți ceva, vă rog să ne-o spuneți".

„Ce-aș putea să vă răspund, domnule ? Nimic !".

„Ați fost de multe ori la această femeie ?".

„De trei sau patru ori, împreună cu tatăl meu".

„Un vizitiu, angajatul casei dumneavoastră, susține că v-a dus de cel puțin zece ori acolo".

„Se înșală. De altfel, ce însemnătate are frecvența vizitelor?".

„Cunoașteți ordinea camerelor ? Vă aduceți aminte de ea?".

„Cu precizie, domnule. Casa are două încăperi, dormitorul urmează primei camere".

„Pentru văduvă, nu erați un necunoscut, asta e clar. Dac-ați fi bătut în oblonul ei într-o seară, credeți că v-ar fi deschis ?".

„Firește, domnule, și s-ar fi bucurat".

„Ați fost bolnav zilele astea ?".

„M-am simțit foarte rău. Am suferit de pe urma poverii unei încercări atît de grele. Dar nu mi-am pierdut curajul",

„De ce i-ați interzis cameristului Lubin să cheme un medic ?“

„La ce mi-ar fi folosit medicul ? Cu toată arta lui, nu m-ar fi putut transforma din nou în legitimul conte de Commarin !“.

„S-au auzit vorbe bizare din gura dumneavoastră. Păreați lipsit de interes pentru casă. Ați distrus hîrtii, scrisori“.

„Eram decis să mă mut, domnule. Această decizie explică totul !“.

Albert răspunse vioi și fără ezitări la toate întrebările judecătorului. Tonul era hotărît, vocea simpatică, fermă și limpede.

Domnul Daburon consideră potrivit să întrerupă interogatoriul. Se vedea ușor că drumul pe care pornise era greșit pentru un adversar atît de puternic. Era lipsit de sens să te pierzi din detalii. În felul acesta nu puteai nici să-l intimidezi, nici să-l faci să se contrazică. Trebuia folosit armament mai greu.

„Domnule“, spuse brusc judecătorul, „vă rog să-mi spuneți exact ce-ați făcut în seara zilei de marți, săptămîna trecută. Unde ați fost între orele optsprezece și miezul nopții ?“.

Abia acum Albert păru că devine ceva mai puțin sigur de sine. Privirea lui, pînă atunci atît de sigură, tremură ușor.

„În seara de marți . . .“, repetă el, ca și cum ar fi vrut să cîștige timp.

„Iată, l-am prins !“, se gîndi domnul Daburon, bucuros. Și, cu voce tare, adăugă : „Da, între orele optsprezece și miezul nopții“.

„Trebuie să mărturisesc, domnule“, răspunse Albert, „că mi-e greu să vă satisfac curiozitatea. Nu-mi aduc aminte exact“.

„Oh, vă rog să nu-mi răspundeți astfel“, îl întrerupse judecătorul. „Dacă v-aș întreba ce ați făcut cu trei luni în urmă, într-o anumită seară, la o anumită oră, v-aș înțelege ezitarea. Dar e vorba de marți, iar azi e abia vineri. Se adaugă și faptul că ziua respectivă era marți, de lăsata secului. Asta ar trebui să vă împrospăteze memoria . . .“.

„În seara respectivă am ieșit în oraș“, murmură Albert.

„Deci, vă rog, precizați. Unde ați luat dineul ?“.

„La palat, ca de obicei“.

„Nu, nu ca de obicei. La sfîrșitul mesei, ați cerut o sticlă de Bordeaux și ați băut-o. Ați avut, se vede, nevoie de un stimulent pentru planurile ce le nutreați“.

„N-am avut nici un fel de planuri“, răspunse Albert, destul de nesigur.

„Cred că greșiți. Veniseră doi prieteni, care au vrut să vă ia cu ei. Încă înainte de masă, le-ați spus că aveți o întîlnire importantă".

„Era doar o scuză politicoasă, ca să nu trebuiască să merg cu ei".

„De ce nu ?".

„Cum de nu puteți înțelege, domnule ? Mă resemnasem, dar nu eram, totuși, consolat. Trebuia să mă obișnuiesc cu ideea consecințelor loviturii groaznice pe care o primisem. Oare nu e firesc să fii singur într-o criză de asemenea proporții ?".

„Se presupune că ați vrut să rămîneți singur ca să puteți pleca la La Jonchère Ziua, ați spus : „N-o să poată rezista". Despre cine vorbeați ?".

„Despre o persoană căreia i-am scris cu o zi înainte. Îmi răspunsese. Probabil că am rostit cuvintele respective cînd țineam încă în mînă scrisoarea".

„Scrisoarea era de la o femeie ?".

„Da !".

„Ce-ați făcut cu scrisoarea ?".

„Am ars-o".

„Această măsură de precauție ne lasă să credem că ați socotit-o compromițătoare".

„Nicidecum ! Era vorba despre chestiuni intime".

Scrisoarea era de la Claire d'Arlange, domnul Daburon era sigur de asta. Să continuie, totuși, cu întrebările, pentru a afla numele menit să-i trezească amintiri dureroase ?

O făcu, se ascunsese însă atît de bine în dosul dosarelor, încît deținutul nu-i mai văzu fața.

„De la cine era scrisoarea ?".

„De la o persoană pe care n-o voi numi".

„Domnule", spuse sever judecătorul și se înălță din nou în scaun, „nu pot tăinui gravitatea situației dumneavoastră. Vă rog să n-o faceți și mai precară, ascunzîndu-ne detalii importante. Sînteți aici ca să spuneți întregul adevăr".

„Despre problemele mele, da. Despre ale altora, nu !".

Acest răspuns veni pe un ton sec. Era derutat, trist și sub tensiune, din cauza felului agasant în care domnul Daburon conducea acest interogatoriu. Întrebările judecătorului de instrucție cădeau pe creștetul lui ca loviturile de ciocan ale unui lăcătuș asupra fierului încins, urmînd să fie modelat.

Acest spirit de opoziție din partea „inculpatului său" îl neliniști pe judecător. În plus, era mirat că bătrînul detectiv

amator eșuase. Tabaret prezisese un alibi irefutabil, iar acest alibi nu-i fusese furnizat. De ce, oare ? Dibaciul răufăcător avea altceva în pregătire ? La ce truc urma să recurgă ? Era limpede că clocea ceva.

„Încetișor, încetișor", se gîndi judecătorul, „nu l-am prins încă".

Reluînd interogatoriul, spuse :

„Să continuăm. Ce-ați făcut după dineu ?".

„Am ieșit".

„Nu imediat. După ce ați băut sticla de vin, ați fumat în sufragerie, ceea ce se pare că era atît de neobișnuit, încît lumea s-a sesizat. Ce soi de țigări fumați de obicei ?".

„Țigări de foi".

„Nu folosiți un port-țigaret ?".

„Ba da, domnule", confirmă Albert, mirat de aceste întrebări.

„La ce oră ați ieșit ?".

„Pe la opt".

„Ați luat cu dumneavoastră o umbrelă ?".

„Da".

„Unde ați mers ?".

„M-am plimbat".

„Așa, de unul singur, toată seara ?".

„Da".

„Spuneți-mi exact unde ați fost ?".

„Mi-e destul de greu. Am ieșit ca să fac puțină mișcare și să scap de amorțeala care mă copleșise în ultimele zile. Nu știu dacă vă puteți transpune în situația mea ; îmi pierdusem capul. Mergeam la întîmplare, de-a lungul cheiului, am rătăcit pe străzi . . .".

„Toate astea sînt greu de crezut", îl întrerupse judecătorul.

Tocmai domnul Daburon știa însă că așa ceva era posibil. Nu rătăcise și el pe străzile Parisului ? Ce-ar fi răspuns dacă l-ar fi întrebat cineva, a doua zi, unde fusese și încotro se îndreptase ? Nici el n-ar fi putut răspunde decît că nu mai știe. Dar uitase tot, iar ezitarea de la început făcuse loc febrei vînătorești a polițistului. Era din nou cuprins de pasiunea profesiei sale.

„N-ați întîlnit, deci, pe nimeni care să ne confirme că v-a văzut ?", întrebă domnul Daburon. „N-ați vorbit cu nimeni, n-ați intrat nicăieri, în vreo cafenea, bunăoară, la vreun teatru, nici măcar la o tutungerie ?",

„Nu".

„Ei bine, domnule, e o adevărată nenorocire pentru dumneavoastră, căci, trebuie să v-o spun, tocmai în seara respectivă, între orele douăzeci și miezul nopții, a fost asasinată văduva Lerouge. Justiția e în stare să precizeze asta. Încă o dată domnule, insist să apelați la memoria dumneavoastră, să meditați".

Precizarea cu privire la ziua și ora crimei părea să-l consterneze pe Albert. Cu o mișcare desperată, își șterse fruntea, răspunzînd totuși cu voce fermă :

„Sînt neconsolat, domnule, dar nu există nimic la care aș putea să meditez".

De astă dată, domnul Daburon era cu-adevărat uimit. Nici un fel de alibi ! Nu putea fi vorba de vreo cursă sau de vreo tactică abilă de apărare. Era, oare, adversarul atît de dibaci precum îl crezuse ? Fusese, e drept, arestat pe nepusă masă. Nici nu-și putea închipui că se vor atinge de o persoană de rangul lui. Fusese, într-adevăr, nevoie de o minune ca să se întîmple acest lucru.

Judecătorul de instrucție îndepărtă foile de hîrtie cu care acoperise obiectele — dovezi găsite la Albert.

„Ajungem acum la cercetarea dovezilor materiale. Vă rog să veniți mai aproape. Recunoașteți că aceste obiecte vă aparțin ?".

„Da, domnule, toate îmi aparțin".

„Bine. Să luăm întîi floreta. Cine a rupt-o ?".

„Eu însumi. În timpul unei întîlniri cu domnul de Courtivois. O să-și aducă, desigur, aminte".

„Va fi interogat. Și ce s-a întîmplat cu vîrful rupt ?".

„Nu știu. Ar trebui întrebat Lubin, cameristul meu".

„Just. A și declarat că a căutat pretutindeni vîrful, dar nu l-a găsit. Vă atrag atenția asupra faptului că victima a fost ucisă cu vîrful ascuțit al unei florete. Această bucată de stofă, cu care asasinul și-a șters arma, o atestă".

„Aș ruga să se facă cercetările cele mai amănunțite. E imposibil să nu se găsească cealaltă jumătate a floretei".

„S-au și dat ordine în această direcție Iată, aici, amprenta pantofilor asasinului. Pun pe ea unul dintre pantofii dumneavoastră — talpa se potrivește perfect, după cum puteți vedea. Bucata asta de ghips e o amprentă a găurii făcută de toc. Observați, corespunde întocmai tocului dumneavoastră",

Albert urmărea cu cea mai mare atenție fiecare mișcare a judecătorului. Se vedea că-l năpădește o spaimă crescîndă. Începea, oare, să fie copleșit de acea teamă care-i cuprinde pe cei mai mulți răufăcători cînd se văd înghesuiți ? La toate remarcile judecătorului, spunea cu o voce surdă :

„E-adevărat, e perfect adevărat".

„Mai e ceva, continuă domnul Daburon, criminalul avea o umbrelă. Vîrful acestei umbrele s-a înfipt în pămîntul alunecos, cu care prilej rozeta de lemn ce ține mătasea a lăsat o amprentă în pămîntul moale. Iată bucata de pămînt cu amprenta, iar aici e umbrela dumneavoastră. Comparați, vă rog, cele două rozete. Seamănă ? Da, sau nu ? !".

„Aceste obiecte se fac în cantități mari, domnule", încercă să-l combată Albert.

„Ei bine, să lăsăm la o parte această dovadă. Priviți, vă rog, acest muc de țigară găsit la locul crimei și spuneți-mi ce fel de țigară e și cum se fumează".

„E o țigară de foi subțire și se fumează cu port-țigaret".

„Ca acesta, nu-i așa ?", continuă judecătorul cu încăpățînare, arătîndu-i inculpatului țigările și port-țigaretele din spumă de mare și chihlimbar — găsite în biblioteca sa.

„Da", murmură Albert, „e o coincidență...".

„Răbdare, asta încă nu-i nimic ! Asasinul văduvei Lerouge purta mănuși. În frica ei de moarte, femeia s-a agățat de mîinile asasinului, astfel încît cîteva fire de piele i-au rămas sub unghii. Au fost scoase de-acolo. Iată-le. Sînt gri, nu-i așa ? Ei bine, s-au găsit mănușile purtate de dumneavoastră în acea zi de marți. Sînt gri, zgîriate. Comparați, vă rog, resturile de fibră cu mănușile dumneavoastră. Nu sînt identice ? Nu e aceeași piele, aceeași culoare ?".

Nu era nimic de negat, nimic de tăinuit. Nu mai era nici o ieșire. Dovada părea servită, sărea în ochi. În timp ce domnul Daburon se preocupa aparent de obiectele de pe masă, nu-l scăpa, totuși din ochi pe inculpat. Albert era îngrozit. Broboane de sudoare rece în apăruseră pe frunte, iar mîinile îi tremurau atît de tare, încît nu și le mai putea stăpîni. Cu voce sufocată, repetă de cîteva ori :

„E îngrozitor, e îngrozitor !".

„Iar aici mai sînt și pantalonii pe care i-ați purtat în seara crimei. Se vede clar că a fost umed. Se observă pe ei și urme de pămînt. Uitați-vă aici. În plus, sînt și rupți în genunchi. Că nu vă puteți aduce aminte cum pe unde v-ați plimbat,

treacă-meargă, mai poate fi admis la nevoie. Dar pe cine o să puteţi face să creadă că nu mai ştiţi unde v-aţi rupt pantalonii ? Şi în ce împrejurări au ajuns să fie zgîriate mănuşile dumneavoastră ?".

Cine nu şi-ar fi pierdut curajul în asemenea împrejurări şi în faţa unor dovezi atît de grăitoare ? Albert era la capătul puterilor. Îl apucă ameţeala şi fu nevoit să se sprijine de spătarul scaunului.

„Admiteţi", îl pistonă mai departe judecătorul, privindu-l neîndurător, „admiteţi că nimeni altul decît dumneavoastră nu putea s-o fi omorît pe văduva Lerouge ?".

„Admit", răspunse Albert, „că sînt victima unui concurs de împrejurări nefaste. Îmi vine să înnebunesc. Sînt nevinovat".

„Vă rog, atunci, să-mi spuneţi unde aţi fost marţi seara".

„Nu pot, domnule", strigă inculpatul, „ar însemna să...". După scurte ezitări, continuă : „Am spus tot ce am putut spune".

Domnul Daburon se ridică. Interogatoriul se apropia de punctul culminant.

„Va trebui, deci, să vă ajut să vă amintiţi", spuse cu o uşoară ironie. „Vă voi aduce aminte ce aţi făcut. În seara de marţi, la orele douăzeci, după ce v-aţi făcut curaj cu vinul băut, aţi ieşit. La orele 20,35, v-aţi urcat în tren...", şi domnul Daburon repetă aproape cuvînt cu cuvînt ceea ce-i spusese, cu o seară înainte, Rabaret. Avea toate motivele să admire spiritul ascuţit al bătrînului detectiv amator. Încă niciodată cuvintele sale nu produseseră un efect atît de dezastruos asupra cuiva. Stăpînirea de sine a inculpatului, deja zdruncinată, se pierduse bucată cu bucată, ca mortarul de pe un zid ciuruit de gloanţe.

„Iar acum ascultaţi-mi sfatul", mai spuse judecătorul de instrucţie. „Nu persistaţi în a nega — nu rezistă. Renunţaţi. Fiţi convins că justiţia e în posesia tuturor faptelor importante. Credeţi-mă, singurul lucru just e să mărturisiţi. Aceasta vă va asigura clemenţa justiţiei".

Domnul Daburon nu se aştepta ca deţinutul preventiv să mai încerce să nege. Îl vedea deja implorînd mila. Se înşela.

Albert era complet epuizat, dar, făcînd un efort de voinţă, găsi puterea să se opună încă o dată.

„Aveţi dreptate, domnule", spuse cu tristeţe, dar cu voce fermă, totul pare să dovedească vinovăţia mea. În locul dumneavoastră, aş spune acelaşi lucru. Şi totuşi, v-o jur, sînt nevinovat".

„Fiți rezonabil...", începu din nou judecătorul.

„Sînt nevinovat !", îl întrerupse Albert, „și o repet fără a avea cea mai mică speranță să vă conving. Da, totul vorbește împotriva mea. Recunosc că nervii mei au cedat în fața acestor coincidențe incredibile. Sînt derutat, căci constat imposibilitatea de a-mi dovedi nevinovăția. Dar nu desper. Chiar dacă în clipa asta vi se pare că sînt pierdut, nu renunț la speranța că adevărul va ieși la lumină".

„Ce vreți să spuneți ?".

„Nimic altceva decît ceea ce am spus, domnule".

„Continuați, deci, să negați totul ?".

„Sînt nevinovat".

„Ei bine, să ne oprim, pentru azi. Veți da ascultare procesului verbal și veți fi dus înapoi în celulă. Vă rog să reflectați. Poate că noaptea vă va fi un sfetnic bun. Dacă veți dori să stați de vorbă cu mine, trimiteți să mă cheme, voi veni, indiferent la ce oră. Voi da ordine în acest sens. Citiți, Constant".

După ce Albert fu dus de jandarmi înapoi la închisoare, judecătorul spuse cu jumătate de glas : „Îndărătnic individ !".

Da, n-avea nici cea mai mică îndoială. Pentru el, Albert era asasinul, ca și cum ar fi recunoscut. Chiar dacă va continua să nege, era imposibil să nu i se încheie procesul, avînd în vedere numeroasele dovezi de culpă. Era, deci, sigur că acest caz va ajunge în fața Curții cu jurați. Și se putea pune pariu pe o sută contra unu că jurații îl vor considera vinovat.

Și totuși, lăsat în voia sa, domnul Daburon, deși îl încolțise atît de rău pe Albert, nu simțea acea satisfacție, ușor vanitoasă, ce-l cuprindea de obicei după un interogatoriu bine condus. Simțea o neliniște interioară, în adîncul conștiinței sale se frămîntau îndoieli surde. Cucerise o victorie, dar aceasta îl făcea să se simtă prost. Era trist și nemulțumit.

Un gînd atît de simplu, încît nu putea înțelege cum nu-i venise pînă acum, îi spori nemulțumirea și îl făcu să se revolte împotriva lui însuși. „Ceva în sinea mea m-a avertizat să nu preiau cazul", murmură. „Sînt pedepsit pentru că n-am ascultat vocea interioară. Ar fi trebuit să mă țin departe de treaba asta. Așa cum stau lucrurile, vicontele de Commarin ar fi fost arestat, încarcerat, anchetat, condamnat și, probabil, executat și fără mine. Atunci aș fi reapărut în fața Clairei ca unul care n-am avut nici o legătură cu toate astea. În calitate de prieten, aș fi încercat s-o consolez. Cu timpul, ar fi uitat.

N-ar fi putut decît să-mi fie recunoscătoare, și cine știe... Dar așa, indiferent ce va fi, nu va simți pentru mine decît repulsie. Nu va suporta să mă vadă. În vecii veciłor voi rămîne asasinul iubitului ei. Cu propriile mele mîini am deschis între noi o prăpastie care nu se va mai închide. O pierd pentru a doua oară, din propria mea vină". Nefericitul judecător își făcea reproșuri amare. Era desperat. Niciodată pînă atunci nu-l urîse atît de amarnic pe Albert, omul care, prăbușit cum era, îi stînjenea fericirea. Și, în plus, cum îl mai blestema acum pe Tabaret ! Singur, nu s-ar fi decis. Ar fi așteptat să se coacă lucrurile, ar fi reflectat și și-ar fi dat seama la timp de pericol. Acest copoi prost dresat, care tremura de prea mult zel, îl îmbrobodise și îl încurcase rău de tot.

Tocmai acest moment atît de nefavorabil și-l alese Tabaret pentru a-și face apariția. I se comunicase că interogatoriul luase sfîrșit, iar el sosea, arzînd de nerăbdare să afle cum decurseseră lucrurile. Intră cu pieptul umflat de gîndul victoriei, mîndru că prezisese totul.

„Ce-a zis ?", întrebă, înainte de a fi închis ușa în urma sa.

„E, firește, vinovat", izbucni judecătorul, cu o brutalitate străină firii sale.

Pe Tabaret îl miră tonul domnului Daburon. Venise să primească elogii, și iată că... ! Cu ton nesigur, își oferi serviciile modeste :

„Vroiam să aflu de la domnul judecător dacă n-ar fi cazul să se facă cercetări pentru a anula alibiul inculpatului".

„N-are alibi", răspunse judecătorul, scurt.

„Cum ?", strigă Tabaret, „n-are alibi ?... Tîmpitul de mine !", și adăugă imediat : „Domnul judecător l-a făcut, desigur, șah-mat din trei mutări. A recunoscut tot, nu-i așa ?".

„Nu", spuse judecătorul iritat, „nu recunoaște nimic. Admite că dovezile sînt zdrobitoare, nu poate să spună ce a făcut în timpul crimei, dar zice că e nevinovat".

Tabaret stătea în mijlocul camerei, cu gura căscată, cu ochii holbați. Toată ținuta lui era expresia grotescă a unei uimiri extreme.

În ciuda furiei sale, domnul Daburon nu-și putu stăpîni un zîmbet. Constant făcu o grimasă care însemna culmea veseliei.

„N-are alibi", se bîlbîi Tabaret, „nimic, nici o încercare de a explica lucrurile ? E de neînțeles, nu e posibil ! Oare ne-am înșelat ? Să nu fie el vinovatul ? Nu se poate...".

Judecătorul de instrucție își spuse că Tabaret trebuie să fi așteptat la vreo bodegă sfîrșitul interogatoriului, sau că s-o fi scrîntit, deodată, la cap.

„Din păcate, nu ne-am înșelat", spuse. „E evident că domnul de Commarin e asasinul. De altfel, dacă acest lucru vă liniștește, cereți-i lui Constant procesul-verbal și citiți-l în timp ce-mi pun în ordine hîrtiile".

„Să-l văd !", spuse repede Tabaret.

Se așează pe locul lui Constant, se sprijini cu coatele pe masă, își înfipse mîinile în păr și aproape înghiți procesul-verbal.

Cînd termină, se ridică. Palid, zăpăcit, cu mîna descompusă, stătea nemișcat.

„Domnule", spuse în cele din urmă cu voce sonoră, „sînt cauza involuntară a unei mari nenorociri. Acest om e nevinovat".

„Nicidecum", spuse domnul Daburon, fără să se oprească din pregătirile sale de plecare. „V-ați pierdut capul, dragă domnule Tabaret. Gîndiți-vă, după tot ce ați citit...".

„Da, domnule, după tot ce am citit, vă spun : opriți-vă, sau veți adăuga încă o eroare judiciară în lunga listă a celor deja existente ! Recitiți la rece procesul-verbal : nu cuprinde nici un răspuns, nici un cuvînt care să nu-l disculpe pe acest nenorocit. Iar el se află la închisoare, într-o celulă izolată !".

„Acolo va rămîne !", îl întrerupse judecătorul. „E posibil, oare, ca tocmai dumneavoastră să fiți cel care-mi vorbiți astfel după tot ce mi-ați zis noaptea trecută, cînd eu încă mai ezitam ?".

„Dar, domnule judecător, spun și acum același lucru", strigă Tabaret. „Ah, bietul de mine, totul e pierdut, dacă n-am fost înțeles. Îmi cer scuze, domnule judecător, dacă dau dovadă de lipsă de respect pentru justiție, dar n-ați înțeles bine metoda mea. E, totuși, foarte simplă. Dacă se stabilește că e vorba despre o crimă, cu toate împrejurările și detaliile, eu elaborez, piesă cu piesă, planul pentru procedura preliminară, plan pe care-l predau întotdeauna complet, fără lacune. Dacă se găsește omul căruia i se potrivește perfect acest plan, acela e criminalul. Dacă, nu, înseamnă că a fost arestat un nevinovat. Nu e de ajuns să se potrivească un detaliu sau altul, nu, totul sau nimic, asta-i metoda mea, și e fără greș. Deci cum am ajuns să-l găsesc pe culpabil ? Deducînd, prin inducție, fapte necunoscute din cele cunoscute. Am cercetat fapta și am dedus, după ea, vinovatul. Rațiunea și logica nc-au condus... la cine ? La un

răufăcător hotărît, îndrăzneț și prudent totodată, extrem de rafinat. Puteți să vă imaginați că un astfel de om lasă nebăgată în seamă o măsură de precauție pe care n-o omite nici măcar un borfaș ordinar ? Acest om e atît de viclean, încît lasă numai urme firave, pe care nu le observă nici Gévrol, cu ochiul său exersat, iar dumneavoastră vreți ca eu să cred că acesta se nenorocește singur, dispărînd de la suprafață o noapte întreagă ? E imposibil ! Sînt sigur de sistemul meu ; asasinul de la La Jonchère are alibiul său ! Albert n-are alibi — e deci, nevinovat !".

Domnul Daburon îl urmări pe bătrînul detectiv, cu atenția ironică ce se acordă oricărei obsesii. Cînd Tabaret termină, îi spuse :

„Mult stimate domnule Tabaret, aveți un singur defect. Păcatul dumneavoastră e subtilitatea exagerată. Atribuiți altora, cu prea multă dărnicie, agerimea splendidă a minții pe care o posedați dumneavoastră înșivă. Omul nostru n-a fost precaut, deoarece s-a simțit deasupra oricărei bănuieli".

„Nu, domnule judecător, nu, de o mie de ori nu ! Criminalul meu, cel adevărat, pe care nu l-am dibuit încă, a fost extrem de prudent ! Observați, de asemenea, că Albert nu se apără. E dezorientat fiindcă își dă seama că acest concurs fatal de împrejurări îl condamnă irevocabil Încearcă să se disculpe ? Nu. Spune doar : „E îngrozitor !". Și, totuși, am sentimentul că ne ascunde ceva ce încă nu pot să-mi explic".

„Eu îmi pot explica totul foarte bine", răspunse judecătorul de instrucție, „și sînt la fel de mulțumit de parc-ar fi mărturisit. Am suficiente dovezi".

„Ah, domnule judecător, dovezi ! Dovezi au existat în cazul multor oameni condamnați fără vină. Dovezi... !".

„Ca atare", îl întrerupse domnul Daburon nerăbdător. „dacă e nevinovat Albert, care are interesul cel mai mare, cine e vinovatul ? Tatăl său, contele de Cammarin ?".

„Nu, asasinul meu e tînăr !".

Domnul Daburon terminase între timp pregătirile, își aranjase hîrtiile. Își luă pălăria și se îndrepta spre ușă.

„Deci, pe mîine", îi mai spuse lui Tabaret. „Și vă rog să alungați fantomele. Mai vorbim mîine. În seara asta, pic de somn. Constant, vă rog să treceți pe la paznic, pentru cazul în care deținutul Commarin ar dori să-mi vorbească".

Era deja lîngă ușă, cînd Tabaret îi taie drumul.

„Domnule“, zise, „în numele cerului, ascultați-mă ! E nevinovat, v-o jur ! Ajutați-mă să-l găsesc pe vinovat. Gîndiți-vă la remușcările dumneavoastră dacă i s-ar lua capul unui nevinovat...“.

Dar judecătorul nu voia să mai audă nimic. Îl dădu ușor la o parte și ieși.

Tabaret se îndreptă acum către Constant, spre a-l convinge barem pe el, dar degeaba. Grefierul își împachetă iute lucrurile, gîndindu-se la supa pe cale de a se răci.

Scos afară fără voia lui, Tabaret era acum singur cuc pe coridorul întunecos la acea oră. Toate zgomotele zilei amuțiseră. Se simțea ca într-un cavou. Despérat, bătrînul își răvășea părul.

„Ce nenorocire ! Albert e nevinovat, iar eu l-am băgat la zdup ! Nerodul de mine, i-am servit judecătorului o părere, iar acum nu i-o mai pot scoate. Albert e nevinovat și îndură cele mai cumplite suferințe. Dacă se va sinucide ? Există suficiente exemple de oameni acuzați pe nedrept, care s-au sinucis în celulă ! Biată omenire ! Dar n-am să-l părăsesc ! Eu l-am băgat la apă, eu îl salvez. Am însă nevoie de culpabil, și-l voi găsi ! Va plăti scump eroarea mea, canalia !“

CAPITOLUL XIII

După ce Noël Gerdy îl ajutase pe contele de Commarin să urce în trăsura care aștepta pe bulevard, vizavi de Palatul Justiției, voi să-și ia rămas bun. Cu o mînă sprijinită de portieră, se aplecă adînc și întrebă :

„Cînd voi avea onoarea să vă pot vizita, domnule ?“.

„Urcați, vă rog“, spuse bătrînul conte.

Fără a se ridica, avocatul bîigui niște scuze. Trebuia să se întoarcă numaidecît acasă. „Urcați, vă rog !“, repetă contele, pe un ton care nu îngăduia replică.

Noël ascultă.

„V-ați regăsit tatăl“, spuse încet domnul de Commarin, „dar trebuie să vă anunț că v-ați pierdut libertatea“.

Trăsura porni, și abia acum contele observă că Noël, modest, luase loc pe banchetа din spate. Această umilință părea să-l indispună în cel mai înalt grad pe bătrîn. „Veniți aici lîngă mine“, spuse violent. „Sînteți nebun ? Nu sînteți fiul meu ?“

Fără să scoată un cuvînt, avocatul luă loc lîngă tiranicul bătrîn și se făcu cît de mic putu.

În drumul de la Palatul Justiției spre palatul Commarin, tatăl și fiul nu schimbară nici un cuvînt.

Cînd trăsura se opri în fața portalului, iar contele se dădu jos ajutat de Noël, servitorii adunați se uitară unul la altul.

Nu erau prea mulți, o duzină, căci mai toți fuseseră chemați pentru audiere. Dar abia dispăruseră contele și avocatul, că se și adunaseră cu toții în sala de la intrare, alergînd din grajduri, bucătărie și pivniță. Unul dintre ei recunoscuse, în persoana lui Noël, pe vizitatorul duminical, și asta fusese de ajuns ca toți să se agite. Scandalul plutea în aer.

De altfel, întîmplările din palatul Commarin stîrniseră mare vîlvă în tot cartierul aristocratic al Parisului. Circulau mii de versiuni; unele fură combătute, altele corectate, atenuate sau exagerate de răutate și invidie. Unele erau produsul fanteziilor înfloritoare, altele erau pur și simplu stupide. Nu mai puțin de douăzeci de personalități, a căror noblețe era întrecută doar de orgoliu, nu se consideraseră prea nobile pentru a trimite pe cel mai viclean dintre lacheii lor într-o vizită de curtoazie la cîte un coleg din palatul Commarin, ca să afle detalii. Pe scurt, se știa totul sau, mai exact, nimic.

„Se pare, deci, că tînărul înalt, cu favoriți, e fiul legitim al contelui ?“, întrebă un om de la bucătărie.

„Just“, confirmă unul dintre lacheii care-l însoțiseră pe conte la Palatul Justiției.

„Iar celălalt e tot atît de puțin fiul lui ca și Jean cel de aici, care va zbura pe ușă afară dacă va mai apărea în saboți de lemn“.

„Frumoasă poveste !“, strigă Jean, fără să se sinchisească de amenințarea la adresa lui.

„Se știe doar că asemenea lucruri se întîmplă zilnic în casele mari“, își dădu cu părerea bucătarul.

„Dar cum naiba s-a putut întîmpla una ca asta ?“.

„Simplu de tot ! Probabil că răposata contesă se plimba odată cu fiul ei, pe cînd era mic, și niște bandiți i-au furat copilul. Cucoana, care se temea de soțul ei, fiind în încurcătură, s-a dus la prima sărăntoacă întîlnită în cale și i-a cumpărat plodul. Cît ai zice pește, l-a făcut pe acesta viconte, iar contele nici nu și-a dat seamă“.

„Dar crima ? Crima !“.

„Tot simplu ! Cînd mama adevărată a văzut ce bine-i merge băiatului, l-a șantajat, nu glumă ! Vicontele nu mai avea

un sfanț în buzunar. La un moment dat, s-a săturat, s-a dus la ea și a căsăpit-o".

„Dar celălalt, ăl de e acum aici, brunetul ?"

Purtătorul de cuvînt era cît pe-aci să găsească și pentru acesta o explicație satisfăcătoare, cînd fu întrerupt de sosirea domnului Lubin, care se întorcea tocmai atunci de la Palatul Justiției, în compania tînărului Joseph. Toți își îndreptară acum atenția către cameristul lui Albert. El știa, desigur, ceva mai precis, și toți ochii se ațintiră asupra lui. Dar nu era omul care să abuzeze de poziția lui privilegiată, nici nu dorea să-și tortureze spectatorii, făcîndu-i să aștepte.

„Ce bandit !", strigă încă de la început, „ce ticălos ordinar e Albert ăsta !". Nu folosea cuvintele „domnul" sau „vicontele", fapt cu care toți erau de acord.

„De altfel", continuă el, „în ceea ce mă privește, am avut întotdeauna îndoieli. Tipul n-a fost niciodată pe placul meu. Dar așa ceva se mai întîmplă în meseria noastră, numai că nu e prea plăcut. Judecătorul a recunoscut asta. „Domnule Lubin", mi-a zis, „domnule Lubin, unui om ca dumneavoastră trebuie să-i fi fost penibil să slujească o astfel de canalie". Căci, e bine să știți, n-a ucis numai o octogenară, ci și o fetiță de doisprezece ani. Fetița, a zis judecătorul, a fost tăiată bucățele".

„Semn că e prost", încercă să intervină Joseph. „Dacă ești bogat, nu faci așa ceva cu mîna ta. Sînt atîția golani care vor să cîștige un pitac !".

„Destul !", îi taie vorba domnul Lubin. „Dar o să vedeți voi cum iese ăsta alb ca neaua. Cei bogați scapă aproape totdeauna".

„Fie ce-o fi", își spuse părerea bucătarul, „dar mi-aș da leafa pe-o lună să fiu un șoricel și să ascult ce discută, sus, cei doi — contele și brunetul cel înalt. Ce credeți, n-am putea, oare, să ne apropiem de ușă ?...".

Această propunere nu fu primită prea favorabil. Valetul știa din experiență că spionatul era zadarnic cînd se discuta, sus, ceva important. Contele își cunoștea slujitorii, fusese din copilărie înconjurat de slugi. Camera lui de lucru era ferită de orice indiscreție. Nici măcar urechea cea mai fină, chiar dacă se lipea de broasca ușii interioare, nu putea să audă nimic, decît dacă domnul se înfuria și striga tare. Numai Denis, „Numărul unu" cum era numit, putea să mai prindă cîte o vorbă, dar el era, în fond, plătit pentru a fi discret. Și era.

În timpul acesta, domnul de Commarin ședea în același fotoliu pe care-l lovise cu pumnii cu o seară în urmă, cînd discuta cu Albert. De cînd se urcase în trăsură, părăsind Palatul Justiției, era din nou cel dinainte — își regăsise autoritatea. Cu cît își dădea mai bine seama cît de tare se umilise în fața judecătorului, cu atît mai rigid și mai recalcitrant devenea, cu atît mai condamnabilă i se părea slăbiciunea sa. Începuse chiar să se întrebe serios cum de se putuse lăsa copleșit de emoție și durere.

La fel ca Albert, cu o seară înainte, Noël, care-și regăsise stăpînirea de sine, rămase în picioare rece ca murmura și respectuos, dar nu slugarnic. Tatăl și fiul schimbară priviri — nici drăgăstoase, nici prietenoase. Se uitau unul la altul mai mult ca niște adversari care se pipăie cu ochii înainte de a se încăiera.

„Domnule", spuse în cele din urmă contele, pe un ton sever, „casa aceasta, este, pe viitor, și a dumneavoastră. Din această clipă, sînteți vicontele de Commarin și intrați în posesia tuturor drepturilor de care ați fost văduvit atîta vreme. Oh, nu, vă rog să nu-mi mulțumiți. Primul lucru care-l fac e să vă scutesc de orice obligație de gratitudine. Vă rog să rețineți că, dac-aș fi fost stăpîn pe situație, nu v-aș fi recunoscut niciodată. Albert ar fi rămas pe locul unde eu l-am pus".

„Vă înțeleg, domnule", răspunse Noël. „Nu cred că m-aș fi pretat vreodată la o acțiune ca aceea prin care mi-ați luat tot ce era de drept al meu. Dar țin să declar răspicat : dac-aș fi avut nefericirea să mă aflu într-o astfel de situație, aș fi acționat exact ca dumneavoastră. Poziția vă este prea expusă pentru a vă îngădui o întoarcere de bună voie. E de o mie de ori mai bine să lași să persiste o nedreptate tăinuită decît să-ți expui numele bîrfei".

Acest răspuns îl surprinse pe conte în modul cel mai plăcut. Avocatul îi exprima propriile gînduri. Nu lăsă însă să i se citească satisfacția și continuă, cu o voce încă mai autoritară :

„N-am nici un drept asupra dragostei dumneavoastră, domnule, și nici s-o revendic. Ceea ce vor pretinde însă, în schimb, mereu, este respectul. În familia noastră, de pildă, există uzanța ca fiul să nu-și întrerupă tatăl ; și tocmai asta ați făcut adineauri. De asemenea, copiii n-au căderea să-și judece părinții ; și pe asta ați făcut-o. La bătrînețe, tatăl meu a devenit senil. Eu aveam pe atunci patruzeci de ani, dar nu-mi aduc aminte să fi vorbit vreodată în contradictoriu cu el.

Acestea se cereau spuse, iar acum pot să continui... I-am plătit lui Albert o rentă viageră de patru mii de franci lunar, bani de buzunar, precum şi cheltuielile considerabile necesare menajului său. Ca să astup gurile rele şi să vă creez o situaţie cît mai favorabilă, m-am decis să vă las să întreţineţi o casă şi mai mare. Asta va fi treaba mea. În plus, vă voi acorda o rentă de şase mii de franci pe care — vă cer aceasta în mod expres — o veţi cheltui într-o manieră cît mai aristocratică şi făcîndu-vă cît mai puţin ridicol. Nu pot să vă rog suficient de insistent să fiţi extrem de atent şi precaut. Fiţi cu băgare de seamă, gîndiţi-vă bine ce spuneţi, puneţi fiecare cuvînt pe cîntar. Veţi fi centrul atenţiei a mii de pierde-vară nerușinaţi, care alcătuiesc societatea noastră. Orice pas greşit le va face mare plăcere. Ştiţi să duelaţi ?".

„Da".

„Excelent ! Călăriţi ?".

„Nu, dar în şase luni ori voi fi un bun călăreţ, ori îmi voi fi rupt gîtul".

„Poţi învăţa să călăreşti şi fără să-ţi rupi gîtul. Nu vă veţi muta, desigur în locuinţa lui Albert. Voi pune s-o zidească după ce scap de poliţie. Slavă cerului, casa e mare ! Veţi ocupa cealaltă aripă, spre care duce şi o scară specială. Servitori, cai, trăsură, tot ce a fost folosit de viconte va fi schimbat în patruzeci şi opt de ore, oricît va costa. De îndată ce veţi apărea, vreau ca totul să pară ca şi cum aţi locuit aici de totdeauna. Va fi un scandal monstru — asta n-o pot împiedica, din păcate. Un tată prudent v-ar trimite, probabil, pentru cîteva luni, la Curtea austriacă sau rusească, dar mie, în acest caz, mi se pare absurdă orice precauţie. Mai bine pe loc o zarvă mare, care va amuţi curînd, decît şoapte în surdină în vecii vecilor. Să fim mai iuţi decît bîrfitorii noştri şi, în opt zile, toate comentariile vor fi epuizate ; se va considera drept o manifestare mic-burgheză să mai pomeneşti de afacere. La treabă, deci ! Încă în seara asta vor fi aici meseriaşii. Înainte de toate, vreau însă să vi-i prezint pe servitorii mei".

Cînd contele întinse mîna su sune, Noël îl opri.

Încă de la începutul discuţiei Noël se-nvîrtea parcă în ţara celor o mie şi una de nopţi, cu lampa lui Aladin în mînă. O realitate strălucitoare punea în umbră cele mai minunate vise. cuvintele contelui îl orbiră şi trebui să facă apel la stăpînirea de sine, spre a nu cădea pradă ameţelii. Ca atins de o baghetă

magică, era tulburat de mii de simțăminte noi, necunoscute Se scălda în aur și purpură.

Dar știa să se ascundă, să pară impasibil, oricît de puternică era furtuna din lăuntrul lui. În timp ce pasiunea clocotea într-însul, părea să asculte cu indiferență.

„Dacă-mi permiteți, domnule, mi-aș îngădui, cu tot respectul, să vă cer să aveți în vedere unele lucruri. Sînt adînc mișcat de generozitatea dumneavoastră, mai mult decît pot s-o spun. Vă rog, totuși, să mai așteptați puțin cu manifestarea bunăvoinței față de mine. Cred că mi se potrivește mai bine modestia. E just să nu te lași influențat prea tare de opinia publică, dar nici nu poți face total abstracție de ea. Cu siguranță, voi fi judecat sever. Ce s-ar spune dacă m-aș instala așa, deodată, la dumneavoastră? Aș apărea în ipostaza cuceritorului victorios, care, pentru a ajunge la țintă, nu ezită să calce peste cadavrele celor învinși. Mi se va reproșa că m-am culcat în patul, cald încă, al celuilalt fiu. Voi fi luat în zeflemea pentru graba nedemnă cu care am pus stăpînire pe toate. Voi fi comparat cu Albert, și asta, firește, în dezavantajul meu. N-aș vrea să-mi serbez triumful în timp ce casa noastră e îndoliată".

Contele îl asculta fără să manifeste semne de neplăcere, impresionat parcă de justețea argumentației. Noël observă că e mai blînd, și asta îl încuraja.

„Vă conjur, domnule", continuă, „să-mi satisfaceți dorința de a nu-mi schimba, deocamdată, stilul de viață. Nearătîndu-mă, voi face ca toate comentariile răutăcioase să sune în gol. În plus, voi da opiniei publice ocazia să se deprindă cu gîndul unei schimbări. Așa, cel puțin, nu voi crea impresia unui intrus atunci cînd mă voi prezenta în fața lumii. Prin absență, mă voi bucura de privilegiul celui necunoscut și voi cîștiga simpatia celor care-l invidiază pe Albert. Și-i voi avea de partea mea și pe cei care m-ar ataca mîine cu furie dacă apariția mea bruscă, din neant, i-ar găsi nepregătiți. Se adaugă și faptul că o amînare mi-ar îngădui să mă adaptez mai bine noilor condiții. Nu vreau să mi se reproșeze cîndva alura de parvenit. Vreau ca numele meu să mi se potrivească perfect, ca un costum croit de un croitor rafinat. Pe scurt, în felul acesta voi avea posibilitatea să-mi schimb starea personală neostentativ, fără prea mare zarvă".

„Poate că e mai înțelept așa", murmură contele, meditativ.

Acest consimțămînt, obținut atît de repede, îl surprinde pe Noël ; se gîndi că fusese, pur și simplu, pus la încercare de conte. În orice caz, fie că-și datora victoria darului de persuasiune, fie că evitase o capcană, lucrurile stăteau bine pentru el. Asta-i întări siguranța de sine și îl făcu să stăruie.

„Mai țin să adaug", completă el, „că trebuie să găsesc niște soluții de tranziție. Am prieteni și clienți. Evenimentele cele mai recente mă surprind într-o fază în care începusem să recoltez fructele unei munci de un deceniu. Numele meu devine, încetul cu încetul, cunoscut, mă bucur de oarecare influență. O spun deschis, nu mi-e rușine de asta ; pînă acum am îmbrățișat niște idei nelalocul lor în palatul Commarin, și e greu de imaginat că de la o zi la alta...".

„Ah", îl întrerupse ironic contele, „sînteți pesemne liberal ? Ei bine, e o boală la modă. Și Albert a fost liberal".

„Ideile mele, domnule", spuse Noël, „erau aceea ale oricărui om inteligent care vrea să facă neapărat carieră. În ultimă instanță, toate partidele și grupările n-au decît un singur țel : să ajungă la putere. Se deosebesc numai mijloacele prin care cred c-o pot obține. Nu vreau să insist asupra acestei teme, dar fiți sigur, domnule, voi ști să-mi port numele cu demnitate și să acționez conform rangului meu".

„Asta și aștept de la dumneavoastră", spuse domnul de Commarin, „și sper că nu voi avea motive să-l regret pe Albert".

„Cel puțin, nu din vina mea. Dar fiindcă ați pronunțat numele acestui nenorocit, îngăduiți-mi să vorbesc despre el".

„Ce-am mai putea face pentru Albert ?", întrebă contele, cu o privire ce trăda îndoiala.

„Cum ! ?", exclamă Noël. „Vreți să-l abandonați tocmai acum, cînd nu mai are pe nimeni pe lumea asta ? E, totuși, fiul dumneavoastră, e fratele meu, care timp de trei decenii a purtat numele de Commarin. Toți membrii unei familii trebuie să fie solidari. Nevinovat sau vinovat, are dreptul să se bazeze pe noi și e de datoria noastră să-l ajutăm".

Aceasta era din nou o opinie pe care contele o împărtășea și de care se bucura nespus.

„Dar ce sperați pentru el, domnule ?", întrebă.

„Că-l vom putea salva dacă e inocent, și cred că este. Sînt avocat, domnule, și doresc să-l apăr la proces. Se zice că sînt omul potrivit pentru astfel de cazuri, și o voi dovedi. Oricît de greu ar trage la cîntar dovezile împotriva lui, le voi spulbera. **Îl voi salva, iar asta va fi ultima mea pledoarie".**

„Dar dacă mărturisește sau a și mărturisit ?“, spuse contele.

„Atunci, domnule“, răspune grav Noël, „atunci i-aș face ultimul serviciu pe care-l poate face un frate altuia : l-aș ajuta să nu fie nevoit să aștepte sentința“.

„Frumos, domnule“, spuse contele, „foarte frumos, fiul meu !“.

Avocatul respiră adînc cînd contele îi strînse mîna. Găsise, în cele din urmă, drumul spre inima acestui mare senior inabordabil. Îl cîștigase de partea sa, îi plăcuse.

„Acum, însă, să vorbim din nou despre dumneavoastră“, spuse contele „Văd justețea motivelor pe care le invocați. Fie totul precum doriți. Dar vă rog să considerați asta ca o excepție. În general, nu renunț la deciziile mele chiar dacă se consideră că ar contraveni intereselor mele.

Nimic nu vă poate împiedica să locuiți, începînd de azi, la mine și să luați mesele cu mine. Vom hotărî împreună unde veți locui pînă ce veți putea să vă mutați în locuința dumneavoastră oficială“.

Noël avu îndrăzneala să-l mai întrerupă o dată pe bătrînul gentilom.

„Domnule“, spuse el, „cînd mi-ați poruncit să vă însoțesc, m-am supus, precum aveam datoria. Acum mă cheamă însă o altă obligație sfîntă. Doamna Gerdy e pe moarte. Pot s-o părăsesc tocmai acum pe ea, care mi-a ținut loc de mamă ?“.

„Valerie !“, spuse încet contele.

Și, cu capul sprijinit în mîini, se gîndi la trecutul ce reînviase în el.

„M-a făcut să sufăr“, continuă el, pierdut în gînduri. „Viața mea a fost un haos, dar pentru asta am dreptul să fiu necruțător ? Moare din cauza acuzației aduse fiului nostru. Vinovatul sînt eu ! Sînt sigur că, în acest ultim ceas, un cuvînt din partea mea ar consola-o. Vă voi însoți la doamna Gerdy, domnule“.

Noël se sperie de această propunere.

„Ar fi mai bine să evitați o priveliște zguduitoare, domnule“, spuse repede. „Vizita dumneavoastră e lipsită de sens. Doamna Gerdy mai e în viață, dar spiritul ei e mort. Mintea ei n-ar reacționa, nefericita nici nu v-ar recunoaște, n-ar înțelege ce spuneți“.

„Duceți-vă, deci, singur“, oftă contele. „Duceți-vă, fiul meu“.

Acest „fiul meu“, rostit cu o intonație specială, sună ca trîmbița victoriei în urechile lui Noël. Atitudinea lui ponderată

nu-l părăsi însă nici măcar pentru o clipă. Făcu o plecăciune și porni spre ușă, dar contele îl mai reținu o clipă.

„În orice caz, se va pregăti un tacîm și pentru dumneavoastră. Iau masa la orele 18,30, și m-aș bucura dacă ați veni".

Sună și apăru „Numărul unu".

„Denis", îi spuse, „acest domn are porțile deschise oricînd va veni. Veți informa, în acest sens, și pe ceilalți servitori. Domnul e la el acasă".

Avocatul își luă rămas bun și părăsi palatul. Contele resimțea singurătatea ca pe o mare binefacere. În dimineața aceea, lucrurile se precipitaseră, iar acum, în fine, avea timp să mediteze.

„Acesta e, deci, fiul meu legitim, își zise el. Sînt sigur de obîrșia lui. Ar fi nedrept să n-o cred. Mă recunosc în el așa cum eram cu trei decenii în urmă. E reușit acest Noël, chiar foarte reușit. Pînă și prezența lui fizică pledează pentru el E inteligent și fin. A știut să fie modest, însă nu slugarnic, ferm, dar nu insolent. Noua lui situație, dobîndită mai mult prin surpriză, nu l-a făcut arogant. Nu i se poate prezice decît binele unui om care știe să întîmpine calm fericirea. Își va purta numele cu demnitate. Cu toate acestea, nu mi-e deloo simpatic. Îl voi regreta amarnic pe bietul meu Albert. N-am știut să-l prețuiesc cum se cuvine. Nefericitul copil ! O crimă atît de meschină ! Trebuie să-și fi pierdut complet capul. Nu-mi plac ochii celui de acum. Sînt prea limpezi. Pare perfect. Cel puțin, manifestă o gîndire aleasă. E blînd, dar puternic, generos și mărinimos. Într-un fel, dă dovadă chiar de eroism. Nu e ranchiunos, e gata să se jertfească pentru mine, care l-am nedreptățit atîta timp. O iartă pe doamna Gerdy, îl iubește pe Albert. Aproape că trezește bănuieli. Dar azi mai toți tinerii sînt așa. Oh, secol fericit ! Fiii noștri se nasc fără defecte, n-au nici viciile, nici pasiunile, nici temperamentul violent al părinților. Acești filozofi precoce, acești copii-model de înțelepciune și virtute sînt incapabili să facă vreo prostie. Ah, Albert părea perfect, și iată că a ucis-o pe Claudine ! Oare ce-o să mai facă și ăsta ?... Ar fi trebuit, totuși, să-l însoțesc pînă la Valérie".

Deși Noël plecase de mai bine de zece minute, contele se ridică și se apropie de fereastră, în speranța că îl va zări prin curte și îl va putea rechema. Dar Noël plecase.

După ce avocatul părăsise palatul, se urcase într-o trăsură și plecase repede acasă. Sosit acolo, urcă în grabă treptele și a întrebă pe fata care-i deschise dacă a întrebat cineva de el.

„Nimeni, domnule", fu răspunsul.

Păru eliberat de o grijă chinuitoare și continuă, pe un ton liniștit.

„Și medicul ?".

„A fost azi dimineață, în timp ce domnul era absent, și nu mi-a părut deloc nemulțumit cînd a plecat. A revenit și este încă aici".

„Excelent ! Înseamnă că pot vorbi imediat cu el. Dacă întreabă cineva de mine, conduceți-l în camera mea de lucru. Iată aici cheia. Chemați-mă".

Cînd intră în dormitorul doamnei Gerdy, Noël putu constata că, în timpul absenței sale, nu survenise nici o schimbare. Cu ochii închiși și chipul crispat, bolnava zăcea pe spate. Fără tresăririle convulsive care-l zguduiau din cînd în cînd, trupul ei părea lipsit de viață. Deasupra capului, i se fixase un mic aparat umplut cu apă de gheață, din care lichidul răcoritor cădea, picătură cu picătură, pe fruntea acoperită de pete vineții. Masa și căminul erau ticsite de cutiuțe pline cu medicamente, sticluțe și pahare. După cearșaful pătat de sînge, se deducea ușor că i se pusese lipitori.

Lîngă cămin, ședea o călugăriță, așteptînd să fiarbă apa într-un cazan. Era încă tînără. Fața ei puhavă era mai albă decît gulerul. Blîndețea încremenită de pe chipul ei, privirea tristă trădau resemnare. Straiele, din stofă cenușie, cădeau în falduri grosolane în jurul trupului. La orice mișcare, îi zornăia șiragul de mătănii cu cruciulițe. Pe un fotoliu, lîngă pacientă, ședea doctorul Hervé, urmărind cu mare atenție pregătirile infirmicrei. Cînd intră Noël, se ridică grăbit.

„În sfîrșit, ai venit !", exclamă și-i întinse mîna prietenului său.

„Am fost reținut atît de mult la Palatul Justiției", spuse avocatul de parc-ar fi vrut să-și scuze absența, „și-ți poți închipui că ședeam ca pe ghimpi".

Se apropie de urechea medicului și întrebă cu o voce tremurînd de supărare :

„Ei, cum stau lucrurile ?".

Medicul dădu din cap, în semn de descurajare.

„Mai prost. De azi dimineață, se înmulțesc crizele într-un mod alarmant". Se opri. Avocatul îl apucase de braț și îl strîngea violent. Doamna Gerdy făcuse o mișcare slabă și gemea ușor.

„Te-a auzit“, șopti Noël.

„Aș vrea să fie așa, dar mă tem că te-ai înșelat“, spuse medicul. Să vedem“.

Se apropie de pat, pipăi pulsul bolnavei, observînd-o cu atenție. Îi ridică apoi ușor o pleoapă. Ochiul era fără strălucire, ca stins.

„Te rog să judeci singur. Ia-i mîna și vorbește cu ea“.

Noël făcu ce-i spuse prietenul. Se apropie tremurînd, se aplecă peste bolnavă, aproape de urechea ei :

„Mamă, eu sînt, Noël, Noël al tău. Spune ceva, fă-mi un semn... Mă auzi, mamă ?“.

Nimic. Persista în acea imobilitate îngrozitoare, nici un semn de înțelegere nu-i lumina fața.

„Biata femeie“, oftă Noël, „suferă mult ?“.

„Acum, nu“.

Călugărița se apropie de pat.

„Domnule doctor, totul e gata“.

„Deci, soră, chemați fata, avem nevoie de ajutor. Vom înveli bolnava într-un plasture de muștar“.

Fata veni în fugă. În brațele celor două femei, bolnava zăcea ca pe catafalc. Suferise enorm, și asta de multă vreme ; era de o slăbiciune trupească de speriat. Chiar și sora, obișnuită cu privirea celor în suferință, fu cuprinsă de milă. Între timp, Noël se retrăsese într-o nișă, lîngă geam și-și apăsa fruntea de sticlă. La ce medita în timp ce se stingea femeia care-i dăduse atîtea dovezi de simpatie maternă și-l îngrijise cu atîta abnegație ? Îi părea rău pentru ea ? Nu se gîndea, mai degrabă, la viața bogată, plină de splendori, care-l aștepta la Faubourg Saint-Germain ? Tresări cînd auzi vocea prietenului.

„Vom aștepta efectul plasturelui“, spuse medicul. „Dacă se manifestă, va fi un semn bun. Dacă nu, vom încerca cu ventuze“.

„Și dacă nici acestea nu ajută ?“.

Medicul răspunse doar dînd din umeri, ceea ce părea să însemne lipsa lui de putere.

„Înțeleg tăcerea ta, Hervé“, șopti Noël. „Ah, da, mi-ai zis-o și în seara trecută. E pierdută“.

„Teoretic, da. N-aș vrea, totuși, să renunț la orice speranță. Cu un an în urmă, socrul unei cunoștințe a învins boala asta, iar cazul respectiv mi s-a părut și mai grav“.

„Mi se rupe inima cînd o văd așa“, continuă Noël. „Va muri, oare, fără să-și fi revenit deloc ? N-o să mă recunoască, n-o să-mi vorbească ?“.

„Nu poate spune nimeni. La boala asta, orice prezicere e caducă. Simptomele se schimbă de la o clipă la alta, depinde de zona creierului atinsă de inflamație. Acum se află într-o stare de catalepsie, e ca paralizată. Poate că mîine va delira“.

„Și ar putea reîncepe să vorbească ?“.

„Neîndoielnic, dar asta n-ar fi semn de îmbunătățire“.

„Și... ar avea gîndirea clară ?“.

„Poate“, răspunse medicul, privindu-l drept în ochi pe prietenul său. „Dar de ce întrebi ?“.

„Ah, dragă Hervé, un cuvînt al doamnei Gerdy, un singur cuvînt ar fi de mare importanță pentru mine !“.

„Din cauza afacerii tale, nu-i așa ? Nu pot să-ți spun nimic, nici să-ți promit ceva. Șansele pro și contra sînt egale. N-ai voie să te îndepărtezi de ea. Dacă-i va reveni luciditatea, va fi numai pentru cîteva clipe. Încearcă să le folosești. Eu plec acum, mai am de făcut trei vizite“, spuse medicul.

Noël îl însoți pe prietenul său pînă la ușă.

„Te întorci ?“, îl întrebă.

„Seara, pe la orele nouă. Înainte de asta, nu putem întreprinde nimic. Restul îl poate face, pînă atunci, infirmiera. iar eu ți-am găsit o adevărată perlă. O cunosc de ani de zile“.

„Tu ai fost, deci, cel care mi-ai adus-o pe călugăriță ?“.

„Da, fără permisiunea ta, ce-i drept. Ești supărat ?“.

„Nicidecum. E drept, trebuie să mărturisesc...“.

„Cum ? Oare e împotriva convingerilor tale politice să-ți lași mama, mă rog, pe doamna Gerdy, îngrijită de o călugăriță ?“.

„Știi ceva, dragă Hervé...“.

„Știu ce vrei să zici. E vechea poveste : Sînt viclene, periculoase, insolente, se știe. Dac-aș avea un unchi cu o moștenire, n-aș pune-o în contact cu el. Li se încredințează, uneori, acestor fete misiuni ciudate. Dar de ce te temi tocmai tu ? Lasă-i pe proști să vorbească. În afară de probleme de moștenire, călugărițele sînt cele mai bune infirmiere din lume. Îți doresc să fii îngrijit și tu de una dintre ele în ultimul tău ceas. Și cu asta, adio, mă grăbesc“.

În ciuda demnității sale medicale, doctorul se îndepărtă aproape fugind, în timp ce Noël, meditativ și plin de temeri, merse din nou la doamna Gerdy.

În pragul camerei, sora aștepta întoarcerea avocatului.

„Domnule", spuse „fata a spus să mă adresez dumneavoastră pentru niște bani. Ea nu mai are, a trebuit să cumpere pe credit medicamentele de la farmacie".

„Îmi cer scuze, soră", o întrerupse Noël, cu ton de regret, „mii de scuze că am omis să vă las bani. E din cauza zăpăcelii, vă rog să fiți indulgentă". Scoase din portofel o bancnotă de o sută de franci și o puse pe consola șemineului.

„Mulțumesc, domnule", spuse sora, „voi nota exact toate cheltuielile. Așa facem întotdeauna, e mai comod pentru familie. E greu să fii atent la toate cînd ți-e bolnav cineva pe care-l iubești. Probabil că ăsta e și motivul pentru care nu v-ați gîndit să trimiteți după un preot care să-i acorde bietei doamne sfînta împărtășanie? În locul dumneavoastră, aș trimite fără zăbavă după un preot...".

„Dar, vă rog, soră! Nu vedeți în ce stare se află? E aproape moartă. Nu-mi mai recunoaște nici vocea".

„Asta nu înseamnă nimic, domnule", insistă sora. „Cel puțin, v-ați făcut datoria. N-a răspuns la apelul dumneavoastră, dar de unde știți dacă nu-i va răspunde preotului?- Oh, nu cunoașteți forța ultimei împărtășiri. De multe ori s-a văzut că bolnavi aflați în agonie și-au revenit în aceste clipe, și chiar s-au însănătoșit". Vocea sorei era tot atît de tristă ca și privirea ei. Se vedea clar că nu rostește cuvinte pornite din inimă, ci învățate pe de rost, de obligație.

Dar Noël n-o asculta. Gîndurile sale erau aiurea.

„Mama dumneavoastră", continuă călugărița, „a fost, desigur, credincioasă. Vreți, oare, să-i puneți în pericol sufletul? Dac-ar putea vorbi...".

Avocatul voia tocmai să-i răspundă, cînd servitoarea îl anunță pe un domn care refuza să-și spună numele și dorea să-i vorbească lui Noël într-o problemă de afaceri.

„Vin", spuse repede.

Deci ce hotărîre ia domnul?", insistă sora.

„O las în seama dumneavoastră, soră. Faceți ce credeți de cuviință".

Fata începu din nou să debiteze fraze de mulțumire, învățate pe de rost, dar zadarnic. Noël dispăruse deja. Îl auzi în antreu, spunînd:

„Jată-vă, domnule Clergeot. Aproape că am nu v-aș fi putut primi".

Domnul Clergeot, o personalitate cunoscută în tot cartierul, nu putea fi etichetat drept cămătar. Avea însă mulți bani și, fiind un om foarte generos, împrumuta ocazional unor buni prieteni. Drept răsplată pentru acest gest prietenesc, obișnuia să primească procente care oscilau între cincisprezece și cinci sute la sută.

Era un om excelent, devotat afacerilor sale, și se bucura de stima generală. Nu aruncase încă niciodată pe vreunul în turnul datornicilor ; prefera să-i urmărească pe cei care-i datorau bani fără să le lase o clipă de odihnă și să le smulgă, puțin cîte puțin, datoria.

Locuia undeva sus, pe Rue de la Victoire. Nu făcea negoț, dar vindea tot ce se putea vinde, în plus, multe altele, necunoscute de lege ca mărfuri. Firește, întotdeauna numai pentru a-i ajuta pe alții, se înțelege. Uneori, spunea că nu e bogat. Probabil așa era, poate că era mai mult bizar decît lacom. În orice caz, era nerușinat. Cînd îi plăcea cineva, buzunarele sale se deschideau ușor, dar cînd cineva n-avea onoarea să-i placă, nu primea nimic de la el, chiar dacă toți milionarii Parisului i-ar fi fost garanți. Își risca, apoi, averea pentru întreprinderile cele mai hazardate. Clientela lui preferată era compusă din fetișcane, duduițe din cercuri de actori, medici și avocați. Femeilor le împrumuta bani pe temeiul prezenței lor fizice, bărbaților — pe temeiul talentului lor profesional, dar ambele erau garanții fragile. Flerul lui, e drept, era renumit. Se înșela rareori. O fată drăguță, căreia Clergeot îi furniza banii pentru mobilier, își croia sigur drumul. Iar o obligațiune în casa de bani a lui Clergeot era, pentru un actor, o recomandare mai bună decît o mențiune entuziastă în coloanele unei reviste.

Doamna Juliette îi mijlocise amantului ei această cunoștință folositoare și onorabilă.

Noël știa cît de receptiv era acest domn la amabilități și cît de sensibil la politețe, și-i oferi repede un scaun, întrebîndu-l, totodată, de sănătate. Clergeot îi răspunse amabil și îl informă amănunțit : dinții, treacă-meargă, dar cu ochii nu stătea bine ; picioarele îi erau slabe, iar auzul — și mai slab. După ce tema aceasta fu epuizată, trecu la problema care-l preocupa :

„Știți, desigur, de ce am venit. Polițele dumneavoastră trebuie achitate azi, iar eu am urgentă nevoie de bani. E vorba de una de șase, alta — de șapte, și a treia — de cinci mii de franci. În total, de douăzeci și două de mii de franci".

„Dar, domnule Clergeot, vă rog să nu faceți glume proaste !“.

„Cum ați spus ?“, răspunse cămătarul. „Vă asigur că nu-mi arde de glume“.

„Prefer să presupunem că glumiți. Cu opt zile în urmă, v-am scris că nu pot plăti, și v-am cerut o prelungire“.

„Am primit scrisoarea“.

„Și ?“.

„Nerăspunzîndu-vă, am presupus că veți înțelege că nu pot satisface rugămintea dumneavoastră. Am sperat că vă veți strădui să adunați suma respectivă“.

Noël nu putu ascunde un gest de nerăbdare.

„N-am făcut-o“, spuse el. „Pe scurt, faceți ce vreți, n-am nici un ban“.

„La naiba !... Ar însemna să vă prelungesc a patra oară ?“.

„Mi se pare că v-am plătit procentele corect și la timp, în așa fel încît să n-aveți ce regreta“.

Lui Clergeot nu-i plăcea cînd i se pomenea de procentajul pe care-l căpăta. Considera asta ca o umilire. De aceea, spuse pe un ton sec :

„Nu mă plîng. Pun doar preț pe constatarea următoare : sînteți încredințat că vă merge cu mine. Dac-aș fi pasat polițele dumneavoastră altcuiva, acum ar fi fost totul achitat“.

„Dar nu cu mai mult“.

„Posibil. În schimb, credeți că vă puteți aranja cu bătrînul Clergeot. Așa și este. Dar numai atîta timp cît nu-mi aduceți prejudicii prea mari. Și tocmai azi am nevoie numaidecît de bani. Nu-mai-decît, auziți ?“, spuse răspicat.

Această fermitate neobișnuită părea să-l neliniștească pe avocat.

„Să v-o repet ?“, răspunse. „Sînt lefter“.

„Așa să fie ? E neplăcut pentru dumneavoastră. Mă văd silit să predau hîrtiile executorului judecătoresc“.

„Cui o să-i folosească ? Să jucăm cu cărțile pe masă, domnule Clergeot. Țineți să sporiți veniturile executorului judecătoresc ? Cred că nu. Orice cheltuieli mi-ați cauza, o să vă îmbogățiți, oare, cu o singură centimă ? Mă veți da în judecată. Bine ! Și apoi ? O să puneți să fiu arestat ? Sînt acasă aici, dar nu sînt proprietarul casei. După cum știți, probabil, casa e pe numele doamnei Gerdy“.

„Cunosc amănuntul. Dacă scoateţi totul la licitaţie, tot nu veţi reuşi să obţineţi suma pe care mi-o datoraţi".

„Vreţi să ziceţi că o să mă băgaţi la închisoare ? Ar fi o mişcare greşită, v-o spun. Bunul meu nume, ca avocat, ar fi ruinat, şi fără asta nu se pot recupera paralele !".

„Frumos", strigă onorabilul cămătar. „Şi asta ziceţi că înseamnă să vorbeşti pe şleau ? Încercaţi-o cu alţii ! Dacă m-aţi crede în stare de jumătate din relele pe care mi le atribuiţi, banii ar fi aici, în acest sertar".

„Vă înşelaţi ! N-aş şti de unde să-i iau. S-o rog pe doamna Gerdy, dar nu pot face asta...".

Un hohot de rîs ironic, caracteristic domnului Clergeot, îl făcu pe Noël să se oprească.

„Nu cred că ar avea sens să bateţi la uşa aceea", îşi dădu cu părerea cămătarul, „căci sacul cu bani al doamnei e demult golit. Dacă doamna mamă va răposa cumva — şi se zice că e pe ducă — n-o să luaţi nici două sute de ludovici pe toată moştenirea".

Avocatul roşi de mînie, ochii îi scînteiau. Protestă cu vehemenţă.

„Ştiu, ştiu", continuă Clergeot calm, „vă puteţi imagina că ne-am informat înainte de a risca banul. E dreptul nostru. Ultimele hîrtii de valoare au fost vîndute în octombrie, anul trecut. Ei bine, Rue de Provence e un cartier scump. Juliette, firește, e o femeie atrăgătoare, ba, aş spune, inegalabilă, dar e costisitoare, a dracului de costisitoare".

Pe Noël îl apucă furia cînd îl auzi vorbind astfel despre Juliette. Dar ce era să-i răspundă ? Nimeni nu e perfect, iar domnul Clergeot avea slăbiciunea de a nu pune prea mare preţ pe fiinţele de sex feminin.

Aceasta fiindcă, în meseria lui, întîlnise exemplare nu prea onorabile. Era galant în purtările sale cu sexul frumos, dar pînă şi ofensele cele mai grosolane ar fi fost de preferat intimităţilor sale ostentative.

„Aţi exagerat", continuă, fără să ţină seama de iritarea vizibilă a clientului său, „v-am avertizat. Sînteţi nebun după femeia asta. Nici măcar n-aşteptaţi să-şi exprime vreo dorinţă... Ce lipsă de înţelepciune ? Cînd o fată tînără vrea ceva, trebuie s-o faci să mai aştepte puţin. Ocupată în felul acesta, n-are timp de prostii. N-aţi ştiut cum s-o luaţi. E-adevărat, are o privire care l-ar duce în ispită şi pe un sfînt, dar nu e bine

să-ţi pierzi de tot minţile. Nu există la Paris nici zece femei întreţinute în stilul în care o răsfăţaţi dumneavoastră. Credeţi că vă iubeşte mai mult ? Nici poveste. De îndată ce vă va fi ruinat complet, vă va întoarce spatele.

Noël suportă avalanşa de cuvinte a bancherului său ca unul care n-are umbrelă şi stă neclintit sub un ropot de ploaie.

„Spuneţi-mi, ce urmăriţi ?", întrebă curios.

„Să nu vă prelungesc poliţele. Mă înţelegeţi ? Dacă adunaţi tot ce puteţi, încă nu e prea tîrziu pentru a dobîndi suma respectivă, de douăzeci şi două de mii de franci. Nu vă încruntaţi, veţi face rost de bani, împiedicîndu-mă astfel să cer aresta dumneavoastră, şi anume nu aici, ar fi o prostie, ci la femeiuşca iubită, care nu va fi deloc încîntată şi nu cred că va ezita să-şi manifeste dezaprobarea faţă de conduita dumneavoastră".

„Nu înţeleg, e în casa ei, n-o să puteţi, aşa, netam-nesam...".

„Şi ce dacă ! Va protesta, nu mă îndoiesc de asta, dar vă va face să scoateţi banii. Fiţi rezonabil, nu împingeţi lucrurile prea departe ! Vreau banii mei, acum şi aici ! Nu sînt dispus să vă mai păsuiesc, deoarece în trei luni veţi fi consumat şi ultimele rezerve. Nu daţi din cap. Aţi fi în stare să faceţi lemne de foc din patul mamei muribunde, ca să încălziţi picioarele acestei creaturi. De unde aţi scos cele zece mii de franci pe care i le-aţi adus deunăzi, seara ? Cine ştie ce veţi mai pune la cale spre a face rost de bani pentru ea ? Speranţa de a o mai păstra pe Juliette încă paisprezece zile, trei zile, o singură zi, vă poate duce foarte departe. Deschideţi bine ochii. Cunosc jocul ăsta. Dacă nu renunţaţi la Juliette, sînteţi pierdut. Ascultaţi un sfat bun pe care vi-l dau gratis : mai devreme sau mai tîrziu, tot vă veţi despărţi de ea, nu-i aşa ? De ce nu chiar azi ?".

Ei bine, cam ăsta era stilul domnului Clergeot. Nu obişnuia să-şi piseze clienţii, decît dacă-i ştia buni de plată. Iar dacă asta îi supăra, n-avea decît ! Conştiinţa lui era împăcată. Nu era el omul să se lase antrenat în treburi nechibzuite.

Noël însă era la capătul răbdărilor.

„Destul !", strigă energic. „Faceţi ce ştiţi, domnule Clergeot, dar scutiţi-mă de sfaturile dumneavoastră. În acest caz, îl prefer pe portărel. Dac-am acţionat cu uşurinţă, am făcut-o pentru că ştiam că-mi pot permite acest lucru. Da, domnule, aş putea face rost de cele douăzeci şi două de mii, ba aş putea

să am, pînă mîine dimineață, o sută de mii. Ar trebui doar să cer. Dar n-o voi face. Nu vreau să afle cineva tocmai acum că sînt în încurcătură. N-am să risc, de dragul dumneavoastră, țelul spre care țintesc exact în ziua cînd sînt gata să-l ating".

„Începe să facă fițe", își zise cămătarul, „nu e chiar lefter, cum l-am crezut".

„N-aveți decît să duceți peticele dumneavoastră de hîrtie la portărel", continuă avocatul, „și spuneți-i să ia măsuri împotriva mea. Numai portarul meu o să afle de această chestiune, iar in opt zile voi fi citat în fața tribunalului comercial, care-mi va aproba o prelungire de douăzeci și cinci de zile. Douăzeci și cinci cu opt, fac treizeci și trei de zile, tocmai răgazul de care am nevoie. Pe scurt : ori acceptați imediat polița pentru douăzeci și patru de mii de franci pe șase săptămîni, ori vă adresați portărelului".

„În șase săptămîni", răspunse cămătarul, „veți fi în aceeași situație ca și azi. Iar patruzeci și cinci de zile cu Juliette costă, nu glumă...".

Noël îl întrerupse :

„Domnule Clergeot, cu mult înainte de asta, situația mea se va fi schimbat fundamental. Dar v-am mai spus", și zicînd aceasta, se ridică, „timpul meu e prețios...".

„Mai stați o clipă, la naiba !", exclamă bancherul. „Ați zis douăzeci și patru de mii pentru patruzeci și cinci de zile ?".

„Da, asta face cam șaptezeci și cinci de procente. E o sumă de-a dreptul princiară !".

„Nu mă pricep la procentaje, știți bine acest lucru", spuse domnul Clergeot, „dar...".

Îl scrută cu atenție pe Noël și-și scărpină energic bărbia, ceea ce denota o activitate cerebrală intensă.

„... dar aș vrea să știu, totuși, pe ce contați...".

„Nu sînt dispus să vă spun, o să aflați odată cu toată lumea, și asta cît de curînd".

„Știu, știu !", strigă domnul Cleargeot. „Vreți să vă însurați ! Ați ochit o moștenitoare bogată. Micuța Juliette a făcut o aluzie la așa ceva. Vă însurați, deci ! Barem e drăguță ? Dar, oricum ar fi, are bani mulți, nu-i așa ? Fără asta, nici n-ați lua-o. Vă băgați, deci, la jug ?".

„N-am zis asta".

„Mă rog, n-aveți decît s-o faceți pe cavalerul discret. Dar luați seama, mititica dumneavoastră bănuiește ceva. Însurați-vă

repede, și dați-i papuci Juliettei, altfel nu văd bine treaba cu zestrea. Și pregătiți-mi polița de douăzeci și patru de mii de franci, voi veni luni s-o iau. Dar stați, scrieți mai bine douăzeci și șase, dacă tot scrieți. Fata a cerut niște rochii noi, pe care voiam să i le duc mîine, cu asta sînt plătite și ele".

Acestea fiind zise, plecă. Noël îl mai auzise tîrșiind pașii în casa scărilor.

„Canalia !", exclamă. „Mizerabilul ! Hoțomanul ! Voia, într-adevăr, să ia măsuri împotriva mea. Asta m-ar fi pus într-o frumoasă lumină în fața contelui de Commarin... Cămătar ordinar ! Mi-era teamă că va trebui să-i spun tot !".

Tot bodogănind, Noël scoase ceasul. „Deja cinci și jumătate !", spuse. Nu știa ce să facă : să plece la palatul Commarin, ca să ia masa cu tatăl său ? Ținea mult la asta, dar, pe de altă parte, să lași singură o muribundă...

„Nu", murmură, „nu pot să plec".

Se așeză la birou și compuse în grabă o scrisoare de scuze către tatăl său : doamna Gerdy se sfîrșea și nu putea s-o lase singură.

În timp ce dădu ordin fetei din casă să predea scrisoarea unui mesager pentru a o duce contelui, îi veni, deodată, o idee.

„Dar fratele doamnei", întrebă el, „a aflat, oare, că e grav bolnavă ?".

„Nu știu, domnule", răspunse fata, „nu l-am înștiințat".

„Duceți-vă repede la el. Dacă nu-i acasă, să fie adus. Să vină".

Ceva mai liniștit, Noël intră în camera bolnavei și se așeză lîngă ea. Lampa ardea, iar sora intra și ieșea de parc-ar fi fost la ea acasă. Îi aranja obiectele, le ștergea dacă era nevoie. Lăsa impresia unui om mulțumit, amănunt care nu-i scăpă lui Noël.

„Să mai fie, oare, vreo speranță, soră ?".

„Poate. A fost aici preotul, domnule. Mama dumneavoastră nu i-a înregistrat prezența, dar el o să revină. Asta nu-i tot ; de cînd a fost preotul aici, plasturele de muștar acționează minunat. Pielea se înroșește peste tot. Sînt sigură că simte și ea.

„Să dea Domnul, soră !".

„Da, și dac-ați ști cît de tare m-am rugat pentru ea ! E însă important să nu fie lăsată o clipă singură. Am convenit cu fata din casă : după vizita medicului, mă culc eu, iar ea va veghea pînă la orele unu ; apoi o înlocuiesc eu...".

„Nu, odihniți-vă", răspunse Noël cu voce tristă. „Eu voi veghea noaptea, căci, oricum, nu voi putea dormi".

CAPITOLUL XIV

Tabaret nu se dădu bătut, deși convorbirea cu judecătorul îi fusese atît de nefavorabilă. Era mai îndărătnic decît un catîr — asta era scăderea și, totodată, calitatea lui principală.

Desperarea, care-l apucase scurt timp înainte, fu urmată de o teribilă dorință de activitate. Simțul datoriei cîștigase supremația. Era, oare, momentul să se lase copleșit de descurajare lașă, în timp ce fiecare minut putea să însemne ceva pentru viața unui om! Inactivitatea era, în asemenea condiții, condamnabilă. Azvîrlise în prăpastie un inocent, era de datoria lui să-l scoată de acolo; avea s-o facă singur, dacă nu voia nimeni să-l ajute.

Asemenea judecătorului, Tabaret fu copleșit de oboseală. Cînd ieși la aer, observă că-i era o sete grozavă. Evenimentele zilei îl făcură să nu simtă aproape deloc foamea, dar de seara trecută nu băuse nici măcar un pahar cu apă. Intră, deci, într-un restaurant de pe bulevard și comandă cina.

La masă nu-i reveni numai curajul, ci și speranța. Se știe cum poate fi schimbată depoziția între începutul și sfîrșitul unei mese, oricît de modestă! Dîndu-ți seama că eroismul ține de stomac, descoperi filozoful din tine.

Tabaret vedea acum toată afacerea într-o lumină mult mai trandafirie. Avea destul timp la dispoziție. Ce nu poate face un om dibaci într-o lună de zile? Oare să-l fi abandonat fermitatea lui bine cunoscută? Nu, sigur că nu. Regreta doar că nu-i putea transmite lui Albert că era de partea lui.

Cînd se ridică de la masă, era schimbat. Cu pași vioi, parcurse porțiunea de drum pînă la Rue Saint Lazare. Ceasul bătuse ora nouă cînd portarul îi deschise.

Urcă mai întîi cele patru etaje pînă la locuința familiei Gerdy, ca să întrebe cum stau lucrurile cu bătrîna sa prietenă, pe care înainte o numea draga doamnă Gerdy.

Îi deschise Noël, care nutrise, probabil, amintiri sentimentale, căci părea trist, de parcă muribunda ar fi fost proprie lui mamă.

Tabaret se decise să intre măcar pentru cinci minute, chiar dacă situația era cam penibilă. Știa dinainte că o discuție cu avocatul va duce involuntar, la cazul Lerouge. Și cum să vorbească despre această afacere fără să se demaște, el, care cunoștea detaliile mai bine decît tînărul său prieten? Un

singur cuvînt putea să trădeze rolul lui în afacerea nefastă. Ținea mult la părerea scumpului său Noël, a viitorului conte de Commarin, și nu voia să apară în ochii lui drept un copoi.

Era, totuși, nu mai puțin curios să afle ce se petrecuse între avocat și conte. Acesta era, în fond, singurul punct în jurul căruia mai bîjbîia în întuneric. Trebuia, în orice caz, să fie prudent și să-și țină limba în frîu.

Avocatul îl conduse pe Tabaret în camera lui Gerdy. Starea pacientei se schimbase în cursul după-amiezii, fără să se fi putut spune că-i merge mai bine sau mai prost. Era însă evident că starea ei de inconștiență devenise mai puțin profundă. Ochii ei erau, e drept, închiși, dar se putea observa un tremur al pleoapelor. Din cînd în cînd, mișca ușor capul și gemea încetișor.

„Ce-a spus medicul ?", întrebă Tabaret în șoaptă, așa cum se obișnuiește într-o odaie de bolnav.

„Tocmai a plecat", răspunse Noël. „Nu va mai dura mult".

Tabaret se apropie de pat în vîrful picioarelor, privind-o pe muribundă cu emoție evidentă.

„Biata femeie !", șopti. „Cerul o protejează dacă o ia în împărăția lui. Poate că suferă, dar ce sînt aceste suferințe în comparație cu cele pe care le-ar avea de îndurat dac-ar afla că propriul ei fiu e la închisoare, acuzat de crimă".

„Asta îmi spun mereu", adăugă Noël, „și e ceea ce mă consolează cînd o văd zăcînd aici. Căci tot o mai iubesc... Pentru mine, e ca o mamă Ați auzit cum am blestemat-o, nu-i așa ? Credeam că o urăsc ; dar acum, cînd sînt pe cale de a o pierde, dau uitării tot răul pe care mi l-a făcut și-mi amintesc numai de dragostea ei. Da, moartea i-ar aduce liniștea. Totuși, nu pot să cred că fiul ei e vinovat".

„Nu-i așa ? Nici dumneavoastră nu vă vine să credeți !..." Tabaret rosti aceste cuvinte cu atîta căldură, încît Noël îl privi mirat. Detectivul simți cum i se urcă sîngele la cap și se grăbi să se explice :

„Vreau să spun că nici dumneavoastră nu credeți, căci eu, în naivitatea mea, sînt sigur că acest tînăr e inocent. Nu-mi pot imagina un tînăr de rangul lui în stare să născocească și să comită o faptă atît de josnică. Am vorbit cu mulți oameni despre afacerea asta, care a stîrnit o vîlvă teribilă, și toată lumea e de părerea mea. Opinia publică e de partea lui. E ceva, nu ?"

Aproape de pat, dar destul de departe de lampă pentru a rămîne în umbră, ședea călugărița și croșeta ciorapi pentru

azilul de bătrîni. Era o îndeletnicire mecanică, în timpul căreia spunea rugăciuni. De cînd intrase Tabaret, nu mai rostea veşnicul „Oremus". Asculta curioasă, dar nu înţelegea nimic. Ce voia să însemne această discuţie ? Cine era femeia şi cine tînărul, dacă nu era fiul ei ? Îi zicea, totuşi, „mamă" şi vorbea, pe de altă parte, despre un fiu acuzat de crimă ? Încă din conversaţia dintre Noël şi medic întrezărise lucruri misterioase ! În ce casă stranie nimerise ! Îi era teamă. Era, oare, pe cale să comită un păcat ? Îşi promise să discute problema cu preotul, de îndată ce va reveni.

„Nu", spune Noël, „nu, domnule Tabaret. Albert n-are de partea sa opinia publică. La noi, în Franţa, lucrurile stau altfel, o ştiţi doar. Vîră în închisoare, cu una-cu două, un biet om, poate nevinovat de crima de care e acuzat dar noi sîntem gata să-l lapidăm. Compasiunea ne-o păstrăm pentru vinovaţi. Atîta vreme cît justiţia are încă dubii, sîntem întotdeauna de partea ei, împotriva inculpatului ; de îndată însă ce pare a se fi dovedit drept răufăcător, dobîndeşte toate simpatiile noastre. Asta e opinia publică. Veţi înţelege că nu mă sinchisesc de ea. O disprețuiesc atît de mult, încît dacă Albert nu va fi eliberat, după cum sper, îl voi apăra chiar eu. Da, i-am promis-o tatălui meu, contele de Commarin : îl voi apăra, îl voi salva".

Tabaret ar fi vrut să-l îmbrăţişeze pe Noël, să-i spună : „Sînt doi cei care-l vor salva". Dar se stăpîni. Nu l-ar disprețui, oare, avocatul dacă i-ar mărturisi ce rol a jucat ? În orice caz, îşi propuse să lepede vălul dacă situaţia lui Albert s-ar înrăutăţi, şi lucrul ar deveni necesar. Pentru moment, se mulţumi să-l susţină cu căldură pe prietenul său.

„Bravo, tinere, vorbeşti ca un suflet cu-adevărat generos. M-am temut că vă veţi lăsa orbit de bogăţie şi de perspectivele ei. Dar nu ! Veţi rămîne, constat cu bucurie, acelaşi om de mai înainte. Spuneţi-mi, aţi vorbit cu tatăl dumneavoastră, contele?"

Abia acum Noël părea s-o observe pe călugăriţă, ai cărei ochi, înflăcăraţi de curiozitate, ardeau ca nişte cărbuni sub scufia cu aripi. Cu o privire, Noël îi recomandă interlocutorului său prudenţă.

„Am vorbit", răspunse, „totul s-a aranjat, spre deplina mea satisfacţie... Vă voi povesti în amănunt,. mai tîrziu, cînd vom sta liniştiţi împreună. Aici, în faţa acestui pat, îmi vine să roşesc de fericirea care mă aşteaptă..."

Ce-i mai rămînea de făcut lui Tabaret, decît să se mulțumească cu ce aflase? Deoarece își dădea seama că nu va mai afla nimic în seara asta, pretextă că se duce să se culce, căci e sleit de puteri. Noël nu-l reținu. Spuse că-l așteaptă pe fratele doamnei Gerdy, după care trimisese de cîteva ori. Îi era penibil să-l întîlnească, fiindcă nu prea știa ce atitudine să adopte față de el. Să-i spună tot, putea, oare, să-i spună tot? Asta ar fi însemnat să-i întețească durerea. Să-i ascundă adevărul presupunea o comedie destul de dificilă. Tabaret îl sfătui să tacă, să-i dezvăluie mai tîrziu adevărul.

„Ce băiat cumsecade, Noël ăsta", murmură mai mult în sinea lui, în timp ce se strecură, cît de încet putu, în locuința lui.

De mai bine de douăzeci și patru de ore, domnul Tabaret nu fusese acasă și se aștepta la o scenă violentă cu menajera.

Manette era, într-adevăr, revoltată la culme și amenința că-și caută altă slujbă dacă domnul nu-și va schimba stilul de viață. Toată noaptea rămăsese în picioare. Fugise mereu pînă la ușă și înregistrase toate zgomotele, așteptînd să-l vadă pe stăpînul ei adus pe-o targă. Cu totul întîmplător, în casă fusese mult zgomot. Îndată după stăpînul ei, îl văzuse coborînd pe domnul Gerdy, îl zărise apoi întorcîndu-se, două ore mai tîrziu. Veniseră diferite persoane, se trimisese după medic; într-un cuvînt: seria de evenimente se ținuse lanț, iar temperamentul ei sensibil nu le făcea față. Manette uita să pomenească, ce-i drept, că agitația ei fusese cauzată nu de stăpîn sau de Noël, ci de o vizită foarte personală, a unui bărbat cît un brad, de la grenadiri, care-i promisese c-o ia de nevastă.

În timp ce pregătea patul stăpînului ei, reproșurile curgeau șuvoi, căci — spunea — ea e mult prea sinceră pentru a ține ceva ascuns atunci cînd era vorba de domnul ei, de sănătatea și bunul lui renume.

Domnul tăcea. N-avea chef de vorbă și se ferea cum putea de furtună, întorcînd grindinii spatele. De îndată ce Manette terminase treburile în dormitor, o pofti să iasă și întoarse de două ori cheia în broască.

Era preocupat acum să schițeze un nou plan de bătălie și să ia fără zăbavă măsuri decisive. Cu iuțeala fulgerului, analiză situația. În preanchetă, se făcuse vinovat de ceva? Nu erau false presupunerile sale? Nici asta. Pornise de la un fapt

irefutabil, de la o crimă, cercetase circumstanțele, prezicerile sale se adeveriseră. În mod obligatoriu, urma să găsească un asasin, care sa corespundă prezicerilor sale. Iar acesta nu putea să fie, în nici un caz, inculpatul domnului Daburon. Avusese prea multă încredere într-o axiomă a justiției și se lăsase indus în eroare, desemnîndu-l pe Albert drept autor al crimei. Chinuit de dubii și griji, Tabaret se culcă. Va fi în stare să repare greșeala comisă ?

Cînd adormi, în sfîrșit, avu un coșmar teribil. Pierdut în mijlocul plebei care se desfăta în Place de la Roquette, uitîndu-se la ultimele zvîrcoliri ale unui condamnat la moarte, asista la executarea lui Albert. Îl zări pe nefericitul tînăr urcînd treptele abrupte spre eșafod, cu mîinile legate la spate, cu cămașa desfăcută, sprijinit de preotul însoțitor. Ajuns sus, scrută mîndru mulțimea de gură-cască și îl recunoscu pe Tabaret. Mînios, sparse cătușele, arătă spre el și strigă cu o voce tare mulțimii : „Îl vedeți, el e ucigașul meu !". De îndată, se iscă o zarvă mare, lumea îl huiduia. Tabaret vru să fugă, dar picioarele îi erau ca de plumb. Încercă să închidă ochii, dar în zadar : o forță necunoscută, irezistibilă îl silea să se uite în direcția aceea. Îl mai auzi pe Albert strigînd : „Sînt nevinovat ? Criminalul este . . ." și rosti un nume, pe care mulțimea îl repetă, dar pe care Tabaret nu-l putea înțelege. Apoi capul condamnatului căzu . . .". Tabaret scoase un răcnet și se trezi lac de sudoare. Dură cîtva timp pînă cînd se convinse că nimic nu era real, că se afla la el acasă, în propriul său pat. Fusese, deci, numai un vis, dar se zice că asemenea vise au o valoare profetică. Fantezia lui era atît de agitată, încît făcu eforturi supreme ca să-și aducă aminte de numele adevăratului asasin pomenit de Albert. Deoarece nu reuși, se sculă și-și aprinse din nou luminarea.

Somnul nu-i mai venea deloc. Chinuit de angoase, își făcu cele mai teribile reproșuri ; condamnă amarnic preocuparea care pînă atunci fusese, pentru el, o sursă de bucurie. Amintindu-și de micile sale succese din trecut și comparîndu-le cu temerile prezente, jură să-și caute alt cal de bătaie, după ce-l va fi salvat pe Albert. Va rupe niște legături de care, îl ultimă instanță, trebuia să se rușineze și poliția. Se vor descurca și fără el.

În sfîrșit, sosi și dimineața atît de mult dorită. Ca să nu fie gata prea devreme, se îmbrăcă încet și cu mare grijă, silin-

du-se să se gîndească, în acest interval, la fleacuri. Încercă să tragă de timp, uitîndu-se la ceas, în speranța că va fi stat.

În ciuda tărăgănării treburilor matinale, nu era nici măcar ora opt, cînd se anunță la judecătorul de instrucție. Scuzele bîiguite, precum că importanțța faptelor explică vizita sa atît de matinală, erau inutile, căci la această oră a dimineții domnul Daburon nu se simțea deloc deranjat. Era deja în plină activitate. Prietenos ca întotdeauna, îi răspunse la salut bătrînului detectiv, tachinîndu-l ușor din pricina agitației sale din seara trecută. Cine ar fi crezut că are nervi atît de sensiblli ? Speră că s-a liniștit peste noapte și că a devenit mai rezonabil. Să-l fi găsit, oare, pe adevăratul culpabil ?

Tonul de blindaj al judecătorului, recunoscut pentru gravitatea sa, îl derută complet pe Tabaret. În spatele acestei fine ironii nu se ascundea, oare, o opinie deja formată și hotărîrea de a nu-i mai da ascultare, indiferent ce ar spune ? Era aproape convins de asta și, ca atare, își începu expunerea lipsit de iluzii.

De data asta vorbi mai puțin violent, dar cu energia unei convingeri de neclintit. Nu reuși, însă, să-l zdruncine pe judecător. Nici argumentele cele mai convingătoare nu-l putură clinti. În fond, nu era surprinzător. Pentru susținerea teoriei sale subtile, Tabaret dispunea numai de cuvinte. Domnul Daburon era în posesia unor serioase depoziții de martor și a unor probe palpabile. Cazul era atît de neobișnuit, încît toate motivele invocate de Tabaret, în favoarea lui Albert, puteau fi folosite și împotriva lui. Nu-i rămăsese altceva de făcut decît să declare că nu vrea să insiste, căci are încredere deplină în imparțialitatea judecătorului de instrucție și că-i este suficient dacă-l roagă să se ferească de prejudecățile pe care, din păcate, el singur le-a generat.

Se va strădui să găsească noi indicii. Ancheta e abia la început, se cunosc prea puține amănunte cu privire la viața din trecut a văduvei Lerouge. Ar putea să apară multe elemente noi ! Oare ce rezultate va aduce interogrărea omului cu cercei, urmărit de Gévrol ? Clocotind pe dinăuntru și fără a dori nimic mai mult decît să-l întrecă pe acest om pe care, fără s-o spună răspicat, îl socotea un funcționar nepriceput, Tabaret o făcea pe omul blînd și supus. Voia doar să rămînă la curent și să știe ce măsuri va lua judecătorul și ce vor aduce anchetele viitoare. La sfîrșit, mai ceru favoarea să se poată pune în legătură cu Albert. Nădăjduia că meritele sale de pînă

acum îi îndreptățesc această rugăminte. Voia să stea de vorbă zece minute, fără martori, cu deținutul preventiv.

Domnul Daburon respinse cererea. Declară că, în stadiul actual al cercetărilor, va trebui să rămînă mai departe într-o recluziune totală. Drept consolare, îi sugeră perspectiva de a se reveni, în trei-patru zile, asupra cererii, dacă pînă atunci motivele pentru înlăturarea ei vor deveni caduce.

„Refuzul dumneavoastră mă doare, domnule", răspunse Tabaret, „dar am deplină înțelegere și mă supun deciziei".

Cu asta, se retrase, temîndu-se că nu-și va mai putea stăpîni enervarea. Făcînd abstracție de fericirea de a salva un nevinovat, bănuit din cauza nepriceperii sale, se bucura acum și la gîndul că se va răzbuna pe judecător pentru îndărătnicia lui. „Trei-patru zile", zise, „pentru nenorocitul aflat în închisoare, sînt trei-patru sute de ani. Judecătorului îi e ușor să vorbească astfel. Trebuie să descopăr grabnic adevărul".

Da, trei-patru zile. Mai mult nu-i trebuia domnului Daburon pentru a-l face pe Albert să mărturisească. Sau să-l facă să-și schimbe declarația.

Punctul slab al acuzării era că nu se găsea nici un martor care să-l facă să-și schimbe declarația.

Punctul slab al acuzării era că nu se găsea nici un martor care să-l fi văzut pe acuzat în seara fatală de marți : o singură mărturie în acest sens ar fi avut avut o valoare decisivă, așa că domnul Daburon, după ce plecase Tabaret, își îndreptă eforturile în direcția respectivă. Mai rămîneau multe speranțe. Era abia sîmbătă, iar seara de marți, de lăsata secului, se imprimase, desigur, în memoria multora. De fapt, nici nu fusese timp suficient pentru a se fi întreprins o anchetă serioasă

Cinci dintre copoii cei mai pricepuți ai poliției judiciare fură trimiși la Bougival Li se dădură fotografii ale lui Albert, pe care urmau să le arate oamenilor. Aveau sarcina să facă cercetări amănunțite pe tot teritoriul între Rueil și La Jonchère. Era sigur că avea să apară cineva care să fi văzut, în seara în cauză, originalul fotografiei, fie la gara din Rueil, fie pe drum spre La Jonchère sau pe malul Senei.

După ce fuseseră luate aceste măsuri, domnul Daburon se duse la Palatul Justiției și trimise după deținut.

Încă de dimineață primise raportul care-l informa cu cea mai mare precizie în privința tuturor acțiunilor, mișcărilor, vorbelor deținutului, supus unei supravegheri extrem de dibace. Nimic nu-l pusese pe deținut într-o lumină cît de cît proastă —

se zicea în acest raport. Lăsase impresia unui om trist, dar nu desperat ; nu urlase, nici nu amenințase, nu blestemase justiția, nu vorbise nici măcar despre o eroare judiciară. După ce luase masa, abia atingîndu-se de bucate, se apropiase de geam, unde stătuse cam o oră cufundat în gînduri. După aceasta, se culcase și dormise pașnic.

„Ce fire oțelită !", se gîndi domnul Daburon, cînd apăru deținutul.

Albert se schimbase față de ziua precedentă. Era calm și făcea impresia unui om sigur de sine, pe care nenorocirea l-a zdruncinat, dar nu l-a zdrobit.

Față de această atitudine, judecătorul înțelese că trebuie să-și schimbe tactica. I se părea că recunoaște una dintre acele firi pe care orice atac le îndeamnă la rezistență și cărora orice amenințare le insuflă un nou curaj. Voia, deci, să încerce să apeleze la sentiment, o metodă veche, e drept, dar care duce de obicei la succese, așa cum se întîmplă la teatru cu anumite efecte lacrimogene. Această tactică constituia tăria specială a domnului Daburon. Ce de mărturisiri nu reușise să obțină în acest fel ! Nimeni nu se pricepea mai bine ca el să facă să vibreze acele coarde care răsună și în sufletele cele mai negre — onoare, dragoste, familie . . .

Se purta binevoitor cu Albert, adînc pătruns de milă și înțelegere. Cît de tare suferea, probabil, el, care dusese pînă acum o viață atît de fericită ! Iar acum, ne nenorocire ! Cine-ar fi putut bănui asta pe vremea cînd era încă singura speranță a unei case nobile și renumite ? ! Evocînd trecutul, judecătorul aminti de prima tinerețe a inculpatului, și răscoli cenușa unor simțăminte de mult apuse. Tot ce știa despre viața lui Albert punea în slujba scopului urmărit, și îl chinuia cu dureroase aluzii la Claire. Cum se putea încăpățîna să-și poarte singur destinul ? N-avea pe nimeni pe lumea asta, gata să-l ajute, să-i ușureze povara ? De ce tăcea ? Oare nu era de datoria lui s-o liniștească pe cea a cărei viață e legată de a sa ? Era nevoie doar de un singur cuvînt ! Va fi, dacă nu eliberat, cel puțin scăpat de izolare, va putea să-și primească prietenii.

Nu mai era judecătorul cel care vorbea astfel, ci un tată generos, cu milă pentru copilul său păcătos.

Domnul Daburon merse și mai departe. Voia să se transpună, pentru o clipă, în situația lui Albert. Ce ar fi făcut el după o descoperire decisivă ? Nici nu îndrăznea să-și pună întrebarea. Înțelegea crima comisă, putea să și-o explice, ba chiar

s-o scuze. Desigur, era o crimă groaznică, dar, oricum, una pe care societatea, chiar dacă nu o uita, cel puțin era în stare s-o ierte, deoarece motivul nu era josnic. Care tribunal nu va acorda circumstanțe atenuante ? Nu era el cel care, prin fapta sa neligitimă, a dus la acest deznodămînt într-un fel atît de groaznic ? Fiul său e doar victima unor încurcături fatale.

În acest stil, domnul Daburon căuta să-l convingă pe inculpat. Concluzia era că ar fi înțelept să mărturisească. Dar Albert părea total nereceptiv. Răspunsurile sale erau laconice, se mulțumea să declare că e inocent.

Mai era de făcut o încercare, care deseori ducea la rezultate pozitive. Albert fu pus în prezența cadavrului. Se vedea că era tulburat de aspectul macabru, dar nu mai mult ca oricare alt om silit să se uite la victima unei crime, la patru zile după înfăptuirea ei.

Cînd unul dintre cei prezenți spuse : „Dac-ar putea vorbi acum !", Albert răspunse : „Ar fi pentru mine o mare fericire".

De dimineață și pînă acum, domnul Daburon nu înregistrase nici cel mai mic succes. Trebuia să-și mărturisească posac că întreaga sa comedie rămăsese fără ecou, iar acum eșua și această ultimă încercare. Liniștea inculpatului îl ducea la desperare pe judecătorul atît de sigur de sine. Iritarea lui era vizibilă pentru toți cei de față ; se manifestă o dată în plus prin aceea că încetă subit să-i mai vorbească blînd și, răstit, dădu ordin ca deținutul să fie condus din nou în celula lui.

„Aș ști eu cum să-l fac pe ăsta să vorbească !", mîrîi printre dinți. Regreta că nu mai poate folosi metodele Evului Mediu, care, după cum se știe, îl determinau pe inculpat să spună tot ce voiai să auzi de la el. Încă nu văzuse, își spunea, un răufăcător de teapa lui. Ce putea spera de la negarea asta îndărătnică ? Încăpățînarea absurdă față de probele zdrobitoare îl făcea pe judecător să spumege de mînie. Dacă Albert ar fi mărturisit ar fi stîrnit mila lui. Negînd, și-l făcea adversar. Judecătorul atît de bun și nobil din fire, care la început voise să-l vadă pe Albert inocent, acum îl dorea vinovat. Și asta din mii de motive, pe care nu era în tare să le analizeze. Amintirea că vicontele de Commarin era rivalul lui, pe care fusese cît pe-aci să-l omoare, îi stăruia proaspătă în suflet. Și din nou : nu fusese încercat de remușcări cînd semnase ordinul de arestare și nu cedase conducerea anchetei ? O altă grijă o constituia schimbarea atitudinii lui Tabaret. Toate aceste împrejurări tre-

zeau înlăuntrul domnului Daburon o ură sălbatică şi îl împingeau tot mai departe pe drumul pe care apucase. Acum nu mai căuta dovada vinovăţici lui Albert, ci justificarea propriei sale comportări. Afacerea era tot mai mult dominată de resentimente personale. Dacă Albert era, într-adevăr, inocent, judecătorul apărea tot mai condamnabil în propriii lui ochi. Iar cu cît devenea mai nesigur, cu atît mai mult tindea să încerce totul pentru a-l înfunda pe vechiul său rival, ba ar fi fost gata chiar să comită un abuz de putere. Părea că vrea să facă din toată chestiunea una de onoare pentru el, şi desfăşura o activitate atît de febrilă, cum nu întreprinsese niciînd pînă atunci. Toată duminica, domnul Daburon asculta rapoartele de la Bougival. Bărbaţii trimişi acolo se jurau că se străduiseră din răsputeri. Din păcate, nu aduceau noutăţi esenţiale. Auziseră, ce-i drept, despre o femeie care susţinea că-l văzuse pe ucigaş ieşind din casa văduvei, dar nimeni n-o putea descrie mai îndeaproape, nimeni nu-i ştia numele. Oamenii considerau însă de datoria lor să comunice judecătorului că se mai făcea o altă anchetă, pe lîngă aceea a lor. Era condusă de domnul Tabaret, care parcurgea toată regiunea într-o trăsurică trasă de un cal iute. Părea într-o grabă nemaipomenită, căci, oriunde ajungeau, aflau că el trecuse mai înainte. Dispunea, se pare, de vreo duzină de oameni, dintre care cel puţin patru făceau parte din personalul judiciar. Toţi îl recunoscuseră, iar el vorbise cu toţi. Unuia îi spuse : „Ce naiba tot arăţi fotografia asta ? În trei-patru zile, n-o să vă mai puteţi ascunde de martorii care, pentru cei trei franci, vor descrie în fel şi chip fotografia voastră".

Pe un alt funcţionar, întîlnit pe şosea, îl luase în derîdere : „Eşti un prost dacă tocmai pe şoseaua principală îl cauţi pe cel care vrea să se ascundă. Caută-l pe ulicele lăturalnice, şi-l vei afla".

Se aşezase apoi lîngă doi dintre ei, la cafenea la Bougival, şi le şoptise :

„L-am dibuit". Tipul e rafinat, a venit prin Chatou. L-au văzut trei persoane : doi funcţionari de la căile ferate şi a treia persoană, care a şi vorbit cu el. Tocmai fuma".

Pe domnul Daburon îl apucă o furie atît de cumplită împotriva lui Tabaret, încît porni pe loc spre Bougival, ferm decis să-l readucă la Paris pe zelosul detectiv. Voia, totodată, să-i dea o lecţie. Dar drumul fu zadarnic. Tabaret, trăsurica şi calul, precum şi cei doisprezece oameni dispăruseră demult.

Obosit și prost dispus, judecătorul se întoarse la Paris, unde găsi următoarea depeșă a șefului poliției : „Rouen, duminică. Găsit omul. Astă seară sîntem la Paris. Mărturie prețioasă. Gévrol“

CAPITOLUL XV

Luni dimineața, la orele nouă, domnul Daburon se pregătea să plece la Palatul Justiției, unde se aștepta să-l găsească pe Gévrol cu prada lui și, poate, pe Tabaret.

Pregătirile de plecare erau ca și terminate, cînd servitorul îl anunță că o doamnă tînără, ce venise însoțită de o femeie mai în vîrstă, dorea să-i vorbească. Nu voia să spună cum o cheamă.

„Poftește-o înăuntrů“, răspunse judecătorul. Se gîndea că o fi, probabil, vreo rudă a unuia dintre deținuții preventivi arestați înaintea comiterii crimei de la La Jonchère. Era decis să scape cît mai repede de vizitatoarea inoportună.

Stătea în fața căminului și căuta o adresă într-uń vas prețios, plin de cărți de vizită. Nu se lăsă deranjat nici de zgomotul ușii, nici de foșnetul rochiei de mătase, și se mulțumi să arunce o privire plictisită spre oglianda aflată vizavi de ușă.

Tresări de parc-ar fi văzut o stafie. În zăpăceala lui, lăsă să-i cadă din mînă vasul, care căzu și se sparse în mii de țăndări.

„Claire !“, murmură, „Claire !...“. Și se întoarse către ea încet și cu ezitări, de parcă s-ar fi temut să nu fie victima unei iluzii optice.

Era, într-adevăr, domnișoara d'Arlange. Această fată mîndră și, totuși, atît de timidă își luase inima-n dinți și venise la el în vizită, și încă singură, sau aproape singură, căci guvernanta din anticameră nu conta. Trebuia să fie puternic sentimentul care o împinsese pe nepoata marchizei să facă acest pas.

Niciodată nu i se păruse atît de frumoasă. Trăsăturile ei oglindeau o emoție pe care nu i-o cunoștea. În ochi îi strălucea hotărîrea. Neîndoielnic, acționa în virtutea unei obligații morale de care se achita dacă nu cu bucurie, în orice caz cu mărinimie.

Liniștită și cu demnitate se apropie de judecător și-i întinse mîna după moda englezească, un gest pe care unele femei îl fac cu multă grație.

„Mai sîntem prieteni, nu-i așa ?“, spuse cu un zîmbet trist.

Judecătorul nu îndrăzni să apuce mîna întinsă. O atinse ușor, cu vîrful degetelor, de parcă s-ar fi temut de o emoție prea puternică.

„Da“, spuse încet, „vă mai sînt încă devotat“.

Domnișoara d'Arlange luă loc în fotoliul adînc în care, cu două zile în urmă, Tabaret își deșira teoriile ce duseră la arestarea lui Albert. Domnul Daburon se sprijini de masă.

„Știți de ce-am venit ?“, întrebă fata.

El dădu, afirmativ, din cap.

Într-adevăr, știa prea bine. Se întreba dacă va reuși să reziste rugăminților ei. Ce voia de la el și ce putea să-i refuze ?

„Știu abia de ieri de această poveste îngrozitoare“, continuă Claire. „S-a considerat oportun să-mi fie ascunsă și dacă n-ar fi fost doamna Schmidt, devotata mea guvernantă, n-aș fi aflat nimic. Oh, ce noapte ! La început, am încremenit de spaimă. Dar cînd mi s-a spus că totul depinde de dumneavoastră, mi-am revenit. Căci, nu-i așa, de dragul meu ați preluat cazul ? Știu cît de bun sînteți ! Oare am să vă pot mulțumi cîndva ?“.

Cuvintele ei îl făcură pe judecător să-și plece privirea.

„Nu-mi mulțumiți, domnișoară“, murmură, „n-am dreptul la recunoștința dumneavoastră“.

La început, Claire fusese prea emoționantă ca să observe tulburarea judecătorului. Acum, tremurul vocii lui o făcu să fie atentă, fără a bănui cauza. Se gîndea că prezența ei îi trezea amintiri dureroase, că o mai iubea încă și suferea. Gîndul acesta o apăsa.

„Aș vrea, totuși, să vă binecuvîntez“, continuă ea. „Cine știe dac-aș fi avut curajul să vin la un alt judecător străin ! Ce părere și-ar fi făcut ? Dumneavoastră, în schimb, mă veți consola și-mi veți spune prin ce eroare groaznică Albert a fost arestat și aruncat în închisoare“.

Judecătorul oftase încet, încît Claire abia îl auzi și nu putu bănui ce semnificație avea.

„De dumneavoastră“, urmă ea, „nu mă tem. Sînteți prietenul meu, mi-ați spus-o doar. N-o să-mi refuzați rugămintea. Eliberați-l cît de repede vă e cu putință. Nu știu ce acuzație i se aduce, dar vă jur că e nevinovat !“.

Claire vorbea de parc-ar fi fost sigură de cauza ei ; nu vedea nici o piedică în calea împlinirii unei dorințe atît de simple. O declarație formală din partea ei era suficientă — așa

considera. Iar domnul Daburon putea, desigur, să aranjeze totul printr-o semnătură.

Judecătorul tăcea. Admira naivitatea și încrederea care nu se îndoiau de nimic. Îl lezase, e drept, fără să vrea, dar acum totul era uitat.

Tip de onoare și suflet bun, ezita în fața dezvăluirii adevărului. Nu voia să pronunțe cuvintele în stare să dărîme acest castel firav al încrederii ei tinerești. El, cel respins și umilit, se afla în pragul răzbunării, dar nu simțea nici o urmă de satisfacție.

„Și dacă v-aș spune că Albert e vinovat ?", începu el.

„Oh, nu", îl întrerupse Cailre, „asta nici dumneavoastră n-o credeți !".

„Cred, domnișoară", răspunse trist judecătorul, „trebuie să adaug că sînt chiar convins".

Claire îl privea pe judecător cu consternare. Să fie, oare, el cel care vorbea astfel ? Auzise bine ? Îl înțelesese greșit? Sau își bătea joc de ea cu cruzime ? Asemenea întrebări îi treceau prin cap, căci orice i se părea mai verosimil decît ceea ce-i spusese acum.

Nu îndrăznea să se uite la ea. Continuă, cu privirea coborîtă și pe un ton de amară compasiune :

„Sufăr alături de dumneavoastră, domnișoară. Trebuie, totuși, să vă spun adevărul. Știu că veți avea curajul să-l suportați. E mai bine să auziți toate acestea din gura unui prieten. Nu e o neînțelegere, nici o eroare, justiția nu se înșală. Vicontele de Commarin e acuzat de crimă, și totul demonstrează că a înfăptuit-o".

Asemena unui medic care administrează o băutură periculoasă, picătură cu picătură, domnul Daburon rostise această ultimă frază încet, cuvînt cu cuvînt. Urmărea efectul cu ochi limpezi, gata să se oprească, dacă i s-ar fi părut prea tare. Se aștepta din partea ei, la lacrimi, la un leșin, era cît pe-aci s-o cheme pe domnișoara Schmidt.

Se înșela. Claire se ridică împinsă de un resort. Pe chipul ei se aglindea revolta.

„Nu-i adevărat !", strigă. „Cei care susțin asta mint. Nu, nu poate fi un asasin ! Dacă el însuși ar fi aici și mi-ar mărturisi : „Da, e adevărat", tot nu l-aș crede și i-aș spune în față : „Nu, nu e adevărat !".

„N-a mărturisit încă", interveni judecătorul, „dar va mărturisi. Și chiar dacă n-o va face... Avem mai multe probe decît

sînt necesare ca să-l condamnăm. Indiciile sînt atît de probante, încît nu pot fi respinse".

„Iar eu vă repet", îl întrerupse domnișoara d'Arlange, „justiția greșește, e inocent, și voi susține asta chiar dacă toată lumea îl va acuza alături de dumneavoastră. Nu vă dați seama că îl cunosc mai bine decît se cunoaște el însuși, că încrederea mea în el e nestrămutată, că mai ușor m-aș îndoi de mine însămi decît de el ?".

Judecătorul dădu s-o contrazică, dar Claire i-o tăie scurt :

„Trebuie, oare, să uit că nu-i vorbesc mamei mele, ci unui bărbat ? De dragul lui, o voi face. Ne iubim de patru ani, de patru ani ne-am mărturisit dragostea. De patru ani, n-a existat între noi nici un secret. Numai eu știu cît de mult merită să fie iubit. Numai eu știu cît e de mărinimos, de nobil, el pe care cu atîta ușurință îl etichetați drept asasin ! L-am văzut nefericit, tocmai pe el, pe care-l invidia o lume. Tatăl său nu l-a iubit niciodată. Fiind un reazem unul pentru celălalt, am trăit împreună atîtea zile triste. Și tocmai acum, cînd ne apropiem de liman, să devină criminal ! De ce, de ce, spuneți-mi ?".

„Nici numele, nici averea contelui de Commarin nu-i aparțineau, domnișoară, și a aflat asta. O singură femeie putea să-l demaște. Ca să nu-și piardă numele și averea, a ucis-o".

„Ce infamie !", exclamă fata. „Ce calomnie josnică ! Cunosc povestea, mi-a relatat-o. De trei zile purta povara acestei nenorociri, e drept. Dacă desperase din această cauză, era de dragul meu. Îl îngrozise gîndul că voi fi mîhnită fiindcă nu-mi mai poate oferi tot ce dorea pentru mine. „Dar ce însemnătate au pentru mine numele ilustru și averea mare ? Parcă pentru asta te iubesc ? !". Astfel i-am răspuns. Iar el, atît de tris pînă atunci, s-a înveselit pe loc. Mi-a mulțumit și mi-a spus : „Mă iubești, restul nu contează". Apoi i-am făcut o scenă, deoarece s-a îndoit, de mine. Și tocmai el să se fi dus să ucidă o femeie bătrînă ? ! Sper că n-o să cutezați să mai ziceți asta încă o dată !".

Cu un zîmbet sigur de victorie, domnișoara d'Arlange se opri. Zîmbetul voia să spună : „Ei, v-am învins, ce mi-ați mai putea răspunde ?".

Judecătorul de instrucție n-o lăsă prea multă vreme să se amăgească cu iluzii. Nici nu-și dădea seama de cruzimea cuvintelor sale. Îl stăpînea doar un gînd : trebuia s-o convingă pe Claire, și în felul acesta să-și justifice comportarea.

„Nici nu bănuiți, domnișoară“, răspunse, „ce poate face chiar și cel mai onorabil om. Abia cînd sîntem pe cale de a pierde ceva, ne dăm seama de greutatea pierderii. Nu mă îndoiesc de cele spuse de dumneavoastră, departe de mine gîndul acesta. Dar gîndiți-vă la proporțiile catastrofei pe care a suportat-o vicontele de Commarin. De unde știți la ce l-a împins desperarea ? A acționat, probabil, fără să vrea. Poate că astfel se explică crima“.

Claire păli ; chipul ei reflecta groaza. Judecătorul i se păru că încrederea în omul iubit începe să se clatine.

„Să fi acționat într-o stare de demență ?“, bîigui.

„Poate“, răspunse judecătorul, „deși circumstanțele ne lasă să deducem o pregătire temeinică a crimei. Credeți-mă, domnișoară, și învățați să vă îndoiți. Ascultați-mă pe mine, vă sînt prieten. Mi-ați acordat cîndva încredere ca unui tată, dumneavoastră înșivă ați spus-o. Nu-mi nesocotiți sfatul. Păstrați tăcerea și așteptați. Ascundeți-vă supărarea, ca să nu regretați mai tîrziu. Tînără și lipsită de experința vieții, să nu greșiți. Cît de dureroasă e această rătăcire a primei dumneavoastră iubiri...“.

„Nu, nu...“, spuse ea. „Oh ! Vorbiți la fel ca toți egoiștii deștepți și plini de sine, pe care-i disprețuiesc și-i urăsc !“ .

„Biet copil“, continuă domnul Daburon, neîndurător, în ciuda compasiunii sale. „E prima decepție, și într-adevăr groaznică. Puține femei ar avea puterea s-o îndure. Dar sînteți tînără și curajoasă. Viața dumneavoastră nu se va sfîrși din cauza asta. Mai tîrziu, vă veți aminti ca de un coșmar de odioasa crimă. Nu există rană — o știu din proprie experiență — pe care timpul să n-o vindece“.

Claire îl urmărea cu atenție, dar cuvintele judecătorului răzbăteau pînă la ea doar sub forma unui zgomot confuz.

„Nu vă mai înțeleg, domnule“, îl întrerupse ea, „ce mă sfătuiți să fac ?“.

„Numai ceea ce ordonă rațiunea și ceea ce-mi dictează simpatia dumneavoastră. Vă spun ca un frate devotat : „Curaj, Claire ! Puteți să deplîngeți dragostea nefericită, dar renunțați la ea. Încercați să uitați. Omul pe care l-ați iubit nu e demn de dumneavoastră !“.

Speriat, judecătorul se opri ; domnișoara d'Arlange deveni sepămîntie.

„Ați spus doar“, șopti încetișor, „că a acționat într-o stare de demență“.

„Da, ar fi posibil“.

„Dar dacă n-a știut ce face, e socotit înocent ?".

Judecătorul de instrucție uită, în acest moment, o anumită întrebare neliniștitoare pe care și-o pusese după ce-și revenise de pe urma bolii.

„Nici justiția, nici societatea nu pot ține seama de așa ceva, domnișoară", răspunse. „Pentru noi, domnul de Commarin e un răufăcător. E posibil să fie achitat, și eu doresc aceasta, fără s-o sper, dar ar rămîne cu o pată — pata sîngelui vărsat în mod laș. Trebuie să vă resemnați și să renunțați la el".

Cu o privire furioasă, Claire îl opri pe judecător.

„Îmi recomandați, deci", izbucni ea, „să-l părăsesc tocmai acum ? Toți îi vor întoarce spatele, iar rațiunea cere să fac la fel. Prietenii n-au decît, dar nu soțiile și iubitele ! Priviți în jur : oricît de umilit, de nefericit, de distrus ar fi un bărbat, veți găsi lîngă el femeia care-l sprijină și îl consolează. Se retrag rudele, dar soția rămîne !"

Judecătorul regretă că a mers prea departe. Agitația Clarei îl sperie. Încercă s-o întrerupă. În zadar însă.

„Sînt timidă", spuse cu energie crescîndă, „dar nu laș. L-am ales pe Albert, fie ce-o fi, n-am să-l neg. Niciodată ! Mi-ar fi dat jumătate din bunurile și renumele lui... Voi lua, deci, fie că vrea, fie că nu vrea, jumătate din rușinea și nefericirea lui. În doi, vom purta mai ușor povara. Așadar, loviți-ne ! Nici o lovitură nu-l va atinge fără să mă lovească și pe mine. Iar dumneavoastră, care mă sfătuiți să-l uit, mai bine mi-ați arăta cum să ajung pînă la el. Să-l uit ! Cum aș putea ? Îl iubesc. E prizonierul dumneavoastră, acuzat de crimă, dar îl iubesc. Chiar dacă-ar fi vinovat, tot l-aș iubi ! Condamnat, dezonorat, îl voi iubi mereu. Viața mea e a lui, numai moartea ne poate despărți".

Domnul Daburon își ascunse fața în mîini, căci nu voia ca Claire să-i vadă emoția. „Cît de mult îl iubesc !", își spuse, „cît de mult !" Ce n-ar fi dat pentru o astfel de pasiune... Îi era dor de tandrețe ! Era prețuit, stimat, temut chiar, dar niciodată nu fusese iubit. Oare nu merita ? De ce treceau atîția prin viață neiubiți, în timp ce alții, uneori suflete josnice, aveau o forță secretă, care le făcea pe femei să se sacrifice ? Oare femeile n-aveau minte, nici putere de judecată ?

Tăcerea Clarei îl readuse pe judecător la realitate. O privi și o văzu gata să leșine. Apucă clopotul de pe masă, ca să cheme pe cineva în ajutor. Dar oricît de rapidă fusese mișcarea, Claire îl opri.

„Ce vreți să faceți ?".

„V-am văzut suferind și am crezut..."

„Nu-i nimic, domnule", răspunse. „Știu, s-ar putea crede că sînt slabă. Nu, sînt puternică, foarte puternică. E-adevărat, sufăr neînchipuit de mult. E greu pentru o fată tînără să lase mîndria la o parte. V-am ingăduit să citiți în adîncul inimii mele. Nu regret, căci am făcut-o pentru el. Îmi pare rău doar că m-am coborît pînă la a-l apăra. Dar o să mă ierte pentru ofensa adusă. Pe un bărbat ca el nu-l aperi, ci îi dovedești inocența, iar eu o voi dovedi".

Domnișoara d'Arlange se ridică de parcă s-ar fi pregătit să plece. Domnul Daburon o reținu cu o mișcare. Credea că e o eroare s-o lase să-și mai facă speranțe. Ba era chiar convins că, în felul acesta, o scutește pe Claire de regrete.

„E foarte dureros, domnișoară", începu.

Claire nu-l lăsă să continuie.

„Destul, domnule", spuse. „Tot ce ați mai avea de spus ar fi inutil. Respect convingerea dumneavoastră, respectați-o pe a mea. Dacă mi-ați fi un adevărat prieten, v-aș ruga să mă ajutați, dar sînt sigură că n-ați face-o".

Judecătorul de instrucție fu adînc lovit de cuvintele ei. Oscilînd între pasiune și datorie, nu mai era în stare să reflecteze. De trei zile, acționa ca un copil care și-a băgat în cap o prostie De ce se încăpățînase să-l creadă pe Albert vinovat cu orice preț ? El, care era de obicei de partea inculpatului, nici nu voia să admită, de astă dată, posibilitatea unei erori.

„Dacă ați cunoaște probele pe care le avem, domnișoară", spuse rece, „dacă vi le-aș prezenta, ați renunța să mai sperați".

„Vorbiți, vă rog !", îi ceru Claire.

„Vreți, într-adevăr, acest lucru ? Fie. Vă voi pune în temă cu toate detaliile. O probă, mai ales, ni se pare decisivă. Crima a fost comisă în seara zilei de marți, de lăsata secului, iar inculpatul nu vrea să mărturisească unde a fost în seara respectivă. Se știe doar că a ieșit și s-a întors abia la orele două dimineața, cu hainele rupte și murdare și mănușile zgîrîiate".

„Oh, destul, domnule, destul !", strigă Claire, cu ochii strălucind de bucurie. „A fost marți, de lăsata secului, ați spus ?".

„Da, domnișoară".

„Oh, am știut eu !", strigă triumfător. „V-am spus că nu era în stare să fi comis o crimă !".

Judecătorul aștepta nerăbdător explicația.

„Ei bine ?“, spuse nemaiputîndu-și stăpîni nerăbdarea.

„Domnule“, răspunse Claire, „dacă asta e proba cea mai concludentă, atunci totul e salvat. Albert și-a petrecut seara în compania mea“.

„În compania dumneavoastră ?“', bîigui judecătorul.

„Da, cu mine, la mine acasă“.

Domnul Daburon era ca ameţit. Visa, oare ? Lăsă brațele în jos.

„Ce ziceți ?! Vicontele a fost la dumneavoastră, iar bunica, guvernanta, slugile, toți l-au văzut, te pomenești că au și vorbit cu el ?“.

„Nu, domnule. A venit în secret, și tot așa a și plecat. Nu voia să fie văzut de nimeni, ca să fie singur cu mine“.

„Ah“, spuse judecătorul cu un oftat de ușurare, care voia să zică : „Așa se explică totul. Ar fi fost prea de tot ! Vrea să-l salveze cu riscul reputației ei. Biet copil. Ideea i-a venit prea pe neașteptate“.

Acest „Ah“ al domnului Daburon fu interpretat altfel de domnișoara d'Arlange, care credea că interlocutorul ei e uluit de faptul că-l primise singură pe Albert.

„Mirarea dumneavoastră mă jignește, domnule“.

„Dar, domnișoară...“

„O fată ca mine își poate primi logodnicul fără vreun pericol și fără a se gîndi că se va întîmpla ceva de care să roșească“.

În ciuda acestor cuvinte, roșise însă din cauza rușinii, durerii și mîniei.

Începu să-l urască pe Daburon.

„N-am avut nici un moment intenția să vă jignesc“, spuse judecătorul. „Mă întreb numai cum de a fost nevoit vicontele de Commarin să vină în secret la dumneavoastră ? Acum, în pragul nunții, ar fi avut dreptul să vă viziteze la orice oră. Mă întreb, de asemenea, cum au putut hainele lui să ajungă în halul în care au ajuns“.

„Asta înseamnă, domnule“, îl întrerupse Claire cu amărăciune, „că vă îndoiți de spusele mele !“.

„Există împrejurări, domnișoară...“

„Mă acuzați de minciună, domnule. Luați la cunoștință că nu ne-am coborî niciodată să ne justificăm dacă am fi cu-adevărat vinovați. Niciodată nu vom cere îndurare“.

Tonul arogant și furios al domnișoarei d'Arlange îl revoltă pe judecător. Cum îndrăznea să-l trateze astfel ? Și asta numai fiindcă nu se lăsa dus de nas.

„Înainte de toate, sînt funcționar, domnișoară", răspunse sever, „și am de îndeplinit o datorie. S-a comis o crimă. Totul ne spune că domnul Albert de Commarin e autorul, ca atare îl arestez. Cît timp mi-ați vorbit ca unui prieten, v-am răspuns binevoitor și cu menajamente. Dacă mă tratați ca pe un judecător, mă văd silit să vă cer : „Dovezi, vă rog !"

„Cuvîntul meu, domnule..."

„Dovezi, vă rog !"

Domnișoara d'Arlange se ridică încet, privindu-l plină de mirare și suspiciune.

„S-ar putea să fiți mulțumit că Albert e socotit vinovat ? Ați fi liniștit să-l vedeți condamnat ? Poate că-l urîți pe omul acesta, aflat în mîinile dumneavoastră, domnule judecător ? Așa s-ar părea. Sînteți în stare să garantați pentru obiectivitatea dumneavoastră ? Oare acțiunile nu vă sînt determinate de amintiri ? Sînteți sigur să nu vedeți în el rivalul, pe care-l urmăriți cu armele legii ?"

„Asta-i prea de tot, domnișoară", bîigui judecătorul, „asta-i prea de tot !"

„Vă dați seama", continuă Claire, „că ne aflăm într-o situație neobișnuită și periculoasă ? Îmi amintesc că mi-ați mărturisit, într-o zi, dragostea. Mi s-a părut autentică și adînc simțită, iar confesiunea dumneavoastră m-a mișcat. V-am refuzat, deoarece iubeam pe altcineva, și v-am compătimit din tot sufletul. Acum acel cineva e acuzat de crimă, iar dumneavoastră sînteți judecătorul. Mă aflu aici ca să pledez pentru iubitul meu. Dacă ați acceptat să-i fiți judecător, ar fi trebuit de la început să aveți convingerea nevinovăției lui, dar mie mi se pare că sînteți împotriva lui !".

Fiecare cuvînt îl lovea în inimă pe domnul Daburon. Era posibil, ea era cea care vorbea astfel ? De unde-i venea curajul care-i șoptea exact cuvintele în stare să aibă ecou în sufletul lui ?

„Domnișoară, durerea vă face să gîndiți astfel", spuse. „Numai pentru că e vorba de dumneavoastră vă iert. Necunoașterea faptelor vă face să fiți atît de nedreaptă. Vă imaginați că soarta lui Albert depinde de toanele mele ? Vă înșelați. A mă convinge pe mine nu e de ajuns ; trebuie să fie convinși și alții. Că eu vă cred e firesc. Vă cunosc. Dar alții

v-ar da crezare dac-ați veni cu o declarație, fie chiar adevărată, dar fără dovezi ?

Cu lacrimi în ochi, Claire răspunse :

„Dacă v-am jignit pe nedrept, domnule, iertați-mă. Nefericirea m-a tulburat".

„Nu mă puteți jigni, domnișoară", interveni judecătorul, „asta v-am mai spus-o, căci vă sînt devotat".

„Ajutați-mă să dovedesc cele spuse. Vă voi povesti tot".

Domnul Daburon era ferm convins că Claire vrea să exploateze sentimentele pe care le nutrea față de ea, îl mira totuși stăpînirea ei de sine. Era dornic să afle ce a născocit.

„Domnule, cred că știți ce piedici a întîmpinat căsătoria mea cu Albert. Domnul de Commarin nu voia să mă accepte drept noră, fiindcă sînt săracă. N-am nimic. Albert a luptat patru ani pînă ce a înfrînt rezistența tatălui său. De două ori contele a cedat, de două ori a zis că prin șantaj i-a fost smuls consimțămîntul, și a revocat. În cele din urmă, a consimțit de bună voie, acum o lună de zile. Ezitările lui au jignit-o însă profund pe bunica mea. Îi știți susceptibilitatea și trebuie să recunosc că, de astă dată, avea dreptate. Deși ziua nunții era fixată, marchiza a declarat că nu vrea să ne compromitem creînd impresia că ținem cu tot dinadinsul la o legătură profitabilă și pentru care am fost acuzată de ambiție interesată. A decis ca, pînă la apariția publicației pentru căsătorie, Albert să nu mai fie primit decît o dată la două zile, pentru două ore, și asta în prezența ei, după-masă. N-am reușit s-o facem să-și schimbe părerea.

Asta era situația cînd, duminică dimineața, mi-a fost adusă o veste de la Albert. Mă înștiința că treburi importante îl împiedică să vină, deși era zi de vizită. Ce era, oare, atît de important încît să-l rețină ? Presimțeam o nenorocire. A doua zi îl așteptam cu nerăbdare, ba chiar cu teamă, cînd sosi cameristul lui cu o scrisoare pentru mine. Albert mă conjura să mă întîlnesc cu el. Era imperios necesar să-mi vorbească pe îndelete și între patru ochi, și cît mai repede. Viitorul nostru depindea de discuția asta. Mă lăsa pe mine să fixez locul și ora întîlnirii și-mi recomanda să nu spun nimănui nimic. N-am ezitat prea mult. I-am răspuns să fie marți seara la portița din grădină, care dădea spre o străduță lăturalnică. Ca semn că a sosoit, avea să bată la ușă de îndată ce suna ora nouă la Domul Invalizilor. Știam că bunica mea invitase pentru seara respectivă niște prietene și speram să mă pot retrage, sub pretextul unei indispoziții. Am contat și pe faptul că marchiza

insistase ca domnișoara Schmidt să asiste la întîlnirea ei cu prietenele..."

„Scuzați-mă", o întrerupse domnul Daburon, „în ce zi i-ați scris domnului Albert ?"

„Marți, în decursul zilei".

„Puteți preciza ora ?"

„Cred că între orele două și trei'".

„Mulțumesc, domnișoară. Continuați, vă rog".

„Totul a decurs așa cum prevăzusem. M-am dus în grădină ceva mai devreme decît la ora stabilită. Îmi procurasem cheia porții din grădină și m-am grăbit s-o încerc. Din păcate, n-am reușit s-o întorc în broască, atît de ruginită era. Eram desperată cînd a bătut ora nouă. Îndată, se auzi ciocănitul lui Albert. I-am comunicat ghinionul și i-am aruncat cheia peste zid, să-și încerce norocul, dar și el s-a străduit în zadar.

L-am rugat să amîne convorbirea pentru a doua zi. Mi-a răspuns că e imposibil, căci ceea ce are să-mi zică nu suferă amînare. Trei zile ezitase să-mi vorbească, trecuse prin chinurile iadului și era la capătul puterilor. Toate astea ni le spuneam printre scîndurile portiței. În cele din urmă, a hotărît să escaladeze zidul. L-am implorat să nu facă asta, mă temeam de un accident, zidul e destul de înalt, îl știți doar, iar sus sînt cioburi de sticlă. În plus, mai sînt și crengile copacilor — gardul natural de deasura zidului. Dar el a riscat, în ciuda avertismentului meu. Din fericire, e foarte dibaci — a trecut zidul fără să pățească nimic. Ceea ce mi-a povestit știți. Întîi ne-am așezat pe banca din fața boschetului. Mai tîrziu, cînd s-a lăsat noaptea, ne-am retras în căsuța din grădină. Era după miezul nopții cînd Albert a plecat, liniștit și aproape vesel. S-a întors pe același drum pe care a venit, dar l-am silit să se folosească de scara pe care am culcat-o apoi din nou lîngă zid".

Această relatare, pe un ton simplu și natural, îl deconcertă pe judecător. Ce putea să creadă ?

„Domnișoară, începuse să plouă cînd domnul Albert a trecut zidul ?"

„Încă nu, domnule. Primele picături au căzut cînd ședeam pe bancă, îmi aduc bine aminte, căci a deschis umbrela".

„Scuzați-mă o clipă, domnișoară", spuse judecătorul.

Se așeză la birou și redactă grăbit două scrisori. Într-una dădea ordine să fie adus imediat Albert în Palatul Justiției, în cealaltă îl însărcina pe un funcționar să meargă imediat la casa marchizei d'Arlange, din Faubourg Saint-Germain, să cer-

ceteze zidul din fundul grădinii, ca să constate eventuale urme. Zidul a fost, se zice, escaladat de două ori, și anume o dată înainte și o dată după ploaie. Urmele ar trebui, ca atare, să difere. Funcționarul să procedeze cu tact, să găsească un pretext pentru cercetările lui.

În timp ce scria, judecătorul sunase să vină servitorul, care intră imediat. „Aici sînt două scrisori, pe care le veți duce neîntîrziat lui Constant, grefierul meu. Îi veți spune să aibă grijă să execute pe loo ordinele cuprinse în ele. Luați o trăsură, e urgent! Stați, încă ceva: în cazul cînd Constant nu e în biroul meu, trimiteți să-l caute. Nu poate fi departe, mă așteaptă. Iar acum, grăbiți-vă!"

Domnul Daburon se îndreptă din nou către Claire.

„Ați păstrat scrisoarea în care Albert vă cere o întrevedere?"

„Da, domnule, cred că da, o am chiar la mine".

Caută în poșetă, de unde scoase o foaie de hîrtie mototolită.

„Iat-o!"

Judecătorul luă scrisoarea. Pe loc îl cuprinse bănuiala; scrisoarea aceasta compromițătoare prea se găsea la momentul oportun în poșeta domnișoarei d'Arlange. De obicei, fetele tinere nu poartă cu ele astfel de lucruri. O citi repede.

„Nici dată, nici ștampilă", murmură.

Claire nu-l asculta. Se străduia să mai găsească și alte probe pentru întîlnirea nocturnă cu Albert.

„Domnule", spuse deodată, „se întîmplă deseori să fii observat cînd ai vrea să fii singur. Chemați toți servitorii bunicii mele și interogați-i. Poate l-a văzut cineva pe Albert".

„Să interoghez oamenii, domnișoară, dar asta ar însemna..."

„De ce nu, domnule? Vă temeți să nu mă compromit. Dar ce contează asta cînd e vorba de libertatea lui!".

Domnul Daburon nu putea decît s-o admire. Ce spirit de abnegație, indiferent dacă spunea adevărul sau nu!

„Și asta nu e totul", adăugă. „I-am aruncat lui Albert peste zid cheia portiței din grădină. Îmi amintesc că nu mi-a dat-o înapoi. Dacă s-ar găsi cheia la el, asta ar fi o dovadă că a fost în grădină!

„Voi da indicații în acest sens, domnișoară".

„Și mai e ceva: puneți, cît sînt încă aici, să fie cercetat zidul..."

Se gîndea la toate.

„Asta am și făcut, domnișoară. Una dintre scrisorile mele avea acest conținut".

Claire se ridică, radiind de bucurie, și-i întinse mîna.

„Mii de mulțumiri. Văd că sînteți de partea noastră. O, dar îmi mai vine în minte ceva : scrisoarea mea de marți trebuie să mai fie încă la Albert".

„Nu, domnișoară, a ars-o".

Privirea Clairei se umbri Se dădu înapoi cu un pas. I se părea că distinge o nuanță ironică în răspunsul judecătorului. Dar nu era așa. Judecătorul își amintea nu numai de scrisoarea pe care Albert o aruncase în foc marți după-amiază. Cuvintele : „Nu va putea rezista", pe care le murmurase atunci, se referau, deci, la Claire, și înțelegea acum acțiunea și cuvintele.

„Înțelegi, domnișoară", întrebă în continuare, „de ce domnul de Commarin a admis ca justiția s-o apuce pe o cale greșită, de ce m-a făcut să greșesc cînd a fi fost atît de ușor să-mi spună deschis totul ? !"

„Știu, domnule. Un om de onoare nu recunoaște ușor că o doamnă i-a acordat o întîlnire, dacă n-are permisiunea ei. Nu e normal să-și riște mai degrabă viața decît să pună în joc onoarea celei care i s-a încredințat ? Puteți fi sigur, însă, că Albert se bazează pe mine".

Nu era nimic de ripostat. Explicațiile domnișoarei d'Arlange dădeau sens și unor cuvinte din declarația lui Albert.

„Din păcate, toate astea nu-s suficiente, domnișoară", spuse judecătorul. „Tot ce mi-ați povestit trebuie să declarați și oficial, în biroul meu, în fața grefierului care va redacta procesul-verbal. Procesul-verbal trebuie să-l semnați. Asta nu vă va conveni, dar e inevitabil, din păcate".

„De ce nu ? O voi face bucuros". Se ridică și se pregăti de plecare. „Să aștept întoarcerea oamenilor trimiși să cerceteze zidul ?".

„Nu e necesar, domnișoară".

„Nu-mi rămîne, deci, decît să vă rog să-l eliberați pe Albert din închisoare".

„Va fi eliberat de îndată ce va fi posibil. Vă dau cuvîntul meu de onoare".

„Oh, vă rog, domnule Daburon, astăzi, da ? Îndată, dacă e nevinovat. Ne sînteți prieten, nu-i așa ? Vreți să cad în genunchi în fața dumneavoastră ?"

Judecătorul abia putu s-o oprească. Era cît pe-aci să se înăbușe, atît de tare îl invidia pe deținut.

„Ceea ce-mi cereți e imposibil, domnișoară" spuse cu voce stinsă. „Dac-ar depinde numai de mine... ! N-aș putea să vă rezist !"

Claire, pînă atunci atît de curajoasă, nu putu să-și oprească lacrimile.

„Oh, nenorocita de mine !" strigă, „el zace în închisoare, iar eu sînt liberă și nu pot face nimic pentru el ! Doamne ! Fă-mă să găsesc cuvintele care să-l înduplece !"

Speriată de propriile ei cuvinte, se întrerupse.

„Am zis „să-l înduplece", n-are nevoie de îndurare. Oh, de ce nu sînt decît o femeie ! Nu voi găsi, oare, un bărbat care să mă ajute ?" Și, după un moment de ezitare : „Există un bărbat care îi e profund îndatorat lui Albert, căci el l-a aruncat în prăpastia unde se află acum : e contele de Commarin, tatăl lui, care l-a abandonat. Îi voi aduce aminte că are un fiu !"

Judecătorul se ridică s-o conducă, dar ea ieși repede însoțită de domnișoara Schmidt.

Mai mult mort decît viu, domnul Daburon se așeză jos. Niciodată n-o iubise pe Claire mai mult ca în clipa asta. Simțea că nu se va putea consola nicicînd pentru faptul că nu se pricepuse să-i cîștige dragostea. Dar îl străfulgera mereu gîndul că Claire nu-i spusese adevărul, că jucase un rol pregătit demult. Și totuși, nu, nu era posibil. Dar, oare, n-a amăgit-o și pe ea ?

S-ar adeveri atunci și precizarea lui Tabaret. Căci acesta spusese : „O să aibă un alibi inatacabil !"

Cum ar putea fi anulat acest alibi premeditat și confirmat de Claire ? Dar dacă Albert e inocent ? Judecătorul se pierdu în gînduri contradictorii.

Se ridică.

„Să mergem, deci !" spuse cu voce tare, pentru a-și face curaj. „La Palatul Justiției, vom clarifica totul".

CAPITOLUL XVI

Domnul Daburon fusese luat prin surprindere de vizita Clairei. Contele de Commarin fu și mai surprins cînd cameristul îi șopti la ureche că domnișoara d'Arlange a venit și îl roagă să-i acorde cîteva clipe.

Contele, care tocmai lua masa, nu era hotărît s-o primească, fiindcă se temea de o scenă penibilă. Era clar că nu putea

să aibă prea multă simpatie pentru el, o respînsese doar atîta vreme şi cu atîta îndărătnicie. Ce voia de la el ? Venea, desigur, pentru a afla ceva despre Albert. Ce să-i spună ? Poate că va face o criză nervoasă, tulburîndu-i astfel digestia.

În orice caz, înţelese marea ei durere şi simţi un elan de bunătate. Îşi spuse că n-ar fi demn s-o refuze pe aceea care aproape devenise nora lui, vicontesa de Commarin. Dădu, deci, ordin să fie poftită să aştepte în salonaşul de la parter.

Nu dură mult pînă ce porni şi el într-acolo, căci îi pierise pofta de mîncare din momentul cînd fusese anunţată vizita. Se aştepta la o întîlnire neplăcută.

Cînd intră în salon, Claire făcu o reverenţă învăţată de la marchiza d'Arlange, care exprimă o înaltă noblеţe.

„Domnule conte...", începu ea.

„Veniţi, desigur, ca să aflaţi ceva, copilă dragă, despre nefericitul Albert ?", i-o luă contele înainte, căci voia să scurteze întrevederea.

„Nu, domnule conte", răspunse fata, „dimpotrivă, vreau să vă comunic o noutate cu privire la Albert. Ştiţi că e nevinovat ?"

Contele o privi atent. Fu sigur că suferinţa îi luase minţile. Pe de altă parte, i se părea foarte calmă.

„Nu m-am îndoit niciodată de el, dar acum am dovada sigură". „Sînteţi convinsă de ceea ce spuneţi ?", întrebă contele, a cărui faţă trăda o adîncă neîncredere.

Domnişoara d'Arlange ghici gîndurile contelui. Discuţia cu judecătorul fusese o bună pregătire pentru ea.

„Nu afirm nimic fără să pot oricînd dovedi", răspunse. „Vin. tocmai de la judecătorul de instrucţie, domnul Daburon, care face parte dintre amicii bunicii mele şi, după cele ce i-am spus, e şi el convins de nevinovăţia lui Albert".

„V-a spus el asta, Claire ?", strigă contele. „Copila mea, nu vă înşelaţi ?"

„Nu domnule. I-am comunicat ceva ce nu ştia nimeni în afara lui Albert, a cărui onoare îi interzicea să vorbească. I-am spus că Albert, în seara crimei, a stat cu mine, în grădina bunicii. Îmi solicitase o întrevedere..."

„Dar nu ajunge cuvîntul dumneavoastră".

„Există dovezi pentru cele afirmate de mine, şi tribunalul e în posesia lor".

„Să fie, oare, posibil ?", exclamă contele.

„Ah, domnule, sînteţi exact ca judecătorul", spuse Claire cu amărăciune, „sînteţi tatăl lui, şi l-aţi suspectat de crimă? Nu-l

cunoașteți, deci. L-ați părăsit fără să faceți vreo încercare de a-l apăra. Eu nu m-am îndoit de el nici o clipă!"

E ușor să crezi ceea ce-ți dorești din tot sufletul. Domnul de Commarin nu era greu de convins. Fără să mai discute, dădu crezare tinerei fete. Îi împărtășea certitudinea fără să se mai întrebe dacă e înțelept sau rezonabil s-o facă. Da, se lăsase prostit de certitudinea judecătorului, crezuze incredibilul și se plecase în fața aparenței. Iar acum se lăsa convins de vorbele unei tinere fete. Albert — inocent. Gîndul se așternuse ca roua pe cugetul lui aprins.

Claire îi apărea acum ca un mesager al speranței și fericirii.

Abia de trei zile simțea cît de tare ținea la Albert. Îl iubise și nu se putuse decide să se despartă de el. Nici îndoielile cu privire la paternitatea lui nu fuseseră în stare să-i schimbe sentimentele. De trei zile îl chinuia gîndul crimei de care era acuzat nefericitul și al pedepsei groaznice ce-l așepta. Și era nevinovat!

Nici dezonoare, nici proces cu scandal, nici pată pe blazon, iar numele de Commarin nu va răsuna pe sălile tribunalului.

„Dar, atunci, domnișoară, trebuie eliberat?"

„Oh, da, și eu am insistat. Așa ar fi drept dacă e nevinovat. Însă judecătorul mi-a răspuns că e imposibil, că asta depășește atribuțiile sale și că soarta lui Albert depinde de multe alte persoane în afara lui. M-am decis, ca atare, să vin la dumneavoastră și să cer ajutorul".

„Oare pot să fac ceva?"

„Sper. Eu nu cunosc pe nimeni. N-am nici cea mai vagă idee despre ceea ce aș putea întreprinde, ca Albert să nu zacă în închisoare. Trebuie să existe o cale. Nu vreți dumneavoastră, tatăl lui, să încercați?"

„Ba da!", răspunse repede contele. „Nu voi pierde o clipă. Să mergem!"

Deodată, fruntea i se întunecă.

„Da, dar unde?", întrebă. „La ce ușă să bat? Pe vremuri, m-aș fi dus direct la rege. Dar în zilele noastre... Nici măcar un împărat n-ar putea nesocoti mașinăria justiției. Mi-ar răspunde să aștept decizia domnilor judecători, fiindcă el nu poate schimba cu nimic situația. Să așteptăm! Iar Albert numără clipele. Va ajunge în dreptul lui, dar să-l capete repede e o artă care se învață la niște școli pe care eu nu le am frecventat!"

„Să încercăm, totuşi, domnule", îl încurajă Claire. „Să mergem la judecători, la generali, la miniştri ! Conduceţi-mă, am să vorbesc eu, şi veţi vedea că vom avea succes !"

Contele cuprinse mîinile fetei şi le strînse cu afecţiune paternă.

„Ce fiinţă curajoasă !", strigă. „Sînteţi cu adevărat o fată curajoasă şi deşteaptă, Claire. Da, veţi fi fiica mea şi veţi fi fericită ! Albert şi dumneavoastră !... Dar nu putem acţiona din întîmplare. Avem nevoie de cineva care să ne spună unde să mergem, cui să ne adresăm — un avocat sau alt sfetnic cunoscător al legilor. Ah ! Ştiu, îl avem pe Noël !..."

Surprinsă, Claire îl privi în ochi.

„E fiul meu", explică încurcat contele, „celălalt fiu al meu, fratele lui Albert. Un om bun şi de onoare", adăugă, repetînd spusele domnului Daburon. „E avocat şi cunoaşte Palatul Justiţiei ca pe propriul său buzunar. El ne va sfătui".

Auzind de Noël, Claire se posomorî.

Contele observă spaima ei.

„Fiţi fără grijă, copilă dragă", spuse. „Noël e un om bun şi, mai mult, îl iubeşte pe Albert. Nu daţi din cap a îndoială! Noël mi-a declarat aici, în acelaşi loc, că nu crede în vina lui Albert. Mi-a promis că va face totul pentru a îndrepta eroarea fatală. Va prelua apărarea lui".

Aceste cuvinte erau departe de a o linişti pe tînăra fată, dar nu mai ridică obiecţii.

„Vom trimite după el", continuă domnul de Commarin. „E acum la mama lui Albert, care l-a crescut. E bolnavă de moarte".

„Mama lui Albert ?"

„Da, fata mea. Albert vă va explica. Acum n-avem timp, ne grăbim. Dar îmi vine în minte..."

Se opri, deodată, gîndindu-se că ar putea trece el însuşi pe la Noël. În felul acesta ar revedea-o, ceea ce-şi dorea de atîta timp.

„Vom merge chiar acum la Noël".

„Vă rog să ne grăbim !"

Contele dădu ordin să fie trasă trăsura în faţa porţii, o luă pe Claire de braţ şi coborî împreună cu ea scara mare.

„M-aţi întinerit cu douzeci de ani. Pentru aceasta vă datorez gratitudine şi respect !"

După ce luaseră loc, contele ordonă : „Strada Saint-Lazare ! Repede, vă rog !"

Informaţi în detaliu de portar, contele şi Claire urcară la locuinţa doamnei Gerdy. Bătrînul domn se sprijinea de balus-

tradă, mergea încet şi se odihnea din cînd în cînd. O va revedea, deci. Emoţia îl copleşea.

„Domnul Noël Gerdy ?“, i se adresă fetei din casă.

Avocatul ieşise nu demult. Unde se dusese nu ştia, ştia însă, că nu intenţiona să lipsească mai mult de o jumătate de oră.

„O să-l aşteptăm“, spuse contele.

Fata se dădu la o parte, făcîndu-i loc contelui şi Clairei. Noël interzisese orice vizită, dar ţinuta contelui era de natură să-i facă pe servitori să uite ordinele.

În salonul în care fuseseră conduşi contele şi domnişoara d'Arlange, se aflau trei persoane : preotul, medicul şi un domn înalt, cavaler al Legiunii de Onoare, a cărui atitudine şi vestimentaţie trădau pe fostul soldat. Stăteau de vorbă lîngă cămin ; făcură o mină surprinsă la vederea musafirilor. Se înclinară scurt, ca răspuns la salutul noilor veniţi, schimbară însă între ei priviri întrebătoare. Acest moment de jenă fu repede depăşit, iar ofiţerul se grăbi să-i ofere domnişoarei d'Arlange un scaun.

Contelui i se păru că vizita lui e considerată inoportună. Se prezentă, deci, şi explică de ce a venit.

„Sper că mă veţi scuza, domnilor“, spuse, „că am îndrăznit să pătrund aici. N-am vrut să fiu indiscret, îl aştept pe Noël, cu care am ceva urgent de discutat. Sînt contele de Commarin“.

Cînd ofiţerul auzi acest nume, se deşiră cît era de înalt. Ochii îi scînteiară furioşi şi schiţă un gest de ameninţare. Se părea că vrea să spună ceva, dar se stăpîni şi se opropie, cu capul plecat, de ferastră. Nici contele, nici ceilalţi domni nu observară reacţia lui. Claire fu singura care o înregistră. În timp ce domnişoara d'Arlange se aşeză cam stînjenită pe scaun, contele, deveni şi el nesigur, se apropie de preot şi îl întrebă cu voce înăbuşită :

„Cum se simte bolnava în momentul de faţă, părinte ?“.

Medicul, care avea urechi foarte fine, auzi întrebarea şi se apropie. Nu-i displăcea să intre în vorbă cu o personalitate marcantă, cum era considerat contele de Commarin.

„Se presupune, domnule“ spuse, „că nu va apuca ziua de mîine“.

Contele îşi apăsă mîna pe frunte de parc-ar fi avut dureri. Ezită să întrebe mai mult. După cîteva clipe de tăcere, se deci-se, totuşi, s-o facă :

„Şi-a redobîndit cunoştinţa ?“, întrebă încet.

„Nu, domnule. E drept, însă, că de ieri seară am constatat mari schimbări. Toată noaptea a fost foarte agitată şi a avut

momente de delir. Cu o oră în urmă, părea că-şi va reveni, de aceea s-a trimis după preot“.

„Din păcate, degeaba“, interveni preotul. „Biata femeie ! O cunosc de zeci de ani, veneam la ea săptămînal, şi trebuie să spun că nu cunosc femeie mai bună“.

„Are dureri îngrozitoare“, spuse medicul.

Aproape imediat, confirmînd parcă aceste cuvinte, se auziră strigăte din odaia de alături.

„Ascultaţi !“, spuse contele, cutremurîndu-se de groază.

Claire nu înţelegea nimic din scena aceasta stranie. O chinuiau presimţiri sumbre. Se ridică şi se apropie de conte.

„E desigur, aici alături ?“, întrebă contele de Commarin.

„Da, domnule !“, răspunse pe un ton aspru ofiţerul care se apropiase de el.

In orice altă situaţie, contele ar fi sesizat acest ton şi s-ar fi simţit lezat. Acum nici nu înălţă capul. Rămase nereceptiv la tot ce se petrecea în jurul lui. Acolo, în camera de alături, era ea. Pierdu noţiunea timpului, i se păru că ieri plecase de aici.

„Aş vrea s-o văd“, şopti timid.

„E imposibil“, răspunse ofiţerul.

„De ce ?“, întrebă contele.

„Pentru că ar trebui s-o lăsaţi măcar să moară în linişte, domnule de Commarin !“.

Contele se dădu înapoi de parcă l-ar fi ameţit cineva. Privirea lui se întîlni cu cea a ofiţerului, apoi plecă ochii ca un vinovat în faţa judecătorului.

„Nu văd de ce domnul n-ar putea s-o vadă pe doamna Gerdy“, se amestecă medicul, care prefera să se facă a nu înţelege. „Probabil că nici n-o să-şi dea seama de prezenţa lui, şi chiar dacă...“.

„Oh, nu, nu va observa nimic“, întări preotul. „Deunăzi i am vorbit, i-am luat mîna, iar ea n-a reacţionat în nici un fel“.

Ofiţerul rămase cufundat în gînduri.

„Intraţi deci“, îi spuse în cele din urmă contelui, „poate că aşa a fost să fie“.

Împreună cu preotul şi cu medicul, contele trecu, cu pas şovăitor, pragul camerei bolnavei. Claire şi ofiţerul putură să vadă de la uşă patul acesteia.

După ce făcu cîţiva paşi, contele rămase ca încremenit. Muribunda din faţa lui era cu-adevărat Valérie ? Oricît se străduia, nimic din chipul acesta distrus nu-i aducea aminte de frumoasa şi adorata Valérie din zilele tinereţii sale. N-o mai

recunoștea. Ea însă îl recunoscu, sau mai bine zis îi simți prezența. Ca ajutată de forțe supranaturale, se ridică în perne.

„Guy", strigă aprins, „Guy !".

Contele se cutremură. Nu era în stare să înregistreze ceea ce toți ceilalți observaseră cu claritate : transfigurarea muribundei. Trăsăturile ei se relaxară, o bucurie nesfîrșită i se citea pe față, iar ochii, adînciți în orbite, căpătară o expresie de caldă tandrețe.

„ Guy"', spuse cu voce ușoară, „în sfîrșit, ai venit ! Doamne, de cînd te aștept ! Nici nu știi cît am suferit.. Aș fi murit demult de supărare dacă nu m-ar fi ținut în viață speranța de a te revedea. Te-au ținut departe de mine, nu-i așa ? Familia ta ? Nu le-ai spus că nimeni pe lume nu te iubește mai mult ca mine ? Dar nu, nu asta a fost... Prietenii tăi au vrut să ne despartă. Ți-au spus că te înșel. Cum de mi-am făcut astfel de dușmani ? Fericirea mea a stîrnit invidia. Ah, cît de fericiți am fost ! Tu n-ai crezut însă calomnia, căci altfel n-ai fi aici !"

Călugărița, care se ridicase în picoare cînd îi văzu intrînd pe toți, făcu ochii mari.

„Să te înșel ?", continuă muribunda. „Numai un nebun ar fi putut crede așa ceva. Nu sînt, oare, în întregime a ta ? Tu ești și ai fost totul pentru mine, am simțit întotdeauna că m-am născut pentru tine, Guy ! Îți mai aduci aminte ? Lucram, pe atunci, pentru o dantelăreasă, și cîștigam abia cît să trăiesc. Mi-ai spus că urmezi dreptul și că nu ești prea bogat. Credeam că faci sacrificii ca să mă ajuți. Ai insistat să aranjăm mica noastră mansardă de pe Quai Saint-Michel. Nu-i așa că era frumos la noi, cu tapetul înflorat pe care-l lipeam singuri ? Cît de drăguț și vesel era ! De la fereastră zăream arborii bătrîni din Tuilerie, iar dacă ne plecam puțin, puteam vedea apusul soarelui sub arcul podului. Ah, ce vremuri frumoase ! Cînd am plecat pentru prima oară împreună duminica la țară, mi-ai adus o rochie neînchipuit de frumoasă, iar cizmulițele îmi spuneam că e păcat să le încalț.

Mă duseseși de nas ! Nu erai un biet student. Într-o zi, te-am zărit într-o caleașcă splendidă, lacheii aveau trese de aur. Nu mi-am crezut ochilor. În seara aceea mi-ai spus adevărul — că ești nobil și nemăsurat de bogat. O, iubitul meu, de ce nu mi-ai spus asta ?..."

Avea conștiința clară sau vorbea sub impulsul febrei ?

Contele nu-și putu stăpîni lacrimile. Medicul și preotul erau emoționați de imaginea acestui om bătrîn care plîngea ca un copil. Cu o zi în urmă, contele credea că inima lui e

moartă, vocea ei însă reînvie vechile sentimente. Si trecuseră, totuși, atîția ani !

„Și apoi ne-am despărțit de Quai Saint-Michel", continuă doamna Gerdy. „Tu ai vrut-o, iar eu m-am supus, în ciuda presimțirilor negre. Mi-ai spus că, pentru a-ți place, trebuie să devin o doamnă. Mi-ai dat lecții. Ah, Guy, de ce n-ai rămas studentul sărac drept care te-ai dat ? Știindu-te bogat, mi-am pierdut siguranța de sine și veselia. M-am temut să nu mă crezi lacomă, rîvnind la averea ta !

Oameni ca tine, care au miloane, cred că sînt, de fapt, nefericiți. Înțeleg prea bine că sînt bănuitori, că n-au încredere în nimeni ! De unde să știe, în fond, că nu sînt iubiți pentru banii lor ? Îndoiala îi face geloși și cruzi. Oh, iubitul meu, de ce am părăsit mansarda aceea ? Numai acolo am fost fericiți ! Și de ce nu m-ai lăsat să rămîn ca la început?! Ai vrut să mă prefaci, și, de fapt, m-ai umilit. Erai mîndru de dragostea noastră, dar ai expus-o curiozității tuturor. Zadarnic te-am implorat să mă lași în umbră. În curînd, tot orașul a știut că sînt iubita ta. Luxul cu care mă înconjurai era subiect de discuții aprinse. Îmi era rușine de vîlva din jurul meu. Tu te bucurai pentru că frumusețea mea devenise celebră, pe cînd eu plîngeam, căci faima mea era dintre cele mai triste. Din ziare am aflat că te căsătorești. Ar fi trebuit să fug, dar n-am avut curajul. Am acceptat compromisul rușinos. De nenumărate ori m-am întrebat de ce am fost pedepsită atît de greu ? Păcatul a fost tocmai slăbiciunea care m-a făcut să rămîn iubita ta, aducînd moartea soției tale ! Am văzut-o doar o singură dată, cîteva clipe, dar din privirea ei am înțeles că te iubește la fel ca mine. Sînt sigură că dragostea noastră a ucis-o".

Sleită de puteri, se opri. Nimeni din cei de față nu se mișcă : toți o ascultau cu atenția încordată, ca și cum așteptau ceva

Claire n-avea putere să se mai țină pe picioare. Căzu în genunchi și-și apăsă batista de buze, înăbușindu-și hohotele de plîns. Femeia aceasta era mama lui Albert !

Numai călugărița rămăsese netulburată ; asistase la destule agonii, dar de astă dată nu pricepea nimic !

„Oamenii ăștia sînt nebuni", își zise. „Cum poți să acorzi atîta atenție vorbelor unei persoane cu mințile rătăcite ?". Era de părere că ea e singura persoană care trebuie să-și păstreze rațiunea întreagă Se apropie, deci, de pacientă, și o înveli.

„Așa, doamnă, acoperiți-vă, altfel veți răci".

„Mii de draci !“, strigă ofițerul, cu mînie înăbușită. „Lăsați-o să vorbească !“

„Cine ți-a spus că te înșel ?“, continuă bolnava, care nu vedea și nu auzea nimic ce se petrecea în jurul ei. „Precis că m-au spionat și au descoperit că mă vizitează deseori un ofițer. Dar acest ofițer era fratele meu, dragul meu Louis ! Cînd a împlinit optsprezece ani, negăsind de lucru, a devenit soldat. Băiat bun, superiorii lui l-au apreciat. A început ca simplu soldat, a învățat, și a ajuns subofițer. Mai tîrziu, a fost avansat locotenent, apoi maior. M-a iubit mult Louis. Dac-ar fi rămas la Paris, toate ar fi fost altfel Dar mama a murit, și am rămas singură în orașul acesta mare. Era subofițer cînd a aflat că am un iubit. M-am temut că n-o să vrea să mă mai vadă, dar m-a iertat, spunîndu-mi că fidelitatea și consecvența sînt singura scuză pentru acest pas greșit al meu. Da, Guy, el mi-a apărat cinstea mai mult decît ai fi putut s-o faci tu. Venea la mine, dar în secret. Îl aduseserm în situația de a trebui să se rușineze de sora lui... Mă condamnaserm singură să nu vorbesc niciodată despre el și să nu-i pomenesc numele. Putea mărturisi, oare, un brav soldat că e fratele unei femei întreținute de un conte bogat ? Luaserm toate măsurile de precauție ca el să nu fie văzut. La ce mi-au folosit ? Ai început să te îndoiești de mine. Cînd a auzit ce se spunea despre mine, a vrut să te provoace la duel. Abia am reușit să-l conving că n-are dreptul să mă apare. Oh, cît de amarnic se plătește fericirea furată ! Da acum ai venit, am uitat totul. Mă crezi, Guy, nu-i așa ? Îi voi scrie lui Louis, iar el va veni și-ți va confirma spusele mele. De cuvîntul lui, al unui soldat, n-ai să te îndoiești !“.

„Da, pe onoarea mea, ceea ce spune sora mea e adevărat !“

Muribunda nu-l auzi. Gîfîind de slăbiciune, continuă să vorbească :

„Cît de mult bine îmi face prezența ta. Simt cum mă refac. Am zăcut mult. Nu mai sînt, desigur, frumoasă, dar n-are a face, sărută-mă...“.

Întinse brațele spre el.

„Dar trebuie să-ți pun o condiție, Guy : lasă-mi copilul. Te implor, lasă-mi-l ! O mamă piere fără copilul ei. Vrei să-i dai un nume celebru și o avere uriașă ? O, nu. Îmi vei spune că trebuie să mă jertfesc pentru fericirea lui. Dar copilul e al meu și vreau să-l păstrez. Nici onorurile, nici averea nu pot înlocui dragostea de mamă. Vrei să-mi dai, în schimb, copilul celeilalte. Niciodată ! Ia de lîngă mine copilul străin, îl

vreau pe al meu ! Nu mă sili să cedez, aș muri ! Guy, renunță la planul tău, chiar și gîndul e o crimă ? Cum ? Toate rugăminţile, toate lacrimile mele nu te mișcă ? Cerul ne va ieși la lumină ! Va veni ziua cînd copiii noștri ne vor blestema, Guy ! Oh, întrezăresc viitorul. Îl văd pe fiul meu, mînios, venind spre mine. Ce spune ? Oh, scrisorile, scrisorile, scumpă amintire ! Fiul meu mă amenință, mă bate... Ajutor, ajutor ! Un fiu care-și lovește mama ! Și doar știe că sînt mama lui, se preface numai că nu crede, Guy ! Iartă-mă, singurul meu iubit : n-am nici forța să rezist, nici curajul să ascult !“

În aceeași clipă, se deschise cea de a doua ușă de la camera bolnavei, care dădea spre coridor, și Noël intră, palid ca de obicei, dar calm și stăpîn pe sine.

Muribunda îl văzu și fu străbătută ca de un șoc electric. Se ridică în perne, întinse mîna către Noël și strigă cu voce tare : „Asasinule !“.

Mai tresări o dată, apoi se prăbuși pe pat. Cei de față se apropiară : era moartă.

Urmă o lungă tăcere. Toți erau adînc mișcați de scena zguduitoare, ai cărei martori fuseseră. Confesiunea muribundei lăsase o adîncă impresie. Exclamația „Asasinule“, ultimul cuvînt al doamnei Gerdy nu miră pe nimeni, căci toți cei prezenți știau de acuzația adusă lui Albert.

Noël părea desperat. Îngenunche lîngă patul răposatei și-și lipi buzele de mîna ei.

„A murit !“, hohoti. „A murit“.

Lîngă el îngenuncheaseră preotul și călugărița, murmurînd rugăciuni.

Contele de Commarin zăcea într-un fotoliu. Fața lui era mai palidă decît a doamnei Gerdy. Își deschisese gulerul, ca să nu se înăbușe. Claire și medicul se ocupau de el. Cu ajutorul ofițerului împinseră fotoliul lîngă geam, să-i vină mai mult aer.

Încetul cu încetul, contele își reveni, dar odată cu capacitatea de a gîndi, îi reveni și aceea de a suferi. Privirea lui se opri pe patul unde se odihnea pentru vecie fosta lui iubită. Cît ar da s-o recheme la viață măcar pentru o zi, pentru un ceas ! Cu adîncă remușcare s-ar arunca la picioarele ei, i-ar cere iertare. Prea tîrziu își dăduse seama de greșeala lui. Din pricina unei simple bănuieli, o condamnase fără a-i vorbi. Dacă s-ar fi dus la ea, ar fi fost scutit de douăzeci de ani de îndoieli asupra paternității lui Albert și, în locul unei exis-

tențe solitare, ar fi avut o viață fericită. Și contesa îl iubise, dar și pe ea o făcea nefericită. Venise ceasul răscumpărării. Dar ce pedeapsă ! Ce lovitură a destinului !

„Da", spuse, „mi-a prezis-o. De ce n-am ascultat-o ?"

Fratele doamnei Gerdy îi fu milă de el. Îi întinse mîna.

„Domnule de Commarin", spuse cu voce tristă și gravă, „sora mea v-a iertat demult, dacă a fost vreodată supărată pe dumneavoastră. Azi aș vrea să vă iert eu însumi".

„Mulțumesc, domnule", șopti contele, adăugînd : „Ce moarte, cerule !".

„Da", spuse Claire, „și-a dat sufletul cu gîndul că fiul ei a comis o crimă, iar noi nu-i mai putem spune adevărul !"

„Fiul ei trebuie să fie liber, ca s-o însoțească la mormînt !", strigă contele. „Da, așa se va întîmpla !... Noël !"

Avocatul se apropiase de tatăl său și încercă să-l liniștească.

„V-am promis, tată, că-l salvez", răspunse el.

Pentru prima oară. Claire îl privi pe Noël. Privirile celor doi se întîlniră. Nu putu să-și stăpînească un gest de repulsie, iar Noël observă.

„Albert e salvat", spuse ea cu mîndrie. „Ceea ce cerem e dreptul nostru : eliberarea lui neîntîrziată. Judecătorul cunoaște adevărul".

„Care adevăr ?", întrebă avocatul.

„Albert a petrecut noaptea crimei alături de mine, în casa mea".

Noël o privi cu mirare. O astfel de mărturisire, făcută de o asemenea persoană, surprindea.

„Sînt domnișoara Claire d'Arlange, domnule", spuse.

Contele îi povesti tot ce aflase de la Claire. Cînd termină, Noël spuse :

„Domnule, vedeți bine în ce hal sînt. Mîine dimineață..."

„Mîine ?", îl întrerupse contele, indignat. „Nu cumva mă înșală auzul ? Domnule, onoarea o cere, trebuie acționat pe loc ! Dacă vreți s-o cinstiți pe această femeie, nu faceți rugăciuni pentru ea, ci eliberați-i fiul !"

Noël făcu o plecăciune adîncă.

„A vă asculta porunca, domnule", spune „înseamnă a mă supune. Încă în seara aceasta voi relata la Palat despre măsurile luate. Poate că-mi va fi hărăzit să vi-l readuc pe Albert".

Se apropie de răposată, o sărută din nou și plecă

Contele și Claire se reîntoarseră. Ofițerul se dusese la primărie să anunțe decesul și să îndeplinească formalitățile cerute.

Călugărița rămase singură pînă la venirea vicarului, pe care preotul îl chemase pentru veghea de noapte. După ce-și spusese rugăciunile, se sculă și începu să trebăluiască prin cameră, așa cum făcea ori de cîte ori murea un pacient. Strînse flacoanele și sticluțele, aruncă zahăr pe o lopățică încinsă ca să fumege, apoi întinse o față de masă albă pe măsuța de lîngă căpătîiul patului unde zăcea trupul neînsufletit al doamnei Gerdy. Așeză lumînări și le aprinse. La mijloc puse crucifixul și cupa cu apă sfîntă.

CAPITOLUL XVII

Derutat de declarațiile domnișoarei d'Arlange, domnul Daburon urca tocmai treptele care duceau la camera lui din Palatul Justiției, cînd îi taie calea Tabaret. Era încîntat să-l vadă și îl strigă :

„Domnule Tabaret !"

Dar detectivul amator, extrem de agitat după cum se vedea, nu părea gata să-și piardă nici un minut.

„Trebuie să mă iertați, domnule", spuse salutîndu-l pe Daburon, „sînt așteptat acasă".

„Sper, totuși..."

„Oh, în mod sigur e nevinovat", îl întrerupse Tabaret. „Am adunat cîteva indicii, și în trei zile... Îl veți interoga pe omul cu cerceii adus de Gévrol. De altfel, Gévrol e teribil de răutăcios, l-am judecat greșit".

Și fără a mai aștepta să i se răspundă, fugi mai departe, sărind cîte trei trepte deodată.

Dezamăgit, domnul Daburon grăbi și el pașii.

Pe banca din fața biroului, îl găsi pe Albert, care îl aștepta păzit de un jandarm.

„Veți fi chemat imediat, domnule", îi spuse în treacăt deținutului și intră în birou. Constant stătea de vorbă cu un om mărunțel și neînsemnat care, după haine și înfățișare, părea un mic rentier ; acul uriaș de la cravată, cu pietre false, vorbea însă despre ceva „superior", trădîndu-l pe funcționarul de poliție.

„Ați primit indicațiile mele ?“, îl întrebă Daburon pe grefier.

„Toate ordinele au fost executate, domnule. Inculpatul așteaptă afară, iar aici se află domnul Martin, care a condus ancheta în grădina marchizei d'Arlange și s-a întors în clipa asta“.

„Totul e, deci, în ordine“, spuse judecătorul, satisfăcut. Și, adresîndu-se funcționarului de poliție, continuă :

„Deci, domnule Martin, ce-ați descoperit ?“

„Domnule, cineva a trecut peste zid“.

„Demult ?“

„Cu cinci-șase zile în urmă“

„Sînteți sigur ?“

„Atît de sigur, cum vă văd și cum mă vedeți“.

„Urmele se văd clar ?“.

„Atît de clar, precum nasul din fața mea, dacă mi-e permis să mă exprim astfel, domnule. Hoțul, căci presupun că despre un hoț e vorba“, spuse domnul Martin, care obișnuia să vorbească ales, „hoțul a pătruns în grădină înaintea ploii și s-a retras după ploaie, întocmai așa cum a presupus domnul judecător. Aceasta e ușor de stabilit dacă se compară urmele de pe zid lăsate înaintea comiterii infracțiunii și după asta. E vorba de zgîrieturi făcute cu vîrful picioarelor, cele de la intrare fiind curate, iar cele de la ieșire — murdare. Tipul — sprințar, pe onoarea mea —, la intrare, s-a ridicat pe zid cu propriile sale puteri, iar la ieșire și-a permis luxul unei scări pe care, ajuns sus, a răsturnat-o. Se poate vedea locul unde a fost fixată : jos, picioarele scării au făcut găuri în pămîntul moale, iar sus zidul prezintă urme de eroziune“.

„Asta-i tot ?“, întrebă judecătorul.

„Nu, domnule. S-a putut constata, în plus, că trei cioburi de sticlă de pe coama zidului sînt rupte. Cîteva ramuri de copac care trec dincolo de zid sînt deteriorate. Pe vîrful unei crengi rupte, am descoperit o frîntură de piele provenită de la o mănușă, se pare“.

Judecătorul cercetă în grabă bucățica minusculă de piele. Era, într-adevăr de la o mănușă gri.

„Ați aranjat, sper, totul astfel, domnule Martin“, zise judecătorul, „încît în casa marchizei să nu se știe despre ce e vorba ?“

„Desigur, domnule. Întîi am cercetat totul din exterior. Apoi mi-am lăsat șapca la negustorul de vinuri din colț și m-am anunțat la marchiză, dîndu-mă drept majordomul unei du-

cese din vecinătate, îndurerată de dispariţia unui papagal. Mi s-a permis să cercetez grădina şi, deoarece am vorbit-o de rău pe presupusa mea stăpînă, nimeni nu s-a îndoit că aş fi unul dintre servitorii ei".

„Sînteţi un om dibaci, domnule Martin", îl lăudă judecătorul, „sînt foarte mulţumit de dumneavoastră, şi voi comunica acest lucru acolo unde trebuie".

Sună, în timp ce funcţionarul făcu o plecăciune adîncă şi se îndrepta spre uşă.

Fu introdus Albert.

„V-aţi decis să spuneţi ce aţi făcut marţi seara ?", întrebă judecătorul.

„Am mai spus-o, domnule".

„Nu domnule, n-aţi spus-o, şi-mi pare rău că trebuie să constat că m-aţi mințit".

Albert se făcu roşu ca focul, iar ochii scînteiară de mînie.

„Ce-aţi făcut în seara respectivă mi-e cunoscut, deoarece, după cum v-am dat a înţelege, justiţia ştie esenţialul despre acest caz", continuă judecătorul. Căută privirea lui Albert, iar cînd o întîlni, spuse încet :

„Am vorbit cu domnişoara Claire d'Arlange".

Auzind acest nume, trăsăturile deţinutului se relaxară, de parcă i s-ar fi luat o povară de pe umeri. Cu toate acestea, nu răspunse.

„Domnişoara d'Arlange mi-a povestit unde aţi fost marţi seara", urmă judecătorul.

Albert mai ezita încă.

„Nu vreau să vă întind o cursă", adăugă domnul Daburon, „vă dau cuvîntul meu de onoare. Mi-a spus tot, înţelegeţi ?"

Abia acum Albert se decise să vorbească. Declaraţiile lui corespundeau, punct cu punct, cu cele ale fetei. Ori Albert era nevinovat, ori ea era complicele lui. Dar să fi fost posibil una ca asta ? Putea ea să fie complice la o crimă atît de odioasă ? Nu, nici bănuiala nu era admisibilă în acest caz. Dar, atunci, cine e asasinul ?

„Vedeţi, domnule", spuse judecătorul cu severitate, „m-aţi înşelat. V-aţi riscat capul şi, ceea ce este tot atît de grav, aţi expus justiţia unor erori. De ce n-aţi spus imediat adevărul ?"

„Domnule", răspunse Albert, „era în joc onoarea domnişoarei d'Arlange".

„Şi dumneavoastră aţi fi preferat să muriţi, decît să vorbiţi despre această întrevedere ?" îl întrerupse domnul Daburon, cu uşoară ironie.

„Nu sînt eroul drept care mă luaţi, domnule“, spuse Albert, simplu. „Aş minţi dac-aş susţine că n-am contat pe Claire. Am aşteptat-o. Ştiam că va face totul ca să mă salveze de îndată ce va afla de arestarea mea. Dar era posibil să i se ascundă nenorocirea mea, de asta mă temeam. În măsura în care poţi să te bizui pe tine însuţi în situaţii-limită, stiu că nu i-aş fi pomenit numele nici în cazul extrem“.

Asta nu suna a lăudăroşenie. Ceea ce spunea Albert era simţit şi gîndit. Domnul Daburon îşi regretă ironia.

„Domnule“, spuse judecătorul pe un ton binevoitor, „veţi fi dus înapoi la închisoare. Încă nu vă pot spune sentinţa definitivă. Nu veţi sta într-o celulă izolată şi vă veţi bucura de toate privilegiile unui deţinut ipotetic nevinovat“.

Albert se înclină, în semn de mulţumire. Jandarmul intră ca să-l conducă.

„Să vină Gévrol“, ordonă judecătorul.

Şeful poliţiei judiciare era însă absent — fusese chemat la prefectura poliţiei. Martorul lui, omul cu cercei, aştepta pe culoar. I se spuse să intre.

Era unul dintre acei oameni nu prea înalţi, dar îndesaţi, care dispun de o forţă uriaşă şi pot cără în spinare trei saci cu grîu. Părul alb şi favoriţii de aceeaşi culoare făceau să pară şi mai întunecată pielea lui tăbăcită de vînt şi de soarele tropical. Avea mîini mari, ciolănoase, acoperite cu păr negru, mîini cu degete groase şi cioturoase, cărora le puteai uşor atribui forţa unei menghine. La urechi îi atîrnau cercei lungi, cu pandantivi în formă de ancoră. Purta hainele pescarilor înstăriţi din Normandia, cu care se îmbrăcau cînd mergeau la tîrg sau în oraş.

Jandarmul fu nevoit să-l împingă în camera de lucru a judecătorului, căci acest lup de mare era intimidat şi derutat. Avea mersul legănat al matrozilor care, obişnuiţi să contracareze tangajul, uitaseră cum se merge pe uscat. Pentru a-şi regăsi stăpînirea de sine, îşi frămînta şapca de catifea în mîinile puternice.

Domnul Daburon îl cercetă cu privirea. Da, nu încăpea nici un dubiu : era omul descris de martorul de la La Jonchère. Părea un tip onest. Faţa lui trăda sinceritate şi mărinimie.

„Numele dumneavoastră ?“, întrebă judecătorul.

„Marie-Pierre Lerouge“.

„Sînteţi rudă cu Claudine Lerouge ?“

„Sînt bărbatul ei, domnule !“

Cum, bărbatul victimei trăia, iar poliția nu știa de existența lui ? Încă de vineri se ceruseră informații despre persoana Claudinei Lerouge. Azi, luni, încă nu sosise răspunsul. Și aveau, totuși, la dispoziție fotografiile și chiar telegraful.

„Toți oamenii o considerau văduvă", spuse judecătoul, „ea însăși se dădea drept văduvă".

„In felul acesta, voia să-și ascundă manevrele. De altfel, așa am convenit amîndoi. I-am spus că am încetat să exist pentru ea..."

„Ah... Știți că a fost ucisă ?"

„Domnul de la poliție care a venit să mă ia mi-a spus-o", răspunse marinarul, încreținд fruntea. „Ce calamitate în chip de femeie !", adăugă încet.

„Cum ? Dumneavoastră, soțul ei, o acuzați ?"

„Am tot dreptul, domnule. Răposatul tatăl meu, care a ghicit-o repede, m-a avertizat. Eu am rîs de el cînd mi-a spus : „Ai să vezi, o să ne acopere pe toți de rușine". A avut dreptate. Din cauza ei a ajuns poliția pe urmele mele, de parc-aș fi hoț. Peste tot unde am fost căutat, oamenii și-or fi zis : „Aha ! A-neurcat-o !". Iar acum, iat-mă în fața tribunalului. Ah, domnule judecător, e groaznic, căci Lerougii sînt oameni cinstiți, au fost cinstiți din tată-n fiu, de cînd lumea. Puteți să întrebați peste tot și veți auzi spunîndu-se : Cuvîntul Lerougilor e lege !". Da.. a fost o calamitate femeia asta. I-am spus că o să sfîrșească rău de tot".

„I-ați spus asta ?"

„De sute de ori, domnule".

„De ce ? Liniștiți-vă, nu e în joc cinstea dumneavoastră. Nici un om nu se îndoiește de ceea ce spuneți. Și cînd ați avertizat-o ?"

„Oh, demult, prima dată cu mai bine de treizeci de ani în urmă. Se tot amesteca în afacerile persoanelor sus-puse — asta a dus-o la pieire. Spunea că ai numai de cîștigat de pe urma secretelor, iar eu îi răspundeam mereu că poți să pățești o rușine din această cauză. Cînd îi ajuți pe cei mari să-și ascundă mîrșăviile, e ca și cum ți-ai umple salteaua cu ace, ca să dormi bine. Dar toate le făcea după capul ei".

„Dumneavoastră i-ați fost soț, ați fi putut s-o opriți", intervini Daburon.

Marinarul dădu din cap, oftînd adînc.

„Oh, nu, domnule judecător, am fost nevoit s-o urmez !"

Cînd un judecător, în cazul unui asemenea martor, încearcă să cîștige timp prin întrebări dirijate, obține exact contrariul. Ca atare, trebuie să se consoleze și să-l lase să vorbească. Asta decise și domnul Daburon, înjurînd în gînd că nu era de față Gévrol, care ar fi scurtat treaba la jumătate.

„În ce treburi s-a amestecat,de fapt, soția dumneavoastră ?", întrebă judecătorul în continuare. „Vă rog să-mi povestiți exact. Aici trebuie să spuneți, după cum știți, nu adevărul, ci întregul adevăr".

Lerouge își pusese șapca pe un scaun și-și trosnea degetele butucănoase. Din cînd în cînd, se scărpina în cap, căutînd astfel să-și împrospăteze memoria.

„Ca să spun exact, domnule, lucrurile au început acum treizeci și cinci de ani. Atunci m-am îndrăgostit de Claudine. La naiba, ce fată drăguță era ! Curată, drăgălașă și cu o voce ca mierea. Era cea mai frumoasă de prin părțile alea : dreaptă ca bradul, mlădioasă ca trestia, zveltă ca iola. Ochii îi erau strălucitori. Avea părul negru și dinții albi, iar respirația îi era proaspătă ca briza mării. Nenorocirea a fost că era săraca lipită pămîntului, în timp ce noi eram înstăriți. Mama ei, una dintre văduvele alea cu treizeci și șase de bărbați, era, dacă-mi permiteți, o femeie ușoară, iar tatăl meu era cinstea întruchipată. Cînd i-am zis că vreau s-o iau de nevastă pe Claudine, m-a acoperit de blesteme, care și azi îmi stăruie în urechi, și m-a expediat pe un vas, să schimb aerul. După șase luni, m-am întors, slab ca un țîr și mai îndrăgostit ca oricînd. Eram nebun după Claudine, nu mai puteam mînca nimic. Știam că și ea ține puțin la mine — eram un tînăr destul de prezentabil, care plăcea fetelor. Tata a văzut că mă împuținam și că eram pe cale s-o urmez pe maică-mea la cimintir ; s-a decis să-mi treacă cu vederea nebunia. Într-o seară, cînd ne-am întors de la pescuit, văzînd că iarăși nu m-ating de bucate, mi-a zis : „Ia-o pe scîrba asta, vreau să am liniște !". Îmi aduc aminte că, auzindu-l pe bătrîn cum vorbea despre ea, mi s-a făcut negru în fața ochilor. L-aș fi ucis !"

Bravul marinar se pierduse în amintiri, cînd judecătorul de instrucție se hotărî să intervină.

„Să revenim la problemă", spuse sec.

„Trebuia să încep cu începutul. M-am căsătorit, deci. În seara de după nuntă, după ce au plecat rudele și oaspeții, am vrut să mă duc la nevastă-mea, cînd l-am găsit pe tata șezînd singur într-un colț. Plîngea. Mi s-a strîns inima și am avut o presimțire neagră. A și murit, scurt timp după asta.

Ce frumos e în primele şase luni, cînd ai o nevastă pe care o iubeşti ! O vezi ca prin norii de ceaţă care fac dîn stîncile de pe ţărmul nostru adevărate palate. Şi în următorii doi ani totul a mers bine, trecînd peste cîteva mici furtuni fără importanţă. Claudine mă dirija ca pe o bărcuţă cumpărată de la magazinul de jucării. Era a naibii de vicleană ! Dar marele ei păcat era cochetăria. Tot ce cîştigam — şi afacerile îmi mergeau strașnic — îşi atîrna la gît. În fiecare duminică, ceva nou: rochie, zorzoane, pălăriuţe — toate drăciile inventate de negustori ca să le strice pe femei. Vecinii cam şuşoteau, dar mie nu-mi păsa. Pentru botezul fiului nostru — i-am zis Jacques, după tata —, am cheltuit toţi banii economisiţi. Erau mai mult de trei sute de pistoli, cu care plănuisem să cumpăr o parcelă aflată lîngă pămîntul nostru".

Domnul Daburon ardea de nerăbdare. Dar ce era să facă ?

„Mai departe, mai departe !" îl încuraja de fiecare dată cînd Lerouge dădea să se oprească.

„Eram, deci, destul de mulţumit", continuă marinarul, „cînd, într-o zi, l-am văzut pe un servitor al contelui de Commarin — castelul lui se afla la un sfert de milă de casa noastră, de cealaltă parte a tîrguşorului — dînd tîrcoale casei noastre. Era un individ care nu-mi prea plăcea, un anume Germain. Se zicea că e în legătură cu pasul greşit făcut de Thomassine, o fată frumoasă de pe la noi, care-i plăcuse tînărului conte, apoi dispăruse într-o zi. Am întrebat-o pe Claudine ce voise de la ea acest Germain. Mi-a răspuns că i-a propus să ia un sugar ca să-l hrănească. Întîi n-am vrut s-aud de aşa ceva. Proprietatea noastră permitea Claudinei să dea laptele doar propriului nostru copil. Dar ea găsea tot soiul de pretexte. Îşi făcea, cică, reproşuri pentru că e atît de cochetă şi cheltuitoare. Voia şi ea să cîştige bani, căci îi era ruşine să stea degeaba, în timp ce eu trudeam. Voia să facă economii, ca fiul nostru să nu fie nevoit să meargă mai tîrziu pe mare. I se oferea o sumă bunicică, pe care o puteam pune deoparte, recuperînd astfel cele trei sute de pistoli ! Cu asta, m-a dat gata".

„Nu v-a spus atunci ce trebuia, de fapt, să facă ?", intervini judecătorul.

Întrebarea îl derută pe Lerouge, care ştia că justiţia vede şi aude tot.

„Încă nu", spuse. „Dar veţi vedea îndată. Opt zile mai tîrziu, poştaşul a adus o scrisoare prin care era invitată să vină la Paris, să ia copilul. „Bine", a zis ea, „mîine plec". Eu

n-am șoptit nimic, dar a doua zi, cînd, pregătită de plecare, a venit să-și ia rămas bun, i-ăm zis că merg și eu cu ea. Nu părea supărată, din contra. M-a sărutat, iar eu am fost încîntat. La Paris, nevasta mea urma să ia copilul de la o oarecare doamnă Gerdy. Am convenit ca Claudine să meargă singură acolo, apoi să ne întîlnim la han. Abia plecase, dar n-am mai avut răbdare să stau în cameră. Am ajuns la locuința doamnei Gerdy. I-am întrebat pe oamenii care ieșeau din casă, și așa am aflat că era iubita contelui de Commarin. Asta m-a înfuriat și am vrut s-o iau acasă pe Claudine, fără bastard. Ca simplu marinar, știam că un bărbat poate greși. Ești înfierbîntat de vin sau... Uneori, te trage după el un camarad. Dar ca un bărbat cu nevastă și copil să trăiască cu alta și să-i dea ce aparține familiei sale — asta găsesc că e condamnabil. Nu-i așa, domnule ?“

Judecătorul se zvîrcolea pe scaun. Era la capătul răbdării și se întreba dacă omul acesta o s-ajungă vreodată la capăt.

„Ba da“ spuse. „Aveți dreptate, dar să nu ne pierdem în detalii“.

„Claudine era mai îndărătnică decît un catîr, domnule. După trei zile de ciondăneli, am zis „da“. Mi-a spus apoi că nu ne putem întoarce cu diligența, fiindcă doamna se temea că drumul ar putea fi prea obositor pentru sugar. Vom călători cu trăsura și caii doamnei, căci era întreținută în stil mare. Am fost atît de bleg, încît am consimțit — mă bucuram să pot gusta în voie călătoria. Ne-am instalat, deci, comod într-o trăsură elegantă, împreună cu cei doi copii — celălalt și al meu. Aveam cai splendizi și un vizitiu în livrea. Soția mea era nebună de bucurie și mi-a arătat o mulțime de monezi de aur pe care le avea în buzunar. M-am simțit prost, asemenea unui soț onorabil care găsește acasă bani neaduși de el. Cînd Claudine mi-a văzut mutra, a crezut că mă poate înveseli, spunîndu-mi adevărul. „Fii atent...“, începu ea.

Lerouge se întrerupse, continuînd cu tonul schimbat :

„Înțelegeți, e nevasta mea cea care vorbește acum“.

„Da, da, continuați !“

„A spus, deci : Fii atent ! Din treaba asta putem căpăta mai mult decît vom avea vreodată nevoie, și am să-ți spun de ce. Domnul conte, care mai are, pe lîngă ăsta, și un fiu legitim, vrea ca bastardul să-i poarte numele. Asta se face cu ajutorul meu. Pe drum ne vom întîlni, la hanul unde vom poposi, cu domnul Germain și cu doica, căreia i se va încredința fiul

legitim. Vom fi găzduite în aceeași cameră, iar în timpul nopții cei doi copii, îmbrăcați la fel, vor fi schimbați. Pentru asta, contele îmi dă opt mii de franci și o rentă viageră pe viață, de o mie de franci".

„Iar dumneavoastră, care vă ziceți om cinstit, ați consimțit la o astfel de fărădelege ? N-ați încercat s-o împiedicați ?", întrebă judecătorul, violent.

„Domnule", se bîlbîi Lerouge, „lăsați-mă să continui..."

„Bine..., mai departe !"

„La început, de furie, n-am putut scoate o vorbă. Cred că arătam înspăimîntător. Deși Claudine, de obicei, se temea cînd eram furios, de data asta a rîs și a zis : „Prostule ! Ascultă-mă pînă la capăt, înainte de a te înfuria. Numai contele îl vrea pe bastard, și contele e cel care plătește pentru schimb. Cucoana însă, mama ăluia de aici, mă-nțelegi, nu vrea să știe nimic de toată treaba asta. A consimțit numai de formă, ca să nu-și supere iubitul. M-a luat deoparte și m-a pus să jur că voi păstra secretul. Apoi mi-a zis că nu poate să suporte gîndul de a se despărți pentru totdeauna de copilul ei și de a crește copilul altcuia. Mi-a mai spus că, dacă-i promit că nu voi spune contelui nimic și nu voi schimba copiii, îmi va da pe loc zece mii de franci și o rentă la fel cu cea promisă de conte. Mi-a mai explicat că va putea să-și dea seama dacă m-am ținut de cuvînt, deoarece a făcut copilului ei un semn. Nu mi l-a arătat, iar eu degeaba m-am străduit să aflu. Înțelegi acum ? Păstrez pe micul cetățean de aici. Îi spun contelui că l-am schimbat, iar noi luăm banii amîndourora și ne îmbogățim ! Iar acum pupă-ți soțioara, care-i mai deșteaptă ca tine !" Asta mi-a spus Claudine, cuvînt cu cuvînt".

Marinarul scoase o batistă uriașă și-și suflă zgomotos nasul.

Domnul Daburon era total deconcertat. De la începutul afacerii, numai surprize. Abia reușise să-și pună ordine în gînduri, că atenția îi era dirijată în altă direcție. Ce să facă acum cu această nouă circumstanță, atît de importantă ? Ce-i va mai fi dat să afle ? Ardea de nerăbdare să accelereze mersul anchetei, dar Lerouge povestea dezlînat și-și aduna greu amintirile. Cea mai mică oprire putea să-i întrerupă firul povestirii și să-l zăpăcească.

„Ce-mi propunea Claudine era o mîrșăvie, iar eu eram un om cinstit. Dar femeia aceasta mă prelucra ca pe lutul moale. O iubeam. Mi-a dovedit că nu facem nici un rău nimă-

nui și putem cîștiga, totuși, o avere de care se va bucura Jacques al nostru. Am tăcut. Seara ne-am oprit într-un sat, vizitiul a tras la un han și ne-a zis că vom înnopta acolo. Am intrat, și peste cine am dat ? Peste canalia de Germain, cu o femeie care avea în brațe un sugar îmbrăcat întocmai ca al nostru. Și ei călătoriseră cu o trăsură — cu cea a contelui. Am avut o bănuială. De unde puteam să știu că a doua parte a povestirii nu fusese născocită de Claudine, ca să-mi astupe gura ? M-am jurat să nu-l scap din ochi pe micul nostru bastard, astfel încît să nu poată fi schimbat. L-am ținut pe genunchi toată seara și, ca să fiu și mai sigur, i-am legat de mijloc batista mea.

Planul era ticluit binc. După cină, ne-am convins că în tot hanul nu erau decît două camere cu pat dublu, de parc-ar fi fost construite special pentru asta. Hangiul era de părere ca doicile să doarmă într-una din ele, iar cu cu Germain — în cealaltă. Înțelegeți, domnule judecător ? Eram furios. Toată seara observasem cum nevasta mea schimba semne cu ticălosul ăla de servitor. Conștiința mea vorbea tare, și atunci am făcut-o cu forța să amuțească. Am simțit că fac rău, și mi-o reproșam amarnic. Cum e posibil ca femeile să îmbrobodească în halul ăsta pe un om cinstit ?“

La această paranteză domnul Daburon reacționă violent, izbind cu pumnul în masa de scris, de parc-ar fi vrut s-o dărîme.

Lerouge continuă ceva mai repede :

„Am respins propunerea, spunînd că sînt prea gelos ca s-o las singură pe nevasta mea, fie chiar și pentru o clipă. Doica străină urcă, deci, prima. Era deja culcată cînd, ceva mai tîrziu, urcarăm și noi, Claudine și cu mine. Soția mea s-a dezbrăcat și s-a culcat în celălalt pat cu copilul nostru și bastardul. Sub pretextul că aș deranja sugarii dacă m-aș culca în pat, m-am așezat pe un scaun, decis să țin ochii deschiși și să stau de veghe. Am stins lumînarea, ca femeile să poată dormi. Rămăsesem treaz. Gîndurile mi se îndreptau spre tatăl meu, mă întrebam ce-ar zice de toate astea...

Către miezul nopții, am auzit-o, deodată, pe Claudine mișcîndu-se. Mi-am ținut respirația. S-a sculat. Voia să schimbe copiii ? Azi știu că nu era așa, dar atunci eram sigur că asta avea de gînd să facă. M-am ridicat ca un fulger, am apucat-o de braț și am început s-o lovesc, spunîndu-i tot ce aveam pe inimă. Răcneam ca pe corabia mea în timpul furtunii, bleste-

mam ca un nebun — trebuie să fi fost un spectacol pe cinste. Cealaltă doică ţipa ca şi cum-cineva ar fi vrut s-o gîtuie. Speriat de zgomot, Germain se năpusti în cameră cu sfeşnicul aprins. La vederea lui, am înnebunit de-a binelea. Nu mai ştiam ce fac : am scos cuţitul pe care-l purtam tot timpul la mine, l-am apucat pe bastard şi i-am înfipt cuţitul în braţ, strigînd : „Na, aşa n-o să mi-l mai schimbaţi fără să ştiu. E marcat pentru toată viaţa !“

Lerouge nu mai putea vorbi. Broboane de sudoare i se prelingeau pe frunte, oprindu-se în cutele adînci ale feţei. Dar judecătorul îl privea atît de insistent, încît se stăpîni şi continuă :

„Rana micuţului era groaznică. Sîngele curgea gîrlă. Ar fi putut să moară. Dar eu nu mă liniştisem încă. Mă gîndeam la ce va fi mai tîrziu. Am declarat că vreau să scriu tot ce s-a întîmplat, iar ei să semneze. Zis şi făcut. Toţi patru ştiam să scriem. Germain nu îndrăznea să citească, fiindcă mai ţineam cuţitul în mînă. A semnat primul, implorîndu-mă să nu spun nimic contelui. A promis, la rîndul lui, să nu sufle o vorbă, şi a silit-o şi pe cealaltă doică să promită că va tăcea“.

„Aţi păstrat declaraţia ?“, întrebă domnul Daburon.

„Da, domnule, şi fiindcă omul de la poliţie, căruia i-am povestit tot, mi-a zis s-o aduc, am luat-o din locul unde am ascuns-o. Iat-o !“

Lerouge scoase din buzunarul hainei un plic de pergament, sigilat cu grijă, în care păstra o hîrtie îngălbenită de vreme.

„Iată declaraţia. N-a fost deschisă din noaptea aia blestemată“.

Într-adevăr, după ce judecătorul desfăcu sigiliul şi despături foaia, din ea căzu cenuşa folosită pentru uscarea cernelii.

Era o relatare succintă a evenimentelor, împreună cu cele patru semnături.

„Ce s-a ales de martorii care au semnat această declaraţie ?“, murmură judecătorul.

Lerouge crezu că întrebarea i se adresa lui şi răspunse :

„Germain e mort, am auzit că s-a înecat. Claudine a fost ucisă, dar cealaltă doică mai trăieşte. Ştiu chiar că i-a înşirat bărbatului ei povestea, căci în prezenţa mea a făcut o aluzie în acest sens. .E vorba de un anume Brossette. Locuieşte în satul Commarin“.

„Şi ce a urmat ?“, întrebă judecătorul, după ce-şi notase numele şi adresa acelei femei.

„A doua zi, Claudine a reușit să mă liniștească oarecum și să-mi smulgă promisiunea că voi păstra tăcerea. Copilul se simțea mai bine, dar pe braț îi rămăsese o cicatrice mare".

„Doamna Gerdy a aflat ce s-a întîmplat ?"

„Nu cred, domnule, dar nu sînt sigur".

„Cum, nu știți ?"

„Nu, vă jur, domnule judecător, fiindcă tot ce s-a întîmplat după aceea..."

„Ce s-a mai întîmplat ?"

Marinarul ezită. „Domnule, sînt lucruri care nu mă privesc decît pe mine".

Judecătorul îl liniști : „Sînteți un om cinstit, am convingerea asta. Dar o dată în viață, sub influența malefică a unei femei, n-ați fost la înălțime, consimțind să fiți complice la o acțiune condamnabilă. Îndreptați-vă greșeala vorbind deschis. Tot ce se spune aici, fără legătură directă cu crima, rămîne secret. Eu însumi voi uita pe loc totul. Nu vă temeți, iar dacă vă simțiți acum umilit, considerați asta drept o pedeapsă pentru ceea ce ați făcut".

„Oh, domnule judecător", răspunse marinarul, „am ispășit pedeapsa. Toate sînt vechi de tot. Avutul dobîndit în mod necinstit nu sporește.. Cînd ne-am întors acasă, am cumpărat bucata aia blestemată de pămînt, plătind-o cu mult peste valoarea ei. În ziua cînd mă plimbam pe această bucată de pămînt, spunîndu-mi : „E a mea !", mă bucuram pentru prima și ultima oară. Claudine era cochetă, dar mai avea și alte păcate. Cînd s-a văzut cu bani mulți, toate au țîșnit la suprafață: Poftioasă fusese totdeauna, dar acum devenise lacomă de-ți era greață. Ospățurile nu mai luau sfîrșit. De îndată ce m-am îmbarcat, s-a apucat să facă chefuri cu cele mai deocheate femei din regiune. Nimic nu era prea scump pentru ea. S-a apucat de băut — seară de seară o culcam beată. Odată — ea mă credea plecat la Rouen —, m-am întors pe neprevăzute, și am găsit-o cu un bărbat. Și ce bărbat domnule ! Un tip respingător, murdar, hidos, disprețuit de toată lumea. Ar fi trebuit să-l omor, era dreptul meu, dar individul mi-a inspirat milă. L-am apucat de guler și l-am azvîrlit pe geamul nedeschis. N-a murit. Apoi m-am apucat de nevastă-mea, iar cînd m-am oprit, nu mai mișca".

Lerouge vorbea, cu voce aspră. Din cînd în cînd, își freca ochii cu pumnii.

„Am iertat-o“, continuă el, „dar bărbatul care își bate nevasta, iar apoi o iartă, e pierdut. A devenit mai prudentă și mai vicleană. Între timp, doamna Gerdy își luase copilul, deci nimic n-o mai oprea pe Claudine. Mama ei, pe care o luasem la noi și care trebuia să aibă grijă de Jacques al nostru, o învăța numai rele. Timp de peste un an, a reușit să mă ducă de nas. Credeam că se îndreptase, cînd ea, de fapt, era o dezmățată. În casa mea se întîlneau tot soiul de pușlamale. Nevasta mea comanda lăzi după lăzi cu vin și rachiu. Cît timp eram pe mare, la mine chefurile se țineau lanț. Dacă se terminau banii, scria contelui, cînd iubitei lui, și petrecerile continuau.

Uneori, mă cuprindeau îndoieli chinuitoare, și pentru un fleac o băteam pînă ce-i trecea setea. Și iarăși o iertam - - ca un laș, un papă-lapte ! Era iadul pe pămînt. Nici nu știu ce-mi făcea mai multă plăcere . s-o îmbrățișez sau s-o bat. Toți locuitorii tîrgușorului mă disprețuiau și mă evitau. Credeau că sînt complicele ei sau, pur și simplu, un încornorat. Mai tîrziu am aflat ce bănuiau : că profitam de pe urma felului ei rușinos de a trăi, cînd, de fapt, eu îi întrețineam ibovnicii. În orice caz, lumea se întreba, pe bună dreptate, de unde vin banii pe care-i cheltuiam. Ca să mă deosebească de un văr cu același nume, Lerouge, mi se scornise o poreclă. Ce rușine, domnule ! Și eu, care nu știam nimic din tot ce se petrecea în jurul meu. Din fericire, tatăl meu era mort !“

Domnului Daburon i se făcu milă de bătrîn.

„Liniștiți-vă“, îi spuse.

„Nu“, îl contrazise lupul de mare, „prefer să termin cît mai repede. În cele din urmă, mi-a deschis ochii preotul. Fără să pierd o clipă, m-am dus la un avocat și l-am întrebat cum trebuie să procedeze un marinar cinstit, care s-a căsătorit cu o dezmățată. Mi-a declarat că nu e nimic de făcut. Să apari în fața tribunalului și să te desparți — asta nu repară lucrurile. De îndată ce i-ai dat femeii numele tău, mi-a spus avocatul, nu i-l mai poți lua. E al ei pentru tot restul vieții. Are voie să-l terfelească — bărbatul n-are ce să-i facă. Deoarece a trebuit să mă deprind cu acest gînd, m-am hotărît repede. În aceeași zi, am vîndut bucata de pămînt și i-am trimis Claudinei banii. Nu voiam să păstrez nimic pentru mine din banii rușinii. Am întocmit apoi la notariat un act prin care ea avea voie să se folosească de ferma noastră, dar nu să vîndă ori să ipotecheze ceva. Apoi i-am scris că nu va mai auzi niciodată

de mine, că nu mai exist pentru ea și că se poate considera văduvă. Noaptea, am plecat cu fiul meu".

„Și după ce ați plecat, ce s-a mai întîmplat cu nevasta dumneavoastră ?"

„Asta n-aș putea să vă spun, domnule. Știu numai că a părăsit regiunea cam la un an după plecarea mea".

„N-ați mai vorbit niciodată cu ea ?"

„Niciodată".

„Dar, cu trei zile înaintea asasinării ei, ați fost la ea".

„Așa e, domnule, dar era numaidecît nevoie. Mi-a fost foarte greu să dau de urmele ei. Nimeni nu știa unde s-a mutat. Din fericire, notarul meu și-a procurat adresa ei prin doamna Gerdy, și, așa am aflat că locuiește la La Jonchère ! Pe atunci, eram tocmai la Rouen, și de-acolo prietenul meu Gervais m-a dus cu vasul lui la Paris. Ah, domnule, întîlnirea a fost groaznică. Soția nu m-a recunoscut. Povestise de atîtea ori că sînt mort, încît acum credea și ea cele spuse. Cînd i-am spus cine sînt, a căzut leșinată. Nenorocita ! Nu se schimbase — lîngă ea se afla paharul și o sticlă de rachiu..."

„Asta nu explică pentru ce ați ținut s-o vedeți".

„Pentru Jacques, domnule. Băiatul crescuse și vroia să se însoare. Avea nevoie de consimțămîntul mamei. I-am adus, deci, Claudinei un document redactat de notar și am pus-o să-l semneze. Iată-l".

Domnul Daburon luă în mînă documentul și păru să-l studieze cu atenție. Deodată, întrebă :

„V-ați întrebat vreodată cine-ar fi putut s-o omoare pe soția dumneavoastră ?"

Lerouge nu răspunse.

„Aveți vreo bănuială ?", insistă judecătorul.

„La naiba, domnule, ce să vă spun ? Mi-am zis că, pesemne, Claudine a întrecut măsura. S-or fi săturat de ea oamenii de la care storcea bani cu nerușinare sau, poate, o fi vorbit prea mult la beție".

Domnul Daburon nu se mai aștepta să afle cine știe ce de la Lerouge și-i îngădui să plece, recomandîndu-i să-l aștepte pe Gévrol, care îl va conduce la un hotel, rămînînd la dispoziția justiției.

„Cheltuielile dumneavoastră vă vor fi restituite, firește", adăugă judecătorul.

Abia închisese Lerouge ușa, cînd un eveniment cu totul ieșit din comun provocă senzație în camera de lucru a judecă-

torului Daburon : Constant, omul grav și imperturbabil, rigidul, surdo-mutul Constant, se ridică și începu să vorbească. Era pentru prima oară cînd deschidea gura după cincisprezece ani de tăcere, ba se încumetă chiar să formuleze o opinie proprie.

„Ei bine, domnule, ăsta zic și eu un caz uimitor !“

„Într-adevăr, uimitor“, își zise domnul Daburon, „menit să zdruncine toate profețiile, toate opiniile preconcepute“.

De ce acționase el, judecătorul, atît de pripit ? De ce nu așteptase, înainte de a se avînta, să fie cunoscut toate detaliile acestei afaceri încurcate ?

Domnul Daburon, atît de prudent de obicei, considerase simplu un caz care se arăta acum foarte dificil. Dăduse dovadă de superficialitate în fața unei crime misterioase, deoarece amintirile personale îi tulburaseră puterea de judecată și de decizie. Se temuse că se va arăta prea slab sau prea pasionat. În loc să se bazeze pe probe certe, se lăsase condus de sentimente. Se întrebase în repetate rînduri care-i este datoria. Dar dacă ești în situația să-ți pui o asemenea întrebare, te afli deja pe o cale greșită.

După ce se liniștise puțin, analiză totul. În fond, pînă acum nu se întîmplase nimic ireparabil. Își făcea, totuși, reproșuri amare. Doar întîmplarea îi jucase festa. Își jură că această anchetă va fi ultima pe care o va mai conduce. Profesia lui îi inspiră dezgust. Conversația cu Claire îi deschisese vechea rană. Zdruncinat, își dădu seama că viața lui e sfîrșită. Se întrebă cu ce-și va umple timpul, după ce va fi dezbrăcat roba de judecător.

Gîndurile sale se întorseseră la cazul Lerouge.

Albert, nevinovat sau nu, era fără îndoială fiul legitim al contelui de Commarin. Dar era, oare, vinovat ? Se părea că nu !

„O, ce idee !“, strigă, deodată, judecătorul. „Constant, trimiteți imediat după contele de Commarin, vreau să-i vorbesc. Dacă nu e acasă, să fie căutat“.

Domnul Daburon avea datoria să-i explice contelui că Albert e fiul său legitim. Ce situație ! Nu era numai penibilă, ci aproape ridicolă. Îmbucurător era doar faptul că Albert era, după toate probabilitățile, nevinovat. Trebuia să-i spună și lui Noël adevărul, să-l coboare pe pămînt, după ce-l ridicase pînă la stele. Ce veste crudă ! Dar contele va ști să-l recompenseze. Îi era, în orice caz, dator.

„Dar cine e autorul crimei ?“, murmură, mai mult pentru sine, judecătorul. Prin cap îi trecu o idee care i se păru, la început, neverosimilă. O respinse aproape imediat, dar se întoarse la ea — o suci și învîrti pînă ce apăru contele. Mesagerul domnului Daburon îl întîlnise tocmai cînd, după vizita la doamna Gerdy, se dădea jos din trăsură, însoțit de Claire, în fața palatului său.

CAPITOLUL VIII

Părăsit de judecătorul de instrucție și lăsat singur, Tabaret pornise din nou la treabă fără să piardă o clipă și fără să-și îngăduie o pauză binemeritată. Nu se dădea în lături de la nici o cheltuială. Angajase o duzină de funcționari de poliție aflați în concediu, precum și numeroși pierde-vară, iar în fruntea acestei armate, asistat de fidelul său Lecoq, plecase la Bougival. Răscolise, pur și simplu, casă după casă, ca un smintit care și-a pus în cap să găsească acul în carul cu fîn.

Strădania lui nu rămăsese însă fără rezultat. După trei zile de cercetări extenuate, ajunsese la următoarele concluzii : presupusul ucigaș nu coborîse din tren la Rueil, cum obișnuiesc locuitorii din Bougival, La Jonchère și Marly, călătorise pînă la Chatou.

Era vorba, probabil, despre un om încă tînăr, cu păr castaniu și favoriți, care purta pardesiu și avea o umbrelă. Astfel îl descriseseră funcționarii de la Chatou.

Acest călător a sosit cu trenul de 20,35 de la Paris ; părea foarte grăbit. Părăsise peronul și plecase în grabă în direcția străzii care duce la Bougival. Pe șosea, din pricina grabei sale, atrăsese atenția a doi bărbați din Marly și a unei femei din La Malmaison. Fuma, deși mergea atît de repede.

Lîngă podul peste Sena fusese observat și mai bine. Acolo se percepea o taxă, împrejurare la care nu se gîndise, probabil, presupusul ucigaș. Voia cu orice chip să treacă, iar paznicul podului fusese nevoit să fugă după el ca să-l facă să plătească. Trecătorul grăbit părea supărat foc, îi azvîrlise o monedă și nu așteptă restul de patruzeci și cinci de centime.

Dar asta nu era tot. Un funcționar de la gara Rueil își aduse aminte că, aproximativ cu două minute înaintea plecării trenului de 22,15 spre Paris, sosise un pasager total epuizat și foarte agitat, gîfîind așa de tare, că abia se putu face înțeles

cînd ceru biletul pentru Paris. Descrierea acestui om corespundea cu cea a funcționarului de la gara Chatou și cu cea a paznicului podului.

Acum Tabaret era pe urmele unui om despre care se zicea că se urcase în același compartiment în care fusese și cel urmărit. În legătură cu asta, i se pomenise de un brutar din Asnières, căruia îi ceruse imediat o întîlnire. Acestea erau rezultatele cercetărilor sale de pînă atunci. Era luni, iar Tabaret se afla la Palatul Justiției ca să întrebe dacă sosiseră, între timp, actele cu privire la văduva Lerouge. Nu era cazul, dar Tabaret se întîlni pe culoar cu Gévrol și cu martorii săi.

Gévrol triumfa. Triumfa cu nerușinare. Cînd îl văzu pe Tabaret, strigă :

„Ei, ce mai noutăți, domnule detectiv ? Ați mai hotărît să i se taie gîtul vreunui mare criminal'? Hei, bătrîne domn, ați vrea să fiți acum în locul meu !"

Tabaret se schimbase însă. Conștiința erorii sale îl făcea blînd și supus. Înțepăturile care-l scoteau din sărite altă dată, de data aceasta nu-l atingeau deloc. Departe de a se apăra, lăsă capul în jos, atît de pleoștit, încît Gévrol se miră.

„Tachinați-mă, domnule Gévrol", răspunse, „bateți-vă joc de mine. Aveți dreptate, nu merit altceva".

„Ah, adevărat ?", răspunse Gévrol. „Am dat o nouă lovitură de maestru, hait ?"

Tabaret dădu trist din cap.

„Am suspectat un inocent și am determinat arestarea lui, iar acum nu-l pot scoate din ghearele justiției".

Gévrol era entuziasmat. Își freca mîinile, încît era cît pe-aci să-i crape pielea.

„Asta-i tare de tot", jubilă, „e nemaipomenit de frumos. Nu e greu să faci să fie condamnați vinovați, asta-i un fleac. Dar să scurtezi capul unor nevinovați e o adevărată artă ! Papa Tirauclair, sînteți extraordinar, omagiile mele".

„Nu-i drept să vă bateți joc de mine", îi replică Tabaret. „În ciuda părului meu alb, sînt nou în meseria asta. Favorizat de noroc — de trei patru ori —, am devenit, poate, puțin vanitos. Îmi dau seama acum că nu sînt maestrul care m-am crezut. Sînt un învățăcel, căruia succesul i-a sucit capul. În loc să mă batjocoriți, mai bine ajutați-mă, nu-mi refuzați sfatul. împărtășiți-mi din experiența dumneavoastră ! Singur nu mă descurc, în timp ce cu dumneavoastră..."

Gévrol era teribil de încrezut, iar docilitatea lui Tabaret, pe care-l prețuia, în fond, foarte mult, flata ambițiile lui criminalistice. Binevoitor, îl întrerupse pe Tabaret :

„Bănuiesc că e vorba despre cazul de la La Jonchère ?"

„Din păcate, da, domnule Gévrol. Am vrut să acționez fără dumneata, și iată că m-am înfundat de tot".

Tabaret se prefăcu în continuare smerit, însă rîdea în sinea lui.

„Înfumuratule", gîndi, „am să te fac eu să joci cum îți cînt eu !"

Domnul Gévrol se scărpină pe nas, își ţugui buzele și se prefăcu a ezita. Savura bucuria de a mai prelungi emoțiile adversarului său.

„Calmați-vă, papa Trauclair ! Sînt un om bun, am să vă întind o mînă salvatoare. Drăguț din partea mea, nu-i așa ? Dar azi mă grăbesc, au nevoie de mine, vizitați-mă mîine, vom discuta problema. În orice caz, înainte de a ne despărți, vreau să vă mai luminez puțin, ca să reușiți s-o luați pe drumul cel bun. Știți cine e martorul pe care l-am adus ?"

„Spuneți, domnule Gévrol !"

„Ei bine, omul de pe banca din fața biroului judecătorului de instrucție e soțul victimei de la La Jonchère".

„E imposibil !", spuse Tabaret, făcînd eforturi de gîndire... „Vă bateți joc de mine".

„Nu, pe cuvîntul meu. Întrebați-l cum îl cheamă și vă va spune : Pierre Lerouge".

„Deci nu era văduvă ?"

„Se pare că nu, dacă el e fericitul soț !"

„Ah", murmură Tabaret. „Și poate să spună ceva despre afacere ?"

În cîteva cuvinte, Gévrol îi comunică colegului său onorific ceea ce avea de declarat Lerouge judecătorului de instrucție.

„Ce ziceți despre asta ?", întrebă după ce sfîrși.

„Ce să zic ?", se bîlbîi Tabaret, al cărui chip trăda o mirare prostească. „Nu mai zic nimic. Mă gîndesc... dar nu, nu reușesc să mă gîndesc la nimic !"

„O lovitură, hait ?", spuse Gévrol, radiind de bucurie.

„Spuneți, mai bine, o lovitură de măciucă !", spuse Tabaret. Deodată, se lovi cu palma peste frunte.

„Dar brutarul meu !", strigă tare. „Pe mîine, domnule Gévrol !"

„S-a scrîntit de tot", își spuse Gévrol, satisfăcut.

Tabaret era, dimpotrivă, foarte lucid, numai că-și adusese aminte, deodată, de brutarul din Asnières, pe care-l rugase să treacă pe la el. Îl va mai găsi, oare, acolo ? Pe scări se întîlni cu domnul Daburon, la al cărui salut abia răspunse, atît de grăbit era.

Fugi de-a lungul cheiului, cufundat în gînduri.

„Deci bunul meu Noël e din nou prăpăditul de dinainte. N-o să se bucure el, care era atît de bucuros să aibă, în fine, un nume. Dacă e dispus, îl voi înfia eu. **Tabaret** nu sună atît de bine ca **de Commarin**, dar e, totuși, un nume. Ei bine, fie cum o fi. Albert este, deci, fiul legitim, cu atît mai bine pentru el ! Dar asta nu schimbă cu nimic convingerea mea că e nevinovat. E clar că a știut despre cele întîmplate tot atît de puțin ca și tatăl său. A crezut, deci, și el în schimbul de copii. Doamna Gerdy n-a aflat, probabil, nici ea despre cele întîmplate, i s-o fi dat vreo explicație privind cicatricea. Da, dar doamna Gerdy știa neîndoielnic că Noël e propriul ei fiu. Reprimindu-l, se va fi uitat la semnul de recunoaștere. Cînd Noël a găsit scrisorile contelui, îi va fi explicat, probabil..."

Tabaret se opri, ca mușcat de șarpe. Înremeni de oroare, din cauza concluziei care i se impuse :

„Noël trebuie s-o fi ucis pe văduva Lerouge, pentru a o împiedica să facă o mărturisire din care să rezulte că n-a schimbat, totuși, copiii, așa cum era vorba. Scrisorile și hîrtiile ce puteau servi drept dovadă le-a ars, probabil". Respinse însă pe loc această ipoteză.

„Idiot bătrîn ce sînt !", strigă cu dezgust, continuîndu-și goana, „iată urmările acestei meserii îngrozitoare. Și eu, care mă simțeam onorat s-o practic. Să-l suspectez pe Noël ! Copilul, moștenitorul meu, virtutea personificată ! Noël, pe care în zece ani am învățat să-l prețuiesc și să-l admir, încît aș putea garanta pentru el ca pentru mine însumi ! Numai o pasiune puternică l-ar determina pe un astfel de om să verse sînge, iar la Noël n-am descoperit altă pasiune decît cea pentru mama lui și, firește, pentru muncă. Cum îndrăznesc să suspectez un asemenea om ? Îmi vine să mă pălmuiesc, nu alta ! Nu-mi ajunge, se vede, lecția primită ! Ce-mi lipsește ca să devin mai deștept ?"

Încercă să se liniștească dar în sinea lui o voce continua să întrebe : „Dar dacă e, totuși, Noël ?"

Tabaret ajunse, între timp, acasă. În fața porții se afla o șaretă elegantă, cu un cal superb. Se opri fără să vrea. „Frumos animal", se gîndi, „chiriașii mei au relații cu oameni suspuși".

Dar își schimbă părerea cînd îl văzu ieșind pe onorabilul domn Clergeot. Prezența acestuia într-o casă trăda la fel de bine ruina financiară a chiriașului, ca prezența cioclilor — în caz de deces.

Bătrînul detectiv, care cunoștea pe toată lumea, îl știa, firește, și pe bancher. Întreținuse chiar anumite relații cu el pe vremea cînd colecționa cărți. Se opri.

„Ce faceți aici ?" îl întrebă, salutîndu-l. „Aveți ceva clienți în casa asta ?"

„Așa se pare", răspunse scurt Clergeot, căruia nu-i plăcea să se bage cineva în afacerile sale.

„Ia te uită !", spuse Tabaret.

Și împins de curiozitatea lui naturală — un proprietar trebuie să știe care dintre chiriașii săi e în încurcătură —, adăugă :

„Pe cine naiba sînteți pe cale să ruinați ?"

Domnul Clergeot răspunse pe tonul omului jignit. „Ați avut vreodată motive să vă plîngeți de mine ? Nu cred. Dacă vreți, puteți să vorbiți despre mine cu tînărul avocat. Își rezolvă toate problemele financiare prin intermediul meu. O să vă destăinuie că n-a regretat, pînă acum, că m-a cunoscut".

Tabaret fu surprins neplăcut. Noël, bravul Noël, era clientul lui Clergeot ! Ce însemna asta ? Poate că nu era o treabă serioasă. Pe de altă parte, își aminti de cele cincisprezece mii de franci, de joi.

„Da, da", întări Tabaret, dornic să afle mai multe, „știu că domnul Gerdy e mînă spartă în materie de finanțe".

Clergeot avea o manieră delicată de a lua apărarea prietenilor săi de afaceri, atunci cînd erau atacați.

„Nu el e cel care azvîrle cu banii de aur", spuse. „E prietena lui. O fi ea mică și firavă, dar ar fi în stare să înfulece un drac întreg — cu păr, coarne și copite".

„Cum ? Noël întreținea o femeie, și încă una pe care pînă și Clergeot, obișnuit cu asemenea specimene, o considera costisitoare ! O informație ca aceasta, picată într-un astfel de moment, era de natură să-l lovească pe Tabaret drept în creștetul capului. Nu voia, totuși, să se trădeze. O mișcare, o privire puteau trezi bănuiala cămătarului, închizîndu-i gura.

„Se știe", continuă Tabaret, cu dezinvoltură. „Ce-are a face ! Tineretul trebuie să se distreze. Cam cît credeți că-l costă pe an mititica ?"

„Nu știu. A făcut greșeala să nu-i fixeze o sumă precisă. Cred că în cei patru ani, de cînd sînt împreună, a înghițit cam cinci sute de mii de franci".

„În patru ani ! Cinci sute de mii de franci !" Aceste cuvinte, aceste cifre îl izbeau pe Tabaret ca niște ghiulele. Jumătate de milion ! Dacă lucrurile stăteau astfel, Noël era complet ruinat. Dar atunci...

„E mult", spuse și reuși, cu un efort eroic, să-și ascundă spaima, „da, e foarte mult, dar trebuie ținut seama de faptul că domnul Gerdy dispune de anumite rezerve".

„Așa ?", îl întrerupse cămătarul, dînd din umeri. „N-are o lețcaie ! E lefter. Dar dacă vă datorează bani, să nu vă temeți, e o vulpe vicleană, vrea să se însoare. I-am prelungit și eu polițe pentru douăzeci și șase de mii de franci. La revedere, domnule Tabaret".

Cămătarul se îndepărtă cu pasul ușor, lăsîndu-l pe Tabaret ca împietrit pe trotuar. Simțea o durere adîncă : era ca un tată pe care-l pregătești, cu menajamente, să afle că iubitul său fiu e, după toate probabilitățile, scelerat.

Și, totuși, credința lui în Noël era atît de puternică, încît se strădui să respingă din nou motivele de îndoială atît de puternice. Nu era posibil ca bancherul să-l calomnieze pe avocat ? Oamenii erau în stare de orice. Exagerase, probabil, cînd vorbise despre extravagațele clientului său. Și apoi cîți bărbați n-au făcut prostii de dragul unei femei, dar au rămas oameni cumsecade !

Tocmai voia să intre în casă, cînd un vîrtej de mătase, dantelă și catifea îi tăie drumul. O brunetă tînără ieșise pe poartă, urcîndu-se apoi sprintenă în șaretă.

Tabaret era un admirator al frumuseții feminine, iar duduia era încîntătoare, totuși nu-i aruncă nici o privire.

În dreptul porții se întîlnii cu portarul, care, cu mîna întinsă, ca fermecat, își ținea șapca în care strălucea o monedă de aur.

„Ah, domnule, drăguță femeie", spuse omul, „și generoasă... ! De ce n-ați fost aici cu cinci minute mai devreme ?"

„Ce femeie... de ce ?"

„Doamna care a plecat venise să se informeze despre domnul Gerdy. Mi-a dăruit douăzeci de franci, ca să răspund la în-

trebările ei. Se pare că domnul Gerdy vrea să se însoare. Era tristă... Dar ce femeie ! Cred că e iubita lui. Acum înțeleg de ce ieșea noapte de noapte".

„Domnul Gerdy ?"

„Desigur, domnule. Am făcut, pentru că mi se părea că nu vrea să fie văzut. Niciodată nu mi-a cerut să-i deschid poarta, nu era atît de prost. Ieșea pe portița de lîngă remiză. Mi-am spus că nu vrea să mă trezească și că e frumos din partea lui, iar dacă el așa vrea..."

Portarul vorbea fără să scape din ochi moneda, iar cînd înălță capul ca să constate ce impresie au făcut informațiile sale asupra lui Tabaret, acesta dispăruse.

„Asta-i bună !", gîndi portarul. „Fac pariu că șeful o urmărește pe duduie ! Își pregătește terenul. Du-te învîrtindu-te, vînător de fuste, ramolit ce ești, n-ai să pupi tu prea mult de la ea. Puținul ăsta o să te coste mult !"

Portarul nu se înșela. Tabaret o urmărea pe duduia din șaretă. Venise la timp : șareta o cotea spre Rue Saint-Lazare.

„Cerule... o voi pierde din ochi ! Ea știe adevărul... !"

Era într-una din acele stări de agitație care fac, uneori, minuni. Ajunse pînă la capătul străzii Saint Lazare, iute ca un adolescent. Norocul îi surîdea ! Cu cincizeci de pași în fața lui, șareta fusese blocată de învălmășeala din Rue de Havre.

Și nici o trăsură de închiriat pe-aproape ! Șareta se desprinse și-și continuă drumul în direcția Rue Trouchet și Tabaret pe urmele ei. În timp ce fugea, se tot uita după o birjă și înjura gîfîind :

„Haide, dă-i zor, puișor ! Unde nu-i cap, vai de picioare ! De ce nu ți-a dat prin cap să-i ceri lui Clergeot adresa doamnei ? Mai repede, bătrîne, mai repede !"

Nu voia nimic altceva în acel moment decît s-o ajungă din urmă pe iubita lui Noël. Dar distanța se mărea tot mai mult. Încă nu parcursese nici jumătate din Rue Trouchet, dar nu mai putea. Simțea că picioarele nu-l mai țin, iar blestemata de șaretă ajunsese aproape lîngă biserica Sf. Madeleine !

Tocmai atunci se apropie de el o birjă. Cu desperarea celui care se înecă, îi făcu semn birjarului și se aruncă în birjă cu ultimele puteri.

„Urmărește șareta albastră. Ai douăzeci de franci !"

„Am înțeles !" îi spuse birjarul, făcîndu-i cu ochiul, pocni apoi din bici.

„O fi vreun moșneag gelos, pus pe urmele nevestei. Hai, mîrțoagă !“ Tabaret fusese salvat în ultima clipă. Era epuizat și nu-și putu reveni. Între timp, ajunseseră pe bulevard. Se înălță pe locul lui și, după ce privi în jur, spuse :

„Nu mai văd șareta“.

„O văd bine, dar are un cal excelent !“

„Al tău vreau să fie și mai bun. Am zis douăzeci de franci ? Îți dau patruzeci !“

Birjarul începu să-i dea bice la biata mîrțoagă : „Trebuie s-o ajungem ! Pentru douăzeci, aș fi făcut-o scăpată. Sînt amicul doamnelor, sînt de partea lor. Dar, la naiba, patruzeci de franci... ! Cum poți să fii gelos cînd arăți ca ăsta ?“

Tabaret se strădui să nu se mai gîndească la afacerea respectivă înainte de a vorbi cu această femeie. Era convins : cu un singur cuvînt, putea să-l salveze sau să-l distrugă pe iubitul ei.

„La naiba ! Să-l distrug, pe Noël !? E posibil ?“

Gîndul că Noël ar putea fi ucigașul nu-l părăsi și-i bîzîia prin cap ca un bondar care se lovește mereu de geam, voind să iasă.

Pe șoseaua d'Antin, șareta albastră se opri, deodată, în fața unei dantelării. Tabaret se aplecă din trăsură și o văzu pe tînăra femeie coborînd și intrînd în prăvălie.

„Iată unde se duc miile ! Jumătate de milion, în patru ani !“.

Birja se puse din nou în mișcare. Se opri însă, după scurt timp — de astă dată, în fața unui magazin de antichități.

„Te pomenești că vrea să cumpere tot Parisul !“, se gîndi Tabaret, furios. „Da, ea l-a făcut pe Noël să comită crima. Irosește acum și cei cincisprezece mii de franci ai mei. Oare cît de mult ține la ea ? S-o fi ucis Noël pe văduva Lerouge ? Pentru bani ? Ar fi un scelerat, un tip de cea mai joasă speță ! Cîtă ipocrizie, dumnezeule ! Dar dacă mor pe loc de furie, iar el rămîne moștenitorul meu ? Căci așa scrie în testament : „Las iubitului meu fiu, Noël Gerdy...“. Dacă e vinovat, nu există pedeapsă prea aspră... Dar văd că femeia asta nu vrea deloc să ajungă acasă !

Femeia, într-adevăr, nu se grăbea. Vremea era bună, toaleta ei încîntătoare, așadar, se lăsa admirată. Intră în alte trei, patru prăvălii și se mai opri, un sfert de oră, la o cofetărie.

Tabaret se foia nerăbdător.

Să amîni dezlegarea unei enigme din cauza toanelor unei asemenea femei ! Ce chin ! Îi venea să se năpustească la ea, s-o apuce de braț și să-i strige :

„Du-te acasă, nenorocit-o ! De ce zăbovești ? Nu știi că iubitul tău, omul ruinat de tine, e bănuit de crimă ? Întoarce-te acasă, să putem sta de vorbă, să aflu dacă e vinovat sau nu ! Căci ai să mi-o spui, fii sigură. Ți-am întins o cursă în care ai să cazi. Șterge-o acasă, altfel mor chinuit de incertitudine !“

În sfîrșit, aceasta se îndreaptă spre casă.

Șareta o apucă spre Montmartre, o coti pe Rue de Provence, depunînd-o pe duduia la ușa casei.

„Deci aici stă“, constată Tabaret, cu un oftat de ușurare.

Se dădu jos, plăti birjarului cei patruzeci de franci promiși și-i spuse să aștepte.

„Cum o chĕamă pe doamna ?“, îl întrebă pe portar.

„E doamna Juliette Chaffour“, răspunse portarul, cu o oarecare ezitare.

„Etajul doi, ușa de vizavi de scară“.

Un minut mai tîrziu, Tabaret fu condus în salonul doamnei Juliette, care, după spusele cameristei, tocmai se dezbrăca și urma să vină imediat. Îl surprinse luxul salonului Juliettei. Încăperea n-avea nimic frapant ori vulgar, nici urmă de prost gust. N-ai fi crezut că te afli la o femeie întreținută. Dar Tabaret, care se pricepea la multe, își dădea seama că tot ce se vedea era de mare valoare. Garnitura de pe consola șemineului, ea singură, valora cam douăzeci de mii de franci.

„Clergeot n-a exagerat“, își spuse.

Tocmai atunci Juliette intră în salon, întrerupîndu-i șirul gîndurilor. Îmbrăcase în grabă o rochie de casă din catifea neagră cu bordură vișinie. Părul superb, cîrlionțat, i se revărsa pe gît și pe umeri. Tabaret era orbit. Înțelegea acum nebunia adoratului ei.

„Doriți să vorbiți cu mine, domnule ?“, întrebă ea, aplecîndu-și grațios capul.

„Doamnă, sînt un amic al lui Noël“, spuse Tabaret. „ba, aș putea spune, cel mai bun amic și...“

„Dar vă rog să stați jos, domnule“, îl întrerupse tînăra femeie.

Ea luă loc pe o canapea, iar Tabaret într-un fotoliu, în fața ei.

„Doamnă, am venit să discutăm o problemă foarte gravă“, începu el. „Vizita dumneavoastră în casa unde locuiește domnul Gerdy...“

„Cum ?“, strigă ea. „A și aflat ? Nemernicul, are copoi în slujba lui“.

„Copilă dragă“, începu Tabaret, pe un ton patern.

„Bine, bine ! Știu ce sarcină vi s-a încredințat. Să mă certați în numele lui Noël. Mi-a interzis să vin la el, dar eu nu l-am ascultat. E insuportabil să ai drept iubit o șaradă ambulantă, un om despre care nu se știe nimic, o ființă misterioasă și sumbră...“

„Ați comis o imprudență“.

„Dar de ce ? Fiindcă vrea să se însoare și nu-mi zice nimic ?“

„Și dacă nu-i așa ?“

„Așa e. A recunoscut-o în fața derbedeului de Clergeot, care mi-a povestit tot. În orice caz, clocește ceva. De o lună, e complet schimbat, nu-l mai recunosc“.

Tabaret voia să știe, înainte de toate, dacă Noël își făcuse rost de un alibi pentru seara crimei. Doamna Juliette era, desigur, în măsură să-l informeze în această privință. Venise, deci, cu un plan ascuns și-i întinse cursa. Dar vivacitatea tinerei femei îi cam tulburase apele. Se baza, totuși, pe desfășurarea normală a conversației, deci spuse :

„Va să zică, vreți să împiedicați căsătoria lui ?“

„Căsătoria lui !“, strigă Juliette, izbucnind în rîs. „Bietul de el ! Dacă n-are alte piedici de învins decît pe mine, înseamnă că afacerile îi vor merge strună. Să se însoare, dragul de el, și asta cît mai repede ! Nu vreau să mai aud de el“.

„Așadar, nu-l iubiți ?“, întrebă Tabaret, mirat de izbucnirea ei.

„Ascultați-mă, domnule, l-am iubit mult, dar, vedeți, toate trec. De patru ani, duc o viață insuportabilă. Dacă Noël nu renunță la mine, o voi face eu. Sînt sătulă de un iubit căruia îi este rușine de mine și care mă disprețuiește“.

„Nu pare a vă disprețui, doamnă“, spuse Tabaret, aruncînd o privire semnificativă în jur.

„Vreți să ziceți“, răspunse ea, ridicîndu-se, „că face cheltuieli mari pentru mine. E adevărat. Susține chiar că s-a ruinat de dragul meu. Așa o fi. Dar ce importanță are ? Nu sînt lacomă, credeți-mă. Aș fi preferat bani mai puțini, dar mai multă tandrețe. Nemulțumirea și plictiseala explică extravaganțele mele. Domnul Gerdy mă tratează ca pe o fetiță fără minte, iar eu mă port ca atare. Sîntem chit !“

„Știți, doar, că vă adoră !“

„El ? Nu cred. Îi este rușine cu mine. Sînteți primul dintre amicii lui cu care vorbesc deschis. Întrebați-l dacă a ieșit vreodată cu mine. Se pare că prezența mea îl dezonorează. Săptămîna trecută, marți, am mers la teatru. A luat o lojă întreagă. Credeți că a rămas cu mine ? Greșiți ! Domnul a șters-o, și nu l-am mai văzut toată seara“.

„Cum ! Ați fost nevoită să vă întoarceți acasă singură ?“

„Nu. La sfîrșitul spectacolului, către miezul nopții, domnul a reapărut. Ne-am dus la balul Oprei, apoi la restaurant. Ne-am distrat al naibii de bine ! La bal, domnul n-a cutezat să-și scoată masca, iar la restaurant a trebuit, din considerație pentru amicii lui, să-l tratez ca pe un străin“.

Dacă Juliette n-ar fi fost atît de pornită, și-ar fi dat seama în ce stare se afla Tabaret și, poate, ar fi tăcut. Se făcuse palid și tremura ca varga.

„La naiba !“, spuse cu eforturi supraomenești, „trebuie să fi fost, totuși, o seară veselă !“

„Veselă !“, repetă tînăra femeie, dînd din umeri. „Nu-l cunoașteți bine pe prietenul dumneavoastră. Dacă-l invitați vreodată la cină, să nu-i dați de băut. Nu rezistă, se face imediat criță. Ultima oară s-a făcut praf și a pierdut tot : pardesiu, umbrelă, portmoneu, tot...“

Tabaret nu mai fu în stare să se stăpînească. Sări în sus și strigă :

„Nemernicul, sceleratul ! El e ! Am pus mîna pe el !“. Și țîșni pe ușă atît de repede, încît Juliette, complet buimăcită, o strigă pe cameristă.

„Draga mea“, îi spuse, „cred că am făcut o gafă. Bătrînelul ăsta caraghios nu e amicul lui Noël. A venit să-mi stoarcă informații și a reușit. Fără să-mi dau seama, am făcut o boacănă. Ce-oi fi spus ? Oricît stau și mă gîndesc, tot nu pricep. Dar indiferent cum ar fi, trebuie să-l avertizez. Îi scriu cîteva rînduri, iar tu fugi după un mesager“.

Tabaret se urcase în birjă și-i spuse birjarului să-l ducă la prefectura de poliție. „Noël — ucigaș !“. Furia și ura îi erau nemăsurat de mari, ca mai înainte prietenia. Fusése dus de nas ! Dar se va răzbuna ! Se întreba care ar fi pedeapsa binemeritată. Ghilotina era prea bună pentru un astfel de sceleral. „Căci n-a ucis-o numai pe Claudine“, își spuse, „ci a determinat și arestarea unui inocent, care putea fi condamnat !“

. Pe Tabaret îl ținea în puteri doar certitudinea de a-l preda pe Noël justiției și de a se răzbuna măcacr în acest fel. Pe strada Richelieu, îl apucă amețeala.

„N-am cumva o criză ?“, își spuse. „Dacă mor, Noël scapă, rămînînd moștenitorul meu... Cine și-a făcut testamentul ar trebui să-l poarte tot timpul asupra lui, ca să-l poată modifica în orice clipă“.

O oră mai tîrziu, cu ajutorul medicului său curant, era restabilit. Își procură autorizațiile necesare și se îndreptă spre Oficiul de obiecte găsite, însoțit de un funcționar.

Cercetările sale adeveriră rezultatul scontat. În seara zilei de marți, de lăsata secului, într-un compartiment de clasa a doua a trenului nr. 45, fusese găsit un pardesiu și o umbrelă. I se arătară obiectele, iar el le recunoscu — erau proprietatea lui Noël. Într-unul din buzunare fu găsită o pereche de mănuși gri, zgîriate și rupte, precum și un bilet Paris-Chatou, nefolosit.

„Acum, să-l prindem !“, strigă Tabaret și, fără a zăbovi o clipă, se lăsă dus la Palatul Justiției.

În ciuda orelor înaintate, judecătorul de instrucție mai era în biroul său. Vorbea cu contele de Commarin, căruia îi făcuse cunoscut ce aflase de la Pierre Lerouge, cînd intră, ca o furtună, Tabaret. Era prea obsedat de țelul urmărit, ca să mai țină seama de prezența unui străin.

„Domnule“, strigă sufocat de mînie, „domnule, l-am dibuit pe adevăratul asasin ! E fiul meu adoptiv, moștenitorul meu — Noël !“

„Noël !“, strigă Daburon, sărind în picioare. Și adăugă : „Am bănuit !“

„Avem nevoie de un mandat de arestare !“, continuă Tabaret. Dacă mai zăbovim, ne scapă ! Va bănui ceva în momentul în care iubita lui îi va povesti că am vizitat-o. Să ne grăbim, domnule judecător ! Să ne grăbim !“

Domnul Daburon voia să deschidă gura ca să-i ceară explicații mai detaliate, dar Tabaret îl întrerupse :

„Asta nu-i tot : un inocent zace încarcerat — Albert !“

„Totul se va schimba în mai puțin de o oră“, spuse judecătorul. „Înaintea venirii dumneavoastră, am dat ordin în acest sens. Să ne ocupăm, deci, de celălalt domn“.

Nici Tabaret, nici Daburon nu observă cînd dispăruse contele de Commarin. Părăsise neobservat camera, cînd fusese pronunțat numele lui Noël.

CAPITOLUL XIX

Noël pomenise că va face tot posibilul pentru eliberarea lui Albert. Vizită, într-adevăr, pe cîțiva dintre membrii tribunalului, dar peste tot — refuzuri !

La ora patru, se înfățișă la Palatul Commarin ca să-i comunice contelui eșecul eforturilor sale.

„Domnul conte a ieșit", îi răspunde Denis, „dar dacă domnul binevoiește să aștepte..."

„Bine, voi aștepta", răspunse Noël.

„Îl rog atunci pe domnul să mă urmeze", continuă cameristul, „am ordin de la domnul conte să vă conduc în camera de lucru".

Asemenea dovadă de încredere îl făcu pe Noël să presimtă ceva din noua lui poziție. Era acasă în acest splendid palat, el era stăpînul și moștenitorul. Privirea lui se opri asupra arborelui genealogic atîrnat deasupra biroului. Se opri și începu să citească.

Părea deschisă o pagină din cartea de aur a nobilimii franceze. Se perindau aici toate numele, toți deținătorii unui capitol sau, cel puțin, ai únui paragraf din istoria Franței. Commarinii amestecaseră sîngele lor cu cel al aproape tuturor marilor familii ale Franței. Doi dintre ei se însuraseră cu fete din case domnitoare. Un val de mîndrie încălzi inima lui Noël, iar sîngele începu să-i curgă mai repede în vine.

Încrezător, înălță capul și murmură : „Viconte de Commarin !"

Ușa se deschise și apăru contele. Avocatul se pregăti să-l salute respectuos, cînd observă cu spaimă privirea plină de oroare și dispreț a tatălui său.

„Mizerabile !", îi strigă contele.

Tăcerea care urmă păru să dureze o veșnicie. Noël îndrăzni să vorbească primul.

„Domnule...", începu el.

„Tăcere", îi ceru contele, întrerupindu-l cu violență.

„Cum a fost posibil să vă dați drept fiul meu ? Ființă nelegitimă, ați știut precis că sînteți fiul Valériei Gerdy ! Nu numai că ați comis o crimă, dar ați făcut totul spre a-l scoate vinovat pe un inocent ! Iar pe mama dumneavoastră, singur ați omorît-o !"

Avocatul încearcă să riposteze.

„Ați omorît-o, desigur", continuă contele, „chiar dacă nu direct, ci prin fapta nelegiuită pe care ați comis-o. Acum pricep totul. Așadar, nu delira... Știți la fel de bine ca și mine ce voia să spună. Ați auzit tot, și dacă ați cutezat să intrați în camera muribundei, deși un cuvînt ar fi fost de ajuns ca să vă piardă, ați făcut-o pentru că știați ce efect o să aibă asupra ei apariția dumneavoastră. Abia acum înțeleg ultimul ei cuvînt : „Asasinule !" — vă era adresat".

Noël se apropiase, treptat, de ușă. Nemulțumirea crescîndă și o frică animalică dădeau trăsăturilor sale o expresie teribilă.

„Vedeți că știm tot ?", continuă contele. „Și nu sînt singurul. În acest moment, se emite mandat de arestare pe numele dumneavoastră".

Avocatul scoase un strigăt de furie, dar contele nu-l băgă în seamă și se apropie, calm în aparență, de biroul său.

„Datoria mea ar fi să vă predau călăului, dar nu pot să uit că am nefericirea de a vă fi tată. Stați jos și redactați o mărturisire. Veți găsi apoi în acest sertar o armă. Să vă ierte Cel-de-sus !"...

Bătrînul nobil schiță un gest ca și cum ar fi vrut să părăsească încăperea. Noël îi tăie calea, scoase din buzunar un revolver și spuse răstit :

„N-am nevoie de armele dumneavoastră, domnule. N-or să mă prindă viu. Numai că..."

„Numai că ?", întrebă contele, nerăbdător.

„Trebuie să vă spun sincer, domnule, că n-am intenția să mă sinucid... Cel puțin, nu acum".

„Frumos !", exclamă contele, revoltat, „și laș, pe deasupra !"

„Nu, domnule, nu sînt laș. Dar îmi voi pune capăt zilelor abia cînd voi fi sigur că orice altă cale mi-e închisă".

„Mizerabile !", strigă contele, pe un ton amenințător, „e nevoie, deci, ca eu însumi să..."

Întinse mîna înspre sertarul deschis. Noël însă îl închise cu o lovitură de picior.

„Ascultați-mă, domnule", spuse avocatul pe un ton răgușit, al omului aflat într-o situație disperată, „să nu irosim clipele prețioase care mi-au rămas. Am comis o crimă, e-adevărat, și nu caut să mă justific. Dar cine a creat premisele ei, dacă nu dumneavoastră înșivă ? Iar acum îmi faceți favoarea de

a-mi oferi un revolver ? Nu, mulțumesc, renunț ! Vreți să evitați în primul rînd scandalul unui proces și rușinea care ar putea să vă umbrească numele".

Contele încearcă să-l contrazică.

„Lăsați-mă să vorbesc", îl întrerupse Noël, răstit. „Nu vreau să mă sinucid. Țin să-mi păstrez capul, dacă e posibil. Dați-mi bani ca să pot fugi, și vă promit să nu mă las prins viu. Trebuie să vă fac această rugăminte deoarece nu mai am nici douăzeci de franci. Ultima mea bancnotă de o mie s-a dus în seara aceea, înțelegeți... La mama mea nu mai găsesc bani nici pentru înmormîntare. Deci, scoateți parale !"

„Niciodată !"

„Mă voi preda, deci, poliției, și vă veți convinge cît de bine o să facă asta mărețului nume care vă este atît de scump".

Ieșit din minți de furie, bătrînul conte încearcă din nou să intre în posesia armei din biroul lui, dar Noël îi taie calea și-i spuse rece ca gheața :

„Oh, vă rog, să nu ne batem ! Oricum, eu sînt cel mai puternic".

Domnul de Commarin se opri, ezitînd. Avocatul îl atinse în punctul său vulnerabil, vorbind despre scandal, proces și rușine. După cîteva clipe de incertitudine, în care grija pentru puritatea numelui său și dorința arzătoare de a-l vedea pedepsit pe mizerabilul se luptau aprig, bătrînul mare senior preferă soluția cea mai convenabilă.

„Să terminăm, deci", spuse cu o voce care trăda disprețul, „să punem capăt acestei discuții respingătoare... Ce vreți ?"

„V-am spus-o : bani ! Cît aveți în casă, totul !"

Contele avea în casă o sumă de bani pe șin scoasă de la bancă în vederea amenajării locuinței celui pe care îl socotise fiul său legitim.

„Am optzeci de mii de franci", spuse sec.

„E puțin", spuse avocatul, „dar, oricum, dați-i încoace ! Vă atrag atenția asupra faptului că mă așteptam la cinci sute de mii. Dacă reușesc, deci, să mă sustrag urmăririlor, veți ține la dispoziția mea patru sute optzeci de mii de franci. Vă luați obligația să mi-i trimiteți la cerere ? Voi găsi mijloacele să-i obțin fără a risca nimic. La acest preț, nu veți mai auzi niciodată despre mine !"

În locul unui răspuns, contele deschise un sertar secret aflat în perete, scoase un pachet de bancnote și i-l aruncă avocatului la picioare.

Acesta fu cuprins de furie, și izbucni :

„Ascultați-mă, nu mă provocați ! Oameni ca mine, care n-au nimic de pierdut, sînt periculoși. Mai pot încă să mă predau...". Se apleacă, totuși, și adună banii.

„Îmi dați cuvîntul dumneavoastră că voi obține și restul ?"

„Da".

„Plec, deci. Fiți fără teamă, îmi voi respecta promisiunea, nu voi fi prins viu. Adio, tată ! Adevăratul vinovat dumneavoastră sînteți, numai că ați scăpat nepedepsit. Cerul e nedrept. Vă blestem !"

Cînd, o oră mai tîrziu, cameristul intră în camera de lucru a stăpînului său, îl găsi zăcînd leșinat, mai mult mort decît viu.

Între timp Noël părăsise Palatul Commarin. Se îndrepta spre Rue de l'Université. Erá cuprins, din cînd în cînd, de amețeală, se clătinau dalele de pavaj sub picioarele lui. Gura îi era ca iasca, ochii și tîmplele îi ardeau. În același timp, însă, simțea un fel de ușurare — era aproape un sentiment de voie bună. Se terminaseră, deci, toate : îndoieli, temeri, măști, lupte. Nimic, nimic nu-l mai putea înspăimînta de acum încolo. Își jucase rolul, putea respira mai liber.

O oboseală de plumb urmă exaltării care-l ținuse în puteri în prezența contelui și-i încurajase aroganța trufașă. Toate resorturile ființei sale, încordate peste măsură de mai bine de o săptămînă, cedară. Simțea un gol imens, o nepăsare totală față de orice și orcine. Dac-ar fi venit cineva să-l aresteze în acel moment, nu s-ar fi gîndit să opună rezistență. Ba, mai mult, s-ar fi predat de bună voie, numai să se sfîrșească odată totul.

În cele din urmă, însă, setea de viață înlătură apatia, făcîndu-l să-și dea seama de pericolul iminent. În fața ochilor îi apăru eșafodul și fu încolțit de frica de moarte a criminalilor urmăriți de justiție. Neliniștit, privi în jur și i se păru că trei, patru persoane se uită cu curiozitate la el. O luă la fugă în direcția cartierului latin, fără țintă precisă. În curînd, se opri. Fuga atrăgea, probabil, atenția asupra lui. I se părea că zărește pe toate chipurile suspiciunea, disprețul, oroarea.

Trebuia să se decidă. Dar, în starea în care se afla, era incapabil să vadă limpede, să mediteze, să cîntărească, să opteze. Toate planurile sale se spulberaseră. Era urmărit. Nici un loc nu i se mai părea sigur pe lumea asta.

Era în apropierea Odéonului, cînd îi veni o idee : probabil că împotriva lui fusese emis un ordin de arestare însoțit de

o fotografie ; așadar, favoriții și gulerul alb l-ar fi putut trăda. Se pregăti să intre la un bărbier, dar se opri lîngă ușă : ar trezi bănuiala, i s-ar putea pune întrebări suspecte.

Merse, deci, mai departe. Încetul cu încetul, se lăsase noaptea. Odată cu întunericul, Noël începu să-și recapete siguranța de sine și curajul. De ce nu i-ar reuși fuga ? Existau destule exemple în acest sens : plecai în străinătate, îți schimbai numele, îți procurai alte documente și te furișai în pielea altcuiva... Avea bani — asta era principalul. Și chiar dacă va cheltui cei optzeci de mii de franci, va avea în curînd la dispoziție o sumă mult mai mare.

Ajunse deja să se întrebe cum ar trebui să se deghizeze ca să treacă neobservat, precum și pentru care graniță urma să opteze, cînd îi reveni în minte Juliette. Gîndul îl străpunse ca un fier roșu. Să fugă fără ea ? Așadar, să n-o mai vadă ? Să fugă hăituit de poliție, iar ea să stea liniștită la Paris'? Nu ! Pentru cine ucisese, dacă nu pentru ea ? Cine s-ar fi bucurat de avantajele de pe urma crimei.? Nu era drept să suporte și ea o parte din urmări ?

„Nu mă iubește", își spuse avocatul cu amărăciune, „nu m-a iubit niciodată. Poate c-ar fi fost încîntată să scape de mine în acest fel. Nu m-ar regreta, n-are nevoie de mine. Un safé gol e o mobilă de prisos. Juliette e deșteaptă, și-o fi pus deoparte o mică avere. Își poate permite luxul unui nou iubit. Va duce o viață fericită, în timp ce... Iar eu să plec fără ea ?!..."

Vocea rațiunii îi striga : „Nebunule, tocmai acum să cari după tine o femeie, și încă una atît de ispititoare ! Înseamnă să atragi privirile tuturor, să faci fuga imposibilă, să-ți pui singur streangul de gît !"

„Ce are a face !", răspundea vocea pasiunii. „Ori vom scăpa împreună, ori vom pieri ! Chiar dacă nu mă iubește, o iubesc eu, am nevoie de ea ! O să vină cu mine chiar dacă nu vrea..."

Dar cum să ajungă la Juliette, s-o convingă'? Poate că poliția îl așteaptă deja la ea acasă.

„Nu", își spuse Noël, „nimeni nu știe că e iubita mea. Abia în cîteva zile va ieși la iveală acest lucru. A-i scrie, ar fi și mai periculos".

Noël se urcă într-o birjă, dînd birjarului adresa din Rue de Provence. Se lăsă moale pe perne și, fără să vrea, trecu în revistă evenimentele ce duseră la catastrofă. Era ca un muri-

bund care, cu ochii minții, revede drama sau comedia vieții sale.

Începuse exact cu o lună în urmă. Ruinat, era decis să încerce totul pentru a face rost de bani ca s-o poată păstra pe Juliette. Întîmplarea făcu să-i cadă în mîini scrisorile contelui de Commarin către maică-sa — nu numai cele citite lui Tabaret și arătate lui Albert, ci și cele de după presupusul schimb de copii. Această lectură îi preocupă plăcute revelații. Se credea moștenitorul legitim. În curînd, mama sa îi relată însă cum se desfășuraseră lucrurile în realitate, îi arătă, ca dovadă, vreo douăzeci de scrisori ale văduvei Lerouge și îi dezvălui adevărata identitate prin semnul secret pe care-l purta.

Un om care se înecă nu alege scîndura de care se agață pentru a ieși din apă. Noël hotărî să se folosească, totuși, de scrisori. Originea lui urma să fie mijloc de șontaj împotriva mamei pe care voia s-o determine să-l lase pe conte cu credința că schimbul avusese, totuși, loc, storcînd astfel o sumă mare drept răscumpărare. Această pretenție fu respinsă cu oroare de doamna Gerdy.

Avocatul îi mărturisi toate extravagațele sale, situația financiară dezastruoasă, și o imploră să-i ceară ajutor contelui. Și de data asta fu refuzat. Toate rugămințile și amenințările n-o puteau înduplecа. Două săptămîni dură teribila luptă între mamă și fiu, Noël ieși învins. Atunci se hotărî s-o omoare pe Claudine.

Nefericita femeie nu fusese cu doamna Gerdy mai sinceră decît cu alții, deci Noël o credea văduvă. Dacă lipsea mărturia ei, cine urma să contrazică afirmațiile lui ? Doamna Gerdy și, poate, contele. De aceștia nu se temea. Contele nu știa adevărul, iar dacă doamna Gerdy ar fi vorbit, i-ar fi putut răspunde : „După ce ați dat fiului dumneavoastră numele meu, vreți să-l faceți acum, cu orice preț, să-l păstreze".

Dar cum putea scăpa de Claudine fără a fi bănuit ?

După o perioadă de gîndire, avocatul elaboră un plan diabolic. Arse scrisorile contelui, care puteau servi drept dovadă a schimbului de copii, păstrîndu-le numai pe cele care dădeau de bănuit că s-ar fi făcut ceva în acest sens. Pe acestea le arătă lui Albert, spunîndu-și că justiția, dacă va afla ceva în legătură cu crima, îl vor suspecta pe cel care era cel mai interesat de moartea ei. Nu se gîndi, la început, să arunce vina pe

Albert. În intenția lui era să-și ia o simplă măsură de precauție. Poliția urma să caute un criminal imaginar.

Nici nu urmărea, inițial, să ia locul autenticului viconte de Commarin. După crimă voia să aștepte și, peste cîtva timp, să încerce să stoarcă bani contelui. Miza pe tăcerea mamei sale, în cazul în care ar fi fost acuzat de crimă.

După ce-și luă toate măsurile de precauție, se hotărî să treacă la acțiune în seara de lăsata secului. O însoțise pe Juliette la teatru, apoi la balul Operei. Își procură, deci, un alibi. Pierderea pardesiului și a umbrelei nu-l neliniștise prea mult. Se consolase cu gîndul că nimeni nu poate reface legăturile. Totul decursese după cum prevăzuse, restul era o chestiune de răbdare.

Cînd doamna Gerdy citi știrea despre crimă, nefericita femeie bănui că fiul ei e amestecat și, disperată, îl amenință că-l va denunța. Noël fu cuprins de teamă. Un singur cuvînt îl putea distruge. Pericolul îl făcea și mai îndrăzneț; se decise: „Totul sau nimic". A pune poliția pe urmele lui Albert însemna a obține numele și averea contelui de Commarin.

Venise apoi Tabaret, la momentul oportun, căci Noël știa de legăturile acestuia cu poliția și putea fi sigur că va anunța ceea ce descoperise.

Cît timp trăia doamna Gerdy, Noël avea să tremure. Cînd își dăduse sufletul, se simți eliberat.

Totuși adevărul ieșise la iveală, tocmai acum, cînd se credea ajuns la țintă. Cum se putuse întîmpla una ca asta? Prin ce joc al destinului a fost descoperit un secret pe care-l credea închis în scrinul doamnei Gerdy?

Birja se opri în Rue de Provence. După ce Noël se asigură că în apropierea casei și pe coridor nu era nimic suspect, plăti birjarului înainte de a coborî, sări și alergă spre trepte.

Cînd îl zări, Charlotte scoase un strigăt de bucurie.

„Ah, domnul a sosit! Doamna l-a așteptat cu mare nerăbdare. E nervoasă rău!"

Juliette îl aștepta... Și era nervoasă...?

Avocatul nici nu se gîndea să pună întrebări, oricît de neobișnuite erau remarcile cameristei. De cînd trecuse pragul acestei case, îi revenise sîngele rece.

„Dacă sună cineva", îi spuse Charlotte, „să nu deschideți. Oricine ar fi".

Juliette auzise vocea lui Noël și veni în fugă. El o conduse în salon și închise ușa în urma lui. Abia acum tînăra femeie putu să-l privească. Era atît de schimbat, atît de tulburat, încît nu putu să-și rețină un strigăt.

„Ce s-a întîmplat ?“, exclamă ea.

Noël nu răspunse. Se apropie de a și o apucă de mînă.

„Juliette“, îi spuse cu voce aspră, privind-o pătimaș. „Juliette, fii sinceră, mă iubești ?“

Ea simțea că se întîmpla ceva neobișnuit. Cu toate acestea, mai încerca să facă nazuri.

„Răutăciosule“, îi răspunse provocator, „ai merita...“

„Destul, Juliette“, o întrerupse Noël. „Răspunde-mi acum“, continuă, ținîndu-i strîns mîna, „da sau nu. Mă iubești ?“

De sute de ori se jucase cu mînia iubitului ei, pentru ca apoi, cu un singur cuvînt, să-l liniștească, dar așa nu-l văzuse niciodată.

„Da. Te iubesc !“, replică, derutată. „Abia acum mă întrebi ? De ce ?“

„De ce ?“, zise avocatul, eliberînd mîinile iubitei. „Dacă mă iubești, dovedește-mi-o acum, pe loc. Trebuie să vii cu mine, să părăsești tot, să fugi cu mine. Neîntîrziat !“

„Dar ce s-a întîmplat ?“

„Nimic. Te-am iubit prea mult, Juliette. Pentru toanele tale, mi-am pierdut capul. Ca să fac rost de bani, am... am comis o crimă... auzi ? Sînt urmărit, trebuie să fug. Vii cu mine ?“

Încremenită de spaimă, Juliette se uita la el buimăcită, nu-i venea să-și creadă urechilor.

„O crimă, tu ?“

„Da, întocmai. Vrei să știi ce-am făcut ? Am ucis ! Am ucis ! Pentru tine !“

Avocatul nu se îndoia că Juliette, auzind toate acestea, se va îndepărta de el cu oroare ca de un ucigaș, așadar se resemnase. Poate că-i va face o scenă, va striga, după ajutor... Dar se înșela.

Juliette se repezi la el, îl îmbrățișă și-l sărută, mai fericită ca oricînd.

„Da, te iubesc ! Ești curajos. Nu te-am cunoscut pînă azi“.

Acesta era, deci, prețul pentru inima Juliettei, dar Noël nu se mai gîndea acum la asta. O clipă se bucură, i se părea că nu e totul pierdut. Găsi, totuși, puterea să se desprindă din îmbrățișarea ei.

„Repede, să mergem !“, spuse. „Nu putem ști de unde vine pericolul. Nu-mi dau seama cum au aflat adevărul...“

Juliette își aduse aminte de vizita din după-amiaza aceea și înțelese, deodată, totul.

„Nenorocita de mine !“, strigă, frîngîndu-și mîinile. „Eu însămi te-am trădat ! S-a întîmplat marți, nu-i așa ?“

„Da, marți“.

„Ah ! I-am zis totul fără să bănuiesc ceva. I-am povestit totul prietenului tău, domnul Tabaret, pe care-l credeam trimis de tine“.

„Tabaret a fost aici ?“

„Da, nu demult“.

„Atunci, repede“, strigă Noël, „cît se poate, repede de tot ! E o adevărată minune că n-a sosit încă“. O apucă de mînă, dar ea se smulse cu dibăcie.

„Lasă-mă, vreau să iau cu mine bijuteriile și monedele de aur“.

„Lasă asta acum, n-are rost, voi avea o avere. Juliette, să fugim !“

Dar ea deschisese deja dulapul și arunca de-a valma toate obiectele prețioase într-o geantă de voiaj.

„Juliette, ne expui pericolului... “

În timp ce vorbea astfel, era toropit de bucurie. Cît devotament din partea iubitei ! Cine ar fi crezut-o ? Îl iubea cu adevărat, era gata să lase totul pentru el.

Juliette terminase pregătirile. Își înnodase panglica la pălărie, cînd se auzi sunînd.

„Ei sînt !“, spuse Noël, devenind și mai palid. Nemișcat, cu ochii larg deschiși, asculta încordat.

Clopoțelul sună a doua, a treia oară. Charlotte intră în vîrful degetelor și le șopti :

„Sînt mai mulți, se sfătuiesc“.

Apoi se auziră bătăi în ușă. Cineva strigă : „Poliția !“

„Nici o speranță !“, șopti Noël.

„Cine știe'?“ își spuse Juliette. „Poate reușim pe scara din dos ?“

„Fii sigură, nu le-a scăpat !“

Juliette se întoarse, desperată. Auzise pași și lîngă ușa din dos.

„Trebuie să existe un mijloc“, strigă, ieșită din minți.

„Da, desigur“, spuse Noël, „trebuie doar puțin curaj. Mi-am dat cuvîntul. Întoarce cheia în broască și trage zăvorul. Lasă-i pe ei s-o spargă. Voi cîștiga timp“.

Juliette și Charlotte ieșiră în fugă. Noël se apropie de șemineu, scoase revolverul și și-l apăsă pe piept...

Dar Juliette se întoarse și se repezi la el, nesocotind pericolul — arma se descărcă, iar glontele pătrunse în trupul lui Noël. Scoase un strigăt îngrozitor.

Juliette, vrînd să-l oprească, îi prelungi doar agonia.

Se clătină, rezemat de șemineu. Sîngele îi curgea șuvoi.

Juliette se agățase de el, încercînd să-i smulgă revolverul.

„N-ai să mori“, spuse ea, „nu vreau ! Ești al meu, te iubesc ! N-au decît să vină ! Dacă te vor aresta, vei evada din închisoare. Am să te ajut. Dragul meu, vom trăi fericiți undeva departe, unde nu ne cunoaște nimeni...“

Ușa de la intrare cedase între timp ; polițiștii erau ocupați acum cu cea de-a doua.

„Să punem capăt“, gemu Noël, „nu trebuie să mă prindă viu !“ Și, cu un ultim efort, se eliberă din îmbrățișarea Juliettei. Apoi pregăti din nou revolverul, dar se prăbuși.

În aceeași clipă, polițiștii se năpustiră în salon.

„Un medic !“, strigă Juliette, „nu vreau să moară !“

Unul dintre polițiști fugi repede după medic, în timp ce, ceilalți, conduși de Tabaret, îl întinseră pe Noël pe patul Juliettei.

„De ce n-o fi tras alături ?“, murmură Tabaret. În fața dramei, mînia îi dispăruse. „L-am iubit ca pe propriul meu fiu. Numele lui mai figurează încă în testamentul meu“.

Noël gemu ușor și deschise ochii.

„Doamne, nu va muri !“ strigă Juliette.

Avocatul dădu din cap, apoi se răsuci anevoie. Cu dreapta, căută mai întîi în buzunar, apoi sub pernă. Zise în cele din urmă :

„Eu sînt ucigașul. Scrieți, iar eu voi semna. E important pentru Albert, i-o datorez“.

În timp ce Tabaret scria mărturisirea, Noël o trase pe Juliette lîngă el și-i șopti la ureche : „Averea mea se află sub pernă. E a ta“. Mai avu puterea să semneze și să-i spună o vorbă de haz lui Tabaret.

„Va să zică„ dragă papa, ești agent de poliție. Ce frumos — să-ți predai propriii prieteni ! Am pus mizã mare, dar așa

se întîmplă cînd trei prieteni joacă în aceeași partidă : unul trebuie să piardă".

Căzu în agonie, iar cînd apăru medicul, putu constata moartea domnului Noël Gerdy, avocat din Paris.

CAPITOLUL XX

Într-o seară, la cîteva luni după aceste evenimente, marchiza d'Arlange, întinerită cu zece ani, povestea prietenelor toate amănuntele cu privire la nunta nepoatei ei Claire, măritată de scurtă vreme cu Albert de Commarin.

„Nunta a avut loc într-un cerc restrîns, pe moșiile noastre din Normandia. Așa a vrut Albert și i-am luat-o în nume de rău. Disprețul amar de dinainte reclama, în schimb, o serbare fastuoasă. Asta a fost părerea mea și am căutat s-o impun. Dar n-am reușit. Băiatul e tot atît de încăpățînat ca și tatăl lui și asta va să zică ceva. Iar nepoata, obrăznicătura, pare-că orbită de viitorul ei soț, s-a ridicat și ea împotriva mea. De fapt, acum nu mai contează, căci nu cred că mai admite cineva că s-a îndoit o clipă de nevinovăția lui Albert. I-am lăsat pe cei doi să petreacă luna de miere. Nu și-au dobîndit ușor fericirea... Le doresc să se bucure de ea și să aibă mulți copii. N-o să le fie greu să-i crească și să le facă un rost. Pentru prima și ultima oară în viața lui, bătrînul Commarin a fost un înger : și-a trecut întreaga avere pe numele fiului său — întreagă, zic. El vrea să trăiască izolat, pe una dintre moșiile lui. Nu cred c-o mai duce mult. N-aș garanta că e teafăr după evenimentele din ultima vreme... Ei bine, nepoata mea s-a aranjat și încă bine de tot ! Numai eu știu cît m-a costat ; sînt condamnată să fiu, de acum înainte, foarte economă. N-are a face. Nutresc un profund dispreț pentru aceia care se feresc de sacrificii financiare, atunci cînd e în joc fericirea copiilor".

Ceea ce le tăinuia marchiza văduvelor de rang, prietenele ei, era că doar cu opt zile înaintea nunții Albert îi rezolvase situația financiară precară — îi plătise toate datoriile. De atunci nu-i mai ceruse decît o nimica toată : nouă mii de franci. Pretindea, totuși, că era urmărită într-o manieră scandaloasă de un meserias zugrav și că la fel stăteau lucrurile cu alți cinci, șase ca el. Fiind o doamnă respectabilă, nu-l acuza pe ginerele ei.

Domnul Daburon, după ce-și dăduse demisia, se stabilise la Poitou și se liniștise. Începuse să uite, iar unii bănuiau chiar că se va lăsa atras într-o căsătorie.

Doamna Juliette se consolase și ea. Cei optzeci de mii de franci, ascunși sub pernă de Noël, nu fuseseră irosiți. Dar, după o vreme, în Rue de Provence avusese loc o licitație.

Domnul Tabaret, însă, nu-și putea reveni. Atîta timp crezuse în infailibilitatea justiției, iar acum vedea peste tot numai erori judiciare. Fostul detectiv amator începuse să se îndoiască de crimă ca atare. Susținea sus și tare că pînă și dovezile cele mai palpabile nu spun, de fapt, nimic. Răspîndea petiții prin care cerea desființarea pedepsei cu moartea. În cele din urmă, organizează o societate de ajutorare a inculpaților nevinovați.

S F Î R Ș I T

Preț : 300 lei

I.S.B.N. 973-9119-10-7